

**СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК -
ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТКА ЯРМАРКУВАННЯ
В УКРАЇНІ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 20-ій річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку

2018 р.

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної
освіти ім. М. В. Остроградського
Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну
імені Михайла Бойчука
Товариство з обмеженою відповідальністю «Сорочинський ярмарок»

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК - ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТКА ЯРМАРКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 20-ій річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку

22 серпня 2018 року

Полтава - 2018

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (протокол № 16 від 27.06.2018 р.)

Рецензенти:

Антонович Є. А. – завідувач кафедри етнодизайну та дизайну реклами Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв, професор, (м. Київ)

Ільченко О. Ю. – доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Мелешко В. А. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри української літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Редакційна колегія:

Степаненко М. І. – головний редактор, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, доктор філологічних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

Титаренко В. П. – заступник головного редактора, декан факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України

Цина А. Ю. – завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, доктор педагогічних наук, професор

С 65 Сорочинський ярмарок – історична пам'ятка ярмаркування в Україні : Збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-ій річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку (22 серпня 2018 р.) / упоряд. і відп. ред. М. І. Степаненко, В. П. Титаренко, А. Ю. Цина. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. – 254 с.

У збірнику опубліковано тези, тематика яких спрямована на обговорення теоретичних і практичних проблем відродження Сорочинського ярмарку як історичної пам'ятки ярмаркування в Україні, зокрема: теоретико-методологічні засади розвитку українського ярмаркування як соціального, культурологічного та педагогічного феномена; становлення і сучасний розвій Сорочинського ярмарку; творчий внесок наукових шкіл, учених, діячів культури, мистецтва та працівників освіти в розвиток ярмаркового руху; продукування новітніх соціокультурних практик майстрами народної творчості; реалізація виставкових, презентаційних і ярмаркових ідей в умовах сучасної освітньої практики; майстер-класи з декоративно-прикладного мистецтва.

Розраховано на науковців, докторантів, аспірантів, викладачів, учителів, студентів та учнів навчальних закладів системи освіти й культури різних рівнів акредитації.

Відповідальність за правильність фактів несуть автори тез.

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

«СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК» МИКОЛИ ГОГОЛЯ: РЕЦЕПТИВНИЙ І ПЕРЦЕПТИВНИЙ ДИСКУРСИ

*Михида Сергій
(м. Кропивницький)*

Пріоритетом і визначальною функцією ярмаркової діяльності у світовій практиці є звичайно бізнес: продаж та / або обмін товарів і послуг. При цьому «світ» у своєму багатоманітті на рівні континентів, країн, окремих регіонів і, відповідно, народів, національностей, місцевих громад для успішного його (бізнесу) просування за минулотисячолітню історію наповнював ярмарок як явище окрім основних, комерційних, ще й супутніми заходами, які носять культурно-розважальний характер. Виступи мандрівних циркових, театральних труп, різного роду гадалок, псевдо чарівників, магів і т.д. й т.п. – все це сприяло залученню широкого кола громадянства до існуючих на час проведення ярмарків масових і утаємничено-містичних дійств, а паралельно – до представлених товарів та послуг. Кореляція комерції і сфери розваг очевидна.

Україна не була винятком у розвої ярмаркової стихії. За свідченням дослідників, розвиток ярмаркового руху на вітчизняних теренах розпочався ще далекого XVI, а на кінець XIX століття – налічував понад 2600 ярмаркових локацій. Це означало природність цього явища, його звичність для українського побуту.

Унікальності кожному ярмарку окрім національного, надзвичайно яскравого й неповторного, надавав місцевий колорит, специфічна говірка, оригінальний спосіб комунікації і, звичайно, особливий фольклорно-міфологічний дискурс, розбуджений розбурханою уявою учасників, котрі один з поперед одного, прихвалюючи свій товар, розносили навколо. Саме так товарно-грошовий обіг перетворювався на дійство, до якого додавалася

пісня, несподівано виниклий танок тощо. День завершувався, а на ранок все стихало і губилося в переказах тих, кому пощастило вирватися із повсякдення, бо ж поїздка на ярмарок була непроминальною подією як у зв'язку з періодичністю проведення, так і з низькими комунікативними можливостями переважної більшості населення.

Отож, явище існувало, не вистачало лише фіксації всього, що на ньому / навколо нього відбувалося / не відбувалося / уявлялося ярмаркувальникам. І це зробив Микола Гоголь. Не лише зафіксував штрихи локальної події у житті певної місцевості. У «Сорочинському ярмарку» він став співцем світового ярмаркового руху в цілому. Надав ярмарку як явищу особливого колориту, додав йому містично-казкового смислу. І це стало своєрідним «приворотним зіллям» – фактором запрошення до Сорочинців, а у глобальному розумінні – на ярмарок в цілому. Тобто, український письменник несвідомо здійснив промоутерську акцію, яка упродовж майже двох століть тішить організаторів і учасників прибутками, покупців-глядачів витратами й видовищами, замішаними на гоголівській бісовщині, помноженій на безмір української етнографічно-побутово-фольклорного розмаю.

Творча історія «Сорочинського ярмарку» М. Гоголя широко розкрита в наукових джерелах і не потребує доповнень. А от представити творчу перцепцію твору, його вплив на формування уявлення про неповторний міфічно-містичний світ Полтавщини, а на її прикладі цілої України, оприявлення в мистецькому доробку наступників, бодай на рівні кількох, враховуючи обсяги публікації, зразків, варто.

Перший творчий відгомін «Вечорів на хуторі поблизу Диканьки» і зокрема «Сорочинського ярмарку» на рівні ідеї з'явився вже 1874 року у незавершеному прагненні Модеста Мусоргського створити однойменну оперу. Іntenція і труд великого композитора не залишилися марними і впродовж ХХ століття виявляли себе. Зокрема, на його початку в постановці К. Лядова, Ю. Сахновського, В. Каратигіна, котрі не змогли досягти

цілісності у передачі особливостей Гоголевої ідеї й музичних інтонацій М. Мусоргського. А також в редакції опери, представленій 1931 року В. Шобалінім.

Новітня українська історія має власні яскраві зразки відгомону геніального тексту. Так 1992 року «Сорочинський ярмарок» було представлено Р. Дорожевським і Д. Гнатюком, а 2002 – в Національній опері України німецький режисер Міхаель Гензель представив сценічну версію твору і одержав велику прихильність від глядачів та критиків.

Вагомим здобутком театрального мистецтва став мюзикл у постановці головного режисера Кіровоградського академічного обласного українського музично-драматичного театру ім. М. Л. Кропивницького Євгена Курмана «Сорочинський ярмарок», прем'єра якого відбулася в Кіровограді (нині Кропивницькому) 2013 року. Блискуче драматичне дійство, феєрія геніального тексту, музики, спецефектів і до сьогодні збирає аншлаги як у рідному місті, так і за його межами.

Звичайно, можна було б згадати ще один мюзикл з однойменною назвою, який промайнув свого часу екранами телевізорів. Але ні до Гоголя, ні до українського фольклору, ні до міфології, ні до власне Сорочинського та й ярмарку як такого він немає, тож і не об'єктом цієї студії.

Підсумовуючи, є усі підстави зауважити, що до суміжної, розважальної стихії ярмарку, в українському варіанті додалася ще одна – високомистецька, започаткована великим Гоголем й успадкована нащадками. Власне, ще і ще раз утверджується думка про те, що природний талант народу, реалізований у всіх сферах життя, зокрема й на ярмарках, концентрується й виявляється у творчості геніальних митців слова – носіїв народної мудрості, моралі, ментальних основ існування нації.

УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕТНОВИМІР: ВІД КОСІВСЬКОГО БАЗАРУ ДО СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

Антонович Євген (м. Київ)

Близнюк Микола (м. Косів)

Розбудова української державності, інтеграція в європейську та світову спільноту, відмова від тоталітарних методів управління країною і побудова демократичного суспільства передбачають орієнтацію на людину, націю, на пріоритети національної культури, що й визначає основні напрями модернізації. Універсальність національної культури як феномену, що інтегрує досягнення українського народу та має особливості гармонійного саморозвитку, вимагає такої соціокультурної організації суспільства, яка б сприяла системному духовно-культурному розвитку кожної особистості. Національна культура, маючи високий виховний і освітній потенціал, виступає потужним чинником гармонійного розвитку, соціалізації, індивідуалізації, етнокультурної ідентифікації особистості. Сама ж людина стає не лише творцем культури, а й водночас її творінням. Зміни у сприйнятті, осмисленні та впровадженні національних культурних надбань та регіональних особливостей до художньо-проектної практики XXI століття призводять до виокремлення різних підходів до освоєння національної культурної спадщини.

Зручне геополітичне розташування українських земель, які ще з давніх-давен займали вододіл між землеробським і кочовим світами, відіграло значну роль в успішному веденні торгівлі. Поява й утвердження ряду торгових шляхів у XI–XVI століттях, що єднали Схід та Центр Європи, Балтику й Причорномор'я, Близький Схід і Північ, позитивно впливала на закріплення позиції Київської Русі як важливого торговельного регіону. Коріння українського ярмаркування сягають ще тих далеких часів.

Широко побутувала на ярмарку усна народна творчість. В процесі входження у торговельні стосунки ярмарчани із задоволенням використовували народні приказки, побажання, присяги-примовки, які

доповнювали процес торгівлі, надаючи їй значимості (не лише купівлі-продажу товару, а й надання позитивної інформації). Прислів'я та приказки про ярмарок і взагалі про торгівельні відносини українського народу можна класифікувати в залежності від того, яку складову ярмаркування вони відображають.

Сьогодні, на початку XXI століття, найвідомішим не лише на Полтавщині, але і в Україні, і в світі є Сорочинський ярмарок, який проводиться у селі Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області. Це також і Косівський сувенірний ринок на Івано-Франківщині - місце паломництва тисяч туристів. Вони їдуть причаститися вишивками, мережкою, виробами з дерева та кераміки. Але за фасадом з сувенірів ховається дещо більше. Косів - старовинне місто майстрів. Сорочинський ярмарок і Косівський базар - це більше, ніж місце, де можна щось купити або продати. Це феєрія українського колориту, це свято української душі, захоплюючий спектакль під відкритим небом, де важко розібратися, де глядач, а де артист. Ці місця ярмаркування знає і любить кожен українець, відвідує цілий світ, вони щороку стають все кращими і змістовнішими, і це додає впевненості у тому, що ярмаркова історія України буде ще дуже довгою.

Гортаючи сторінки історичних і літературних джерел, довідуємося про надзвичайну любов народу до ярмарок, до самого процесу торгівлі. Обряди, повір'я, прикмети захоплюють нас своєю національною неповторністю і змушують відчувати той ні на що інше не схожий дух українського народу. Колорит велелюдного базару, ярмаркова атмосфера зберігаються у наших містах і селах і сьогодні. Такі свята є дуже важливими для збереження і розвитку традиційних ремесел, вони є і будуть українським національним етновиміром крізь роки і сторіччя!

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ ЯРМАРКОВОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

*Зелюк Віталій
(м. Полтава)*

Декоративно-прикладне мистецтво своїми ярмарковими виробами (тобто опредмеченими естетичними цінностями) – одягом, меблями, посудом, рушниками та ін. – постійно присутнє в житті людей. Змістом тут є певні прикладні уміння, трудові навички, естетичні переживання, а формою – виконання, тобто сам процес створення мистецьких виробів.

Художні ремесла і промисли є надзвичайно багатою сферою художньої ярмаркової творчості. До видів ярмаркового декоративно-прикладного мистецтва належать: художнє деревообробництво, художня обробка каменю, художнє скло, художня обробка кістки і рогу, художня кераміка, художнє плетіння, в'язання, художнє ткацтво, килимарство, вишивання, розпис, писанкарство, гравіювання, різьблення, карбування, художнє ковальство та інше.

Це саме ті види праці, які несуть у собі виховний потенціал, завдяки високому рівневі естетизації викликають найоптимальніший емоційний стан для формування культури особистості. Це той засіб ярмаркової етнопедагогіки, в якому найяскравіше виражені всі етапи формування культури особистості – етапи виявлення, створення та передачі цінностей .

Етнопедагогіка, або народна педагогіка – це явище глобальне, притаманне кожному народові, який має свою етнопедагогічну систему, що містить у собі як загальні риси, так і специфічні, властиві лише тому чи іншому етносу .

«Українська етнопедагогіка склалась на основі давньоруської народної педагогіки, втілила в собі багатовіковий виховний досвід східних слов'ян та їх предків – праслов'ян».

Праця – один із способів передачі культурних цінностей. Продуктивна праця аж до XVIII століття була, по суті, єдиною формою підготовки до

трудової діяльності. Спільна праця майстра і підмайстра була засобом передачі знань, умінь і навичок.

Духовна спільність можлива в процесі творчої праці, зразком якої можуть бути ярмаркові народні ремесла і промисли.

Отже, ярмаркова народна педагогіка є частиною національної, зокрема педагогічної культури того чи іншого етносу. Вона є системою поглядів на ідеал людини, її місце в світі, системою знань, умінь і навичок народу щодо того, як навчати та виховувати особистість, та способів їх реалізації в практиці життя.

Взаємодія з цінностями народної педагогіки є необхідною передумовою формування культури освітянина, оскільки засоби ярмаркової етнопедагогіки, зокрема фольклор і декоративно-прикладне мистецтво, своїм змістом і формою закономірно оптимізують процес виявлення, засвоєння, створення та передачі цінностей, який є, власне, процесом культурного розвитку особистості. Зміст народної ярмаркової педагогіки дає підстави говорити про її вплив, у першу чергу, на системоутворюючий компонент культури вчителя – світогляд, а через нього і на педагогічну позицію та способи діяльності.

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК – ФЕНОМЕН ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

*Титаренко Валентина
(м. Полтава)*

Упродовж багатьох століть ярмарок був і залишається масштабною подією із своєрідним феноменом культурного життя переважної більшості народів різних країн світу, вагомою ознакою національної ідентичності та специфіки художньо-естетичної культури народів.

Явище ярмаркування має хвилеподібний характер – ярмарки то зникають із арени життєдіяльності народів, то відроджуються наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть, отримуючи нову якість як соціально-економічне

явище. Головною перешкодою для детального аналізу ярмаркової культури є недостатній рівень наукового дослідження вказаної проблеми.

Вітчизняні етнографи, історики, краєзнавці, культурологи у своїх наукових дослідженнях зверталися до висвітлення означеної проблеми ярмарку, розглядаючи ярмарок із точки зору різних наукових концепцій. Характеризуючи ярмарковий рух на території сучасної Європи, учені підкреслюють позитивне значення ярмарків для розвитку більшості країн, але залишається ще цілий ряд важливих аспектів, які потребують глибокого наукового аналізу.

Явище ярмаркової культури знайшло відображення у творі «Сорочинський ярмарок» нашого славетного письменника-земляка М. В. Гоголя. М. Гоголь у своєму творі подає детальну характеристику одягу, побуту, звичаїв, які існували на ярмарках, згадує про специфічні театральні вистави, що були неодмінною складовою їх, наводить зразки народної творчості – легенд, переказів, приказок тощо, які створюють неповторний художній образ. На сучасному Сорочинському ярмарку проводиться подібна театралізована вистава, героями якої є гоголівські персонажі, концерти із участю відомих українських зірок, визначних народних майстрів художньої культури.

Під поняттям «ярмаркова культура» прийнято розуміти утворену до середини XVIII століття у великих містах особливу форму площової культури населення, тобто культуру ярмаркових народних гулянь.

Таким чином, ознаками Сорочинського ярмарку як художньо-естетичного феномену є: існування неповторних традицій, звичаїв, ярмаркових обрядів. Ярмарок був і залишається привабливою подією, святом, можливістю взяти участь у розвагах, дізнатися багато цікавого з історії свого народу, відчувати себе учасником прекрасного дійства.

НАЦІОНАЛЬНА ОСНОВА ТА САМОБУТНІСТЬ СОРОЧИНСЬКОГО

ЯРМАРКУ

*Цина Андрій
(м. Полтава)*

Сорочинський ярмарок – це глибоко народний феномен. Зародившись у надрах минулих століть, цей ярмарок не сприймався як національне явище. Люди просто виготовляли та продавали необхідні ужиткові, побутові речі, створювали середовище власної життєдіяльності з облаштування житла, виготовлення одягу, начиння, предметів праці тощо. Увесь трудовий люд творив цей ярмарковий світ, у якому відбивався суспільно-побутовий уклад, своєрідне світосприйняття, уявлення про багатство і красу, неповторний самобутній національний характер українців.

Ярмаркова діяльність існувала і існує як вираз духовно-матеріальної потреби у певних товарно-грошових відносинах, ціннісних ставленнях та настроях людини. Сьогодні Сорочинський ярмарок – це живий народний культурний осередок, який являється каналом зв'язку між минулими та прийдешніми поколіннями, є всебічним способом передачі духовних цінностей та виступає запорукою неперервного розвитку національної культурної спадщини.

В Україні класична ярмаркова діяльність головним чином є явищем селянським, яке завжди було складовою натурального господарства, базувалася на місцевих народних промислах, оригінальних технологіях обробки природної сировини. Товарно-грошові відносини, успадковані від попередніх поколінь, з часом оновлювалися відповідно до нових естетичних та технологічних норм суспільства. Своєрідність Сорочинського ярмарку обумовлена особливістю розвитку Полтавського краю, його природними умовами. У сучасному Сорочинському ярмарку наочно виступають народні традиції місцевості і природного середовища Полтавщини, відбиваються традиції побуту та звичаї, які сьогодні стали джерелом культурного обміну не лише між українцями, а й із іншими народами світу. Особливості місцевої культури і мистецтва, історичний колорит народних традицій своєрідно

впливають на зміст проведення ярмарку, поєднання різних форм організації його складових. Сьогоднішній ярмарок певною мірою репрезентує рівень культури українського народу від стародавнього до сучасного історичного періоду. Звідси витoki самобутності Сорочинського ярмарку як явища національної спадщини України, її ментальності, способу життя людей, що населяють унікальний регіон Полтавського краю.

«ТЕАТР ЖИТТЯ»: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН УКРАЇНСЬКОГО ЯРМАРКУВАННЯ

*Сагач Галина
(м. Київ)*

«І стане набуток його та прибуток його із торгівлі Господеві присвяченим»

«Не володіти усім, а бути усім» (Еріх Фромм)

«Дівчина у вісімнадцять років уперше на ярмарці!» (Микола Гоголь).

У «театрі життя» (Г.Сковорода) з його особливостями культурного життя особистість грає чимало ролей, опановуючи світ буття, реалізуючи свої творчі потенції. Соціокультурний ландшафт українського суспільства, особливо сільського населення, історично має свій комунікативний центр – ринок, базар, торжище, ярмарок тощо, як соціокультурний феномен, без якого неможливо уявити повноцінне буття суспільства не лише з торговельно-економічної точки зору, але й у гуманітарно-комунікативному вимірі.

У Святому Письмі чітко окреслюються духовно-моральні виміри ведення торгівлі на рівні справедливості, чесності, а також засуджується «кривда торгівлі», несправедлива і нечесна торгівля, за яку Господь карає: «Через велику торгівлю твою твоє нутро переповнилось насиллям, і ти прогрішив. Тому Я зневажив тебе... і погубив тебе...».

Фольклор, красне слово письменників передають ціннісне ставлення українців до ярмаркування: «Я вже їду з базару» (про старість), «З козами на

торг» (про скромність товару), «Бачили очі, що купували, – їжте, хоч повилазьте» (гумористичне невдоволення «товаром») тощо.

Ярмаркування, базарювання – давня традиція українців та інших народів, де виявляється соціально-емоційне ставлення до світу, наявна інтенсивна психо-емоційна атмосфера, відбувається особливе спілкування на рівні: продати або купити товар, а також «себе показати та інших побачити». Очима дітей ярмаркування може стати незабутнім, емоційно-почуттєвим спогадом дитинства, відкриттям яскравого життя, феєрією нових відкриттів, емоціями розваги, радості від спілкування у дивовижному світі, де так багато людей, колоритних подій і товарів. Реалістичним очам дорослих ярмаркування дарує задоволення від розв'язання побутових питань, зміцнення родини (подарунки рідним), створення нових, зміцнення старих зв'язків, радість від динаміки життя в русі не стільки грошей і товарів, скільки в русі почуттів, ідей, задумів, планів, залежно від мотивації, духовно-морального рівня культури особистості. Хтось може радіти цінній покупці, а хтось – від відкриття фольклорного колективу з його запальними танцями і піснями, знайомства з персонажами «Сорочинського ярмарку» М. В. Гоголя, пам'ятною світлиною із актором Полтавського драматичного театру, виконавцем ролі М. В. Гоголя.

Самобутній «Привоз» м. Одеси – особливий бренд української столиці гумору, жартів, дотепності, специфічної красномовності, дискретного спілкування з елементами сенсорно-перцептивної гри, театралізації, майстерності «купити-продати», неймовірним потоком енергії, оптимістичного світобачення та світовідчуття, досягнення стану психо-емоційного консонансу. Багато письменників втілили колоритні образи «Привозу» в яскравих художніх творах, книгах, фільмах (Ільф і Петров, Зоценко, Остап Вишня та інші).

Сорочинський ярмарок – культурно-історична пам'ятка ярмаркування в Україні, яку найяскравіше описав Микола Гоголь у повісті «Сорочинський ярмарок» з його реальним, ірраціональним змістом, незабутніми

персонажами Солопієм Черевиком, злою Хіврею, закоханими молодятами Параскою та Грицьком. У 2018 р. минає 20-та річниця Сорочинського ярмарку, який набуває міжнародного значення, його щороку відвідує понад 100 тис. осіб, товари постачатимуть 1500 підприємств.

Які очікування від ярмаркування? Люди сподіваються отримати матеріальну вигоду і моральне задоволення від яскравої події свого життя, до якої готуються заздалегідь (подія відбувається раз на рік), тому ярмаркування набуває соціокультурної значущості як локально-комунікативний центр села чи міста, де можуть відбутися неймовірні події із психотерапевтичною складовою, як на Українському Полі Чудес.

Нові творчо-мистецькі стратегії інформаційної епохи – колоритна театралізація, а також участь у ярмарках народних майстрів, ремісників, де є можливість демонструвати свої унікальні вироби, проводити майстер-класи, консультувати неофітів, шукати учнів і зав'язати нові знайомства, приємні і корисні, короткотривалі і довготривалі. У широкому інформаційному просторі Сорочинського ярмаркування чітко виявляється національний дух культури українського народу, протуберанці його серця, яке прагне стабілізації земного життя

Отже, стихія ярмаркування – це стихія яскравого колориту соціального життя та емоційно-комунікативного життя суспільства, окремої особистості, яка прагне побутового щастя в архетипах: Дім – Поле – Храм, де є певне місце Ярмаркові, де реалізуються горизонтальні вектори буття у виконанні ролей людиною діяльнісною і креативною, яка будує свою долю, освоюючи світ за його законами активної дії, творчої співучасті в безмежному Театрі Життя.

В умовах хаотичної ринкової економіки, стихійних процесів конкуренції актуалізується проблема формування позитивного іміджу України, її соціокультурного авторитету, зокрема, посиленням ролі науки і мистецтва державного управління, консолідуючих зусиль патріотичних громадських організацій, талановитих лідерів суспільного впливу з метою

розбудови України щасливої та духовно багатой на засадах норм традиційної християнської моралі, про що заповідав Тарас Шевченко:

«Подай мені сердечний рай,
І більш нічого не давай».

ЗАВДАННЯ ВИСТАВОК НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

*Корець Микола
Чумаченко Дар'я
(м. Київ)*

Останніми роками система підготовки фахівців технологічної і професійної освіти все більше збагачується потужними інноваційними технологіями, які потребують наочної демонстрації.

У освітньому середовищі підготовки педагогічних кадрів наочна демонстрація досягнень освітньо-професійної діяльності нами здійснюється шляхом проведення виставок наукових досягнень викладачів, співробітників, аспірантів, докторантів та навчальних здобутків майбутніх фахівців.

Слід зазначити, що виставочна діяльність у такому форматі нами реалізувалася на різних рівнях:

- *на міжнародному* – участь у міжнародних виставках «Сучасні заклади освіти», «Міжнародна освіта»;
- *на національному* – в рамках проведення Всеукраїнських студентських олімпіад, національних виставок «Освіта в Україні»;
- *на регіональному* – презентації на громадських заходах, присвячених національним святкам і святкам регіонального значення;
- *на загальноуніверситетському* – під час проведення днів студентської науки, днів відкритих дверей, тощо.

Серед основних завдань проведення виставок таких рівнів слід виокремити наступні:

- реклама діяльності вищого навчального закладу, презентація і

пропаганда наукових досягнень професорсько-викладацького складу та досягнень студентів з декоративно-прикладної творчості;

- виховання у студентів зацікавленості до науки, творчого відношення до роботи;

- підвищення ролі науково-технічної творчості та її впливу на розвиток трудової активності студентів;

- розширення мережі гуртків, науково-технічних об'єднань та масове залучення студентів до технічної творчості;

- удосконалення форм і методів пропаганди досягнень молоді з науково-технічної творчості;

- загальнокультурний розвиток відвідувачів;

- демонстрація національних досягнень учасників на світовому рівні.

Після проведення виставок обговорювалися ключові питання інноваційного розвитку системи освіти України, впровадження нових технологій у наукову діяльність, була налагоджена тісна співпраця з освітніми партнерами, продемонстровані інноваційні розробки учасників.

Наш практичний досвід та аналітичний огляд результатів проведення виставок засвідчив те, що завдяки такій діяльності більш широко залучалися студенти (понад 20%) до науково-технічної та прикладної творчості відповідно до обраної ними спеціалізації і тим самим продемонстрували більш високі показники успішності з нормативних навчальних дисциплін, які зорієнтовані на розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців технологічної і професійної освіти.

Водночас, участь студентів у виставках зі своїми експонатами та відвідування виставок освітньо-професійного спрямування вмотивувало студентів до більш активної участі у науково-технічній та прикладній творчості, а також до більш чітко вираженого зорієнтованого навчання щодо здобуття майбутнього професійного статусу.

СЕМАНТИЧНІ КОНОТАЦІЇ КОНЦЕПТУ *СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК*

Українець Людмила
(м. Полтава)

У концептуальній парадигмі сучасної української літературної мови словосполучення *СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК* набуло статусу лінгвокультурологічного концепту завдяки *семантичним конотаціям* – додатковим нашаруванням, які, з одного боку, мають своєрідну асоціативно-образну природу, а з другого – виразну національну символіку, мотивовану культурно-історичними традиціями народу. Поезією в прозі дихають і сьогодні рядки великого Миколи Васильовича Гоголя, який уперше змалював колоритне ярмарковіще у Великих Сорочинцях на Полтавщині. Художнє мовлення молодого талановитого митця увібрало в себе багату звукову палітру української співучої тональності, яку він спостерігав у фольклорі – піснях, думах, історичних, етнографічних, побутових матеріалах, що їх так скрупульозно добирав і записував, аби в потрібному місці повістей під загальною назвою «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1831–1832) вияскравити звуковими барвами справді незабутній образ веселого, дзвінкоголового Сорочинського дійства. Відтоді цей образ став символом глибоко самобутнього побуту українського народу з усіма особливостями його ментальності, характеру, звичаїв і вірувань. Про ярмарок «традицій, щирості й добра» (А. Васецька, В. Кікомть, В. Корнєва, Т. Михеєва) писали давно й багато, називаючи його «Сорочинським дивом» (П. Утевська, Д. Горбачов), «веселим і багатим» (Ю. Гапусенко), де «у повітрі витає український дух» (Г. Волкова), де «вся Україна – в обіймах Полтавської землі» (Л. Самойлова). Тому цілком природно, що сьогодні, маючи статус Національного, цей ярмарок символізує нашу державу, її економічну спроможність і достаток громадян, а концепт *СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК* у мовній картині світу репрезентує фаховий досвід цілої нації, її культурно-історичні надбання.

Історія, як відомо, живе пам'яттю (В. Чумак), тому концепт *СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК* в науковій літературі часто корелює із семантичною конотацією, яка асоціативно мотивує назву подій, пов'язаних із грудневим повстанням 1905 року у Великих Сорочинцях. Кривавий ярмарок став символом українського національно-визвольного руху.

Окрім національної персоніфікації, концепт *СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК* часто об'єктивований у науковій і публіцистичній літературі як велелюдне масштабне дійство, адже щороку торгівля під відкритим небом зацікавлює чи не мільйонну аудиторію її учасників. Весело ярмаркує вся Україна (Л. Косиченко), долучаються до торгівлі високоякісними товарами чимраз більше гостей із різних країн світу, щоб і плідно попрацювати, і «погуляти по-українськи» (О. Данилець). Національна ідея *СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ* формує навколо себе ініціативних підприємців – людей, які здатні використати її для розвитку й популяризації не лише регіону, але й окремого містечка, власного села чи селища, що, безперечно, зробить їх економічно, а отже, й туристично привабливими.

У наші дні *СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК* – це національно-культурна реальність, яка продовжує непомітно переплітатися з казкою, наповнюючись енергетикою доброї української посмішки, шаленством руху, буянням фарб, фантастичною гармонією звуків.

ЯРМАРОК РЕЗУЛЬТАТІВ ТВОРЧОЇ РОБОТИ УЧНІВ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ В НИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

*Стешенко Володимир
(м. Слов'янськ)*

Необхідність формування в учнів підприємницької компетентності зумовлена не тільки тим, щоб учні згодом змогли реалізувати свої професійні наміри та успішно функціонували в майбутньому на ринку праці, а й забезпечити економічне зростання та безпеку України. Сьогодні в усіх країнах світу проблемі формування в громадян підприємницької

компетентності надається значна увага. Так, з цією метою Європейський парламент та Рада Європи у 2006 році прийняли рекомендації для освітян «Ключові компетентності для навчання впродовж життя», серед яких виділена така, як ініціативність і підприємливість. У 2012 році в Україні в рамках Програми «Польська допомога» започатковано українсько-польський освітній проект «Шкільна академія підприємливості», загальна мета якого розвивати в учнів і вчителів підприємницьку компетентність на основі упровадження бізнес освіти, та проект «Уроки з підприємницьким тлом», який передбачає використання відповідних форм і методів формування ініціативності та підприємливості на різноманітних уроках.

На необхідності формування в учнів підприємницької разом з іншими життєвими компетентності наголошується і в Концепції Нової української школи (2016). Формування цієї здатності передбачається на уроках з усіх предметів та в процесі позакласних заходів. Однак вирішальну роль у формуванні в учнів підприємницької компетентності, на нашу думку, відіграють уроки та позаурочні заходи з трудового навчання та технології. Цим питанням присвячено роботи таких учених-педагогів, як С. Зверев, А. Казаков, К. Кошевська, В. Поляков, І. Сасова, В. Симоненко, Р. Шиян.

В їх роботах показано, що в процесі оволодіння предметно-перетворювальною діяльністю учні оволодівають окремими підприємницькими вміннями та основами підприємницької компетентності. Але для завершення формування в них цього утворення на нашу думку не вистачає завершального етапу – реалізації виготовлених виробів.

Як відомо, реалізація учнівських виробів в ряді шкіл здійснюється на виставках-продажах і ярмарках. Але, якщо з організації та проведення виставок існує певна методична література, то організація та проведення ярмарок результатів учнівської творчості ще не знайшли свого розкриття як у юридичному, так і в дидактичному аспектах.

Звичайно, ярмарок учнівських робіт не можна порівнювати з промисловими та іншими ярмарками. Однак, його організація та проведення

мають відповідати затвердженому від 30.08.1995 р. № 693 Положенню «Про створення Міжвідомчого комітету з організації і проведення міжобласних оптово-промислових ярмарків» та «Про порядок проведення міжобласних оптово-промислових ярмарків» (30.08.1995).

Відповідно до Положення організацією ярмарки має займатися ярмарковий комітет і дирекція. Коли ці структури будуть сформовані з числа учнів і вчителів, тоді можна буде говорити про забезпечення формування в них підприємницької компетентності.

Організація учнівського ярмарку може бути здійснена як у формі позакласного виховного заходу, присвяченого Дню знань чи іншій якійсь даті, так і у формі STEM-проекту на уроках трудового навчання, технології, економіки.

Проведення ярмарок результатів творчої роботи учнів є надзвичайно цікавим заходом, який сприятиме не тільки ефективному формуванню у них підприємницької компетентності, а й стане додатковим стимулом у навчанні.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА

*Оршанський Леонід
(м. Дрогобич)*

Художньо-проектна культура майбутніх учителів трудового навчання та технологій є професійно-особистісною якістю, яка містить сукупність професійних знань, що відповідають сучасному рівню розвитку художньої культури, науки і суспільства, адекватні їм функціональні вміння і навички художнього проектування, психологічну готовність на практиці використовувати інноваційні підходи, знаходити нестандартні та креативні розв'язання художньо-проектних завдань.

До структури художньо-проектної культури нами віднесено такі види

готовності до художньо-проектної діяльності, як функціональна, психологічна, вольова і креативна. Головною вважаємо функціональну готовність, що є симбіозом таких компонентів, як світогляд, ерудиція, майстерність і поведінка. З огляду на це вибудовується послідовність (етапи) освітнього процесу, підбирається композиція методів, прийомів, засобів і форм організації роботи з розвитку художньо-проектної культури студентів, що навчаються за спеціальністю «Середня освіта (Трудове навчання та технології)» і профілем «Декоративно-ужиткове мистецтво».

Перший етап організаційної роботи з розвитку художньо-проектної культури студентів (емоційно-когнітивний) містить такі завдання:

1. *Формування знань з основ наук за профілем навчання та в галузі художнього проектування.* На цьому етапі (перший та другий курси) майбутні вчителі трудового навчання та технологій вивчають дисципліни «Рисунок», «Основи декоративно-ужиткового мистецтва» та «Художнє проектування».

2. *Створення позитивного емоційного середовища та забезпечення позитивного емоційного сприйняття студентами один одного і викладачів-наставників.* Позитивне емоційне середовище сприяє створенню необхідної для подальшої художньо-проектної діяльності емоційної атмосфери співпраці та партнерства. Позитивне емоційне переживання виникає тоді, коли підтверджуються очікування студента, тобто коли він бачить, що реальні результати його художньо-проектної діяльності відповідають поставленій меті та повністю узгоджуються з нею, або ж на початковому етапі, коли студент бачить результати художньо-проектної діяльності студентів старших курсів.

3. *Формування позитивного емоційного сприйняття художньо-проектної діяльності.* На цьому етапі організація діяльності з формування проектної культури передбачає включення майбутніх учителів трудового навчання та технологій в студентський арт-простір, який організовується старшокурсниками при безпосередній участі викладачів-наставників.

Другий етап організаційної роботи з розвитку художньо-проектної культури студентів (діяльнісно-практичний) спрямований на розв'язання таких завдань:

1. *Набуття навичок художньо-проектних робіт в галузі декоративно-ужиткового мистецтва*, що передбачає вміння студентів збирати й аналізувати літературу; доцільно планувати перебіг і час роботи над художнім проектом; здійснювати художньо-аналітичні дослідження; розробляти технологічну послідовність виготовлення об'єкта проектування; розраховувати собівартість виробу тощо.

2. *Формування умінь і навичок виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва* здійснюється на дисциплінах практичної підготовки: «Технологічний практикум» та «Художня обробка матеріалів». Студенти набувають навичок художньої обробки деревини (розпис, випалювання, різьблення), художньої обробки текстильних матеріалів (вишивка, ткацтво, батик, вільний розпис), писанкарства, витинанки, вибійки, кераміки, плетіння з природних матеріалів, виготовлення народної ляльки.

3. *Забезпечення участі студентів в діяльності творчих майстерень*. Творчі майстерні – це динамічна, варіативна й інтегративна форма організації професійного навчання, яка здійснюється в спільній діалоговій діяльності та педагогічній взаємодії викладача-наставника зі студентами, характеризується зануренням у креативний процес і спрямованістю на самоосвіту, саморозвиток особистості кожного учасника творчої художньо-проектної діяльності. Творчі майстерні передовсім спрямовані на поглиблене вивчення тих чи інших видів декоративно-ужиткового мистецтва. Реалізуючи художні проекти у творчих майстернях, студенти набувають стійких навичок художньо-проектної діяльності, розподіляючи власну активність у часі, керуючи ресурсами, залучаючи до проекту інших студентів тощо.

4. *Створення студентського арт-простору*, який представляє собою центр, універсальний майданчик художньо-проектної творчості. У центрі проходять захисти курсових і випускових робіт, виставки художніх проектів

і їх матеріального втілення (готових прототипів декоративно-ужиткових виробів), майстер-класи, ярмарки, конференції, тематичні вечори, оригінальні авторські проекти. Тобто на цій «території креативу», відкритій для розкриття талантів, у студентів активно розвивається діяльнісно-практична складова готовності до творчої художньо-проектної діяльності.

Третій етап організаційної роботи з розвитку художньо-проектної культури студентів (**мотиваційно-ціннісний**) передбачає виконання таких завдань:

1. *Формування стійкого інтересу до художньо-проектної діяльності*, коли емоційне практико-пізнавальне ставлення до художнього проектування, за сприятливих умов, переходить в стійку спрямованість особистості на конкретний вид декоративно-ужиткового мистецтва. Інтереси студентів до художньо-проектної діяльності набувають стійкості лише в процесі повсякденної творчої взаємодії студента і викладача-наставника, сприяючи виникненню усталеної звички до творчої художньо-проектної діяльності.

2. *Формування усвідомленої мотивації до художньо-проектної діяльності* характеризується внутрішніми професійними, соціальними, художньо-естетичними мотивами, а також мотивацією успіху. На цьому етапі студенти беруть участь у регіональних і всеукраїнських конкурсах творів декоративно-ужиткового мистецтва та художніх проектів, виставках в Україні та за кордоном, виграють гранти і премії за участь у різноманітних культурних й освітніх програмах тощо.

Отже, одним із напрямів підтримки талановитої студентської молоді є організація роботи з розвитку художньо-проектної культури, яка розпочинається з формування емоційно-когнітивної складової готовності до художньо-проектної діяльності та продовжується завдяки реалізації завдань з формування її діяльнісної-практичної та мотиваційно-ціннісної складових.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЯРМАРКОВОГО РУХУ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ У

ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Хижняк Інна
(м. Слов'янськ)*

Ярмарковий рух є вагомим явищем, що поєднує в собі непересічні ознаки культури, економіки, туризму. У вітчизняній «Концепції розвитку виставково-ярмаркової діяльності» він визначається як одна з найдинамічніших сфер сучасної світової економіки, оскільки відіграє важливу роль у зміцненні міжнародних зв'язків, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, пропаганді передових технологій та нових видів продукції.

Вивчаючи ярмарковий рух із культурологічного погляду, Ю. Злобін слушно зауважив, що він впливає і на розвиток різних галузей народного господарства – землеробство, скотарство, ремісництво, сприяє збереженню та поширенню традиційної народної кухні, виступає місцем спілкування, формування громадської думки, смаків, уподобань, своєрідної звичаєвості й лексики, пов'язаних із процесом торгівлі.

Ці характеристики ярмаркового руху роблять його вивчення необхідною складовою фахової підготовки майбутнього вчителя, який традиційно опановує технологічні особливості та економічні аспекти різних видів виробництва, ремісництва, декоративно-ужиткового мистецтва, кулінарної справи тощо. Зважаючи на наближеність професійної підготовки цього педагога до технологічної діяльності людства, вивчення ярмаркового руху має бути широко представленим як у теоретичній, так і практичній підготовці.

Чільну роль у цьому процесі відіграє введення відповідних тем або змістових модулів до навчальних програм таких дисциплін загального та фахового циклів, як-от: «Історія України», «Історія української культури», «Українська мова (за професійним спрямуванням)», «Основи економічної теорії», «Менеджмент, маркетинг, економіка», «Стандартизація, управління якістю і сертифікація», «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Основи дизайну», «Методика навчання технології та креслення», «Основи теорії

технологічної освіти».

Для більш глибокого опанування студентами ярмарково-виставкової діяльності в Україні та світі доцільним є і введення до навчального плану підготовки бакалавра окремого навчального курсу, присвяченого різнобічному вивченню ярмарково-виставкової діяльності. Наприклад, «Організація виставкової діяльності» у варіативній частині навчального плану.

Важливою є також практична діяльність майбутніх учителів технологій щодо участі в проведенні виставково-ярмаркових заходів. У науково-методичній літературі наразі описано приклади організації ярмаркової діяльності студентів вищих закладів освіти у межах студентських проектно-технологічних бюро, навчально-тренувальних імітаційних фірм.

Нарешті, незамінним компонентом мотивації майбутніх учителів технологій до глибшого опанування виставково-ярмаркових заходів та наступного використання їх у власній практиці роботи є систематичне відвідування ярмарків та виставок, аналіз організаційних, економічних, дизайнерських та інших аспектів їх організації на практиці.

Отже, різноаспектне вивчення ярмаркового руху в Україні та світі є невід'ємним компонентом фахової освіти майбутнього вчителя технологій, що має відображатися як в його теоретичній, так і практичній підготовці.

АВТЕНТИЧНІ МУЗИЧНІ ТВОРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ЕСТЕТИЧНОМУ ПОЛІ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

*Сулаєва Наталія
(м. Полтава)*

Музичний спадок українського народу має досить велику кількість високодуховних пісенних зразків, які почасти губляться у вирі масової культури. Важливим джерелом збереження автентичних музичних творів

одного з найпісненніших народів світу є проведення фольклорних фестивалів, конкурсів, оглядів, мистецьких дійств місцевого та державного значення. Національний Сорочинський ярмарок – захід, який слугує не лише для збереження традицій торгування, а є надзвичайно потужним майданчиком для популяризації мистецької спадщини нашого народу. Особливо яскраво виявляються під час його проведення музичні таланти українців, які із захватом та високою майстерністю відтворюють автентичні перлини своєї пісенної минувшини.

Особливості ярмаркування українців з акцентуванням уваги на музичному аспекті цього явища представлені в розвідках П. Рябкова, Н. Тимчика, О. Нирко, В. Юрченко й інших. Дослідники підкреслювали неабияке репертуарне розмаїття та значення репертуарного й колективного розмаїття в створенні атмосфери святковості та величності цього дійства.

Сьогодні Сорочинського ярмарку характеризується гостинним прийомом кращих вокальних колективів Полтавщини, з-поміж яких виокремлюються народні хори, фольклорні ансамблі й солісти, які захоплюють господарів і гостей автентичними музичними перлинами українського народу.

Майстерністю виконання народних пісень насичує ярмарковий простір Український народний хор «Калина» Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (керівник заслужений діяч мистецтв України, професор Григорій Левченко). У виконанні колективу звучать кращі зразки музичної спадщини українців, зокрема, яскравий приклад майстерного поєднання народних перлин в один твір – «Українська фантазія» Г. Левченка. Саме вона, на переконання багатьох шанувальників колективу, має лунає на величому дійстві в Сорочинцях.

Линуть на ярмарку й автентичні пісні, збережені учасниками унікального колективу Полтавщини, фольклорного ансамблю «Древо» с. Крячківки Пирятинського району. Багаторічні друзі «Калини» майстерно виконують один із найнеперевершених творів, що навічно закарбувався в

пам'яті калинян – «Ой, давно, давно, в матінки була».

Естетичне поле ярмарку збагачується й автентичними творами, які зберігаються в осередку ще одного студентського колективу Полтавського педагогічного – Народного фольклорного ансамблю «Жива вода». Молоді люди захоплюють слухачів та журі фестивалю «Чиста криниця», який проходить у рамках ярмарку, виконанням пісень «Птичка-невеличка», «Ой летіло помело», «Ой ходила дівчина», «Скриплять мої ворітечка» і багато інших.

Виконанням народних пісень зачаровують учасники колективів з усіх без винятку районів Полтавщини та гості з різних регіонів України. Отже, естетичне поле, що виформовується на Сорочинському ярмарку, насичується автентичними творами українського народу та захоплює кожного, хто долучається до мистецького складника цього чудового дійства.

ЯРМАРОК – ТРАДИЦІЯ СЛОВ'ЯНСЬКО-ГЕРМАНСЬКИХ ПЛЕМЕН З НІМЕЦЬКОГО ОСТРОВА РЮГЕН

*Тищенко Володимир
(м. Київ)*

Деякі міста в Західній та Середній Європі славилися своїми ярмарками ще за середньовіччя. Відбувалися вони в безпечних місцях, переважно біля замків. Ярмарок (з нім. *Jahr-markt* — щорічний ринок) — це тимчасовий періодичний захід, в рамках якого продавці демонструють та продають товар споживачам. Німецьке поняття «ярмарок» буквально звучить і українською мовою. Нами зроблено припущення, що поняття «яр-марок» (*Jahr-markt*) походить з півночі Німеччини, з острова Рюген, де проживали слов'янсько-германські племена. Там і досі є замок-музей Ругард

Заселені безлюдні землі у VI столітті плем'ям «украни». (нім. *Vucrani, Wocranin*) на порубіжжі північно-європейського суходолу та Балтійського моря назвали «Украйна». (нім. *Vocronin, Ucrania, Ukeru, Ucu*) (дослідник Е. Ніпперт). Збереглася карта Західної Європи 919–1125 років, де зазначено плем'я Укрів (англ. *Ukrians*)

Укри перетворили первісно незайману землю на культурний регіон. Украненланд (нім. Ukranenland) – археологічне село-музей, музей просто неба у місті Торгелов у північно-східній Німеччині (Передня Померанія), федеральна земля Бранденбургу. Назва походить від древнього слов'янського племені укрів. Селилися укри на незаселених місцях тоді, коли в цих місцях не було германських племен. [Славянская Германия: Славянский музей «Ukranenland» в городе Torgelow (Передняя Померания. Германия)].

Язичницькі слов'яно-германські племена були асимільовані і викорінені німецькими рицарями-хрестоносцями. Нами зібраний німецький архів про етнічну культуру укрів у німецькій Україні. Архів потребує фахового перекладу з німецької мови. Саме завдяки перекладу цього архіву можна довести не тільки походження слова «ярмарок», але й назви нашої держави. Ми розпочали цю науково-дослідну роботу.

Цікаво, що П.Чубинський негативно характеризує здатність чоловіків-українців до підприємництва: «Торговая предприимчивость требует бойкости, подвижности, быстрой сѣтки и уменя пользоваться обстоятельствами. Все это – качества, которыхъ лишень малоруссь. Онъ медлень въ своихъ движешяхъ, мысль его вращается небыстро, ему нужно время обдумать: затемъ – у него много совестливости. Ему трудно стать на ту точку, что следуетъ пользоваться обстоятельствами. Ему торговля не симпатична, потому что она сопряжена съ обманомъ. Да для него, какъ нелюблящаго разглагольствованш, она не по силамъ. Стоитъ посмотреть малорусса на ярмарке: онъ не зазываетъ покупателя и даже когда его спрашиваютъ: „что онъ продаетъ?», онъ какъ бы нехотя ответить. Объявивъ цену, онъ, когда ему даютъ меньше, отвечаетъ флегматически: „и то гроши». И здесь, какъ и во многомъ, женщина стоитъ выше, вследствие своей подвижности. Малорусские торговки весьма бойки и сметливы и вообще довольно предприимчивы. И если мужчины всякую торговлю выпустили изъ своихъ рукъ, кроме продажи мещанами-ремесленниками своихъ изделий, то женщины еще торгуютъ кое-чемъ. У козаковъ Полтавской и Черниговской

губерний, имеющих лавки, обыкновенно торгуют женщины. Даже в городах юго-западного края мещанка кое-чем торгует. В прежнее время вся винная торговля была в руках женщин до перехода ее исключительно в еврейские руки, и тип шинкарки был весьма любим козаками и чумаками; не даром он воспевается во множестве песнях».

МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

*Чирчик Сергій
(Київ)*

Аналіз освітніх програм провідних вузів за напрямом підготовки «Дизайн» показав, що нині відбуваються процеси оптимізації дизайн-освіти в Україні, які впливають на методи оцінки рівня професійної компетентності випускника. Підтвердженням цього є визначені засоби діагностики якості вищої освіти в методичних рекомендаціях з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти. Це важливий етап модернізації дизайн-освіти, що визначає перспективи підвищення професійної компетентності випускника.

Розв'язанню досліджуваної проблеми, на нашу думку, певним чином сприяє використання графоаналітичного моделювання, яке останнім часом набуло широкого застосування, зокрема під час оцінки інноваційного потенціалу. Його зміст полягає в зонуванні простору оцінювання за ступенем розвитку кожного структурного елемента та побудові його профілю, що відповідає фактичному стану досліджуваних об'єктів. Таке моделювання має переваги наочності, врахування великого обсягу різноманітної інформації та дозволяє визначити ступінь відхилення від цільового стану в структурному розрізі. Крім того, врахування всіх суттєвих аспектів виключає необхідність ранжування показників за значущістю та усуває один із головних недоліків адитивних і мультиплікативних моделей – розгляд тільки односпрямованих оціночних показників.

Узагальнюючи наявний досвід, приходимо до висновку, що методологічну оптимізацію становлення професійної компетентності дизайнера, з урахуванням *виробничих функцій та типових задач діяльності*, доцільно проводити методом порівняльної комплексної рейтингової оцінки за допомогою системи показників за відповідними функціональними компонентами.

Сукупність засобів контролю була спрямована на виявлення сформованості компетенцій шляхом: опитування студентів, бесіди, виконання практичних завдань, графічних робіт, тестування, шляхом використання інформаційних технологій та ін.

Зазначимо, що дослідження процесу формування професійної компетентності необхідно проводити систематично, протягом всіх чотирьох курсів, при необхідності корегуючи освітні підходи і програми, якщо виявлена дисгармонія збалансованості її структурних елементів.

Цей метод дозволяє системно встановити як кількісні, так і якісні рівні сформованості окремих компонентів професійної компетентності дизайнера, і на основі цього своєчасно обґрунтувати та вжити методичних заходів щодо підвищення ефективності педагогічного процесу.

Наголосимо, що серед студентів, рівень яких відповідає творчому, ми відокремлюємо окремо групу обдарованої молоді. Обдаровані студенти демонструють високий науковий рівень у вирішенні професійних завдань і демонструють інноваційну складову у своїх проектних рішеннях.

Головна мета цього експериментального дослідження полягала у перевірці результативності запропонованих методик професійної підготовки, розробці моделі такої діагностики, моделі для опису динаміки формування компетенцій та ефективності впровадження запропонованої нами концептуальної моделі професійної підготовки майбутніх бакалаврів з дизайну інтер'єру.

Одним з головних завдань запропонованої моделі є розробка сучасних науково-методичних комплексів з навчальних дисциплін професійного

циклу, удосконалення навчальних планів у рамках проблем, пов'язаних з Болонським процесом, з урахуванням перспектив розвитку дизайну; удосконалення змісту навчання, розробки нових форм та методів навчання за визначеним напрямом підготовки, а також сучасних засобів оцінного аналізу існуючого рівня професійної підготовки на ринку освітніх послуг.

МУЗИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗІВ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ В ОПЕРІ М. МУСОРГСЬКОГО

*Гаврілова Людмила
(м. Слов'янськ)*

Ярмарок – це самобутній культурний феномен, який зародився в давні часи й розвивався багато віків. Ярмарок завжди був святковою подією, оскільки прикрашав життя, розквітчував його яскравими барвами й виводив із повсякденності. В Україні ярмарки були широко розповсюджені в період із другої половини XVIII до початку XX століття, вони були невід'ємною складовою побутової культури суспільства. Як влучно зазначає Г. Луніна, ярмарок належить до обрядово-видовищних форм народно-сміхової культури і його можна визначити як «свято карнавального типу». Тож тема ярмарку виявилася популярною й затребуваною мистецтвом. Вона втілилася практично у всіх сферах творчості – літературі, живопису, скульптурі, театральному і музичному мистецтві різних національних культур.

Одне із найкращих художніх втілень українського ярмарку представлене в комічній опері М. Мусоргського «Сорочинський ярмарок», літературним джерелом якої стала повість М. Гоголя. Відомо, опера М. Мусоргського стала своєрідним музично-драматичним експериментом, у якому чудово переданий комічний колорит літературного твору Гоголя, використані інтонації українського фольклору.

Ярмарок в опері М. Мусоргського – це багатоголосна поліфонічна «симфонія», яка складається з різноманітних звукових реалій:

– звуковий пласт ярмаркових шумів – конгломерат нерозбірливих

звуків та призвуків (скрегіт коліс, скрип незмазаних візків, бричок, перепалка-лайка торгашів і покупців, дзенькіт і гуркіт від падаючих речей, сміх, гогот, «голоси» дресированих тварин тощо).

– вокально-мовленнєва лексика – проспівані викрики торговців, рекламистів, різних ярмаркових розважальників (балаганних паяців та дідів, ведмежатників), перегукування та сварки торгуючого люду, кожний з яких кричить по-своєму, з власною звуковисотністю та тембровим забарвленням; величезного значення набуває національний та регіонально-етнічний мовно-інтонаційний колорит;

– музичний пласт – музика різних жанрів (вокальна, інструментальна, хорова: пісні-танці ярмаркового люду, виступи ярмаркових гостей-акторів (хористів, кобзарей, лірників, шарманщиків), інструментальні награвання, пляски та вокальні номери у вертепі тощо).

М. Мусоргський неодноразово втілював ярмаркову тему у різних жанрах. У ярмарковій картині I дії опери «Сорочинський ярмарок» композитор зібрав до купи весь комплекс звуко-формул ярмаркової атрибутики, підкреслив національну строкатість, змішавши циганів, росіян, українців, євреїв, і водночас розкрив особливості та характеристичні ознаки саме українського сільського ярмарку. В опері М. Мусоргського ярмарок виведений як головний персонаж, а не фон для загального розгортання подій; фольклорну основу складає пласт українського народно-пісенної творчості.

Написана у 1875 – 1881 рр., не завершена автором, дописана й інструментована Ц. Кюї, А. Лядовим та ін. композиторами, опера відома своїми експериментальними виставами 1925 р. у Харкові (авангардна постановка Л. Штейнберга, А. Петрицького, М. Боголюбова) та 2002 р. в Києві (постановка М. Гензеля).

ГУМОРЕСКА ОСТАПА ВИШНІ «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»: ХУДОЖНЬО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ

Мелешко Віра

(м. Полтава)

Сорочинський ярмарок – явище не лише економічне, суспільне, а й культурно-мистецьке. Свідченням цього, на нашу думку, є художні словесні полотна. Образ Ярмарку (так будемо означувати *Сорочинський ярмарок*) як «святкового дійства» (Ю. Злобін) уперше створив Микола Гоголь. Згодом в українській літературі започатковане письменником-земляком продовжили Григорій Квітка-Основ'яненко, Тарас Шевченка, Остап Вишня, Юрій Яновський, Олександр Ільченко та ін.

Остап Вишня в автобіографічно-публіцистичному оповіданні «Все життя з Гоголем» розкриває розуміння ролі й місця великого письменника у власній творчій долі загалом та причини появи свого «Сорочинського ярмарку» зокрема. Читаємо: «Чому саме найбільше вразило мене, що Гоголь написав “Сорочинський ярмарок”? Не “Ревізора”, не “Тараса Бульбу”, а іменно “Сорочинський ярмарок”? Ярмарок у нашому містечку був для нас, дітей, великим святом, бо батько давав нам на ярмарок по цілому п’ятаку – скільки ж можна було на того п’ятак поласувати! І канахвети, і горіхи, і “брусики”! А коники-пряники, рожеві з золотом! А цигани й коні! А каруселі! Ах, ярмарок – дитяча мрія!» Отже, переконаний Губенко-Вишня, Гоголь зумів передати ярмаркову українську стихію.

Гумористичне оповідання «Сорочинський ярмарок» (частіше вживана назва «Ярмарок») Остап Вишня написав 1) під впливом однойменної повісті Гоголя, до речі найпершої книги, яку прочитав ще будучи просто сільським хлопчиком Павлом Губенком, 2) на основі дитячих ярмаркових вражень, 3) у зв’язку з відвідинами ярмарків у зрілому віці (див. Беляєв Д. Остап Вишня в Мануйлівці // Живий Остап Вишня. – С. 103.)

Ю. Злобін уважає образ Ярмарку М. Гоголя «ущільненою моделлю українського світу». На нашу думку, Остап Вишня у гуморесці «зближує» свій Ярмарок із гоголівським, творячи унікальне культурне явище й водночас збірний образ традиційних українських ярмарків.

Гумористичне оповідання Остапа Вишні не має сюжету в традиційному його теоретико-літературному баченні. Воно складається з окремих «ярмаркових картин» (А. Паламаренко).

Основа твору Остапа Вишні – полілоги. Це – і розмови-перегуки давніх знайомих, які тепер зустрічаються переважно тут, на ярмарку, і доброзичлива суперечка візників, котрі не можуть розминутися, і «рекламні» вигуки продавців, і «волячо-коровячо-овечі» «– М-му! Ве-е! Ме-е-е!».

Найколеритнішими у Вишні вийшли полілоги, що ми їх називаємо «купити – продати»: автор, послуговуючись народною живою розмовною мовою, передає колорит й азарт торгу.

Важливу роль у творі відіграють контекстуальні синоніми, що 1) динамізують «ярмаркові картини», 2) ущільнюють хронотоп, 3) лаконізують оповідь, 4) виступають засобом гумору. Наприклад: «І все це ворухиться, дихає, курить, говорить... лається, мукає, мекає, ірже, ігікає, ремигає, позіхає, кувікає, хреститься, божиться, матюкається, заприсягається, пахне ... грає на гармонію ... причитує, п'є квас...» тощо.

Рефреном в Остапа Вишні звучить слово ярмарок (автор ужив його чотири рази, підсумовуючи таким чином чотири частини свого оповідання).

Письменник Остап Вишня розкрив/поєднав у творі багатство народної душі, народного світогляду й предметний світ побутової культури.

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ДІЇ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ)

*Бучківська Галина
(м. Хмельницький)*

Народна художня культура завжди була органічною складовою природи, що зберігала в усі часи органічний зв'язок з навколишнім середовищем, етнічною спільнотою, рідною землею, яка формує життєдайну силу в культурі кожного етносу. Відмова від опори на культуру рідного народу в виховному процесі закладів вищої освіти веде до бездуховності, ксенофобії, аморальності, натомість збереження народної культури – це

основа духовності, морального здоров'я, креативності сучасного студентства. Адже народна художня культура – це не лише народні пісні, танці, національні звичаї, обряди. В основі традиційної культури передовсім лежить система цінностей: взаємовідносини між суспільством і державою, стосунки у родині, повага до культурно-історичної спадщини, любов до рідної землі, українського народу, Батьківщини. Сучасні культурні традиції, зберігаючи спадкоємність тисячолітнього мистецького досвіду, розвиваються з історичними формами народної художньої творчості, маючи власну специфіку розвитку в різних регіонах України.

Саме з метою активного прилучення студентів до українських художньо-культурних витоків у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії вже понад 15 років функціонує Музей народного декоративно-ужиткового мистецтва. Його створенню передувала багаторічна копітка робота з пошуку, узагальнення та систематизації матеріалів науково-мистецького характеру – об'єктів духовно-матеріальної культури українців, у т.ч. тих, що проживали на Подільській землі.

Музей народного декоративно-ужиткового мистецтва – це культурно-освітній комплекс, який об'єднав приміщення навчальних аудиторій та рекреацію широких коридорів академії. Тут представлена своєрідна карта України з осередками народних художніх промислів і ремесел та їх зразками. В одному з коридорів розміщений стенд у вигляді триптиху: центральна частина – «Натхненні народним мистецтвом» – розкриває творчий доробок майстрів Хмельниччини зі зразками виробів й описом їхньої творчої діяльності, зокрема: В. М. Ільїнського (писанкарство), Н. С. Косаревої (художня обробка шкіри), Т. С. Лесь (вишивка), Л. І. Нікітюк (кераміка), Б. Л. Шнайдера (ткацтво, килимарство, декоративний розпис) та ін.; одна з бокових частин – «Погостини» – висвітлює засобами фотографій відомих відвідувачів, гостей музею; інша частина – «Творча палітра» – відображає активне мистецьке життя хмельницьких студентів. У триптиху закладена ідея єдності творчості досвідчених майстрів і майбутніх педагогів, що

переймають мистецький досвід від своїх попередників.

Музей народного декоративно-ужиткового мистецтва працює за такими експозиційними напрямками: народний одяг, фольклорна лялька, вишивка, писанкарство, декоративний розпис, художня обробка шкіри, художня обробка деревини, витинанка, вузликоче плетіння, гончарство, народна іграшка. Студентами і викладачами під час етнографічних експедицій ретельно збираються предмети духовно-матеріальної культури українців минулого та власноруч створюються нові експонати для експозиції музею. Музей координує свою діяльність з управлінням культури Хмельницької облдержадміністрації, до співпраці залучені відомі народні майстри Поділля, що забезпечує творчий взаємовплив представників професійної художньо-культурної спільноти зі студентською молоддю. Численні творчі роботи студентів, представлені в експозиції, неодноразово брали участь у понад 40 виставках в Україні та за кордоном.

Ознайомлення з духовно-матеріальною спадщиною минулого дозволяє студентам глибше зрозуміти естетичний світ тих, хто жив і творив до нас, конкретно уявити уклад їхнього життя, уподобання людей, систему цінностей попередніх епох. В основі такого підходу лежить розуміння непорушної єдності образу (зразка художньої творчості та світосприймання її автора – народу), зв'язків цього образу з природою, побутом, працею, історією та національними традиціями. Утвердження в свідомості та художньо-творчій діяльності студентів уявлень про цю єдність пов'язане з формуванням культурно-історичної пам'яті. Історична свідомість трактується не тільки як раціональне знання про минуле, а й емоційне, духовно-практичне, ціннісно-орієнтоване ставлення до нього.

Взаємодія між музеєм й педагогічним закладом вищої освіти відбувається через включення елементів музейної педагогіки до освітнього процесу, прилученні студентів до збиральницької пошуково-етнографічної діяльності, використання їхнього творчого потенціалу для створення експозиційного матеріалу та формуванні музейних фондів. Використання

музейних засобів для розвитку художнього сприйняття дає можливість не лише для цілеспрямованого, систематичного виховного впливу, гармонійного розвитку особистості, а й дозволяє пов'язати цей процес із шкільною практикою, сприяти набуттю майбутніми педагогами необхідних науково-дослідницьких та мистецьких компетенцій. Практичні заняття дозволяють створити необхідне підґрунтя для розвитку здатності не лише естетичного споглядання, усвідомлення краси, аналізу та оцінювання художніх творів, а й створення і реалізацію власних творчих проєктів.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ СУПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИСТАВОК У БІОГРАФІЇ ІВАНА БАБИЧА

*Король Лариса
(м. Полтава)*

Ваговитий доробок у галузі літературного перекладу члена Національної Спілки письменників України (1984), викладача Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (1964–1989) Івана Бабича, свідчить про його належність до когорти кращих представників школи українського перекладу, однак і своєрідність художнього стилю митця, і низка біографічних фактів наразі залишаються малодослідженими.

У наукових розвідках (С. Алексеєнко, Л. Король, Я. Кравець, В. Мирний, Л. Черчата й інші) розкриті окремі етапи педагогічної та літературної діяльності І. Т. Бабича, проте вони не містять інформації про досвід Івана Трохимовича на терені організації виставкової діяльності. Висвітлення цього аспекту життєпису ставимо за мету пропонованого дослідження.

Важливо зазначити, що перекладачеві випало на долю народитись у Франції, де він закінчив початкову та середню школи, коледж, здобув екстерном ступінь бакалавра природничих наук в Університеті Бургундії міста Діжон (фр. *Dijon*) та опанував п'ять європейських мов. Початок війни в анексованому Францією Алжирі змусив батка прийняти нелегке рішення

повернутися на батьківщину. 1947-го родина оселилася на Полтавщині, в селищі Карлівка, звідки й розпочалося сходження юного репатріанта на педагогічні та літературні вершини.

Дослідження біографії І. Бабича дозволило виявити цікавий штрих: педагогічна праця та літературна творчість майстра перемишувалися з перекладацькою діяльністю в оргкомітетах міжнародних виставок.

У 70–80 рр. ХХ ст. І. Бабич став провідним перекладачем об'єднання «Зовнішторгвидав» – потужного видавця зовнішньоторговельної й туристичної реклами, пакетів технічної документації на товари радянського експорту, поліграфічної продукції. Полтавський перекладач успішно співпрацював із Уральським, Московським, Київським відділеннями об'єднання, забезпечуючи перекладацький супровід низки угод із продажу ексклюзивної тульської зброї, кришталевих виробів, ювелірних прикрас, мінеральних вод, художніх ткацьких виробів тощо.

Документи родинного архіву потверджують: Івана Трохимовича раз у раз запрошували і штатним перекладачем в організаційні комітети міжнародних виставок, а співробітники посольств Франції та Німеччини відзначали «полтавського француза» як кращого перекладача.

Перекладацький успіх у виставковій сфері, знайомство з відомими діячами культури спонукали замислитися про літературно-художній вимір перекладу, зреалізувавшись у співпраці з широковідомим у колах творчої інтелігенції видавництвом «Всесвіт». 1974-ого року українські письменницькі кола вперше заговорили про перекладача роману А. Головка «Бур'ян». Відтоді глибока залюбленість І. Бабича у французьку й українську мови збагатила його життєпростір насиченістю перекладацької праці та прагненням презентувати франкомовним читачам українське слово.

Таким чином, перекладацький супровід організації виставок ліг у підмурівок літературної творчості І. Бабича періоду 70–80 рр. ХХ ст.

СУЧАСНИЙ СТАН ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*Кондель Володимир
(м. Полтава)*

Ярмаркова діяльність є однією з найдинамічніших сфер сучасної світової економіки, оскільки вона відіграє важливу роль у зміцненні міжнародних зв'язків, внутрішньої та зовнішньої торгівлі, пропаганді передових технологій та нових видів продукції.

За роки незалежності ярмаркова діяльність в Україні набула сучасних розвинених форм, стала важливим чинником економічного розвитку. Були започатковані ярмарки практично із усіх економічно та соціально важливих тематик, сформувалася порівняно невелика кількість професійних ярмаркових компаній, загалом була вирішена проблема підвищення сервісу до міжнародного рівня. Тематика сучасних ярмарків віддзеркалює нинішній стан економіки України. Найбільш масштабні заходи пов'язані з будівництвом («Схід-Експо», м. Краматорськ; «Фасад», м. Дніпро; «КОМУНТЕХ», «ЄВРОБУДЕКСПО» і «ДОРТЕХЕКСПО», м. Київ), транспортом («ТрансУкраїна», «ТрансРейл Україна», «Комерційний та муніципальний транспорт», м. Одеса) та сільським господарством («Агропром», м. Дніпро; «АГРОПОРТ Захід Львів»; «АГРО» і «АГРОФОРУМ», м. Київ; «Міжнародні дні поля в Україні», смт. Дослідницьке Васильківського району Київської області; «АгроЕкспо», м. Кропивницький; «Євроагро», м. Львів).

У 2018 році в Україні планується провести понад 50 різноманітних ярмаркових заходів, на яких, крім вищезгаданих галузей, будуть представлені літальні апарати всіх видів та призначень («Авіасвіт-XXI», м. Київ), озброєння та військова техніка для армії і правоохоронних органів («ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА – 2018», м. Київ), обладнання для виробництва й переробки пластмас та каучуку («PLASTEXPOUA – 2018», м. Київ), прилади машинобудування («Київський технічний ярмарок – 2018»; «Машпром – 2018», м. Дніпро; «Міжнародний промисловий форум – 2018», м. Київ), системи та обладнання для адитивних технологій та 3D-друку («ADDIT

EXPO 3D – 2018», м. Київ), альтернативні види палива («Форум Discover Dn. Ua», м. Краматорськ; «Схід-Експо» і «Енергоефективність. Відновлювальна енергетика – 2018», м. Київ), обладнання для сонячної енергетики («Енергопром», м. Дніпро), автоматизовані системи управління водним господарством («AQUA UKRAINE – 2018», м. Київ) тощо.

Особливе місце в цьому переліку займає знаменитий «Сорочинський ярмарок», який у 2018 році святкує свій 20-річний ювілей. Сьогодні це вже не просто величезний торговий майданчик площею понад 16 гектарів, на який з'їжджаються найкращі підприємства з України та інших країн, а справжнє фольклорне свято з театралізованими виставами та великою концертною і розважальною програмою. Популярності ярмарку сприяє його універсальність. Серед представлених товарів тут можна буде придбати сільськогосподарську техніку та автомобілі, одяг і взуття, прикраси, садовий інвентар, продукти харчування тощо. Залишаючись самобутнім українським явищем, ярмарок вийшов за межі України і став міжнародним. Він приваблює тисячі гостей не тільки виробами талановитих народних умільців, мелодичними піснями і яскравими танцями полтавського краю, а й найкращими зразками аграрного та промислового виробництва.

Надзвичайно важливими заходами в Україні є організація і проведення міжнародних туристичних ярмарків. У 2018 році подібні заходи проводять Великобританія, Іспанія, Німеччина, Китай, Туреччина, Ізраїль, Польща, Литва, Латвія, Молдова, Білорусь, Азербайджан, Казахстан, причому з 23 міжнародних туристичних ярмарків 6 припадає на Україну (Київ – 2; Одеса, Харків, Ужгород, Львів – по 1). Зокрема, в Ужгородському культурно-історичному центрі «Совине гніздо» щороку відбувається ярмарковий захід «Тур'євроцентр – Закарпаття», на якому представлено насичені тематичні експозиції, квіти, мистецькі колективи у барвистих вишиванках, майстер-класи з приготування закарпатських страв і виготовлення виробів народних промислів, сирної продукції та медичних продуктів, дегустація вин, розіграш цінних призів і тепла атмосфера – усе, щоб зацікавити туристів відвідувати

наш унікальний край. Участь у міжнародних туристичних ярмарках дає можливість установити нові та підтримати існуючі ділові контакти; отримати інформацію про нові тенденції розвитку у сфері туризму; укласти нові угоди; оцінити стан ринку, дізнатись більше про клієнтів; отримати відгуки та рекомендації про послуги; вивчити активність конкурентів; презентувати себе як успішну компанію; посилити позиції на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках.

В цілому, сучасний стан організації ярмарків в Україні свідчить про їхню трансформацію із засобу презентації товарів для безпосереднього продажу на засіб глобальної комунікації. Ярмарки стали дзеркалом технічного розвитку, біржею інформації, індикатором цін, економічно-політичним форумом, а також особливим соціальним явищем з економічним, політичним і культурним змістом. Ярмарки створюють передумови для так званих випадкових зустрічей, забезпечують безпосередність спілкування, економлять дорогоцінний час покупців, продавців та виробників, пропонують товари в їхньому натуральному вигляді, дають покупцеві можливість порівняти однорідну продукцію за комерційними умовами її продажу, якістю та ціною, сприяють налагодженню обміну інформацією, зокрема, щодо нових досягнень у галузі науки та техніки.

ЯРМАРКОВИЙ РУХ НА БАТЬКІВЩИНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

Єнко Ярослав

(с. Гоголеве Полтавської області)

Майстер слова Микола Гоголь, написавши свій твір «Сорочинський ярмарок», увіковічив і прославив сотенне містечко Сорочинці, а нині – село Великі Сорочинці. Але назву твору письменник дав не випадково. Це, кажучи сучасною мовою, був дуже вдалий маркетинговий хід, бо Сорочинці були добре відомим населеним пунктом на теренах України завдяки тому, що саме у Сорочинцях проживав миргородський полковник (а згодом гетьман лівобережної України) Данило Апостол. Це усвідомлював Гоголь і саме тому

дав таку назву. Гоголь був не тільки талановитим письменником, але й гарним психологом. Давши таку назву твору, письменник автоматично заклав попит на сам твір та на його продаж. Цей населений пункт відомий у наш час як на теренах України, так і далеко закордоном завдяки тому, що саме тут проводиться Національний Сорочинський Ярмарок, вдало описаний письменником. Але не всім відомо, що багато інформації для своїх цікавих сюжетів, змальованих у «Сорочинському ярмарку», Микола Гоголь взяв із ярмарків, що відбувалися у селі Василівці (Яновщині) – родовому маєтку Гоголів-Яновських.

Ці ярмарки проводилися чотири рази на рік: 30 березня, 25 червня, 21 вересня, 30 грудня. Родина Гоголів мала виручку готівкою за оренду торгових місць. Саме кошти із ярмарків стали підмогою для будівництва церкви, а пізніше – розвитку сільського господарства. Ярмарки були великою подією на пригортвянській землі та великою радістю для бідних та заможних селян. Чому ярмарок був відрадом? Перш за все, селяни мали можливість щось продати чи, навпаки, придбати, також обміняти свою продукцію на певні товари. Люди могли отримати додатковий заробіток, переносячи різні вантажі; відпочити; побачити різні дійства, адже сюди приїжджали артисти, цигани, вертепи, працювали каруселі.

Як бачимо, ярмарки того часу були колісками та осередками, де зароджувалася і розвивалася так звана масова культура, яка набрала обертів у 19 столітті. Ярмарковий рух ніс у собі певну просвітницьку функцію. А тепер познайомимося з особливостями кожного з ярмарків. На Олексіївському ярмарку, що проводився 30 березня, продавали велику рогату худобу, овець, коней. Із інших товарів переважали смушки, одяг, чоботи, бакалійні товари. Цей ярмарок вважався найменшим за всіма показниками.

Онопріївський ярмарок (25 червня) характеризувався значним пригоном коней, домашньої худоби, серед якої вівці займали основне місце. За кіньми приїздили покупці з Белгородської губернії, Києва і Чигирини. За торговим обігом це був найбагатший ярмарок.

Пречистинський ярмарок (21 вересня) вважався найсприятливішим і служив, головним чином, для продажу селянами зерна. Як свідчать сучасники, в окремі роки на Пречистинському ярмарку продавалося 10-12 тисяч пудів пшениці (164-165 тонни).

Данилівський ярмарок проводився 30 грудня. На ньому торгували солоною рибою, медом, худобою. Іноді проведенню ярмарків заважали сильні морози та несприятливі для пересування снігові заметілі.

Ярмаркова площа знаходилася у центрі села, займала площу 11,3 десятин (21.5 га). Вдалося встановити її територію. Вона межувала із садибою Гоголів та хатами селян; з іншого боку – дубовим гаєм («Балабайкою») та церквою із цвинтарем; у пізніший час – ще і приміщенням земської школи, яку побудували у 1896 році. Ще з одного боку ярмаркову площу омивав невеличкий став. Із Шишацького напрямку, прямо біля дороги напроти самої торгівельної площі розміщувався шинок, про який згадує у своїх спогадах Іван Бунін: *«Яновщина, старая корчма, ее черная внутренность и прохладная полутьма : еврей сказал, что пива у него нету, есть только напиток» – «Какой напиток?» – «Но напиток! Напиток Фиалка»*. Цю корчму, про яку іде мова, добре видно на світлині під номером 4 в альбомі Йозефа Хмелевського «Гоголь на родині», який був виданий у 1902 році.

Не менш цікавою інформацією ділиться у своїх спогадах наймолодша сестра Гоголя Ольга Василівна Гоголь-Головня: *«Приходив приказчик і говорив» Що робити ? Скоро буде ярмарок а у нас горілки і грошей не має, пані у шинкаря всі гроші забрала (тоді був свій шинок)». Питаю, багато потрібно грошей ? – рублів 700: Потрібно одну діжку сорокавідерну і діжку двадцяти відерну, а також у Яреськи двадцятивідерну. На другий день я поїхала до сусіда Воронянського попросити позичити 700 рублів. Після ярмарку обіцяла повернути. Він позичив. Я дала вказівку приказчику копицю сіна вивезти на ярмарок, продавати пудами, на випадок, коли не вся горілка продасться щоб заплатити борг. Закінчився ярмарок, вся горілка продася,*

навіть продали і ту діжку яка була куплена в Яреськи, і так 700 рублів повернула Воронянському, а на решту купила ще дві діжки двовідерні. Це було на Олексіївський ярмарок у березні. Із вищезгаданих фактів випливає, що ярмарки того часу були досить багатолюдні. Це підтверджує і той факт, що родина Гоголів продала лише на одному ярмарку 80 відер горілки.

Детальної інформації про ярмарковий рух часів Миколи Гоголя, на жаль, немає, але є детальний опис однієї із вищезгаданих ярмарків у книзі «Пречистинський ярмарок в селі Василівці (Яновщині) Полтавського повіту 6-8 вересня 1901 року. Досвід статистичного дослідження із застосуванням методу опису», виданій у Полтаві в 1904 році.

Приводом для написання вказаного видання стали суперечки, що виникли в Полтавському сільськогосподарському товаристві по доповіді В. Василенка. Доповідач пропонував шляхом опису ярмарків з'ясувати розповсюдженість різного роду кустарних промислів в губернії та визначити також райони збуту виробів кустарних виробництв. Противником такої думки виступив А. Русов, який наполягав на тому, що опис ярмарків, не ігноруючи завдання, що ставив за мету доповідач, повинен досліджуватися із більш широкими завданнями, включаючи до вивчення напруженості торгівлі тими чи іншими продуктами в різні моменти ярмарків.

Всіх учасників у роботі по опису ярмарків було 20 чоловік. Загальним спостерігачем за ходом досліджувальних робіт був завідуючий статистичним бюро А. Русов.

Досліджуючі були забезпечені книжками, які містили у собі таблиці. Ця унікальна за даною темою книга містить детальну інформацію про проведення ярмарків на початку 20-го століття на батьківщині великого Гоголя. Важко уявити, як би міг розвиватися ярмарковий рух у Василівці (Яновщині). Проводилися вони більше 120 років. Якби на них не вплинули події 1917-го року та пов'язані із цим реформи, то на сьогодні ми мали б одну із найбільш відомих культурно – торгівельних локацій сучасного ярмаркового руху на Україні. Відомо, що Василівські ярмарки вирували до

30-тих років 20 століття. Це згадує Галина Орлівна у нарисі «На руїнах Гоголівщини» за 1928 рік. Ось як сказав про значення ярмаркового руху на Полтавщині завідуючий статистичним бюро Г. Ротмістров: *«Наші сільські ярмарки загалом служать достатньо правдивим відображенням життя нашого села, за яким можна судити і про економічний стан населення в даний момент і його потребах – економічних, побутових і, в відомій мірі, культурних і, нарешті, про розмір задоволення цих потреб»*.

Досліджуючи матеріали ярмаркового руху на батьківщині Миколи Гоголя, можна зробити висновок, що ця тема досить мало розкрита, не досліджена у наш час і потребує більш глибокого і широкого вивчення.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯРМАРКУВАННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ У «ТРУДАХ ПОЛТАВСКОЙ УЧЕНОЙ АРХИВНОЙ КОМИССИИ»

*Дмитренко Віталій
(м. Полтава)*

Полтавська вчена архівна комісія була заснована 1903 р. У науковій сфері вона підпорядковувалася Петербурзькому археологічному інституту, а в адміністративній – полтавському губернатору. Метою діяльності комісії стало віднаходження, впорядкування, публікація архівних документів. Окрім археографії, члени комісії займалися археологічними розкопками, проводили публічні лекції, започаткували картографування пам'яток Полтавської губернії. Головна увага членів комісії зосереджувалася на періоді середньовіччя та модерному часі.

Попри те, що комісія, як і інші подібні структури, задумувалася та функціонувала як імперська бюрократична інституція у її роботі взяли участь чимало відомих учених. Серед них: І. Павловський, В. Василенко,

О. Мальцев, В. Модзалевський, Ф. Ніколайчик, В. Щепотьєв, В. Горленко, М. Астряб. Почесними членами архівної комісії були: Д. Багалій, О. Єфименко, В. Іконников, М. Сумцов, Д. Яворницький.

Результати наукових досліджень членів архівної комісії друкувалися переважно в «Трудах Полтавской ученой архивной комиссии». Хоча видавалися й окремі видання. Всього за період з 1905-го по 1917-й роки було zorganizовано 15 випусків. «Труды» видавалися щорічно з періодичністю один випуск на рік. У 1907, 1910 та 1912 роках було видано по два випуски. Лише 1911 року випуск не був видрукуваний.

Така наукова активність дозволяє погодитися з думкою Володимира Щепотьєва, що у період з 1903 по 1919 рр. Полтавська вчена архівна комісія була «головним науковим осередком Полтавщини».

Тематика статей, вміщених у «Трудах», відзначається значною різноплановістю. Поряд з історичними та археологічними розвідками, дослідженнями релігійного та культурного спрямування віднаходимо й чимало публікацій, присвячених соціально-економічній проблематиці. Це – дослідження земельних відносин, історія розвитку ремесел, промислів, мануфактур, аналіз торгівлі. Такі розвідки вміщені у більшості випусків. У контексті таких студій розглядаємо й матеріали, присвячені ярмаркам і ярмарковій діяльності на Полтавщині. Вони представлені двома видами публікацій: статтями і статистичними відомостями, що містять інформацію про ярмаркову активність в Полтавській губернії у ХІХ столітті.

Статей, що стосувалися функціонуванню ярмарків, у «Трудах» дві. Це дослідження Федора Ніколайчика та Івана Павловського. Проте, обидва науковці аналізують Іллінський ярмарок. Зокрема, описують асортимент товарів і ціни, простежують географію надходження товарів тощо. Особливу увагу дослідники зосереджують на питанні перенесення ярмарку з Ромен у Полтаву. Детально проаналізовані підстави такого рішення та його наслідки.

Отже, увага дослідників була спрямована на дослідження найкрупнішого за грошовим оборотом ярмарку Полтавської губернії.

Сорочинський ярмарок на той час, вочевидь, не вважався вартим уваги ні в економічному, ні в культурному значенні. Такий висновок підтверджується й тим, що Ф. Ніколайчик був директором учительської семінарії в Сорочинцях у 1903-1906 рр. Тож, якби Сорочинський ярмарок був відомим у губернії, то, очевидно, історик та краєзнавець не оминув би його своєю увагою.

У 13 випуску «Трудов» за 1915 рік вміщено статистичні дані по Малоросійській губернії початку XIX століття. Вони були підготовлені до друку Володимиром Щепотьєвим. Серед іншого, там уміщена відомість № 9 про ярмарки у губернії. У ній зазначався населений пункт, де проводили ярмарки, фіксувалася кількість ярмарок і суми, на які було привезено товарів. Однак, і ці статистичні дані про Сорочинський ярмарок не згадують.

Отже, у «Трудах Полтавской ученой архивной комиссии» містяться розвідки та джерельні статистичні дані про ярмаркування на Полтавщині. Проте, дослідження щодо Сорочинського ярмарку в них відсутні. Відомі дослідники ярмаркування кінця XIX початку XX століть такі як: Іван Аксаков, Яків Забело, Микола Сумцов, Орест Левицький, Василь Милорадович те ж не приділили йому уваги. Тож реальний Сорочинський ярмарок не викликав зацікавлення вчених.

Утім, 1904 року у Полтаві було організовано базар-гуляння під назвою «Сорочинський ярмарок». Кошти, виручені з цього заходу, мали піти на будівництво школи імені І.П. Котляревського. Ярмарок тривав один день, поєднавши торгівлю з різноманітними театралізованими дійствами та викликав жваве зацікавлення полтавчан. Отже, саме у якості такого матеріального втілення гоголівського літературного образу Сорочинський ярмарок і був відомим освіченій публіці на рубежі XIX-XX століть.

МОДНА ІНДУСТРІЯ НА ЯРМАРКУ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

*Мица Вікторія,
Домбровська Оксана
(м. Хмельницький)*

Масова поява на ринку нових українських виробників одягу, зміна менталітету споживачів, викликана патріотичним почуттями в поєднанні з економічною доцільністю після істотного подорожчання звичних західних марок, спровокували появу такого формату як універмаги українських марок.

Вперше в листопаді 2014 року в Києві відкрився універмаг українських дизайнерів і виробників, що займає 1000 м² в ТРЦ «Прспект». Він об'єднав понад 60 торгових марок. Інвестувала проект компанія-девелопер Arrican, а керує ним естонська компанія KarKat Fashion.

Простір NAMES'UA оформлено таким чином, щоб ідентифікувати кожного учасника, виробники представлені асортиментом в 300-400 одиниць.

В подальшому, навесні 2015 року Кокон Space відкрила Arber Fashion Group в Одесі в ТЦ «Кокон». App Store займає 500 м² і зараз там представлені близько 80 українських виробників.

Але найяскравішим прикладом зльоту на патріотичних настроях є проект «Всі.Свої» – маркет українських виробників. На першому маркеті в форматі ярмарку зібрали 80 виробників, які розмістилися на одному поверсі київської галереї D12. За півроку даний проект виріс до п'яти поверхів і 250 виробників.

Результати такої роботи показують, що найбільш вигідним є виробництво і реалізація продукції на внутрішньому ринку, а також її експортування. Однак через відсутність налагодженої системи збуту українським компаніям доводиться працювати під замовлення з іноземними компаніями. Зараз більшість підприємств легкої промисловості працює за давальницькими схемами. На сьогоднішній день іноземні замовлення складають близько 70% структури виробництва вітчизняних підприємств. На українських підприємствах шиють речі таких торгових марок, як New Look, Marks & Spencer, Next, Laura Ashley, Top Shop, Zara, Mexx, Triumph, VCBG, Esprit, Hugo Boss. Серед країн ЄС найбільшими імпортерами текстильних виробів та одягу з України є Німеччина (частка імпорту – 21,1%), Італія (19,4%), Польща (10,4%) і Великобританія (9,5%).

Великі українські фабрики не поспішають розвивати і виготовляти продукцію під власною торговою маркою. Серед основних причин: відсутність податкових пільг, державних програм з підтримки національного виробника, досвіду і кваліфікованих фахівців, а також інвестицій, жорстка політика великих рітейлерів і торгових мереж, величезний потік дешевого імпорту з Китаю і т. п. За оцінками «Укрлегпрому», в тіні на сьогодні працюють майже 80% українських виробників, тому про рівну конкуренцію мова не йде.

Але є й успішні приклади розвитку власного бренду. Найяскравіший споживчий тренд останніх двох років – Made in Ukraine – змусив сотні українських дизайнерів переключитися на мас-маркет. Arber Fashion Group об'єднує роздрібну мережу з 105 магазинів по всій Україні і двох магазинів в ЄС (Чехія), а також має власне виробництво, яке випускає близько 2 млн. одиниць одягу на рік. За останні два роки компанія Must Have показала феноменальний ріст обсягів виробництва: від 20 до 8000 одиниць жіночих суконь на місяць. Бренди GRASS, Goldi продають через Інтернет і в мультибрендових офф-лайн магазинах українських виробників в Києві, Дніпрі, Львові, Харкові, Одесі.

Як відмічають виробники, одне з найболючіших місць вітчизняної легкої промисловості залежність від імпорту сировини, фурнітури. В останні роки все текстильне виробництво здебільшого працює на військові потреби.

Проте сьогоднішня політична та економічна ситуація, в якій опинилася Україна, активізували попит на українські товари легкої промисловості, цьому сприяли також оборонні замовлення. Необхідно використовувати цей момент для активного розвитку легкої промисловості і просування тренда «made in Ukraine».

POSTERS AS TYPES OF REPRESENTATIONAL ACTIVITY, THEIR PRINCIPLES AND TECHNIQUES

Кравченко Вікторія

(м. Полтава)

Most scientific meetings have more presenters than platform time, so posters provide the means to present additional short communications. Thanks to poster presentations, the participants of the conference can get acquainted with much more materials than during traditional conferences.

Poster report, being one of the most popular forms of participation in current conferences and various presentations, yet little studied in Pedagogical scientific circle. Our principal goal was to enlighten the most relevant principals and techniques in poster presentation.

Creating a poster report is a creative process not limited by a strict framework, but there are useful recommendations, the observance of which will help make the message as informative as possible and easy to perceive.

Despite many pros, the Poster Session has some problems, as:

- posters are presented in large groups;
- the environment is usually crowded;
- the time allotted to poster sessions is limited (reporter has about 3

seconds to persuade the average passer-by to read your poster).

To the most significant points in poster preparation should be included title, form, content, figure design and colour blindness, textual style, an attraction point, layout and printing.

Thus, we can conclude that the poster report can be considered an effective means of presenting scientific research results. A poster session is a way of giving the opportunity for members who have issues or achievements of limited interest and which are not suitable for the formalities of a conference to communicate their message in an informal manner.

**КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ТА ЯРМАРКОВО-
ПРЕЗЕНТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМУНАЛЬНОЇ
УСТАНОВИ «ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ**

ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ» ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

*Соколов Дмитро
(м. Полтава)*

Комунальною установою «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Полтавської обласної ради (далі – ОЦНТ КОР) щороку організовує та проводить до 60-ти культурно-мистецьких заходів в м. Полтава та районах області. В різні роки за творчого та організаційного сприяння було започатковано проведення 13-ти масових заходів в селах та райцентрах, де народилися або проживали видатні діячі культури, літератури та мистецтва.

Крім цього, ОЦНТ КОР, співпрацюючи із структурними підрозділами сфери культури та органами місцевого самоврядування, сприяє щорічному проведенню обласних мистецько-просвітницьких заходів.

За активної участі ОЦНТ КОР проходить щороку фестиваль народної творчості на Національному Сорочинському ярмарку, на якому до участі в обласних конкурсах та концертах на сценічних майданчиках залучається до 2-х тисяч аматорів Полтавщини.

В 2017 році цікавою сторінкою Ярмарку став Презентаційний майданчик Полтавської області, на якому ОЦНТ КОР було організовано виставку творів Полтавських майстрів і виступи аматорів області (44 колективи, 21 виконавець, 403 учасники).

Обласні огляди-конкурси з різних видів і жанрів народної творчості та культурно-дозвіллевої роботи щорічно від 10 до 14-ти оголошує і проводить ОЦНТ КОР (формує журі, забезпечує перегляд мистецьких і дозвіллевих програм районів області, нагородження переможців), сприяють поліпшенню матеріально-технічної бази, урізноманітненню репертуару, удосконаленню виконавської майстерності аматорських колективів, активізації різноманітних форм культурно-дозвіллевої діяльності.

Проведення конкурсів передбачає підготовку відповідної документації: проектів Положень, наказів – про проведення та підсумкових – по Департаменту культури і туризму облдержадміністрації, висновків журі, підготовку та вручення нагород.

Раз на два роки ОЦНТ КОР проводить регіональні етапи Всеукраїнського огляду-конкурсу клубних закладів у сільській місцевості (2014 р. – 21 клубний заклад з 20-ти районів; 2016 р. – 18 клубних закладів з 18-ти районів). Проведення цього конкурсу заплановано також в 2018 році.

ОЦНТ КОР плідно співпрацює з іншими установами, з якими проводить спільні заходи, систематично проводить роботу по виявленню талановитих майстрів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. З метою популяризації їхньої творчості у виставкових залах обласного відділення Українського Фонду культури та обласної універсальної наукової бібліотеки імені І.П. Котляревського в 2015-2017 роках було організовано і проведено 16 виставок творів художників і майстрів народної творчості.

З метою збереження нематеріальної культурної спадщини ОЦНТ КОР здійснює фольклорні експедиції з метою запису та видання на аудіо-дисках записів пісенних творів у виконанні автентичних колективів області. В стадії обробки матеріали експедиції в Лубенський район.

Масові заходи, які проводяться ОЦНТ КОР, завжди були орієнтовані не тільки на організацію і удосконалення культурного відпочинку різних вікових верств населення, а й на формування національної самосвідомості молодого покоління, місцевих громад, залучення до цієї спільної роботи представників органів місцевого самоврядування, фермерів, керівників приватних фірм, представників політичних партій, що, в свою чергу, головним чинником додаткового фінансового та матеріально-технічного забезпечення закладів культури.

Протягом 2015-2017 років ОЦНТ КОР долучився до проведення в м. Полтава благодійних національно-патріотичних заходів, а саме: організації 5-ти урочистих зустрічей бійців спецпідрозділів УМВС України в

Полтавській області, які поверталися із зони АТО, виставок творчих робіт художників-аматорів та майстрів з метою збору коштів для переселенців із зони АТО та на потреби військових в АТО (спільно з громадською організацією «Батальйон небайдужих»). За рахунок зібраних власних коштів працівників ОЦННТ КОР була надана благодійна матеріальна допомога пораненим бійцям, які перебували на лікуванні в Полтавському гарнізонному госпіталі.

DIE DEUTSCHE HEIMAT DER EUROPÄISCHEN VOLKSFESTE

PD Dr. Habil. Igor Panasiuk

(Німеччина, Польща)

Bestimmt hat jeder von uns die satirisch-mystische Erzählung von Nikolaj Gogol „Der Jahrmarkt in Sorotschinzy“ gelesen oder den gleichnamigen Film gesehen. Man braucht sich nicht lange zu überlegen, um feststellen zu können, dass das deutsche Wort „Jahrmarkt“ irgendwie ein ähnliches Lautbild mit dem ukrainischen «ярмарок»/„jarmarok“ besitzt. Die beiden Wörter verfügen im Gegensatz zu dem Russischen über das gleiche männlichen grammatische Geschlecht, im Russischen ist es wohlgemerkt weiblich. Der Grund dafür liegt nämlich in dem semantischen Prozess der Entlehnung von Wörtern, die aus einer in die andere Sprache in der Zeit wandern. Die kulturellen und vor allem wirtschaftlichen Kontakte zwischen den Nationalitäten tragen dazu bei, dass die Sprachen und vor allem europäischen Sprachen ihre Lücken durch Entlehnungen füllen, indem die Bereiche der außersprachlichen Realität abhängig von dem Grad ihrer kognitiven und kulturellen Ausprägung in der jeweiligen Kultur auf dem Wege der Entlehnung aus anderen Sprachen ihre semantischen Defizite kompensieren. Das ist der Bereich der interkulturellen Kommunikation. Dies trifft also für den Sachverhalt eines Stadt- bzw. Dorffestes zu, das einmal im Jahr

organisiert und durchgeführt wird, in dem überdies Produkte und andere Erzeugnisse feilgeboten werden. Eine treffende Bezeichnung dafür, die sicherlich in der ukrainischen Sprache fehlte, fand sich in der deutschen Sprache und Kultur, die wirklich unübertroffen reich an den Veranstaltungen solcher Art ist, die tatsächlich im Takt von einem Jahr, also jährlich stattfinden.

Die Deutschen sind durch ihre Vorliebe zum Feiern bekannt. Die Spezifik ihrer Kultur sind daher die Stadt- und Dorffeste, die trotz der regionalen und kulturellen Mannigfaltigkeit, die in der jahrhundertelangen Geschichte der Zersplitterung Deutschlands wurzelt, das Gemeinsame für das ganze Bundesgebiet aufweisen. Diese Tatsache kann als ein Charakterzug der kulturellen und nationalen Zugehörigkeit aller Deutschen angesehen werden, der auf alle Menschen in der Bundesrepublik Deutschland, aber auch in Österreich und der Schweiz zutrifft und sich daher in der deutschen Sprache niedergeschlagen hat beziehungsweise ihre Widerspiegelung fand. Sprache ist bekannterweise die Widerspiegelung der Kultur. Alle kulturellen Artefakte und Sachverhalte müssen verbal kommuniziert werden. Darüber hinaus gehört dies zum Spezifikum des Deutschen, dass etliche kulturelle Konzepte mit einem deutschen Wort in Form eines Kompositums wiedergegeben werden können. Ein ähnliches Schicksal ereilte das Wort „Jahrmarkt“, das eine jährlich stattfindende Veranstaltung in Form eines festlichen Marktes in einem Dorf oder einer Stadt, in denen nicht nur verkauft und eingekauft, sondern auch gezecht und laut und lustig gefeiert wurde, in sich verkörpert. Deutschland ist somit zur Heimat der europäischen Stadt- und Dorffeste geworden. Die Kultur eines gemeinsamen Feierns hat sich im Verlaufe der Geschichte im ganzen europäischen Raum verbreitet. Besonders beliebt sind heutzutage die jedes Jahr in der Adventzeit veranstaltenden Weihnachtsmärkte, die nichts anderes sind als Jahrmärkte, die als ein kulturimmanentes Attribut der deutschen Identität gelten und von Jahr zu Jahr Millionen von Menschen aus ganz Europa und der ganzen Welt nach Deutschland einladen. Besonders populär ist in diesem Zusammenhang der Dresdener Striezelmarkt, eine lokale sächsische Bezeichnung für den Weihnachtsmarkt. In Nürnberg und München heißt der Weihnachtsmarkt Christkindlesmarkt. Als eine

Art Jahrmarkt kann auch das Oktoberfest von München betrachtet werden, das in der bayrischen Mundart als „Wiesn“ bezeichnet wird. Nicht weniger bekannt ist auch der Zwiebelmarkt in Weimar. Die kommunikative Funktion der Sprache sowie der Reichtum des deutschen kulturellen Erbes führten dazu, dass das Wort „Jahrmarkt“ auch weitere Konnotationen wie „Messe“ und „Kirmes“ schöpfte, die ihrer Semantik nach dem Wort „Jahrmarkt“ sehr nahe sind. Das sind im Grunde genommen die Synonyme des Letzteren. Der Sprachwandel verändert die Semantik der einzelnen Wörter, dadurch entwickeln sich die Sprachen. Ein solcher Sprachwandel ist auch an der Semantik der Wörter „Jahrmarkt“ und „Messe“ zu beobachten. Man hört und liest heutzutage überall von Messen, die die moderne Form eines Jahrmarktes angenommen haben. Dadurch ist zu vermuten, dass die Messe den Jahrmarkt aus dem heutigen Sprachgebrauch in den kommunikativen Hintergrund zusehends zu verdrängen versucht. Ein Paradebeispiel hierfür ist das Wort „Messegelände“, ein bestimmter Ort, der in Frankfurt an der Oder in aller Munde ist.

Zurück zu Nikolaj Gogol. Gogol betitelte seine Erzählung als „Soročinskaja *jarmarka*“, also „Der *Jahrmarkt* in Sorotschinzy“ bereits in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Dies spricht dafür, dass das Wort „Jahrmarkt“ aus dem Deutschen ins Ukrainische und Russische früher gekommen ist und kommunikativ durchaus geläufig war. Folgendermaßen beschreibt Nikolaj Gogol in der deutschen Übersetzung von Michael Pfeiffer den Jahrmarkt von Sorotschinzy: „Ihr habt bestimmt schon die Gelegenheit gehabt, einen in der Ferne niederdonnernden Wasserfall zu hören, zu erleben, wie die aus ihrer Ruhe aufgeschreckte Umgebung von dumpfem Getöse erfüllt ist und vor euch ein Chaos seltsamer, unklarer Töne wie ein Wirbelwind aufsteigt. Nicht wahr, dieselben Gefühle bemächtigen sich eurer im Gebrause des ländlichen Jahrmarkts, wenn das Volk zu einem einzigen riesigen Ungeheuer zusammenwächst, das seinen Körper über den Marktplatz und durch die engen Straßen wälzt, das schreit, lacht und brüllt! Lärmen, Schimpfen, Muhen, Blöken, Brüllen – alles schmilzt zu einem disharmonischen Gemurmel zusammen. Ochsen, Säcke, Heu, Zigeuner, Töpfe, Weiber, Lebkuchen, Mützen –

alles ist grell, bunt und sinnverwirrend, alles wimmelt in Haufen umher und schwirrt an den Augen vorüber. Die einzelnen Gespräche gehen ineinander unter, nichts bleibt verschont, kein Wort rettet sich vor dieser Sintflut, kein einziger Ruf ist deutlich zu hören. Nur die Handschläge der Händler sind von allen Seiten des Jahrmarktes zu vernehmen. [...]“ Die von Nikolaj Gogol in dieser Erzählung beschriebenen Ereignisse stellen die Veranstaltung dar, die der in der deutschen Kultur ähnlich ist. Das zu diesem Zwecke aus dem Deutschen entlehnte Wort ist folglich mit derselben kulturellen Semantik gefüllt. Von daher bereitet die Übersetzung dieses Begriffes aus dem Russischen ins Deutsche keine erheblichen Schwierigkeiten. Mit dem Wort „Jahrmarkt“ wurde wahrscheinlich auch die deutsche Kultur der Jahrmärkte, die sich mit Erfolg und auf Dauer in der ukrainischen Kultur des Jahrmarktes von Sorotschinzy einbürgerte, in die neuen kulturellen Verhältnisse verpflanzt.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЯРМАРКУВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНОГО, КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА ПЕДАГОГІЧНОГО ФЕНОМЕНА

УКРАЇНСЬКИЙ ЯРМАРОК : ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИХОВНУ РОБОТУ ШКОЛИ

*Ірклієнко Вікторія,
Палеха Ольга
(м. Полтава)*

Складні трансформаційні процеси, які характерні для сучасної України, стосуються усіх сфер життєдіяльності, зокрема економічної, політичної, соціальної, духовної. Глобалізаційні впливи, зміна світоглядних та ціннісних орієнтирів змінює повсякденне життя людей, яке безпосередньо пов'язане зі сферою побуту. В умовах нових соціокультурних реалій постмодерну проблема побуту визнається однією з найважливіших у сучасному суспільстві та культурі.

Аналіз наукових досліджень проблеми побуту свідчить про те, що різні її аспекти віднайшли своє відображення у роботах вітчизняних та зарубіжних дослідників (О. Бірюков, Л. Верецька, Л. Гордон, П. Гнатенко, Н. Гончарова, Г. Зборовський, А. Кавалеров, Є. Кабо, О. Надибська, О. Петюнова, Л. Сохань, І. Суханов, С. Струмлінін, А. Харчев та інші).

Побут представлений сукупністю умов, засобів, способів і форм задоволення матеріальних і духовних потреб особистостей в процесі їх спільної діяльності, спілкування, різних форм взаємодії. Своєрідними формами побуту виступають елементи культури, зокрема, традиції, звичаї, обряди, релігійні переконання, норми співжиття, відпочинок. Тому можемо констатувати, що ярмарок є самобутньою формою побутування та життєдіяльності народу. Він періодично влаштовувався на різних

установлених місцях в Україні, де влаштовувалися торги, укладалися угоди, відбувалися зустрічі, знайомства, запрошення на храмові та родинні свята.

Крім реалізації результатів своєї праці, отримання певної винагороди (грошової, шанування людини як господаря, трударя), укладання вигідних контрактів, людина мала змогу цікаво організувати власне дозвілля: розважитися, потанцювати, поспівати, прослухати дотепні розповіді, притчі, показати свою вправність в іграх та змаганнях. Тому можемо стверджувати про інтеграцію економічної та культурної, мистецької складових змісту цього заходу. Зреалізувати такий захід можливо і у закладі загальної середньої освіти, бо його організація та проведення спрямовані на формування національно свідомого громадянина країни для демократичного суспільства. Організація та проведення заходу має передбачати декілька етапів – організаційний, безпосереднє проведення ярмарку, аналіз та корекція результатів роботи.

Як інтегрована форма виховного заходу, який містить різноманітні елементи матеріальної та духовної української національної культури, ярмарок потребує роботи з організації предметного середовища, зокрема підготовка та оформлення зон відпочинку (центральна сцена, павільйони, облаштовані галявини на подвір'ї школи, альтанки, магазини, корчма тощо), встановлення апаратури для озвучення заходу, місце для танців, виступів артистів, ігор, змагань. Важливим є підготовка концертних номерів різних мистецьких колективів. Це буде презентація результатів роботи гуртків школи, зокрема вокально-хорового, хореографічного, театрального, образотворчого, літературного, кераміки, вишивки, лозоплетіння, художньої обробки дерева. Зрозуміло, що концертна програма укладається у відповідності до того, які гуртки функціонують у школі, як організована і функціонує система виховної роботи. Участь у підготовці і проведенні заходу мають приймати не тільки учні школи та вчителі, але й доцільним є залучення батьків, спонсорів. У сільській місцевості до цього можуть долучитися сільська рада, бібліотека, дитячий навчальний заклад, будинок культури,

місцевий краєзнавчий музей, дитяча музична чи художня школи.

ЯРМАРОК ЯК УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ

*Харитонова Валентина
(м. Умань)*

Культурні традиції, в яких відбиваються образи давньої та сучасної історії життєдіяльності народу, завжди викликали неабиякий інтерес науковців, спонукали до вивчення їх особливостей. Таким явищем для української культури є ярмарки. Їхнє виникнення та розвиток пов'язують із налагодженням торговельних шляхів, культурних зв'язків і взаємообміну.

Аналіз народознавчих досліджень О. Афанасьєва-Чужбинського, В. Білого, В. Василенка, Г. Данилевського, О. Левицького, А. Пономарьова; культурологічних та історичних досліджень Д. Антоновича, О. Гриценка, М. Грушевського, І. Крип'якевича, А. Макарова, О. Різника, О. Сидоренка; літературознавчих та мистецтвознавчих досліджень Ю. Барабаша, А. Белого, В. Вересаєва, В. Горленка, О. Лазаревського, О. Пошивайла, М. Храпченка та інших джерел свідчить, що ярмарки впливали на розвиток різних галузей народного господарства – землеробство, скотарство, ремісництво, а також сприяли збереженню та поширенню традиційної народної кухні. Ярмарки також були й місцем спілкування, формування громадської думки, смаків, уподобань, своєрідної звичаєвості й лексики, пов'язаних із процесом торгівлі.

«Ярмарок» (нім. Jahr – рік, mark – торг) – буквально – річний торг, який регулярно, у певну пору року і в певному місці, влаштовується для продажу-купівлі товарів. Періодичність проведення торгівлі є характерною ознакою ярмарків. Ярмаркова форма торгівлі бере початок ще з часів переходу від натуральної до обміну та грошової форми розрахунків. Основна умова виникнення ярмарків – це забезпечення зручних торговельних шляхів між поселеннями. Ярмаркова площа спільно з церквою формували міський і сільський простір, а ярмаркові дні впорядковували ритм народного життя.

Ярмарок формував ринкові відносини й ділову етику, господарсько-фінансовий словник української мови.

Як свідчать наукові джерела ярмарок сприймався українським народом і як надзвичайно яскраве свято. Дійство, яке створювалося в українських селах і містечках під час ярмарку супроводжувалося різними заходами, які в різних містах відзначалися своєю специфікою. На ярмарках виступали бродячі фокусники, акробати, дресирувальники, актори-аматори розігрували жанрові сценки. Початки ярмаркового театру на території України пов'язані з мистецтвом скоморохів, які, виступаючи під час свят й урочистостей на міських площах у селах, не оминали і ярмарків. Утім обов'язковими учасниками ярмаркового дійства в Україні були кобзарі, які виконували героїчні думи, історичні, ліричні, жартівливі пісні. Окрім кобзарів, на ярмарках виступали троїсті музики, скрипалі, дударі.

Отже, все вищевикладене доводить, що ярмарки були споконвічною складовою традиційного життєвого устрою українців. Становлення та розвиток ярмаркового руху в Україні збагатило народну звичаєвість, скарбницю національного фольклору, матеріальну і духовну культуру українського народу.

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

*Наталевич Наталія
(м. Полтава)*

Сорочинський ярмарок – відображення самобутньої української культури, яскраве свято величі і розкоші народного духу. Ярмарковий рух упродовж багатьох століть був і залишається невід'ємним атрибутом життя українського народу, його візитівкою. Відродження ярмаркової торгівлі розпочинається наприкінці ХХ-ХХІ століть, зі здобуттям Україною незалежності. Відроджується й науковий інтерес сучасних дослідників до проблеми ярмарків, який починає активно розвиватися.

Проблема ярмаркового руху в Україні відображена у працях таких

дослідників, як В. Й. Борисенко, М. С. Грушевський, В. Н. Жук, І. Ф. Павловський, Д. І. Яворницький.

Так, відомий український дослідник В. Й. Борисенко у монографії «Соціально-економічний розвиток Лівобережної України в другій половині XVII ст.» подає короткий аналіз правил ярмаркової торгівлі, переліку товарів, які продавалися на ярмарках та називає найбільші на той час торговельні-промислові центри.

Український історик та політичний діяч М. С. Грушевський у праці «Історія України-Руси» аналізує ярмарки як один із видів торгівлі, що відбувався із дозволу влади на території західноукраїнських земель і був своєрідним привілеєм, визначає мету їх проведення у середньовічних містах та характеризує основні правила організації ярмаркових торгів починаючи із XVI століття.

Видатний дослідник Д. І. Яворницький у тритомній «Історії запорозьких козаків» згадує про відкриття польським графом Францом Салезієм Потоцьким у місті Умань ярмарку із метою зробити згадане вище місто центром «богатства й культурности».

Сорочинський ярмарок – звичайний ярмарок на Полтавщині, за часів геніального українського письменника Миколи Гоголя був подією виключно містечкового значення, оскільки подібні дійства відбувалися мало не в кожному українському селі, але завдяки неперевершеним творам великого земляка став усесвітньо відомою подією.

Уперше стилізоване під Сорочинський ярмарок свято було проведене у Полтаві в 1904 році. З цієї нагоди у журналі Полтавської міської Думи за 1904 рік знаходимо повідомлення наступного змісту: «23.09 в городском саду произошло базар-гулянье «Сорочинская ярмарка», при этом управа Думы в устройстве гулянья участия не принимала. Тем не менее распорядители этого мероприятия внесли в кассу городско управы 1026 рублей».

М.В. Гоголь писав: «Такою роскошью блистал один из дней жаркого августа тысячу восемьсот...восемьсот... Да, лет тридцать будет назад тому,

когда дорога, верст за десять до местечка Сорочинец, кипела народом, поспешавшим со всех окрестных и дальних хуторов на ярмарку. С утра еще тянулись нескончаемою вереницею чумаки с солью и рыбою. Горы горшков, закутанных в сено, медленно двигались, кажется, скучая своим заключением и темнотою; местами только какая-нибудь расписанная ярко миска или макитра хвастливо выказывалась из высоко взгороможденного на возу плетня и привлекала умиленные взгляды поклонников роскоши. Много прохожих поглядывало с завистью на высокого гончара, владельца сих драгоценностей, который медленными шагами шел за своим товаром, заботливо окутывая глиняных своих щеголей и кокеток ненавистным для них сеном».

Упродовж декількох століть український ярмарок був і залишається неповторним атрибутом українського народу, ознакою його національної ідентичності. Хоча явище ярмаркування носило хвилеподібний характер – ярмарки то зникають із арени життєдіяльності українського народу, то відроджуються наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть із здобуттям Україною незалежності, отримуючи нові якості і як соціально-економічне явище, і як субкультурний феномен.

Феномен у філософській та культурологічній літературі називають явище, подію або процес, які є об'єктами чуттєвого споглядання, знання про які виникають тоді, коли вони витлумачуються як те, що «світиться, уявляється, видається», тобто – через категорії осмислення, а не інтелектуального аналізу.

Сорочинський ярмарок сьогодні – це національний мистецький фестиваль. У середині серпня щороку повниться голосами велике торжище в гоголівському краю, вирують запальні українські танці, линуть у піднебесся пісні, демонструють свою майстерність умільці з різних куточків Полтавщини: опішнянське гончарство, решетилівське килимарство і вишиванки та ін.

Ярмаркова розважальна програма включає участь зірок естради – кращих гуртів, відомих співаків, композиторів, народних колективів. Глядачі

мають можливість дивитися театралізовані вистави за участю гоголівських героїв – веселої Хіврі, хитрої Солохи і «самого» Миколи Васильовича Гоголя. Різні аспекти матеріальної та духовної культури нашого народу поєднуються у такому неповторному феномені як український ярмарок.

Сорочинський ярмарок був і залишається привабливою подією як для місцевих жителів, так і для туристів, тому що в народі стосовно нього існує відчуття свята, можливості взяти участь у розвагах, побачити багато цікавого з історії свого народу, відчутти себе учасником грандіозного дійства.

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК XVIII-XX СТОЛІТТЯ

*Бергсма Богдана
(м. Полтава)*

Упродовж багатьох століть ярмарок був невід'ємною частиною побутового життя та національного колориту українців, масовою соціально-економічною подією, своєрідною візитівкою нашого народу. Проте тривале перебування України у складі іноземних держав негативно позначилося на розвитку ярмарків, вони починають поступово занепадати, а на початку ХХ ст. і взагалі зникають із арени діяльності українського народу. Відродження ярмарку відбувається наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть, зі здобуттям Україною незалежності, тому науковий інтерес сучасних дослідників (істориків, етнологів, етнографів, культурологів) до проблеми починає активно зростати.

Дослідники неоднозначно трактують проблему Сорочинського і Василівського ярмарків у творі М. В. Гоголя «Сорочинський ярмарок». Проблема ярмаркового руху в Україні відображена у працях В. Й. Борисенка, М. С. Грушевського, Д. І. Яворницького та інших учених.

Метою дослідження є культурологічне узагальнення історичного, національного аспектів процесу зародження, становлення, занепаду та відродження Сорочинського ярмарку як феномена національної самобутності народу.

Наприкінці XVII на Україні щорічно проводили ярмарки на великі релігійні свята. Вони зміцнювали економічні відносини між регіональними землями: лівобережжям, правобережжям, північними землями, прикарпатською та закарпатською Україною. Головним центром торгівлі в центральній частині країни був Київ, в західних землях – Львів. Ярмарки сприяли з'єднанню торговельних зв'язків міста і села, що сприяло формуванню внутрішнього ринку. Щорічно у містах і великих селах України проводилися ярмарки. Сорочинський ярмарок Полтавської губернії Миргородського повіту так і відійшов би у небуття, якби не творчість М. В. Гоголя. Микола Васильович, відомий український письменник, земляк, який прославив Полтавську землю на всю Російську імперію.

У 30-х рр. XX ст. ярмарки припинили своє існування, це було пов'язане із розвитком фабричного та заводського виробництва, залізничного транспорту, кооперативів та взяття держави торгівлю під ретельний контроль.

Та відбулося відродження Сорочинського ярмарку у кінці 50-х рр. XX ст. У м. Миргород Полтавської області щорічно проходив День Механізатора. У районному будинку культури відбувалося нагородження керівників та спеціалістів колгоспів та радгоспів, а також передових трактористів, комбайнерів, ковалів. Олексій Барвінський перший секретар райкому партії, Герой Радянського Союзу, запропонував провести День Механізатора не в районному будинку культури, а на природі в одному із сіл передовиків Миргородського району. Так і трапилося святкування провели у с. Савинці, біля річки Псьол на урочищі Острів.

В роки незалежної України Сорочинський Ярмарок отримав статус національного. Це дійство, де збирається численна кількість туристів з різних куточків України і країн ближнього зарубіжжя та людей, що здійснюють торгівлю та виступи. На сьогодні це найбільший ярмаркуючи-виставковий захід, де окрім продажу людям представлено ряд етнографічних виступів, виставок та презентацій. І весілля, і застілля, і концерти, і торгівля все завдяки

великому письменнику М. В. Гоголю, який прославив нашу Полтавщину на віки!

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК У СВІТОВІЙ МУЗИЦІ

*Полянська Галина
(м. Полтава)*

За творами Миколи Гоголя створено значну кількість творів для музичного театру. За неповними даними, різними авторами написано 50 опер, 7 балетів та багато інших музичних творів. Передумови феномену М. Гоголя закладалися з дитинства. Його батько проявив себе обдарованою людиною: поетом, драматургом, режисером, актором і музикантом. В організованому ним театрі в садибі Д. Трощинського постійно звучала музика. Саме там майбутній письменник зблизився зі світом театру, захопився народними піснями та сказаннями у виконанні мандрівних кобзарів. Дитячі музичні враження залишилися на все життя і визначили характер творчості Гоголя.

До 1831 р. письменник склав об'ємну збірку фольклорних матеріалів. Пісні і описи музичних та танцювальних сцен Гоголь органічно включає в літературне полотно своїх повістей, причому музичний матеріал дуже точно відповідає настроями та переживаннями персонажів (наприклад, пісня Параски з «Сорочинського ярмарку»). Іноді пісні грають роль вступу до розділів оповідей («Не хилися, явороньку» чи весільної «Не бійся, матінко» в «Сорочинському ярмарку»).

Спроби композиторів звернутися до творчості Гоголя почалися у 40-х роках ХІХ століття. Це були інсценування (О. Варламов) та навіть спроба написати оперу («Страшна помста». О. Верстовський). Але особливо співзвучним Гоголю був один з принципових послідовників народно-демократичних ідеалів «Могучої кучки» М. Мусоргський.

Одна з найважливіших складових творчості Мусоргського – опера «Одруження» створена на оригінальний текст комедії і вперше в оперному світі замість імені автора лібретто значилося: «Слова М. Гоголя». На

гоголівський сюжет написана і остання опера Мусоргського «Сорочинський ярмарок», де буває яскравий сонячний світ України.

Мусоргський вдивлявся в гоголівські образи, прислухався до живих розмовних та пісенних інтонацій українців, з якими зустрічався під час своєї подорожі по Україні, в Полтаві та за її межами. Композитор підкреслював, що його твір близький всім своїм художнім висвітленням гоголівській першооснові.

Опера «Сорочинський ярмарок» (1874-1881) залишилася незакінченою. Над її завершенням працювали А. Лядов, Ц. Кюї, М. Черепнін і В. Шебалін. Тепер цей твір надійно ввійшов в репертуар багатьох оперних театрів нашої держави. Іншим твором на той самий сюжет стала опера Б.Яновського (1899), яка не виконувалася. Комічну лінію твору розвинув у музиці своєї популярної оперети О. Рябов (1936). Сорочинський ярмарок було втілено і засобами хореографії: 1940 року Ленінград побачив балет А. Пейсіна, у 1956 в Донецьку поставлено твір В.Гомоляки. За мотивами Гоголя знятий українсько-російський музичний фільм «Сорочинський ярмарок», музику до якого створив Костянтин Меладзе (2004)

Народження музичних творів на сюжети Гоголя завжди супроводжувалося мистецькими пошуками і експериментами, часто вони ставали визначними подіями в культурному житті. Такою була постановка 3 жовтня 1925 року в Харкові, тоді столиці України, «Сорочинського ярмарку» Мусоргського, якою відкрито першу в історії національної культури Державну українську оперу. Спектакль Л. Штейнберга, А. Петрицького і режисера М. Боголюбова вразив глядачів багатобарвним яскравим колоритом, винахідливими модерними декораціями, блискучими акторськими роботами видатних співаків (В. Гужова, І. Кученко, І. Паторжинський). Але у будь-яких постановках, транскрипціях, режисерських баченнях матриця, закладена Гоголем синтезувала два обов'язкових компоненти: реалізм і пісенність.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО ПІДХІДУ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЯРМОРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Цегольник Петро
(м. Київ)*

Ініціалізація та організація проведення ярмарку має всі ознаки проекту, а саме: чітко визначену ціль (цілі та завдання); визначені терміни реалізації; необхідні ресурси (фінансові, матеріальні, людські, інформаційні, тощо). Тому застосування проектного підходу до проведення ярмарку вбачається продуктивним інструментом оптимізації усіх необхідних процесів та підвищення загальної результативності та ефективності. І більш того, проектний підхід, зокрема розробка з застосуванням наукових засад типового проекту проведення ярмарку (доцільно на основі багаторічного досвіду проведення Сорочинського ярмарку) можуть слугувати широкому поширенню ярмаркової діяльності по всій території України. Адже дійсно ярмаркова діяльність в Україні має вікову історію і сьогодні вочевидь не втратила актуальності попри всі сучасні технології ведення бізнесу. Проте багато охочих провести ярмарок в різних куточках країни, як з боку місцевої влади так і з боку юридичних та фізичних осіб просто не мають відповідного досвіду, попросту кажучи не знають як це робиться. У цьому ключі можливість використати інструментарій типового проекту може стати дієвим рушієм щодо організації та проведення ярмарків на своїх територіях вищезначеними суб'єктами.

Проектний підхід передбачає погляд на втілення в життя певної ідеї чи задуму як на процес (проект), що може бути поділений на фази, кожна з яких складається з відповідної кількості робіт. Управління проектом полягає у реалізації запланованих робіт згідно генерального календарного плану проекту, оптимізації їх за критеріями вартості, термінів, якості.

Першою фазою ярмаркового проекту має стати фаза ініціалізації. На цій фазі необхідно чітко окреслити ідею проекту, підготувати декларацію про наміри, як документ, що формалізує основні параметри ярмаркового проекту,

зокрема джерела та обсяги фінансування, а також визначити основних учасників. На наступній фазі – фазі планування проекту, розробляються всі необхідні плани які об'єднуються в головний плановий документ – генеральний календарний план проекту (ГКПП). Надалі настає фаза реалізації проекту на якій послідовно здійснюються всі роботи щодо проведення ярмарку. Заключною фазою є фаза завершення ярмаркового проекту що містить роботи спрямовані на закриття ярмарку, згортання ярмаркової діяльності, розборку об'єктів та конструкцій, їх відправку на збереження, розпродаж або утилізацію, розподіл зисків між учасниками. Безперечно всі фази проекту супроводжує контроль спрямований на аналіз відповідності робіт ГКПП, внесення коректив в разі потреби та оцінку загальної ефективності щодо реалізації кожної із фаз в окремоті та проекту в цілому.

З ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКИХ ЯРМАРКІВ

*Кононенко Володимир
(м. Полтава)*

Ярмарки в Німеччині (як і в Європі загалом) почали виникати в середні віки на місці ринків, які часто з'являлися біля монастирів, церков, місць паломництва, резиденцій єпископів та на перехрестях сухопутних і водних шляхів. Традиційно це відбувалося по завершенню церковних богослужінь та хресної ходи, коли на майдан сходилися селяни, торговці й ремісники, пропонуючи товари передовсім на обмін. Поступово ярмарки з обміну перетворилися на товарні. До XIX ст. товар продавався безпосередньо покупцям і гроші функціонували як засіб закріплення фінансових операцій. У Німеччині ярмарки були привілейовані й проводилися щорічно у багатьох населених пунктах. Такий статус був підтверджений світською та церковною владою, що надавала купцям митні преференції, звільнення від податків та інші фінансові пільги. За охорону ярмарків та супровід купців і їхнього товару правителі ж отримували мито.

Вживання ярмарків після часу привілеїв стало можливим завдяки

перетворенню їх із товарних на *ярмарки зразків*. Індустріалізація другої половини ХІХ ст. викликала структурні зміни в цій промисловій сфері. На зміну товарообігу на ярмарки прийшли презентація продукції та організація замовлень. На цей час припадає відкриття Лейпцигського *ярмарку зразків* – єдиного в Європі до Першої світової війни міжнародного економічного форуму.

Із часом *ярмарки зразків* почали перетворюватися в універсальні, що й переважали до завершення Другої світової війни. Пропозиції на них не орієнтувалися ні на галузі, ні на групи товарів.

Попередній досвід, центральне положення в Європі та швидкий розвиток економіки (німецьке економічне чудо) сприяли стрімкому розвитку ярмаркового руху в повоєнній Німеччині, який значно посилювався у 1960-і та 1970-і рр., ставши домінуючим мотиватором виникнення міст міжнародних ярмарків. Зростання рівня спеціалізації промислового виробництва спричинило виникнення одно- та багатогалузевих ярмарків, що згодом витіснили універсальні. Цьому сприяли ярмаркові і виставкові компанії, які ще в 1950-х рр. відчували важливість створення доступних міжнародних виставок-ярмарків для кон'юнктурного розвитку.

Створенню порівняно великої кількості всесвітньо відомих ярмарків у таких містах, як Берлін, Дюссельдорф, Мюнхен, Франкфурт-на-Майні, сприяла децентралізація торгівельних локацій. Завдяки новим динамічним цілям, що ставлять експоненти, новому технічному розвитку та іншим факторам спеціалізація виставок-ярмарків триває й понині.

Сьогодні вивело на промислову орбіту нові електронні засоби інформації та комунікації, покликані створювати віртуальні виставки-ярмарки. Організатори деяких ярмарків поряд зі звичними організували й віртуальні ярмарки. Теоретично це економить час експонента (йому і його товарам не потрібно бути присутніми на ярмарку), позбавляє його стресу від участі в цьому дійстві. Та ніякий віртуальний простір не замінить особистісного спілкування продавця з потенційним покупцем товарів чи

послуг.

Німецькі ярмарки з притаманними їм інтернаціоналізмом, багатоплановістю та високою технологічністю повністю відповідають тенденціям світового розвитку ярмаркової індустрії і є взірцем для інших країн.

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК ФЕНОМЕН ЯРМАРКАРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

*Голєва Тетяна
(м. Вінниця)*

Як світовий феномен ярмаркарство зародилося ще в античній Греції і пройшло довгий період свого становлення. Розвиваючись в межах різних цивілізацій та епох, воно є надбанням не якогось окремого народу, а стало належати до світової культурної спадщини. В період панування феодального ладу та переважання натурального господарювання у Європі, ярмаркарський рух не набув значного поширення. Однак, разом із занепадом феодалізму та зародженням капіталістичних відносин, нового значення набуло проведення подібних заходів у європейських містах. На території України проведення ярмарків стало поширеним після XVI століття. І вже до XIX століття ярмарки стали частиною національної самобутності українського етносу.

Особливе місце в їх історії на українських землях посідає Сорочинський ярмарок, який став своєрідною візитною карткою розвитку цього руху в Україні. Не останню роль у формуванні сучасного «бренду» цього ярмарку відіграв відомий письменник М. В. Гоголь. Так, у своїй повісті, яка так і називається – «Сорочинський ярмарок», письменник описує, як люди з усіх кінців їдуть на ярмарок десь на початку XIX ст.

Слід зазначити, що ярмаркова торгівля у містечку Сорочинці відома з другої половини XVII ст. Визначаючи роль ярмарків, зокрема Сорочинського, можемо говорити, що їх значення не вичерпується лише здійсненням оптової і роздрібною торгівлі, а має значно більшу цінність.

У певному розумінні це і школа для майстрів, які привозять свої творіння для продажу та паралельно обмінюються між собою своїм досвідом у виготовленні тих чи інших товарів. Крім того, якщо говорити сучасною мовою, це своєрідний «weekend», який не обходився без кобзарів, лірників, циган, пісні, сміху, зустрічі близьких і знайомих. Тому це ще один спосіб комунікації в епоху відсутності таких явищ як «соціальні мережі», «Інтернет».

Ярмарки продовжували існувати аж до 20-х років ХХ ст., що було пов'язано з формуванням командно-адміністративної економіки з переважанням колективного господарювання. Як можемо бачити хронологічні межі ярмаркарського руху досить широкі, що свідчить про формування усталених традицій, сформованих під впливом часу. А відтак, згадка про цю частинку історії не могла безслідно зникнути із людської пам'яті.

Тому не дивно, що вже з 1966 року ярмарки починають відроджуватись, і започатковує, цю давню традицію саме Сорочинський ярмарок. На нього з'їжджалось багато представників різних організацій та підприємств. В радянській соціалістичній системі його можна розглядати як «острівок капіталізму», який став осередком існування товарно-грошових відносин.

Традиція проведення Сорочинського ярмарку збереглася і в сучасній Україні. Зрозуміло, що він вже втратив багато функцій, які з огляду на цивілізаційний поступ перейшли до інших форм соціальної організації. Однак беззаперечним є той факт, що подібні заходи, хоч і наділені ознаками театральної постановки, є способом збереження національної ідентичності та формування сучасної української спільноти. Адже загальновідомо, що не можна сміливо йти в майбутнє, не пам'ятаючи минулого. Тому сьогоднішній Сорочинський ярмарок, це ніби дзеркало через яке ми можемо споглядати на наше минуле, будуючи світле майбутнє.

МІЖНАРОДНА БЕРЛІНСЬКА ВИСТАВКА «ЗЕЛЕНИЙ ТИЖДЕНЬ»

*Кононенко Наталія
(м. Полтава)*

У кінці XIX ст. щозими зустрічалися в Берліні німецькі фермери в зелених непромокальних пальтах на конференції сільськогосподарської асоціації. У цей же час на деяких вулицях міста розгорталася пересувна торгівля, де спеціалізовано пропонували посівний матеріал, дари природи, домашніх тварин. Тривало це до 1926 року, доки один із фермерів – Ханс-Юрген фон Хека – не домігся організації сільськогосподарської виставки по вулиці Курфюрстендам, де зазвичай проводилися радіо- та автомобільні презентації. Ярмарок займав територію площею 7000 кв. м і в перший рік прийняв понад 50 тис. відвідувачів. Це й стало початком всесвітньовідомої міжнародної щорічної виставки сільського господарства, садівництва та продовольства «Зелений тиждень».

Виставка з кожним роком розширюється й оновлюється. Традиційний агропромисловий форум «Схід – Захід» було замінено на Міжнародну конференцію міністрів сільського господарства, до якої активно долучаються політики та державні діячі. Щоб залучити до сільського господарства молодь та підвищити її мотивацію, було впроваджено освітню програму для студентів та випускників і створено «Тимчасовий кампус», організовано ряд спеціальних маршрутів.

Щорічно виставку відвідують понад 400 тис. гостей, які мають змогу оглянути більше ніж 1630 експонентів з понад 70 країн світу. До їхніх послуг – 26 виставкових павільйонів. Постійне збільшення кола учасників, що бажають продемонструвати свої досягнення на «Зеленому тижні», свідчить про успішний стан галузей, які тут експонуються. Цю подію міжнародного рангу із зимового Берліну широко висвітлюють понад 4 тис. журналістів із майже 70 країн у своїх репортажах і новинах. Лише в Німеччині оприлюднено 17 тис. повідомлень, 500 телерепортажів та понад 1000 радіосюжетів, присвячених «Зеленому тижню».

МЕТОДИКА ПРОЕКТУВАННЯ ТЕМАТИЧНИХ ІНСТАЛЯЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ЯРМАРКУВАННІ

Нагорна Наталія
(м. Полтава)

Інсталяція (англ. *Installation* - установка, розміщення, монтаж) – форма сучасного мистецтва, що представляє собою просторову композицію, створену з різних готових матеріалів і форм (природних об'єктів, промислових і побутових предметів, фрагментів текстової та візуальної інформації) створюючи собою художнє ціле.

Деякі тематичні інсталяції за виглядом можуть наближаються до скульптури, але відрізняються від останньої тим, що їх не ліплять, а монтують з різноманітних матеріалів.

Головною метою інсталяції є створення в певному обсязі особливого художньо-сміслового простору, побудованого на неординарному поєднанні тривіальних речей, що виявляє в них нові смислові значення та чуттєві якості, приховані від буденного сприйняття.

Відмінною рисою тематичних інсталяцій є застосування будь-яких матеріалів. В інсталяції можуть бути використані як звичайні матеріали: дерево; метал; папір; камінь, так і абсолютно незвичайні: створення за допомогою високих технологій, використання перероблених матеріалів, частин цілого, обладнання і так далі.

Тематичні інсталяції можна розподілити на наступні типи:

1. Сюжетно-розповідальний (демонструють певний сюжет або ж «розповідають» якусь історію);
2. Об'єктно-предметний (імітації наукових лабораторій, реальних і псевдо-реальних побутових і музейних інтер'єрів);
3. Візуально-візіонерський (робить акцент на споглядання якогось зображення або споруди, це інсталяції, які в основному пов'язані з використанням газет і мальованих зображень).

Тематичну ярмаркову інсталяцію можна охарактеризувати як

символічну декорацію, створювану до певної події, в певний час та у відповідності до певної тематики та символізму. Важливим є те, що тематична інсталяція – це не музейний закритий експонат і глядач не споглядає її з боку, а опиняється всередині неї, може взаємодіяти з нею.

Етапи проектування тематичної інсталяції:

– технічна пропозиція: підбір матеріалів, розробка технічної пропозиції, розгляд та затвердження технічної пропозиції;

– ескізний проект: розробка ескізного проекту, розгляд та затвердження ескізного проекту, виготовлення та випробування макетів (при необхідності) або складання інсталяції з окремих предметів та фотографування її з різних ракурсів (для можливості подальшого точного відтворення).

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА ТРАДИЦІЯХ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

*Поляков Сергій
(м. Полтава)*

Національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення Української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту. Це осмислення і прагнення засвоїти кращі риси своєї нації найбільш відповідає потребам розбудови України.

Сьогодні вчителі шукають нових методів виховання патріотизму учнівської молоді та формування усвідомленості належності до рідної землі, народу, спільної культурної спадщини.

Яскравим явищем української традиційної культури є ярмарки, що фіксують образи давньої і сучасної історії життєдіяльності регіону та країни в цілому. Одним із найяскравіших прикладів є Сорочинський ярмарок, у якому гармонійно поєдналися характерні риси сьогоденного ринку і традиційна ярмаркова звичаєвість, створюючи картину феєричного

українського народного свята. Учасники ярмарку пізнають світ української традиційно-побутової культури, народного мистецтва та духовності.

Сорочинський ярмарок став визнаним національним центром відродження українських традицій ярмаркування як багатоаспектної культурної практики, що сприяє пробудженню історичної пам'яті, утвердженню національної ідентичності, актуалізує цінності українського видовищного мистецтва, а також популяризує цінності автентичного декоративно-ужиткового мистецтва, пробуджує інтерес до народних ремесел та промислів.

Сорочинський ярмарок зі своїми традиціями є одним із джерел патріотичного виховання учнів на уроках трудового навчання у рамках їх проектно-технологічної діяльності, яка інтегрує всі види сучасної діяльності: від появи творчого задуму до реалізації готового продукту, з урахуванням патріотичної тематики.

У Містечку майстрів на Сорочинському ярмарку можна знайти безліч прикладів української народної творчості, які можна використовувати у якості орієнтовних об'єктів праці для учнів. Це і вироби з деревини (ложки, шкатулки, народні іграшки, станки для вишивання), металу (карбування, плетіння з дроту), глини (свистунці, горщики, тарілочки), вишиванки, українські віночки та багато іншого.

Виконуючи творчі проекти учні пізнають історію та еволюцію народних ремесел і промислів, їхню автентичність.

На Сорочинському ярмарку завжди можна знайти приклади унікальних виробів, які поєднують у собі українські традиції та сучасність. Розробка творчих проектів на виготовлення таких виробів не тільки буде більш цікава для учнів, але й вбиратиме у себе колорит та вікові традиції українського народу.

Подібне черпання ідей у народних майстрів сприятиме більш глибокому розумінню учнями самобутньої української культури, що сприятиме патріотичному вихованню школярів на традиціях Сорочинського ярмарку.

МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ ЯРМАРОК У ДЮССЕЛЬДОРФІ

*Кононенко Сергій
(м. Полтава)*

Щорічно наприкінці листопаду столиця німецької федеральної землі Північний Рейн-Вестфалія Дюссельдорф перетворюється на столицю світової медицини. Міжнародний, найбільш визнаний у світі медичний ярмарок, який називається MEDICA і триває 4 дні, проводиться у 18 виставкових павільйонах на березі Рейну. Сюди з'їжджаються всі, хто виготовляє та продає медичну чи лабораторну техніку й інструменти, обладнує ними клініки й науково-дослідні центри, пропагує новітні медичні технології, досягнення фармацевтики, технології лабораторних досліджень і діагностики. MEDICA – це щорічна демонстрація досягнень медичної галузі світу, одна з головних подій року у сфері охорони здоров'я.

Постійні зміни на ринку медицини вимагають від лікарів-практиків підлаштовуватися під ці зміни, тримати руку на пульсі, щоб мати змогу надавати допомогу пацієнтам найсучаснішим обладнанням. Ринок медичної техніки з обсягом у 170 мільярдів євро належить до тих міжнародних ринків, які стабільно розвиваються і на які прагнуть вийти все нові й нові фірми. Двері їм може відчинити всесвітньо відомий міжнародний ярмарок у Дюссельдорфі – MEDICA, який розпочав функціонувати з 1969 року. Біля його витоків стояло однойменне товариство: майже 50 років тому група німецьких лікарів вирішила організувати семінари для підвищення кваліфікації і звернулася за фінансовою підтримкою до виробників медичної техніки та обладнання. Так і виник спільний проект лікарів, що практикують, учених та промисловців, який розрісся в міжнародний ярмарок MEDICA. Лікарі з різних країн, відвідуючи конгрес, мали змогу також ознайомитися з виставленими на ярмаркові експонатами. Із 1992 року до цього ярмарку доєднався ярмарок постачальників медичного обладнання Comptamed, що зараз налічує більше 500 експонентів. Новим поштовхом у розвитку ярмарку

MEDICA стало його об'єднання в 1999 та 2000 роках з ярмарками-виставками Interfab та Interhospital. Останній вважається всесвітньо відомим у наданні стаціонарної медичної допомоги. Також і Deutscher Krankenhaustag з 1999 року став незамінним організатором конгресів для лікарняних менеджерів на ярмарку MEDICA, який пропонує також програми підвищення кваліфікації та перекваліфікації, курси, семінари, воркшопи, пленарні дискусійні платформи з актуальних медичних тем. Завдяки своїм експонентам MEDICA дає відповіді на найважливіші нагальні питання медичного забезпечення та пропонує їхні інноваційні рішення. Як світовий фаховий ярмарок MEDICA пропонує зацікавленим відвідувачам, дизайнерам, виробникам високоякісні робочі матеріали. Лікарі можуть тут не лише побачити новітнє обладнання, а й випробувати його на стендах, де «пацієнтами» є співробітники фірм-учасниць.

До послуг експонентів ярмарку розмаїття пропозицій щодо вдосконалення стендових презентацій. Тут достатньо місця для розміщення як інновацій, інформації так і самих продуктів. Не лише фахівці та медичні фірми, а й відвідувачі знайдуть для себе багато цікавого й корисного. Поряд з електромедичною та медичною технікою знаходиться лабораторне обладнання, прилади діагностики, фізіотерапії та ортопедична техніка. Тут же подані й витратні матеріали для лікарень. Для медичного адмінперсоналу – інформаційна та комунікаційна техніка, засоби для надання послуг та видавничої справи. MEDICA уважно стежить за розвитком медичної науки й організовує заходи, присвячені ІТ-технологіям у сфері охорони здоров'я. Понад 400 експонентів інформують відвідувачів про вирішення проблем зі здоров'ям за допомогою ІТ-технологій.

Про зростання ролі міжнародного медичного ярмарку MEDICA свідчить той факт, що в останні роки близько 70% його відвідувачів прибуває з інших країн, зокребно й з України. За чотири дні місто відвідує майже 140 тис. гостей. За підрахунками організаторів, кожен відвідувач такого ярмарку як MEDICA, щоденно витрачає в Дюссельдорфі близько 400 євро. Тобто при

32500 відвідувачах у день місто отримує щоденно майже 13 млн. євро, а за чотири виставкових дні – 52 млн. євро. 96% експонентів виражають надзвичайне задоволення діловими контактами й результатами своєї роботи на міжнародному ярмарку. При цьому спостерігається чудове тематичне структурування ярмарку в павільйонах.

Німецький приклад демонструє нам, що ярмарки є не лише важливим посередником між економікою держави і зовнішнім ринком та наповнюють інформаційний простір, а й поповнюють державну казну.

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ РОЗВІЙ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВІ ЯРМАРКОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Цина Валентина
(м. Полтава)*

З XVI століття на українських землях почали виникати малі ярмарки в середніх і великих містах. До України купці з великих міст Середньої і Західної Європи доставляли вишукані прикраси, ювелірні вироби і предмети побуту, а купували шкіру, роги, вовну, зерно, сало, мед. На ярмарках продавали і купували худобу, одяг, взуття, хатні речі, продукти та інше. Найбагатшими були осінні торги, а також ярмарки перед великими святами.

В XVII століття вже кожному українському місту і містечку при заснуванні надавалося право на один-три ярмарки на рік. Розвиток ярмарків свідчить про відокремлення промислово-торговельної діяльності від землеробства. З іншого боку, активна ремісничка й торговельна діяльність, безсумнівно, сприяла розвитку українських мст.

Щодо Лівобережної України, то дослідники нарахували сорок ярмарків, що діяли лише в 1665 р. Не зважаючи на часті збройні сутички, численні напади татарських орд на Лівобережну Україну, торгові шляхи не заростали бур'янами, все більше населених пунктів охоплювалися ярмарковою торгівлею.

Ярмарки влаштовували таким чином, що після закінчення одного з них торгові люди могли побувати на кількох інших. Через те ярмаркова торгівля тривала безперервно. Окрім багатолюдних ярмарків у містах, містечках і багатьох селах проходили звичайні базари. Але справжній ярмарковий бум відбувався в Україні в XIX столітті. Поширення набув чумацький промисел, народ почав активно заселяти степові українські землі.

За кількістю ярмарків на рік перше місце посідали Харківська та Полтавська губернії. Найбільші з них – Іллінський (20 липня – 1 серпня) і Вознесенський (перша половина травня) у Ромнах, Покровський (1 жовтня) у Полтаві, Троїцький (1 червня) у Харкові, Хрестовоздвиженський (14 вересня) у Кролевіці, Георгіївський (21 квітня) у Єлисаветграді, Хрещенський (6 січня) у Києві та ін. В південних губерніях (Катеринославська, Таврійська, Херсонська і Бессарабська) було 700 ярмарок: найбільш відомі – у Кривому Розі (Троїцький), у Катеринославі (Петропавлівський), у Каховці (Микільський і Покровський). У західних губерніях на 1000 ярмарок найважливішими були: київський контрактний (Стрітенський), на якому торгували гуртом різними товарами, і в головному сільськогосподарськими продуктами (цукор, збіжжя, олія); на Поділлі – в Ярмолинцях (Петропавлівський) і в Балті (Троїцький).

Тут відбувалися зустрічі, знайомства, запрошення на храмові свята або родинні торжества. На українських ярмарках жвава торгівля поєднувалася з появою нових мистецьких жанрів: вертеп, інтермедії, балаган, репертуар яких складався з примітивних п'єс героїчного, сатиричного та побутового характеру, а також пантомім, інтермедій, співів, танців. Аби зібрати якомога більше глядачів, під час ярмарків влаштовувалися й видовища фокусників, акробатів, дресирувальників, ремісників-аматорів, камер-риторів, буфонади, маріонеткові вистави, виступи стрибунів, канатоходців, танцюристів, дресированих мавп, силових акробатів, факірів, дресированих ведмедів.

На ярмарках вирувало життя, яке полюбляли спостерігати письменники та художники. Тут у митців народжувалися сюжети майбутніх творів, з'являлося натхнення.

Збережений з XVIII століття до наших днів найбільший в Україні і найвідоміший за її межами Сорочинський ярмарок вдало поєднує історію і сучасність, звичаєво-обрядові ярмаркові традиції, культуру, колорит із бізнесовими інтересами українських виробників. Пройшовши через віки, отримавши в 1999 році статус Національного, Сорочинський ярмарок

сьогодні впевнено дивиться у майбутнє.

БАТЬКІВЩИНА ГОГОЛЯ – МОЯ БАТЬКІВЩИНА (РОДИННА РОЗПОВІДЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ)

*Герасименко Лариса
(м. Кременчук)
Григор'єва Олександра
(м. Полтава)*

Суспільні перетворення останніх років в Україні актуалізували питання виховання громадянськості і патріотизму. Сім'я, сімейні цінності складають джерела формування особистості українця через збереження родинних традицій і звичаїв, пропагування любові до малої батьківщини. Аналіз досліджень І. Анікіної, І. Беха, Ю. Бромлея, О. Літвінової дозволяє констатувати, що традиції були обов'язковою складовою згуртованої сім'ї, відображаючи моральну позицію всіх її членів. Проблемою дослідження впливу родинних традицій на формування патріотичних почуттів, національної ідентифікації займались: А. Антонов, І. Бех, М. Боришевський, А. Вишневський, Г. Ковальова, Т. Потапчук, Г. Філіпчук та інші.

Родинні традиції – елемент сімейної культури, що відбиває певний спосіб життя, властивий конкретній місцевості й етносу, конфесії; цінності, моделі поведінки і передається від пращурів нащадкам. Узагальнюючи різні погляди науковців (І. Анікіної, А. Антонова, О. Літвінової, Е. Шилдса) можна виділити такі види родинних традицій: сімейні свята, досвід виховання, спільні подорожі до улюблених місць, складання розповідей, легенд, казок та ін.

Родинна розповідь дозволяє сформувати причетність до загальноукраїнської історії через історію своєї родини; єднання локальних історій у всезагальну національну пам'ять; цілісне бачення історії нації через життєпис родин, а через любов до родини – любов до Батьківщини.

Аналіз наративних матеріалів (есе «Родинні розповіді»), зібраних у 115

старшокласників Полтави і Кременчука дозволили виявити такі види сімейних розповідей: спогади, історія сім'ї, сімейні легенди тощо.

З'ясовано, що родинна розповідь сприяє вихованню молодших членів сім'ї. Традиція вчить, до якого народу належить родина, виявляє релігійні переконання та цінності, пов'язує із далекими пращурами, тим самим допомагає відповісти на питання: «Хто я?», «Звідки моє коріння?». Це дозволяє усвідомити себе невід'ємною частиною українського народу, його історії й сьогодення.

Одним із видів родинної оповіді були представлені спогади дитинства старших членів родини. Констатуємо, що в есе, вони мали переважно позитивне емоційне забарвлення, хоча й розповідали про життя в голодні повоєнні роки та складні часи післявоєнної відбудови. Такі спогади вселяють оптимізм у щасливе майбутнє, віру у власні сили, допомагають долати невпевненість, апатію, тривожність, самотність.

Відзначимо, що спільні сімейні історії, спогади зближують членів родини, встановлюють зв'язок між поколіннями, реалізують міжособистісну взаємодію, формують почуття цілісної родини, почуття стабільності, сімейного затишку й непорушності, сталості; любові до малої батьківщини, а разом з тим і до України.

Наведемо приклад твору учениці 10-го класу, написаного на основі родинних розповідей бабусі та прабабусі, які народилися в селі Великі Сорочинці «Батьківщина Гоголя – моя Батьківщина»:

Полтавщино, мій заповітний краю,
Диканька, Миргород і хутори навкруг...
У цих краях і нині ще витає
І містика, і гоголівський дух.
Тут і відьми ще не перевилися,
І ярмарок Сорочинський шумить,
Русалки біля озера зійшлися,
Щоб хлопців молодих у воду заманить.

Вакули тут є сильні і сміливі,
Самого чорта здатні осідлать,
Оксани тут вродливі і примхливі,
І черевичками їх вже не здивувать.
У цих лісах, у цих прадавніх хащах
Навіки заховались від усіх
І моторошний Вій, і грамота пропаща,
Страшної помсти жах і Миргорода сміх.
Тут степова дорога заростає,
Де Бульба мчав на Запорізьку Січ...
Прекрасний ти, мій гоголівський краю,
І в ніч перед Різдвом, і в майську ніч.

Таким чином, у родинних розповідях реалізується найсуттєвіша частина ціннісних орієнтацій, визначаються норми моралі і моральності, стиль життя, соціальні стандарти сім'ї. Це дозволяє сформувати почуття-цінність у ставленні до себе, членів своєї родини, народу, до Батьківщини; почуття спільноти, усвідомлення себе як частини малої вітчизни і цілої держави. Збереження родинних традицій сприяє відродженню національних почуттів, почуття причетності до історії, формування особистої відповідальності за майбутнє України.

З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ОПЕРИ «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК» МОДЕСТА МУСОРГСЬКОГО

*Литвиненко Алла
(м. Полтава)*

Творчість Миколи Гоголя має великий вплив на розвиток вітчизняного і зарубіжного музичного мистецтва. Серед найзначніших втілень образів гоголевських сюжетів у зарубіжній музиці слід назвати Рапсодію для симфонічного оркестру «Тарас Бульба» Леоша Яначека, музика якої наділена великою трагічною силою. Незаперечним є вплив творчості М. Гоголя на

розвиток українського музичного театру другої половини XIX століття. Літературна спадщина письменника принесла в український театр нові теми й образи втілені, зокрема, в операх «Різдвяна ніч», «Утоплена», «Тарас Бульба» Миколи Лисенка.

У російській музичній культурі М. Гоголь сприймався сучасниками як «великий поет народного життя, як творець яскравих національних характерів» (А. Гозенпуд). Загалом, російські композитори створили близько двох десятків яскравих оперних шедеврів за творами великого письменника, серед яких: «Черевички» й «Іван Мазепа» П. Чайковського, «Майська ніч» і «Ніч перед Різдвом» М. Римського-Корсакова «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргського, «Гравці» і «Ніс» Д. Шостаковича, «Мертві душі» Р. Щедрина, «Шинель» і «Коляска» О. Холмінова, «Як посварилися Іван Іванович з Іваном Никифировичем» Г. Банщикова та інші.

Написання опер за гоголівськими сюжетами потребувало від композиторів неабиякої майстерності. Реалістичне відтворення характерів гоголівських персонажів не було можливим без глибокого проникнення в образний, інтонаційно-ладовий світ українського мелосу, знання його колориту й стилістики. Наприклад, беручись за створення опери «Сорочинський ярмарок» (1874–1880) за однойменною повістю М. Гоголя Модест Мусоргський, навіть попри накопичений у великій кількості «матеріал українського мотиву», був змушений тимчасово відмовився від її написання. Причиною відмови, на думку композитора стала: «...невозможность великоруссу прикинуться малоруссом и, стало быть, невозможность овладеть малорусским речитативом, то есть всеми оттенками и особенностями музыкального контура малорусской речи. Я предпочел поменьше лгать и побольше говорить правды».

Поновити роботу над оперою «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргському вдалося після гастрольної подорожі підвенними містами Росії у 1878–1879 роках, яку він здійснив разом із солісткою імператорської російської опери Дарією Леоновою. Під час гастролей по Україні, композитор

відвідав і Полтавщину. Довершені місцеві краєвиди, спілкування з високоосвіченими полтавськими меломанами, зачною мірою стимулювали творчу уяву композитора. Своє захоплення від перебування на батьківщині Гоголя М. Мусоргський висловив у листі до В. Стасова: «“Сорочинская” здесь и везде в Украине вызывала полнейшую симпатию. Украинцы и украинки признали характер музыки <...> “Сорочинская” вполне народным, и сам я убедился в этом, проверив себя в украинских землях».

Особливі враження музикант отримав від знайомства з полтавкою Єлизаветою Милорадович – «симпатичной красавицей, европейски, крупно образованной передовой женщиной», дім якої, за словами композитора, був центром полтавської культури. «В имени Е. И. Милорадович, под Полтавой, в Гожулах, мы были очарованы изящно художественной местностью, роскошным партером (tapis), розовыми акациями (все в цвету) и очаровательною хозяйскою. Восторгнувшись местностью, я заметил хату, где бы могла быть Парася, а потому написаную в Перебурге „Парасю” посвятил милейшей Е.И.Милорадович», – пише композитор.

Як відомо, опера «Сорочинський ярмарок» М. Мусоргським не була завершена, водночас її музично-драматичний план був окреслений ним уповні. Переконлива унікальність музичного втілення опери досягнута творчим проникненням композитора у внутрішній світ героїв М. Гоголя. М. Мусоргському вдалося осягнути природу гоголівського комізму й за рахунок використання інтонаційної української народної пісні, її форми та будови створити глибоко реалістичний народний оперний твір.

НАЦІОНАЛЬНИЙ СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК – РОДЗИНКА УКРАЇНСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ

*Даннік Людмила
(м. Бердянськ)*

Яскравим явищем української традиційної культури є ярмарки, що

фіксують образи давньої та сучасної історії життєдіяльності регіону, країни в цілому. Національний Сорочинський ярмарок – це найбільший і найвідоміший ярмарково-виставковий захід, що має статус міжнародного і загальнонаціонального. Його унікальність полягає у тому, що він зберігся з XVIII століття до наших днів.

Сорочинський ярмарок тісно пов'язаний із творчістю М. Гоголя, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, О. Вишні, Ю. Яновського, О. Ільченка та інших.

Сорочинський ярмарок широко представлений у публіцистичних та довідкових матеріалах. Ярмарок як явище традиційної культури українського суспільства досліджено в працях В. Борисенка, В. Юрченка, Ю. Злобіна, В. Келембетова, О. Климка, О. Муки, Л. Томи.

Зі здобуттям Україною державної незалежності Сорочинський ярмарок здобув статус міжнародного (1995), національного (1999) і вступив у якісно новий етап розвитку, ставши важливим центром міжнародної оптово-роздрібної торгівлі, визнаним національним центром відродження й утвердження українських народних традицій ярмаркування як багатоаспектної культурної практики.

Актуальність та привабливість Національного Сорочинського ярмарку полягає в тому, що він перетворився в центр народної культури і розвивається саме в цьому напрямку. Зберігаючи ярмаркові традиції далекого минулого, нинішній ярмарок надає їм нового сучасного звучання, вдало і зі смаком поєднуючи у собі історію та сьогодення, впевнено дивлячись у майбутнє.

Керівник проекту «Сорочинський ярмарок», кавалер орденів княгині Ольги III та II ступенів Світлана Свищева стверджує, що Національний Сорочинський ярмарок – це найкраща, найяскравіша квітка у вінку нашої неньки – України, національний символ та народний оберіг.

Отже, Національний Сорочинський ярмарок нині є родзинкою української самобутності, унікальним культурним явищем, у якому гармонійно поєднуються характерні риси сучасного ринку і традиційна

народна звичаєвість, що створює неповторну атмосферу українського народного свята.

ГЕНЕЗА ЯРМАРКОВОГО ОДЯГУ УКРАЇНЦІВ

*Борисова Тетяна
(м. Полтава)*

Ярмарок, здавна для українців, – то грандіозна подія. До нього готувалися заздалегідь як до особливого свята. «На ярмарку побувати – людей побачити і себе показати». На ярмарок везли найкращий крам, який мали господарі, вирушали, щоб придбати чи продати худобу, різноманітну живність, нові речі, та часто – просто похизуватися. А похвалитися українці ох як любили. Тому й на ярмарок намагалися, перш за все, одягтися вкрай урочисто та пишно.

До елементів святкового одягу українок здавна належали вишиванка, плахта, віночок або хустка. Плахта, як святковий одяг, виготовлялася з картатої тканини з орнаментом, її вручну вишивали вовняними або шовковими нитками. Зустрічалися старовинні плахти, виготовлені з шовкової тканини або із золотої та срібної парчі. У XIX ст. плахту замінили спідниці та фартухи. Яскравим доповненням до жіночого костюма були нагрудні прикраси з дорогоцінних каменів та скла, намисто або підвіски з монетами (намисто та дукачі).

Крім того, на ярмарку можна було придбати новий одяг – «сучасний» український, який виготовляли місцеві кравці, та «модний» європейський, що закупляли крамарі. Так, Іван Нечуй-Левицький у своєму творі «Роковий український ярмарок» описує одягову лавку на ярмарку в Білій Церкві. «Починаючи з середини закруту проїзда проти кутка іде крамний ряд – яток з прилавками, понапинатих рядниною зверху, з двох боків. Цей ряд ефектний, колоритний, як гарні декорації. От ідуть рядки яток без накриття зверху, з готовим селянським убранням. Жидки тут уже позаводили «магазини готової одежі» для мужиків та селянок і одбивають заробіток в сільських

кравців та кравчих. На довгих шнурах, причеплених до стовпчиків, теліпаються колоритні спідниці, юбки, жупани, піджаки, чемерки, козачини, неначе низки тютюну на Басарабії попід молдавськими хатами. А за ними рядок яток з готовими очіпками, з хустками та ситцем. Колоритними хустками обвішані усі ятки знизу доверху, до самих стель. Виходить суспіль декоративна стіна з усяких квітчастих хусток, неначе стіни, обтикані пучками квіток».

«Між ятками живий потік – просунутись нема куди... На штани, на спідниці, на сорочки... І тягнуть той ситець, і на зуба пробують, радяться, радяться, радяться... Тут більше хусток, кофточок, безрукавок... «Баб'яче» царство...» – ніби продовжує розповідь про тканини на спідниці та сорочки (гостинці) для дітей Остап Вишня.

З роками ставлення українців до ярмаркування майже не змінилося. Одні презентують свою майстерність, інші споживають результати майстерності творчих особистостей, та кожен намагається виглядати як найкраще. Тому більшість ярмаркувальників одягають вишиванки традиційні або стилізовані, солом'яні капелюхи або хустки, широкі пояси й намисто, шкіряні торбинки та чоботи, віночки та ще багато інших традиційних елементів українського етносу, що все так же милують та чарують справжніх українців.

УКРАЇНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК СУБКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

*Савенко Ігор
(м. Полтава)*

Однією з провідних ознак ідентичності українського суспільства є ярмаркова діяльність, спрямована на поглиблення духовної культури та реалізацію народних звичаїв і традицій як важливої складової побуту

українців. За період існування української держави ярмаркування носило мінливий характер. У певні часи ярмарки зникали, а за часів становлення української незалежності стрімко відроджуються, набуваючи нових ознак.

Сучасний стан організації ярмарків свідчить про їхню трансформацію із засобу презентації товарів для безпосереднього продажу у засіб глобальної комунікації. З цієї точки зору український ярмарок необхідно розглядати як низку непересічних подій та специфічних проявів української культури в аспекті чуттєвого споглядання, формування підсвідомих, інтуїтивних відчуттів. Саме тому ярмаркування є своєрідним субкультурним феноменом, що виявляється у неповторних традиціях, звичаях, спеціальних ярмаркових обрядах.

Субкультура як соціальне явище характеризується наявністю певного угруповання людей, що ідентифікують себе з ним. Такими утвореннями під час проведення ярмарків є групи з представників іноземних делегацій, представників бізнесу, певної галузі виробництва чи невиробничої структури, майстрів народної творчості, артистів, представників закладів громадського харчування тощо. У цих групах існують свої оригінальні звичаї, кожен носій такої групи приймає норми, цінності, картину світу, стиль життя на зразок свого існування.

Отже, ярмаркова субкультура має специфічні ознаки, що відрізняють певну групу людей від інших або від більшості суспільства:

- сукупність позитивно і негативно інтерпретованих норм та цінностей традиційної культури;
- особливу соціальну форму самоорганізації учасників групи як автономне цілісне утворення всередині народної культури, що визначає стиль життя та мислення її носіїв і відрізняється власними звичаями та нормами;
- трансформовану, в умовах торгів, систему цінностей традиційної культури, що має своєрідний світогляд.

Важливим проявом субкультурного феномену українських ярмарків є презентація культурно-мистецьких заходів. Зокрема, на Сорочинському

ярмарку функціонує етнографічно-мистецька зона ярмаркового поля. Це справжній музей під відкритим небом, де виступають художні колективи, музиканти, артисти, влаштовують виставки майстри народної творчості. Велике торжище у гоголівському краю наповнюється театралізованими дійствами, запальними народними танцями, піснями, демонструють майстерність народні умільці з різних куточків Полтавщини. Представлені на ярмарку опішнянське гончарство, решетилівське килимарство та вишивка, різьблення, лозоплетіння, мистецькі жанри вертеп та інтермедія формують матеріальну і духовну культуру сучасного українця.

Отже, провідними ознаками українського ярмарку як субкультурного феномену є існування субкультурних груп як носіїв неповторних традицій, звичаїв і ярмаркових обрядів, що відрізняє їх від інших учасників ярмаркування. Про те український ярмарок, як феномен традиційно культури українців, надає можливість долучитися до участі у грандіозному дійстві, вивчити історію власного народу, опинитися у вирі святкової атмосфери, взяти участь у різноманітних культурно-мистецьких заходах тощо.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Онищенко Сергій
(м. Бердянськ)*

На сучасному етапі розвитку України виставково-ярмаркова діяльність виступає в якості інструменту, який впливає на діяльність комерційних підприємств, на споживача на ринку товарів та послуг, на розмір одержуваного прибутку, отримання достовірної інформації, формування іміджу в умовах конкурентної боротьби. Нестабільна економічна, політична та правова ситуація нашої держави негативним чином впливають на розвиток виставково-ярмаркової діяльності в Україні.

Проблеми розвитку виставково-ярмаркової діяльності досить детально розглянуті у працях низки відомих іноземних та вітчизняних науковців, таких як Н. В. Александрова, І. М. Грищенко, Г. П. Захаренко, Н. А. Крахмальова,

Л. В. Лукашова, В. О. Пекар, В. Г. Петелін та ін.

Разом з тим актуальним залишається питання організації та проведення виставково-ярмаркових заходів.

Економічний розвиток держави напряму залежить від виставково-ярмаркової діяльності, адже ефективна політика в цій сфері сприятиме стимулюванню інновацій, структурним змінам на користь високотехнологічних виробництв, просуванню передових вітчизняних технологій, товарів і послуг на внутрішній і зовнішній ринки.

У країнах з розвинутою економікою виставкова індустрія є окремою, причому, найбільшою галуззю економіки.

Виставкова діяльність є однією з найдинамічніших сфер сучасної світової економіки, оскільки вона відіграє важливу роль у зміцненні міжнародних зв'язків, внутрішньої і зовнішньої торгівлі, пропаганді нових технологій та нових видів продукції, стимулює закріплення позитивних структурних змін в економіці, сприяє науково-технічному та технологічному оновленню вітчизняного виробництва, підкреслюється в Концепції виставково-ярмаркової діяльності.

Виставкова діяльність в нашій державі має досить потужний потенціал для успішного розвитку ринкової України. Виставково-ярмаркова діяльність стимулює науково-технічний прогрес, що сприяє постійному оновленню вітчизняного виробництва, та як наслідок конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Основні принципи виставкової діяльності закріплені в Концепції розвитку виставково-ярмаркової діяльності, а саме:

- створення рівних умов суб'єктам виставкової діяльності різних форм власності;
- реалізація єдиної державної політики у сфері виставкової діяльності і координація дій державних органів та органів місцевого самоврядування у цій сфері;
- свобода доступу суб'єктів господарювання до виставкової діяльності

та добросовісна конкуренція між її суб'єктами;

- захист вітчизняної виставкової діяльності від експансії зарубіжних організаторів виставок та ярмарків;

- застосування різноманітних підходів до розв'язання основних проблем розвитку виставкової діяльності.

На жаль на сьогодні не всі регіони мають змогу проводити виставкові заходи на високому рівні. Проблемним питанням є недостатній розвиток виставкової інфраструктури, нестача сучасних виставкових центрів. Дуже часто виставки проводяться у непристосованих для цього приміщеннях (спортивних або концертних залах). Ці фактори негативно впливають на імідж виставкової галузі економіки в Україні на внутрішніх та зовнішніх ринках. Цільова підтримка місцевої влади, включення виставкових центрів до переліку найважливіших об'єктів міської інфраструктури, режим максимальної сприятливості у питаннях відведення землі дозволить залучити необхідні інвестиційні та кредитні ресурси для побудови в найбільших містах України сучасних виставкових центрів.

Отже, ринок послуг виставково-ярмаркової діяльності знаходиться в стадії розвитку, який залежить від сприятливої економічної ситуації та політико-правових заходів у країні. Створення іміджу виставкових заходів України сприятиме не тільки просуванню вітчизняних товарів на світові ринки, але й дасть змогу для залучення інвестиційних коштів, прискорить розвиток науково-технічного та технологічного оновлення вітчизняного виробництва.

ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

*Страшко Людмила
(м. Полтава)*

Для України вкрай важливим є розвиток виставково-ярмаркової діяльності, оскільки на сучасному етапі вона перетворилася в помітний

сегмент ринку та фактично набула рис самостійної галузі економіки. Є всі підстави вважати, що розвиток виставково-ярмаркової діяльності є одним з ефективних методів забезпечення розвитку економіки України, стимулювання інновацій, структурних змін на користь високотехнологічних виробництв, просування передових вітчизняних технологій, товарів і послуг на внутрішній і зовнішній ринки. В зв'язку з цим розвиток цієї сфери діяльності в Україні може стати важливим елементом структурної перебудови та технологічної модернізації народного господарства країни.

Проблематика удосконалення архітектурно-планувальної структури виставково-ярмаркових комплексів вивчена зарубіжними і вітчизняними вченими: Кліксом Р., Дупляком Т., Лукашовою Л., Лаусоном Ф., Ревякіним В., Савицькою О., Симоновим К., Цайдлером Е. та ін.

Виставково-ярмарковий комплекс – це система факторів, які впливають на відвідувача, задовольняють його моральні та фізичні потреби, тому комплекс включає в себе як архітектурні об'єкти, експозиції в павільйонах і на відкритих площадках, зону конгресів і симпозіумів, елементи ландшафту, транспортні системи, зони відпочинку та розваг, а й систему об'єктів, що обслуговують відвідувачів.

Аналіз функціонально-планувальних особливостей формування виставково-ярмаркових об'єктів, функціонального зонування їх територій дає можливість встановити, що процес їх діяльності ґрунтується на взаємодії основних функціонально-планувальних зон: виставкової, ярмаркової, конгресів і конференцій, ділового та побутового обслуговування; громадського харчування. При проектуванні виставково-ярмаркового комплексу повинні дотримуватися всі технологічні та функціональні вимоги, що висуваються як до комплексу в цілому, так і до окремих його складових. Слід передбачити чітку організацію графіків руху відвідувачів і учасників, транспорту в комплексі в цілому.

Визначені основні принципи оптимізації функціонально-планувального та територіального розвитку виставково-ярмаркових

комплексів, серед яких найбільш вагомі: принцип компактності та комплектності (ущільнення забудови території комплексу за рахунок запровадження функціонального зонування території та удосконалення архітектурно-планувальних рішень виставкових і ярмаркових об'єктів); принципи адаптивності та відповідності сучасним соціальним умовам (використання передових науково-технічних, архітектурно-художніх та інженерно-технічних досягнень); принцип доступності до громадських центрів та інших елементів населеного пункту; принцип функціонально-просторової інтеграції ярмаркових об'єктів із оточуючою забудовою.

На сучасному етапі Національний Сорочинський ярмарок має сформовану функціонально-планувальну структуру, яка містить: вхідну зону (головний вхід, головна сцена, ярмарком, прес-центр); етнографічну зону (сектор художніх промислів, містечко народних майстрів); зони експозицій підприємств та приватних підприємців; зону громадського харчування; відпочинку; санітарно-побутову зону. Всі структурні елементи мають зручний транспортний і пішохідний зв'язок.

Отже у сучасній організаційно-планувальній структурі закладено основи формування раціональної схеми функціональних зв'язків, яка відповідає принципам функціонально-планувального та територіального розвитку виставково-ярмаркових комплексів.

СВОЄРІДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

*Греб Олена
(м. Полтава)*

Велике господарське значення в історії становлення ярмарків в Україні полягало в тому, що вони були своєрідними артеріями в розподілі товарів по різних містах, містечках, великих та малих селах, хуторах. Ярмаркам належала значна роль у зовнішній торгівлі країни. На них зосереджувалися товари, що вивозилися через сухопутні митниці та азовські й балтійські

порти. Вони були головним місцем оптового і роздрібного продажу імпортованих товарів.

Більшість ярмарків у XIX столітті тривали лише 1 день, близько 1/3 – від 2 до 7 днів, а лише 3% тривали довше (деякі цілий місяць). Загалом на території тогочасної України постійно діяло 110 ярмарків, на яких продавали майже половину усіх вироблених у країні товарів. Сорочинський ярмарок не був ні найбільшим з них, ні найвідомішим. Село Великі Сорочинці Миргородського району, напевне, й залишилося б, як і багато інших сіл Полтавщини, маловідомим, якби його не прославив на вік великий земляк – письменник Микола Васильович Гоголь. У своєму першому творі з циклу повістей «Вечори на хуторі біля Диканьки» (1831- 1832 рр.), які принесли М.В. Гоголю велику популярність, письменник широко проявив і велику любов до України, і глибоке знання скарбів української народної творчості та своєрідність побуту свого народу.

Задовго до світанку селяни пішки або на возах вибиралися з сіл і довгою чередою тягнулися до місця ярмарку. Ярмаркувати їхали, як на велике свято, гарно одягнені, з гарним настроєм. Тривали торги по кілька днів і були місцем знайомства людей із різних, часом віддалених місцевостей.

Ярмарок продовжував існувати аж до 20-х років XX століття, коли був закритий зовсім. Вся торгівля в селах перейшла до кооперації та під контроль держави. З 1966 року ярмарки починають відроджуватись, і започатковує, відроджує ту давню своєрідну традицію саме Сорочинський ярмарок. На нього з'їжджались багато представників різних організацій та підприємств – торговлі, товаровиробники, заклади культури та мистецтва.

Сьогодні серед понад півмільйона людей, які щорічно відвідують ярмарок, до 30 делегацій з країн близького та далекого зарубіжжя, представники дипломатичних місій, акредитованих в Україні (за останні десять років захід відвідали представники понад сорока країн світу), понад 300 журналістів друкованих і електронних засобів масової інформації, керівники нашої держави та інші високоповажні гості.

Сучасний Національний Сорочинський ярмарок – це єдиний в Україні захід, відвідування якого дає якнайповніше уявлення як про нашу державу, так і про її народ, його економіку, історію і культуру.

ВИТОКИ САМОБУТНОСТІ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

*Мисник Микола
(м. Полтава)*

Цього року виповнюється 20 років Проекту відродження Сорочинського ярмарку. У наймасштабнішому в Україні національному ярмарку щорічно беруть участь близько 1000 майстрів, його відвідують десятки іноземних делегацій, сотні журналістів, керівники держави та до мільйона покупців.

Для українців ярмарок є святом праці і спілкування, продажу товарів і придбання гарного настрою, розпродажу одягу і щастя, де діють постійні знижки цін на продукцію і посмішки. З давніх-давен на нашій землі збиралися ці великі торги – ярмарки. З XVI століття на українських землях почали виникати малі ярмарки в середніх і великих містах. Ремісники продавали тут свої вироби. Валками стояли на торжищах чумацькі мажі з сіллю та рибою. Кожний купував те, що не міг зробити сам. Найбагатшими були осінні торги, а також ярмарки перед великими святами. Німецькі, польські поселенці, вірмени і євреї, поряд із українськими міщанами, були активними в ярмарковій діяльності.

Безліч літературних творів присвячено розповідям про ярмаркову торгівлю, ярмаркові веселощі і розваги. Вони увібрали всю специфіку народу, його неповторні звичаї і традиції, побут і вірування, всю повноту життя. Сорочинський ярмарок не був ні найбільшим з тогочасних ярмарків, ні найвідомішим. Село Великі Сорочинці Миргородського району, напевне, й залишилося б, як і багато інших сіл Полтавщини, маловідомим, якби його не прославив на вік великий земляк – український і російський письменник Микола Васильович Гоголь, який відтворив поезію народного життя,

реалістично відобразив різних представників українського народу, майстерно поєднавши все це з великим гумором.

Звичайна ярмаркова купівля-продаж товарів перетворювалася на справжнє свято. Ярмарки були ледве не найулюбленішою подією в одноманітному житті українських селян. Тож природно, що кожний ярмарок був не лише торжищем, а й місцем для розваг. Колоритні сцени, сповнені народних дотепів, жартів, купівлі-продажу доповнювалися гуртовим співом молоді, іграми та забавами, троїстою музикою, грою кобзарів та лірників. Зокрема, тут завжди можна було послухати мандрівних артистів, а то й самому поспівати та потанцювати в гурті при нагоді.

Не зважаючи на те, що національний Сорочинський ярмарок має вікову історію, він є дуже сучасним і актуальним, бо крокує в ногу з потребами і приймає виклики часу. Сорочинський ярмарок постійно розвивається, вдосконалюється, стає кращим і сучаснішим.

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЗАЦІЇ ПРОСТОРУ БУТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Шпортюк Сніжана
(м. Полтава)*

На шляху до всесвітнього визнання Сорочинський ярмарок набув у 1999 році статус Національного. Такому визнанню сприяла багаторічна творчість оргкомітету ярмарку, українських товаровиробників, народних майстрів самобутнього декоративно-ужиткового мистецтва, творчих мистецьких колективів. Зростає загальний інтерес до українського Національного ярмарку, який ґрунтується на соціально-економічних, духовних традиціях, висвітлює естетичні вподобання, звичаєві обрядові, етично-моральні переконання українського народу та є на сьогодні дієвим засобом естетизації простру буття українського народу, важливою. Складовою як національної, так і світової культур.

Сорочинський ярмарок вдало поєднує в собі історію та сучасність,

народні традиції, культуру, колорит з бізнесовими інтересами українських товаровиробників. Із найдавніших часів людині властиве прагнення до краси у просторі буття. Оздоблення засобами декоративно ужиткового мистецтва предметно-речового оточення людини робить довкілля красивішим, багатшим, опорядженим, зберігаючи речам свою утилітарну першооснову. Представлені на ярмарку прикрашені та оздоблені предмети, що зберігають свою ужиткову доцільність, поцінуються його відвідувачами насамперед тому, що вони є красивими. Такі вироби декоративно-ужиткового мистецтва прикрашають людину, приміщення, одяг тощо. У них народні майстри та аматори виявляють передусім свій індивідуальний художній смак, використовуючи засоби національних мотивів.

Естетизації простору буття українського народу, представленими на Сорочинському ярмарку виробами декоративно ужиткового мистецтва, може розглядатися сьогодні як самобутня, комплексна життєва духовно-матеріальна цінність, що виконує світоглядно-пізнавальну, духовно-мистецьку, естетичну, комунікативно-інформаційну, виховну та практично-навчальну функції.

ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯРМАРКОВИХ ЗАХОДІВ

*Чорнусь Сергій
(м. Полтава)*

Розвиток ярмаркової діяльності в Україні є одним із ефективних методів забезпечення розвитку національної економіки, стимулювання інновацій, структурних змін на користь високотехнологічного виробництва, просування передових вітчизняних технологій, товарів і послуг на зовнішній і внутрішній ринки. Поряд із цим, ярмарки за своєю природою є багатоцільовим засобом комунікації, тісно пов'язаним з демографічними,

економічними, технологічними особливостями регіону проведення. За таких умов особливо важливою є культура організації ярмарків, стосовно спеціалізації і рівнів послуг, що пропонуються. За правильної організації ярмаркового дійства такий інструмент дозволить отримати максимальні вигоди для розвитку регіону: вийти на міжнародний ринок з продукцією вітчизняного виробництва, привернути увагу потенційних інвесторів, залучити додаткові ресурси, зміцнити культурно-мистецький імідж тощо.

Поняття культури широке і багатогранне. Ми беремо за основу таку класифікацію організаційних типів культури: традиційна, корпоративно-ремесленна, професійна (науковий тип), проектно-технологічна. Кожен визначений тип організаційної культури базується на певному способі виробництва суспільного життя і є наявним у сучасному типі організаційної культури, що активно формується у наш час, а саме – проектно-технологічному. Водночас, одним із напрямків ярмаркування є формування проектно-технологічної культури організації ярмаркових заходів. З одного боку вона є сучасною соціальною реальністю яка ставить перед собою цілі і завдання, що значно перевищують за своїми масштабами, складністю і комплексністю попередні, з іншого – це спосіб змінити і вивести проектно-технологічну культуру на якісно новий професійний рівень. Проектно-технологічна культура охоплює різні види діяльності людини. Її прояви знаходять реалізацію в розробці сценаріїв культурно-мистецьких заходів суспільства, де відбувається узгодження інноваційного та традиційного підходів в реалізації проектів. Такі проекти реалізуються на виставках і ярмарках, що відповідають новим вимогам сьогодення.

Проектно-технологічна культура ярмаркових заходів, передбачає не стільки володіння інформацією про дані види діяльності, скільки про раціоналізацію її потоку і можливість ефективної, своєчасної і оперативної трансформації в процесі проведення ярмарку. На практиці успішна організація ярмаркового заходу залежить від умов, що об'єднують інноваційні та традиційні проектно-технологічні підходи, які реалізуються за

умов:

- відстежування організаторами інноваційних тенденцій на арт-ринках;
- професійного підходу до формування концепції ярмаркового заходу;
- врахування організаторами ярмарку логістичних, технологічних, споживчих особливостей (виокремлення торгівельних, мистецьких, презентаційних зон, спеціальних площадок, стоянок автотранспорту, зон відпочинку тощо);
- створення умов для реалізації творчого потенціалу кожного учасника ярмарку з метою його самореалізації та самовизначення;
- виконання соціально і особистісно-значущих проєктів (індивідуальних, колективних);
- організація щоденних тематичних зустрічей, міні-конференцій, круглих столів з провідними фахівцями, науковцями, митцями, майстрами народної творчості, аналітиками ринку в залежності від тематичного спрямування ярмарку;
- врахування з особливою увагою пропозицій, побажань, критичних зауважень учасників ярмарку в подальшій ярмарковій діяльності;

Таким чином, формування проєктно-технологічної культури організації ярмаркових заходів спрямоване на творення загальної культури нової доби, підвищення конкурентоспроможності учасників ярмарку, реалізації інвестиційних проєктів, наукових зустрічей, реалізації творчих проєктів, створення незабутніх вражень тощо

ТВОРЧИЙ ВНЕСОК НАУКОВИХ ШКІЛ, УЧЕНИХ, ДІЯЧІВ КУЛЬТУРИ, МИСТЕЦТВА ТА ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ В РОЗВИТОК ЯРМАРКОВОГО РУХУ

КВІТКОВІ МОТИВИ ВИШИВАНОК ЗАСЛУЖЕНОЇ МАЙСТРИНИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЛАРИСИ ПІЛЮГІНОЇ

*Галамбош Габрієлла
(м. Полтава)*

Лариса Пілюгіна – член Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України, лауреат премії І.П. Котляревського. Проживає в селищі Решетилівка на Полтавщині.

Базову освіту отримала на художньо-графічному факультеті Одеського педагогічного інституту ім. Ушинського. З 1973 року – викладач Решетилівського художнього професійного ліцею.

З 1972 року бере участь у різноманітних художніх виставках. Перші роботи Л.М. Пілюгіної виконані з використанням традицій вишивального мистецтва Полтавщини (рушники, скатертини, сорочки). Працюючи в галузі художньої вишивки, вона надзвичайно старанно вивчає зразки української народної вишивки і зарекомендувала себе не лише знавцем традицій народної вишивки, а й умілим її аранжувальником.

Проживаючи і працюючи в центрі народних промислів України – Решетилівці, художник у своїх роботах збагачує і ускладнює образну мову, досягаючи емоційної виразності орнаментально-декоративних композицій.

Вишивальне мистецтво Л. Пілюгіної побудоване на чіткій знаковій системі, яка відображає сприйняття світу нашими далекими предками. Це знакове письмо є філософією, що простежується у трактуванні елементів вишивки.

Побудова композиції – це творчий процес від задуму до закінчення, від початку до кінця. Це найважливіший, організуючий компонент художньої форми, який вона надає єдності і цілісності (панно «Свято врожаю», «Ювілейне», «Квітучий рай»).

Л.М. Пілюгіна створила понад 300 вишиванок, які знаходяться у музеях Києва, Полтави, Запоріжжя, Опішні, Решетилівки.

ФІЛОСОФІЯ ДЕКОРАТИВНИХ КИЛИМІВ ЗАСЛУЖЕНОГО МАЙСТРА НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА ПІЛЮГІНА

*Гриценко Лариса
(м. Полтава)*

Євген Іванович Пілюгін – один із найзнаменитіших решетилівських майстрів, відомий в Україні та далеко за її межами як художник і майстер фантастично прекрасних гобеленів та килимів, які прикрашають Адміністрацію Президента України, Національний банк України, Національний палац «Україна», Посольство Республіки Білорусь в Україні; брав участь у виготовленні гобеленів для Донецького оперного театру за ескізами художника-графіка Андрія Чебикіна.

Заслужений майстер народної творчості України, член Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України, голова Полтавського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України Є. І. Пілюгін отримав освіту у Московському художньо-промисловому училищі та Українському поліграфічному інституті у Львові. До Решетилівки разом з дружиною приїхав більше тридцяти років тому за призначенням. Працював викладачем, заступником директора Решетилівського художньо-професійного ліцею і зростав на щедрій полтавській землі духом, набирився творчих сил, натхнення, яке й вилилося у справжні художні шедеври – килими «Полтавський край», «Земля», «Осінь», «Святковий», «Прадавня легенда».

Живописні полотна Євгена Івановича – своєрідний погляд художника

на красу полтавського села. Це квіткові композиції, поєднані з українськими краєвидами. Вивчення та відтворення квіткових сюжетів з природи слугують Майстру для створення гобеленів та килимів. Окрім живопису, батику, витинанки, книжкової графіки, народної іграшки Євген Пілюгін малює шаржі та карикатури, пише вірші, видав дві книги гумористичної поезії. За понад 40 років килимарства має понад 300 тканих робіт.

Основним секретом багаторічної та надзвичайно плідної творчої праці митець називає місце проживання – те, що він мешкає в Містечку Решетилівка, що на Полтавщині — справжня скарбниця українського народного мистецтва. Тут здавна інтенсивно розвивалися різні промисли, торгівля, проводилися великі ярмарки.

В 2013 році Євген Пілюгін брав участь в святкуванні днів української культури в Лондоні, а в 2014 році за сприяння Посольства України у Франції родина була запрошена з виставкою до Українського культурного центру в Парижі. У 2017 році – учасник Міжнародного фольклорного фестивалю у Венеції (серед останніх творів – краєвиди Венеції).

Гобелени і килими Майстра вирізняються серед виробів з інших регіонів України тим, що в основі їх малюнка завжди багатий квітковий орнамент. «Такий, як щира полтавська душа», – наголошує Є. Пілюгін. Його килими називають полтавським дивом – витончені малюнки і магічні орнаменти з квітів і листя, що вільно стеляться по світлому полю, м'які переливи пастельних, сірувато-блакитних відтінків, які поєднуються з невеликою кількістю зелених, вишневих, червоних та жовтих кольорів, створюють композиції, що тішать очі й зігрівають душу.

Головним джерелом натхнення для Євгена Івановича слугує весь навколишній світ, оточуючі люди та неймовірна полтавська природа. «Мені все подобається. Я люблю жінок, люблю дітей, люблю природу, квіти і все оце – проявляється в роботах, кольорах та композиції. Полтавщина – дуже багатий край народними промислами. Ця творчість є вічною, тому що наш народ талановитий. Ми щасливі люди, що все це бачимо і цим всім живемо і

творимо». За підрахунками Євгена Пілюгна, якби зібрати всі виготовлені ним килими в одному місці, то можна було б застелити ними ціле футбольне поле.

Отже, збереження і відродження художніх ремесел та промислів України – головна мета творчості Євгена Пілюгіна, а його високо художні твори вражають своєю красою, високою майстерністю, збагачують національну культуру, увібравши в себе живу душу українського народу, красу полтавської землі.

РОБЛЕНІ ДУШЕЮ РУКОТВОРИ ОЛЬГИ ПІЛЮГІНОЇ

*Кудря Оксана
(м. Полтава)*

Ольга Євгенівна Пілюгіна (7 жовтня 1982, Решетилівка Полтавської обл.) – автор гобеленів та килимів у техніці ручного ткацтва. Спадкова художниця з Решетилівки є майстром килимарства, членом Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Талант та любов до мистецтва успадкувала від своїх батьків, знаних художників Євгена та Лариси Пілюгіних. У своїх творах молода мисткиня поєднує традиції решетилівських килимів із сучасним власним баченням композиції, форм та кольорового рішення.

Займається також живописом, графікою, витинанкою. За її словами, вона з самого дитинства гралася ниточками, то вишивала біля них, всотувала все це в себе як щось абсолютно природне. Тому ніколи й не уявляла для себе іншого шляху, знала, що буде художником. Ольга розповідала, що з малих років росла в атмосфері творчості, любові та уваги. Тому навіть не розглядала інші варіанти професії – з дитинства знала, що буде художником та майстринею народної творчості. Коли їй виповнилося 11 років, старша сестра посадила її біля себе і сказала: «Ти вмієш все це робити, але я покажу, як правильно: яка рука що робить, які існують техніки, як вони використовуються».

Якщо живописець малює фарбами, то Ольга Пілюгіна малює нитками.

Вона обрала саме цей матеріал, тому що він теплий, глибокий, неймовірно багатий за фактурою. Втілює свої творчі задуми саме в цьому матеріалі. Килими Ольги Пілюгіної – вже не просто ужиткові речі, а мистецькі твори. Вона ніколи не копіює музейні зразки, не відкидає традиції. На їхній основі створює сучасні твори, намагаючись не консервувати, а виводити килимарство на новий рівень.

У листопаді 2017 року у Верховній Раді відбулася перша персональна виставка «Килимова Україна». Метою виставки було привернути увагу суспільства до виду традиційного мистецтва, що зникає. Дуже мало людей має уявлення про те, як створюються килими. Про килимарство взагалі забули. Раніше воно було дуже поширене: килимовий верстат стояв у кожній другій хаті. Тепер багато людей не уявляють собі, як це робиться. Думають, що це як валяння, або спочатку тчеться, а потім розфарбовується – різні є версії. Люди дуже дивуються, коли бачать, що гобелен однаковий і з лиця, і з вивороту. Навіть інколи плутають, де лице. Це техніка двостороннього гладкого килимарства.

Один із нових творів був презентований саме у Верховній Раді – килим «Зоряний», який продовжує серію авторських орнаментальних килимів «Килимова Україна».

Починаючи з килима «Гетьманський», який був створений у 2014 році, чотири роботи Ольги Пілюгіної визнано «Кращим твором року». Свої роботи автор експонує на виставках, деякі дарує музеям, купують люди, які цінують мистецтво і красу в ньому.

Гобеленами, виконаними у творчій майстерні родини Пілюгіних прикрашені Адміністрація Президента України, Маріїнський палац та багато інших установ, закладів, підприємств, організацій, музейних і приватних колекцій в Україні та за її межами, зокрема і на національному Сорочинському ярмарку. Рівень робіт не поступається кращим світовим зразкам. За останні роки познайомила закордонного глядача зі своєю творчістю, з радістю відгукнувшись влаштувати виставки у Болгарії,

Туреччині, Великобританії, Франції на запрошення та за сприяння Міністерства закордонних справ України, осередків українства в інших країнах та небайдужих меценатів.

Українській художниці часто ставлять запитання: «Для чого ви робите ці килими?», на яке вона відповіла: «Роблю, тому що не можу не робити. Я – художник і маю в цьому душевну потребу».

На створення робіт мене надихає багатюща українська природа у різні пори року. Хочеться передати різні стани повітря, вітер, пахощі трав, насіння, що проростає, невидиме для нас життя та буяння природи. Саме таких робіт у моєму творчому доробку найбільше. Але це не просто краєвиди, а скоріше образи та роздуми.

Ольга Пілюгіна виконує свої роботи на вертикальному дерев'яному верстаті натуральними вовняними нитками. Килимові вироби, створені саме у такий спосіб з давніх давен мали широке розповсюдження у Центральній Україні. Гобелени та килими Ольги покликані привернути увагу українського суспільства до стрімко зникаючого виду мистецтва килимарства.

ТВОРЧІ НАПРЯМКИ ВИГОТОВЛЕННЯ ЛЯЛЬКИ МАЙСТРИНЕЮ ТАМАРОЮ ПИЛИПЕНКО

*Титаренко Ольга
(м. Полтава)*

Пилипенко Тамара Віталіївна народилася 11 березня 1958 року в м. Рівне. Закінчила Миргородський керамічний технікум та Полтавський державний педагогічний інститут імені В.Г.Короленка. Працює вчителем образотворчого мистецтва та трудового навчання, керівник гуртка декоративно-ужиткового мистецтва «Дивограй» Полтавської ЗОШ-III ступенів № 26. Вперше долучилася до творчості, навчила шити та вишивати Тамару Віталіївну її бабуся, разом з якою зробила вона свої перші ляльки.

Тамара Віталіївна виготовляє ляльки в декількох творчих напрямках. Один з напрямків творчості – це традиційна народна лялька з рослинних

матеріалів: кукурудзи, рогозу, сушених квітів. Інший напрямок – авторська лялька. Оскільки сучасні матеріали, такі як паперклеї, полімерна глина дають можливість працювати без випалення, виникла ідея створити ляльки з цих матеріалів, втіливши образи героїв народних пісень та творів українських письменників. Найбільше захоплюється Тамара Віталіївна відтворенням на ляльках одягу різних регіонів України. Всі елементи костюму майстриня шие та вишиває самостійно.

Тамара Віталіївна є лауреатом міського конкурсу «Учитель року-2003». На уроках Тамара Віталіївна залучає учнів до вивчення творів народного мистецтва, розкриває секрети виготовлення народної іграшки, яка є невід’ємною складовою духовного і мистецького розвитку нашого народу.

Творчі роботи Тамари Віталіївни експонувалися на виставках-конкурсах Національної спілки майстрів народного мистецтва України: «Кращий твір року» (м. Київ, 2015, 2016, 2017), виставках Полтавського осередку НСМНМ України «Великодні візерунки» та «Різдвяна» (м. Полтава, 2017), на обласній виставці «Українська народна іграшка: традиції і сучасність» (м. Полтава, 2010).

Тамара Віталіївна – активний учасник міжнародних, обласних та міських фестивалів, представляла свій творчий доробок та роботи учнів на «Ягелонському ярмарку» у Польщі, Національному Сорочинському ярмарку, обласному фестивалі «Решетилівська весна» в м. Решетилівка, міському святі «Полтавська галушка» та інших.

ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ ВИСТАВКОВОЇ ТВОРЧОСТІ НАРОДНОЇ МАЙСТРИНИ ВІРИ ЗАБОРИ

*Кузьменко Павло
(м. Полтава)*

Забора Віра Петрівна народилася 14 вересня 1960 року в місті Макіївка Донецької області. Хоча інтерес до вишивки та моделювання одягу з'явився у Віри ще в 6-тирічному віці (тоді це був одяг для ляльок), професійне оволодіння мистецтвом вишивки почалося на фабриці «Полтавчанка», де майстриня працювала з 1989 по 2004 рік і навчалася у заслужених майстрів народної творчості: Жигало Надії Вікторівни і Великодної Олександри Кузьмівни.

У 2004 році рішенням Атестаційної комісії Національної спілки майстрів народного мистецтва України Забора Віра Петрівна атестована майстром художньої вишивки.

Перша персональна виставка майстрині відбулася у 1998 році в будинку художників у місті Києві. З того часу вона є активним учасником фестивалів, ярмарків, музейних виставок по всій Україні («Барвіста Україна», «Країна мрій», «Карпатський вернісаж», «Галицька старовина», «Сорочинський ярмарок», «Щедрий Миколай», «Масляна», Національний Музей народної архітектури та побуту України, «Вінок Дунаю», Ягеллонський ярмарок (Польща), «Гончарний всесвіт в Україні», «Український сувенір», благодійні ярмарки).

З 2005 року активний учасник усіх виставок у спілці майстрів України. За збереження та примноження кращих традицій народної культури і мистецтва Полтавського краю та за активну участь і перемоги у конкурсах та фестивалях має численні грамоти та дипломи, «студією 1+1» знято документальний фільм, а також місцевими телеканалами «Лтава», «Місто».

У 2008 прослухала курс та взяла участь у практичних заняттях з художнього вишивання по програмі «Україна моя вишивана». Володіє всіма видами технік вишивання. Виконує авторські роботи інших майстрів та розробляє свої власні авторські роботи. Працює з такими натуральними тканинами як льон, батист, маркізет, домоткане полотно. Вишиває скатертини, серветки, рушники, чоловічі сорочки і жіночі блузи.

Віра Забора володіє всіма видами і техніками вишивки, головною з яких

є традиційна автентична Полтавська вишивка – «білим по білому», яка відзначається багатством техніки і ювелірністю її виконання. Характерною особливістю є поєднання у різноманітних композиціях техніки: лиштви (точної гладі) з мережками, «виколками», «солов'їними вічками», «ретязем», «вирізуванням». Працює з такими натуральними тканинами, як льон, батист, маркізет, домоткане полотно. Використовує для вишивок крім білих та червоних ниток також ниток з безліччю відтінків сірого, вохристого, блакитного кольорів, фарбованих природними барвниками: дубовою, вільховою корою, ягодами бузини, шовковиці тощо.

В 2011 році отримала звання лауреат премії імені Панаса Мирного.

В 2012 році присвоєно почесне звання «Заслужений майстер народної творчості України».

На фестивалях, ярмарках проводить майстер-класи з художньої вишивки.

За збереження і розвиток української національної культури, а також полтавської традиційної вишивки отримала диплом від державного управління справами президента України (2016р.), диплом від Щецинського відділення Об'єднання українців у Польщі (2013р.), подяка від Генерального консульства України у Кракові (2016р.), благодарственна грамота від Етнографічного музею «Етьр» Болгарія (2016р.), грамота від Департаменту культури і туризму Полтавської обласної державної адміністрації (2018р.).

14 червня 2018р. у місті Барселона, Королівство Іспанія, брала участь у першому міжнародному арт-фестивалі «Вишиванка як код нації». Отримала від Генерального Консульства України в Барселоні диплом і нагороду за участь та презентацію авторської колекції етноодягу «Полтавська вишивка», та вагомий особистий внесок у популяризацію самобутнього українського мистецтва у Світі.

Повнота народного життя, його краса, зв'язок з Вічним – головне джерело натхнення митця.

ВИТОКИ САМОБУТНОСТІ ВИТИНАНОК МАЙСТРИНИ ТЕТЯНИ ВАЦЕНКО

*Титаренко Валерій
(м. Полтава)*

Ваценко Тетяна Федорівна народилася 1 грудня 1965 року в м. Полтаві. З ранніх літ захоплювалася малюванням. Закінчила Полтавську дитячу художню школу, де її першим вчителем був відомий художник-педагог Шершень Віктор Демидович. Своє захоплення малюванням проявила пізніше під час навчання в Полтавському державному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на факультеті початкових класів та образотворчого мистецтва.

Працювала вчителем образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі №5 м. Полтави, в Полтавській дитячій художній школі та в дитячій академії мистецтв імені Р. Кириченко, а зараз працює художником у Полтавській обласній філармонії.

Найбільш повно та яскраво проявила себе Тетяна Ваценко в мистецтві витинанки, яким займається з 2011 року. Та її творчий доробок багатогранний – це і надзвичайно фантазійні, наповнені глибоким змістом, витинанки, і ляльки-мотузьянки, і писанки. Крім цього майстриня володіє ще й поетичним даром. Д її книжки – збірка дитячих віршів «Країна Навпакинія» та збірка філософської лірики «Прозріння», які проілюстровані автором власноруч, яскраво демонструють таланти непересічної творчої особистості.

Тетяна Ваценко – член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, переможець Всеукраїнського мистецького проекту-конкурсу народного мистецтва «Кращий твір року» за 2015 р. у номінації «Витинанка» та обласного конкурсу жінок-художниць імені Марії Башкирцевої «Осяяні красою і талантом» (2014р.), лауреат Полтавської міської премії ім. В. Г. Короленка, учасниця міжнародної (Польща), всеукраїнських виставок, конкурсів, фестивалів, симпозіумів та ярмарків народного мистецтва.

Повсякчас усміхнена, наповнена оптимізмом і позитивом, новими ідеями та планами, майстриня завжди знаходиться в епіцентрі мистецьких подій та заходів управління культури Полтавської обласної державної адміністрації.

Її роботи зберігаються в Полтавських музеях – краєзнавчому імені В. Кричевського, літературно-меморіальному імені В. Г. Короленка, в музеї Т. Г. Шевченка (м. Канів), у краєзнавчому музеї міста Біла Церква, в музеї витинанки (м. Могилів-Подільський), а також прикрашають приватні колекції в Україні, Польщі, Німеччині, Франції, Нідерландах, Румунії, Італії, Словаччині, Канаді, США та ОАЕ.

ПОЄДНАННЯ МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО У ВИШИТИХ ВИРОБАХ ЗАСЛУЖЕНОГО МАЙСТРА НАРОДНОЇ ТВОЧОСТІ НІНИ ІПАТІЙ

*Срібна Юлія
(м. Полтава)*

Заслужений майстер народної творчості України, кавалер Ордена княгині Ольги та майстриня у кількох поколіннях – все це про Ніну Іпатій.

Полтавська майстриня народилася у Чутівському районі, але як майстер народної творчості сформувалася у Решетилівці. Сьогодні Ніна Іпатій прославляє культуру унікальної полтавської вишивки по всій Україні, заслужений майстер народної творчості України, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, майстр-художник ручної вишивки.

Вишиває з дитинства. Першою наставницею була бабуся. Надихаючись бабусиними рушниками, ще дівчинкою поставила собі за мету відтворити їх. Так дитяче захоплення стало справою всього життя. Ніна Іпатій художниця, яка мислить абсолютно самостійними образами, вона майстер високого рівня, створює шедеври.

Навчалася Ніна Іпатій в Решетилівському художньому училищі та Вижницькому училищі прикладного мистецтва, а її наставниками стали

визнані майстри Зінченко Лідія Іванівна, Маляренко Марфа Йосипівна та Кукош Надія Василівна. Її становлення як майстра проходило на фабриці під керівництвом народного художника України, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка Леоніда Самійловича Товстухи.

Ніна Іпатій, працювала 12 років на Решетилівській фабриці художником з вишивки, викладачем у Решетилівському художньому училищі, займалася творчістю у власній майстерні.

З 2000 року майстриня заснувала приватне підприємство «Решетилівська вишиванка «ІНІЙ». Виконує різні за стилістикою, чоловічі та жіночі предмети одягу й рушники. Натхнення та сюжети для своїх робіт шукає у природи. Усі твори майстрині об'єднані унікальним і знаним у всьому світі видом вишивки — «білим по білому», або «біллю». Саме на Полтавщині, де народилася та зростала Ніна Іпатій, з'явилась дана техніка вишивання. Решетилівська вишивка – візитівка Полтавського краю. Унікальна особливість даного методу вишивання у характерному поєднанні численних технік – до 5-7 одночасно. Цього року решетилівська вишивка поповнила Національний перелік нематеріальної культурної спадщини України.

Вишивці Ніна Іпатій присвятила усе своє життя. Ніна Іпатій є постійною учасницею різноманітних виставок народного мистецтва, а її твори знаходяться в музейних та приватних колекціях президентів, послів, політиків, духовенства та митців. Роботи Ніни Іванівни визнані й за кордоном – в Англії, Болгарії, Канаді, Німеччині, Польщі. Вишиті нею сорочки є власністю президентів, політиків, митців.

Сучасна вишивка Ніни Іпатій базується на ґрунті багатьох народних традицій. Зараз майстриня досконало володіє чи не всіма техніками вишивки: полтавська лиштва всіх видів, зерновий вивід, солов'їні вічка, вирізування з ляхівкою, усі різновиди мережки, хрестик.

Ніна Іпатій віртуозно володіє традиційними техніками української вишивки, працює перш за все з геометричним та рослинно-геометризованим орнаментом, продуманим відповідно до всіх правил композиції. Її художні

вишиті вироби вирізняються вишуканістю, тонким смаком. Характерною особливістю її робіт є велика різноманітність технік та їх поєднань, які виконуються переважно одним кольором, білим на білому полотні або з додаванням пастельних тонів.

Творчість, майстерність – це дуже гарно, але тільки у тому разі вона підіймається до висот справжнього мистецтва, коли це поєднується з високою духовністю людини, самого майстра.

Найбільша цінність мистецтва української традиційної вишивки – поєднання минулого та сучасного, чого й прагне досягти у своїх творах Ніна Іпатій.

ДОТРИМАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЇ У ВИШИВАНКАХ НА МАРКІЗЕТИ МАЙСТРА СЕРГІЯ ЗАБОРИ

*Кербут Юлія
(м. Полтава)*

Забора Сергій Іванович народився 21 квітня 1980 року в місті Полтаві в багатодітній родині робітника. Мати – Забора Віра Петрівна – майстер народної творчості з художньої вишивки, член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, учасниця багатьох всеукраїнських виставок, фестивалів, ярмарків. Батько – Забора Іван Миколайович – фрезерувальник Полтавського заводу «Електромотор». Забора Сергій Іванович одружений, має сина (3 роки).

Ще з 6-го класу загальноосвітньої школи він почав випробовувати свій мистецький хист. Спочатку допомагав мамі виконувати деякі елементи вишивки, виконував вироби невеликих розмірів (серветки, доріжки, рушнички), пізніше виконував і спільні з мамою великі роботи (жіночі та чоловічі сорочки, рушники, скатертини), поступово здобуваючи навички та вміння у володінні новими техніками вишивки. З 24 років свого захоплення вишивкою, з 2005 р. Сергій Забора займається цим мистецтвом професійно. За увесь час він опанував усіма техніками вишивки. Його кредо у мистецтві

– це обов’язкове дотримання української народної традиції.

Майстер Сергій Забора вміло поєднує рослинні та геометричні орнаменти – «барвінок», «хмелик», «морока», «курячий брід», «зозулька». Застосовує найпоширеніші мотиви – «гілка», «ламане дерево». Основу його геометричного орнаменту становлять найпростіші фігури: скісний і прямий хрест, квадрат, ромб, трикутник, зірчасті мотиви. У кожному виробі Сергія Забори відчувається автентична орнаментика, яка несе в собі оберегові функції.

В одному виробі він застосовує від кількох до декількох десятків видів технік вишивок та обробок (хрестик, плутаний хрестик, подвійний прутик, зубчики, мережки різних видів, вирізування, лиштва, виколювання, довбанка, зубкування, верхоплут, лямівка в один і більше рядів, пухлики, ланцюжки, шов «назад голкою», ручна підрубка, обробка плахтовим швом та інше).

Свої вироби мистець виконує згідно з традицією полтавської вишивки, яка з давніх здавен славилася здебільшого «білим по білому», та застосовує пастельні кольори (світло-коричневий, сірий, блакитний).

Найчастіше для вишивки Сергій Забора використовує лляне полотно, а за останній рік-два його найулюбленішою тканиною стала одна із сучасних тонких прозорих тканин – маркізет. На сьогодні Сергій є єдиним майстром-чоловіком на Полтавщині, як не в усій Україні, який опанував вишивкою на маркізеті.

У асортименті його виробів є дитячі, жіночі та чоловічі сорочки та блузи, серветки, доріжки, рушники, скатертини, тощо.

Його роботи вирізняються народністю, традиційністю, витонченістю, багатством, різноманітністю.

Останні роки творчості майстра Сергія Забори надзвичайно плідні. Залишаючись вірним художнім канонам української народної вишивки, він виготовив понад 50 робіт. Постійно бере участь у виставках, фестивалях, ярмарках всеукраїнського, обласного, міського рівня. На фестивалях, ярмарках майстерно проводить майстер-класи з художньої вишивки.

Репрезентував свої вироби на п'яти Всеукраїнських виставках у м. Києві та на 6 персональних у м. Полтаві.

Як талановитий майстер, сповнений потужним мистецьким потенціалом, добрий і скромний у житті, наполегливий і невтомний у розвитку народного мистецтва Сергій Забора збагачує Україну, Полтавщину високохудожніми творами. Його творчий доробок є позитивним явищем, свідченням високої професійної зрілості у народному мистецтві, гідним внеском у скарбницю української культури, неперервної спадкоємності поколінь. Як гідний учень та послідовник видатної української вишивальниці Олександри Кузьмівни Великодної та своєї мами Віри Петрівни Забори Сергій продовжує розвивати, примножувати, збагачувати мистецьку традицію художньої вишивки в національному вимірі.

УКРАЇНСЬКІ ПРИРОДНІ МОТИВИ ДЕКОРАТИВНОГО НАРОДНОГО КИЛИМАРСТВА МАЙСТРИНІ НАТАЛІ ДМИТРЕНКО

*Гиря Інна
(м. Полтава)*

Килими Наталі Дмитренко, члена Національної спілки художників України, лауреата премії імені І.П. Котляревського, провідного наукового співробітника Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка, наповнені неймовірною святковістю колориту, пластичною різноплановістю в трактуванні сюжетних мотивів. Весь малюнок ніби розгорнутий на площині стіни.

Дивлячись на твори народної майстрині, здається що на них зображені звичайні квіти, птахи, тварини. Але варто придивитися уважно, щоб зрозуміти – перед нами плід творчої фантазії Н. Дмитренко, її авторський стиль і бачення рідної природи.

Твори Н. Дмитренко є прямим відгуком на рідкісну за багатством і щедрістю природу. У мистецтві килимарства зв'язок митця і рідної землі

особливо глибинний і безпосередній.

Тому, своєрідність української природи була і є в творчості Н. Дмитренко джерелом безмежних варіацій форм і видів діяльності, малюнку орнаментальних узорів та кольорової палітри.

ВИШИВАНІ ВІЗЕРУНКИ МАЙСТРИНИ ВІРИ ГОРДІВСЬКОЇ

Мусійко Катерина
(м. Полтава)

Гордівська Віра Сергіївна – вмiла, талановита майстриня, чарiвна та нiжна мама, бабуся. Багато красивих слiв можна сказати про цю цiкаву, красиву жiнку. Марiя Iванiвна – бабуся – стала провiдником i першим її наставником у чарiвний свiт вишивки. Бабуся була знаною майстринею вишивки. Її вишитi речi, як ластiвки, розлiталися по свiту, несучи добро та гарний настрiй їх власникам. Віра Сергіївна дуже любила спостерігати за тим, як вправно бабуся вишивала стiбок за стiбком – з’являлися рапорти, якi перетворювалися у прекраснi орнаменти.

З раннiх лiт Віра примощувалася бiля бабусi, брала в руки клаптик тканини, голку з ниткою i старанно вишивала хрестик за хрестиком, спостерiгаючи за майстерними рухами бабусi. Віра Сергіївна – талановитий учень – у дев’ятирiчному вiцi вишила свiй перший вирiб. Ним став весiльний рушник. На цьому практично закiнчився перший етап знайомства Віри Сергіївни з вишивкою. Навчання в школi, вузi, сiм’я, робота закрутили у своєму вирi.

Віра Сергіївна за покликанням учитель української мови та лiтератури. Бiльше двадцяти рокiв викладання української мови та лiтератури: конспекти урокiв, вiдкритi уроки, конференцiї, педради, гуртки i найголовнiше – людськi душi. Адже вчитель, у першу чергу, формує душу майбутнiх поколiнь, їх вiдношення до оточуючого свiту, до життя. Вчитель – дуже давня i важлива професiя. Це зовсiм iнша iсторiя. Лише пiсля виходу на заслужений вiдпочинок Віра Сергіївна знайшла можливiсть знову повернутися до

вишивки. Почалося життя з вишивкою вдруге. Майстриня говорить, що це її пенсійне хобі – вишивка душі. Не існує планів чи завдань, термінів виконання. Є відчуття гармонії та почуття щастя від заняття вишивкою. Віра Сергіївна вишиває те, що хоче, що розуміє. Адже вишивка – це свого роду лист, в якому хрестики замінюють літери звичайного листа, а кожен елемент візерунка – слово, що складаються у візерунки – речення. Це клопітка праця написати листа в майбутнє хрестиками, але бабуся Віри Сергіївни вміла це робити, наскільки змогла навчила цієї грамоти пані Віру. Вона старанно використовує ці знання при вишиванні та передає їх доньці Світлані, яка також щиро закохана у вишивку. Ниточка поколінь не розірвана – в них традиції, віра, надія, пам'ять.

Найбільше Віра Сергіївна любить вишивати рушники. Вони – як уквітчена доріжка біля охайної оселі. Так, весільний рушник, який бабуся вишивала у 1920 році – це справжня легенда. В ньому зміст сім'ї, її щастя та благополуччя. Візерунок рушника складається з трьох рівнів: перший – це пошанування предків (потойбічний світ), другий – візерунок з маленькими пташками, котрі дивляться в одну сторону – символ сім'ї (щоб молоді мали єдину думку). А далі – квіти, листочки, бутони – дідусі, бабусі, батьки, діти. Великі квіти – оберіг роду від злого ока. Третій – великі півні (вісники, сурмачі весілля). Півнів на рушнику вишивали не в бійцівській позі, а, як правило, нитками червоного кольору, як символ щастя, багатства, чоловічого здоров'я. Над ними березиня – загадкова, багатоліка квітка, що тримає в собі материнську силу світу. Візерунок з бабусиною рушника Віра Сергіївна вважає щасливим і тому відшивала його багато разів для молодих сімей, бажаючи щастя та довгих років життя у мирі й злагоді. Рушники з таким візерунком поїхали до Індії, ОАЕ і, звичайно, мандрують по містах та містечках України. Майстриня кожного разу радіє, що наука бабусі Марії жива і радує не тільки її родину, а й інших людей.

Не завжди є бажання шити великі рушники. В останні роки великої популярності набули вишиті обкладинки для паспортів. У доробку Віри

Сергіївни є також колекція обкладинок, оздоблених візрцями візерунків, котрі збирала Олена Пчілка (Косач Ольга Петрівна, котра народилась у м. Гадяч Полтавської області).

Виставки, конкурси, майстер-класи – це певний підсумок, певний рівень вміння та майстерності вишивальниці. Тому роботи Віри Сергіївни – учасники багатьох виставок, зокрема: «Мамина пісня», «Співає кольорова нитка», «Рушник моєї родини», «Вишивана Україна» та інші. Знаний Сорочинський ярмарок став місцем для проведення майстринею майстер-класів з вишиття.

Тож щиро бажаємо Вірі Сергіївни та Світлані вишиваних візерунків, сповнених миром, вірою, надією та добром. Щоб їх «золоті» руки створили ще не один щасливий вишиваний шедевр.

ВИСТАВКОВО-ЯРАМАРКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙСТРИНИ З ВИГОТОВЛЕННЯ ОЧІПКІВ ВАЛЕНТИНИ АНАУРОВОЇ

*Суярко Людмила
(м. Полтава)*

Анаурова Валентина Іванівна народилась в 1971 р. З раннього дитинства захоплювалася малювання. Завжди відчувала потяг щось створювати своїми руками. У початкових класах вже шила на машинці, обшивала ляльок. Пізніше відвідувала заняття художнього гуртка, навчалася в художній школі, мріяла бути художником-модельєром.

В. І. Анаурова закінчила Полтавський ліцей сфери послуг, де навчалася професійній майстерності пошиття одягу. Згодом зацікавилася історією українського народу, його побутом, старовинним традиційним вбранням. Особливий інтерес викликали малюнки та фотографії різних часів, на яких були зображенні жінки в традиційному одязі та головних уборах.

Так прийшло рішення вивчити різновиди головних уборів жінок центрального регіону України, зокрема й такого їх різновиду, як «очіпок». Кожен очіпок з багатьох його видів мав своє призначення в житті заміжньої

жінки. Вдома молодиці вбиралися в очіпок, який був переважно червоного кольору. Серед очіпків розрізняли «холодний» (його носили лише влітку), «баб'ячий» та «старечий» (їх носили літні жінки протягом усього року). Очіпок-«пов'язку» на одну або дві коси носили, як молодиці, так і літні жінки. Святкові очіпки, в тому числі і весільні, виготовлялися з парчевої тканини. У звичайні дні одягали очіпки з шовкової тканини. Очіпки шили також з плису і вишивали різнокольоровим гарусом. І зовсім прості очіпки шили з полотна, оздоблювали по краю зубцями з сірих ниток та вирізуванням.

Валентина Анаурова почала займатися виготовленням моделей очіпків у 2004 році. Активна участь та успіх у виставках, ярмарках дає наснагу на розвиток улюбленої справи. Надати сучасній жінці неперевершеного вигляду, повернувши до життя очіпок – цю старовинну прикрасу у її вбранні, сприяти відродженню етно-стилю в українському одязі – це найбільша мрія майстрині.

У 2009 році В.І. Анаурова атестована Національною спілкою майстрів народного мистецтва України як майстер по виготовленню українського очіпка. В 2010 році вона стала членом Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Цього ж року майстриня взяла участь у Всеукраїнській виставці Спілки в м. Києві. В Полтаві проведено персональну виставку творчих доробок Валентини Анаурової в Літературно-меморіальному музеї П. Мирного.

В. І. Анаурова є постійним та активним учасником обласних етнографічних та фольклорних свят та фестивалів: «Решетилівська весна» (с. Решетилівка), «Воскресни, Писанко» (м. Карлівка), «Марїїна долина» (с. Черняківка, Чутівського р-ну), на Сорочинському ярмарку (с. Великі Сорочинці Миргородського р-ну), культурно-мистецьких акцій, що проходять у м. Полтава на відзначення державних свят та визначних дат у житті міста, а також закордонних фестивалів «Дні Української культури – 2013-2014» (м. Люблин, Польща), 2015 р. (м. Щецин, Польща), 2016 (м. Вісачінас, Литва). Її колекцією милуються, цікавляться, і, навіть бажають

придбати як співвітчизники, так і гості з інших країн.

Майстриня постійно в творчому пошуку, мріє відтворити якомога більше моделей очіпка, продовжує вивчати його призначення, технологію крою та матеріали для виготовлення.

«ЦАРСЬКЕ ПЛЕТИВО» МАЙСТРИНИ КАТЕРИНИ КАЛІНІЧЕНКО

*Толок Ірина
(м. Полтава)*

Катерина Андріївна Калініченко народилася в селі Землянки на Глобинщині. За фахом – бібліотечний працівник. Любов до рукоділля з дитинства привила мама. З дідів-прадідів були шевці. Навіть випадкову зміну прізвища (Швець) породило це уміння в 1919 році під час перепису населення. А було відроджено родове прізвище Шевченко лише в 1960 році. Дідусь по маминій лінії теж був шевцем, чоботарем, пічником. В домі жінки завжди шили все самі, ткали, в'язали, плели і вишивали. Тато, будучи рибалкою, кожную вільну хвилину з глицями в руках плів ятері.

Ще малою Катерина вміла вишивати, плести, в'язати, а згодом і все шити. Захоплення рукоділлям та любов до нього передались і двом донечкам.

Витончено, елегантно, модно і красиво. Ніякі слова не зможуть описати всю неповторність і ніжність плетива фріволіте. Виникло воно на Сході ще в шістнадцятому столітті, пройшовши шлях від грубого вузла рибацьких сіток до ніжного плетива подібного мережива.

Не дарма французька мода найкраща і найпередовіша, адже саме Франція одна з перших перехопила плетиво зі Сходу, передавши це уміння нашим рукодільницям. Для такого плетива потрібне всього два човники, посидючість і велике особисте бажання. І «царське плетиво», як його здавна називають, до ваших послуг.

За плетиво фріволіте Катерина Калініченко знала з 1980-го року. То ж, коли з'явилась інформація в пресі про його відродження, тут же самостійно почала освоювати. А в забутті воно було всі роки радянської влади, як розкіш

і барська затія і в протест назві «царське плетиво». Майстриня володіє ним уже понад тридцять років, вкладаючи в нього душу і всю свою фантазію. Цінує плетиво як незвичне та рідкісне рукоділля: за зручність роботи в будь-яких умовах, навіть у транспорті, за повітряність, ніжність, красу та велике задоволення від процесу роботи.

Багато років Катерина Андріївна передає це уміння всім, то бажає оволодіти ним і прилучитися до створення неповторної і ніжної краси. За це час відбулися багато майстер-класів, численні виставки, в багатьох із яких презентувались вже роботи і її учнів.

СИНТЕЗ КРАСИ І ДОБРА У ВУЗЛОВИХ ЛЯЛЬКАХ НАРОДНОЇ МАЙСТРИНИ НАТАЛІЇ СВИРИДЮК

*Сергієнко Галина
(м. Полтава)*

Свиридюк Наталія Олександрівна – заслужений майстер народної творчості України (2015 р.) ; член Національної спілки майстрів народного мистецтва У країни.

Майстриня, чий творчий шлях почався з дитячих ігор рушниками з бабусиної скрині, все життя оточена великим етнокультурним бекграундом своєї сім'ї та малої батьківщини. Зараз Наталія Свиридюк створює вузлові ляльки інспіровані збірками вишивок відомих українських етнографів Олени Пчілки, Василя Кричевського та Марка Грушевського.

Колекція ляльок під назвою «А у мене лиштва мережана...» Олена Пчілка» -- це 15 ляльок, одяг яких оздоблений за зразками візерунків,що їх зібрала Олена Косач (Олена Пчілка). У Полтавському музеї Панаса Мирного зберігається альбом О.Пчілки «Українські візерунки» 1887 року видання. Наталя Свиридюк вишила візерунки з цього альбому для лялькових сорочок. Таким чином, традиційні вузлові ляльки були оздоблені давніми українськими візерунками. Вишивка виконувалась вручну на старовинному домотканому та сучасному лляному полотні.

Один із напрямків роботи Свиридюк Н. О. – створення вузлової ляльки, яка одягнута в національний строй, характерний для Полтавщини. Майстриня сама виконує весь комплекс одягу та оздоблень: вишивка на сорочках, аплікація та вишивка на керсетках, ткані пояси, створює очіпки та намітки, при потребі фарбує тканину для досягнення цілісності художнього образу ляльки.

Наталія Свиридюк створила колекцію ляльок «Полотняні царівни (доба українського бароко в костюмі)» Пропрацювавши у музейних фондах над науковою літературою щодо часів українського бароко, розробила та створила серію традиційних вузлових ляльок одягнених в костюми козацької старшини.

При створенні вузлових ляльок Свиридюк Н. О. дотримується традиційної технології, використовує домоткане полотно, власноруч вишиває оздоблення для ляльок. Відроджуючи давню традицію вузлової ляльки Свиридюк Н. О. не могла оминати увагою і деякі ремесла, що занепадають. Майстриня відшукує матеріали стосовно фарбування тканини рослинними барвниками, а потім зібрані відомості перевіряє практично.

Наталія Свиридюк створила колекцію ляльок «Барви Полтавщини», що виготовлені з домотканого полотна фарбованого рослинними барвниками. Ці ляльки ніби увібрали в себе кольори та пахощі грав Полтавщини: ромашки, барвінку, васильок, споришу.

Невеликий шматочок давнього рушника чи сорочки – це результат праці невідомої майстрині – вишивальниці, її відчуття прекрасного та гармонії – свідок історії. Ця пам'ять не згорить у вогнищі як непотрібна річ, а перетвориться в руках майстрині Наталії Свиридюк на твір мистецтва, окрасу житла і пам'ять нашого роду не перерветься. Таким чином створюються ляльки об'єднані назвою «Врятовані з вогнища». Ляльки виготовлені з фрагментів рушників та сорочок, що вдалося врятувати майстрині від знищення байдужими людьми. Саме фрагмент вишивки є визначальним в образі цих ляльок і диктує технологічні прийоми

виготовлення ляльки.

Відгомонам давніх дохристиянських вірувань українців є обрядові ляльки: Марена, Купайло як персонажі давніх вірувань пройшли крізь тисячоліття і стали складовою української культури. Етнографічні записи про святкування Купальських свят на Полтавщині є і в творах Панаса Мирного. Спираючись саме на його записи майстриня створила чотири обрядові ляльки «Марени» до свят Купайла. При виготовленні обрядових ляльок використовувала описані письменником матеріали, елементи одягу, рослини. Так, голову робила з великого жмутка спориша, одягала на ляльку жіночу сорочку та крайку, рукава сорочки заповнювала сіном для об'єму, прикрашала намистом та стрічками, вінками та пучечками квітів і зеленого гілля.

Більше п'ятнадцяти років основним напрямком етнографічних досліджень майстрині є народна українська іграшка, зокрема – вузлова лялька. Наталя Свиридюк створює художні авторські ляльки, які водночас не позбавлені традиційної, української народної основи.

Одним з напрямків творчої роботи майстрині є збирання відомостей про вузлову ляльку на Полтавщині. Свиридюк Наталія провела етнографічні експедиції у Шишацькому, Диканському, Решетилівському, Полтавському районах Полтавської області, де опитала місцевих старожилів про народну ляльку та реконструювала ляльки за отриманими від респондентів повідомленнями.

Творчість майстрині висвітлена у авторській монографії «Парадокс української ляльки» (2016), її роботи приведені в альбомі «Народні ляльки з колекції подружжя Людмили Орлової та Олександра Найдена» (2016), стаття про майстриню надрукована в 9 томі видання «Полтавіка. Полтавська енциклопедія»

Звання заслуженого майстра народної творчості України, Почесна грамота міністерства культури України, Почесна грамота Полтавської обласної ради, Полтавські міські премії імені Самійла Величка та

Володимира Короленка доводять, що майстриня є активним учасником українського культурного життя та займається активною популяризацією народного мистецтва .

ПРОДУКУВАННЯ НОВІТНІХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК МАЙСТРАМИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

ТРАДИЦІЙНИЙ ВІРМЕНСЬКИЙ ОДЯГ

*Риттер Венера
(м. Полтава)*

Національний костюм кожного народу свідчить не лише про звичне побутове життя минулого, але й про сучасне світосприйняття та духовність нації. Особливістю вірменського одягу, як жіночого, так і чоловічого було те, що він суттєво відрізнявся від одягу інших народів Кавказу.

Традиційний вірменський одяг дуже барвистий і різноманітний. Вірмени полюбляли одяг, який мав багатий, навіть розкішний вигляд. У ньому присутні і вишивання шовком та бісером, плетіння мережива, різноманітні прикраси.

Основу традиційного чоловічого костюма становила зшита з шовку або бавовни кольорова сорочка з низьким коміром і бічною застібкою, а також широкі шаровари з темної вовни або бавовни.

Поверх сорочки вірмени надягали бавовняний або шовковий архалук – верхній одяг з низьким стоячим коміром, що застібається від коміра до талії на гачки або дрібні гудзики, якій доходив до колін. Поверх архалука надягали довшу темну вовняну чуху (верхній чоловічий одяг типу черкески), зібрану в талії і підперезаний вузьким поясом з високою пряжкою.

Західні вірмени поверх сорочки носили жилет, а на нього надягали куртку до поясу з цільними рукавами і без застібок спереду. Пояс заміняв довгий широкий тканий шарф, обмотаний кілька разів, в складки якого клали кисет, гаманець, трубку, ніж.

Жіночий традиційний одяг східних та західних вірменок був більш однорідним. Вони носили широкі сукні та шаровари, які виглядали з верхнього

одягу. Верхній одяг – це довга сукня типу архалука з вирізом на грудях і прорізами нижче стегон. Рукави суконь і архалуків мали також розріз від ліктя до зап'ястя, що скріплявся срібними гудзиками, трубочками, ланцюжками чи іншими прикрасами.

Талію пов'язували довгим шовковим або вовняним шарфом, складеним в кілька шарів. Неодмінною частиною костюма західних вірменок був розшитий фартух.

Головними уборами у чоловіків служили шапки різних фасонів: хутрянні – у східних, в'язані і ткані – у західних вірмен. Більш складним був жіночий головний убір, особливо у східних вірменок, – своєрідні «башточки» з паперової тканини з прикрасами, що обв'язували декількома хустками, що закривали частину обличчя. У західних вірменок широке поширення мали головні обідки з прикрасами, поверх яких накидалися накидки.

Таким чином, ми бачимо, що традиційний одяг вірмен ввібрав у себе усю різноманітність духовного життя вірмен, відобразив багатство культури та історії цього давнього народу.

ТРАДИЦІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ІГРАШОК НА НАЦІОНАЛЬНОМУ СОРОЧИНСЬКОМУ ЯРМАРКУ

*Свиридюк Наталія
(м. Полтава)*

Традиція ярмаркування на Україні має довгу та ґрунтовну історію. Це унікальне культурне явище, зі своїми традиціями, звичаями, з особливою атмосферою. Ярмарок відображав не лише економічний стан регіону, а й відродження чи занепад певних народних промислів, давав змогу майстрам показати свої професійні здобутки. Про значимість для вивчення історії культури України ярмаркової традиції та іграшкарства як складової етнографії дитинства свідчить увага до цих явищ Д. Яворницького, О. Русова, М. Сумцова, В. Василенка, Ф. Вовка, О. Левицького, Б. Грінченка. В працях стосовно ярмаркових традицій, хоч побіжно, але згадується про народну

іграшку. На ярмарок приїздили для важливих придбань та продажів, напередодні весіль, початку будівництва тощо. Та як пише дослідниця українських традицій Лідія Орел: «З ярмарку батьки не повертались без гостинців для дітей ...». Традицію привозити дітям з ярмарку іграшки описує і етнограф Євгенія Гайова. В літературних творах М. Гоголя, Марка Вовчка, Квітки-Основ'яненка, І. Нечуй-Левицького, Г. Данилевського, А. Кримського, О. Стороженка В описах ярмарку, згадується про дитячі забавки.

Давню традицію ярмаркування в сучасній Україні підтримує та розвиває Національний Сорочинський ярмарок, що відбувається в серпні в с. Великі Сорочинці, Миргородського району, Полтавської області. На Сорочинському ярмарку іграшкарство представлено роботами професійних майстрів народного мистецтва, аматорами, приватними підприємствами сувенірної продукції.

Найбільш поширеною дитячою забавкою, що привозили з ярмарку, є глиняні свищики та «монетка» - зменшена копія ужиткового посуду: макітерки, барильця, горщика, мисочки, що повторює особливості його форми та оздоблення. Виготовлялися такі іграшки майже всіма гончарями, часто їх робили підлітки з родин гончарів. Коштували дешево всього монетку: звідси і назва. На Полтавщині традиція виготовлення монеток збереглася завдяки Гаврилу Ничипоровичу Пошивайлу (1909-1991), Заслуженому майстру народної творчості України. На сучасному Сорочинському ярмарку можна придбати дитячу забавку з екологічно чистого матеріалу – глини, виготовлену майстрами що зберігають, продовжують та творчо осмислюють гончарну традицію України. Самобутня іграшка у вигляді чудернацьких звірів від родини Хохлових, Комаревцевих, традиційні свищики від Вікторії Громової та «монетки», що на очах ярмаркуючих, гончарить заслужений майстер народної творчості України Сергій Спасьонов, не залишають байдужими. Сучасний асортимент дитячих

забавок з глини не поступається традиційному зафіксованому в описах етнографів, що свідчить про збереження традиції.

Народна лялька, це хатня селянська кукла виготовлена з найпростіших матеріалів, нашвидкуруч бабцею або старшими дітьми для забавки найменшим. Наприкінці ХХ-початку ХХІ ст., завдяки подвижницькій праці з дослідження і популяризації народної ляльки подружжям Людмили Орлової та Олександра Найдена, українська лялька здобула величезну популярність. Вузлова лялька стала певним символом України. Дійсно лялька одночасно вдало демонструє вишуканість та багатство традиційного строю українців, різноманітність народних ремесел, що застосовуються в оздобленні одягу: ткацтво, вишивка, вибійка, бісеронанизування, фарбування тканин, воскування, лозоплетіння. На Національному Сорочинському ярмарку вузлову ляльку презентує заслужений майстер народної творчості України Наталія Свиридюк з Полтави, Людмила Павлова з Тернополя, члени НСМНМУ Віра Черняк, Лариса Тихонова, талановитий аматор Яна Рябенко. Лялькарство один з найпопулярніших напрямків іграшкарства. Нажаль, це явище має не лише позитивні, а й негативні риси. Завилися неякісні, зроблені без дотримання традиції, на потребу невибагливого смаку іграшки. Вини виготовлення з неякісного матеріалу, що негативно впливає на зовнішній вигляд та робить ляльку небезпечною для здоров'я дитини.

Традиційну іграшку з рослинних матеріалів: кукурудзи та соломи представляють на Сорочинському ярмарку члени НСМНМУ Олена Опанасюк з с. Опішні та Ірина Білай з м. Києва. Традиційна дерев'яна іграшка представлена роботами батька та сина Івана та Юрія Чех з м. Хоролу, Миколи Коєки з Котелевщини. Дерев'яну іграшку в сучасній стилістиці представляє етно-майстерня «Коза Дереза».

Відслідковуючи протягом десяти років традицію іграшкарства на Національному Сорочинському ярмарку можемо зазначити збільшення асортименту народної іграшки. Поряд з майстрами, що продовжують незмінною традицію народної іграшки бачимо авторів, створюючих сучасну

інтерпретацію традиційних забавок. Більшість з них усвідомлюють свою відповідальність як майстрів (зберігачів народної традиції та технології) та свою відповідальність як виробників, чії вироби призначені для дітей, тому повинні бути безпечними та екологічними. Цьому сприяє високий статус Національного Сорочинського ярмарку на якому майстри презентують найкращі свої доробки, а відвідувачі приїзять саме за автентичними творами народного мистецтва та задля спілкування з майстром, щоб відчутти його настрій та душевність з якою виконана робота. Саме таке спілкування є однією з давніх ярмаркових традицій, що створюють ярмарковий настрій та творить з ярмарку унікальне культурне явище.

МАЙСТРИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЯРМАРКУ

*Дмитренко Наталія
(м. Полтава)*

Майстри народного мистецтва завжди ярмаркували в Сорочинцях. Це було незабутнє народне свято творчості. Краще везли на ярмарок – аби себе показати і людей побачити.

Моя родина – батько, мама та сестра, вже сорок років відвідує Сорочинський ярмарок – щось купляємо, щось продаємо з художніх виробів. Це творчий обмін враженнями, думками, секретами майстерності. В Сорочинцях збираються майстри з усієї України, навіть Білорусії та Грузії.

Ярмарок починався з великої виставки кераміки з Опішні. Майстри облюбували місце з правого боку ярмаркового майдану і приїздили з виробами задовго до початку свята. Виробів було дуже багато, вони вражали своїм розмаїттям та сонячним блиском. Майстри жили у великому курені, а їжі на ярмарку було достатньо. Гончарі з Хомутця, Миргороду, Опішні, Полтави проводили майстер-класи з виготовлення свистунців, глечиків та змагалися у виготовленні найбільшого глечика або макітри.

Поруч були розташовані картини полтавських живописців. По закінченні ярмарку кращих майстрів преміювали – це були живі гуси, кури,

качки, ягнята, козенята, поросята. Сорочинський ярмарок гудів вдень і вночі наповнюючи його учасників гарним настроєм.

Народні майстри з Решетилівки, Полтави, Богуслава, Кролевця, Миргорода щедро ділилися секретами професійної майстерності з ткацтва, килимарства, художньої вишивки, лозоплетіння, різьблення по дереву, малярства. Це суттєво вплинуло і на нас з сестрою Ольгою. Згодом ми отримали художню освіту, стали професійними майстрами традиційного народного мистецтва. Наші батьки Лариса Михайлівна та Євген Іванович викладачі Решетилівського художнього профтехучилища, заслужені майстри народного мистецтва України.

Сьогодні на Полтавщині сотня професійних майстрів, які об'єднанні в осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Молодих майстрів готують художні навчальні заклади Миргорода, Полтави, Опішні, Гадяча, Решетилівки.

Крім Сорочинського ярмарку полтавці ярмаркують на Ягелонському ярмарку в Польщі, демонструють художню вишивку та народне вбрання в Барселоні, килими, калювки, витинанки в Лондоні, Парижі та Венеції, традиційні художні вироби, ляльки-мотанки, головні убори в Прибалтиці та Білорусії.

Полтавський обласний осередок зберігає і примножує традиційне народне мистецтво, а головне – виховує творчу молодь. Кращим майстрам призначаються стипендії Президента України. Звітні виставки майстрів проходять щорічно в Києві на Всеукраїнській виставці-конкурсі «Кращий твір року».

СУЧАСНІ АСПЕКТИ БІСЕРОПЛЕТІННЯ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦВА

Лазарів Євгенія

(м. Полтава)

Рукоділья з бісеру – це давнє захоплення багатьох українок. Ще кілька століть тому прикраси з маленьких намистинок користувалися величезною популярністю. Тепер же бісер на новій хвилі популярності.

Комплексним вивченням проблематики українських народних прикрас із бісеру займалися науковці, мистецтвознавці, етнографи. Основоположними у проблемі дослідження є праці А. Будзана, К. Майтенко, Г. Врочинської-Савчук, Г. Корзухіної, М. Безбородова, М. Качалова, Ю. Щапової, І. Школьникової, А. Островерхова. Доповнюють уявлення про генезу прикрас із дрібних намистинок і відомості, які подають сучасні дослідники українського народного одягу, а саме: Г. Стельмащук, М. Сахро, Я. Кожолянко, Т. Ніколаєва, Г. Кожолянко та інші.

Аналіз літературних джерел показав, що українки використовували найрізноманітніші види прикрас. Це сережки, різноманітні кольє та нашийні прикраси, браслети, що виготовлялися з різноманітних матеріалів. Українські прикраси були різноманітними та колоритними. Більшість етнічних прикрас знаходять гідне місце і в сучасному житті.

Споконвіку традиції бісероплетіння передавалися у сім'ях з покоління в покоління. Прикраси виконували функції не лише прикрас, але були і своєрідними оберегами, за їх кількістю та пишністю визначали статки власників. Сучасні бісерні прикраси мають лише естетичне значення та спрямовані на задоволення потреб сучасних українок.

На сьогодні бісерні прикраси, зокрема гerdани, виготовляються як визнаними народними майстрами так і окремими майстринями рукодільницями. Серед відомих імен сучасності у бісероплетіння варто назвати народну майстриню із Івано-Франківщини Марію Чулак, Євгенію Генік, Марію Рипан.

Сучасні тенденції в індустрії моди досить різнопланові та ексцентричні. Хоча варто відзначити, що не зважаючи на футуристичне світобачення дизайнери все частіше звертаються до витоків нашої культури та пропонують

етнодизайн як фактор формотворення сучасної моди. Етностиль прослідковується не тільки в одязі, але і в аксесуарах. Саме бісерні прикраси надають модному образу сучасної жінки довершеності та неповторності. Наряду з цим дизайнери пропонують віддавати перевагу не тільки традиційним формам оздоб, але і об'ємним прикрасам. Так у колекціях всесвітньовідомих українських дизайнерів (Роксолана Богуцька, Оксана Караванська, Ірина Каравай, Лілія Пустовіт, Олеся Теліженко, Галина Рожак, Оксана Полонетс) елементом дизайнерського вбрання є унікальна бісерна оздоба, яка надає образу доведеного вигляду.

Виготовляти вироби з бісеру можна, застосовуючи різноманітні техніки. На сьогоднішній день існує ряд популярних технологій бісероплетіння, які використовуються для створення прикрас: паралельне, французьке, голчасте, петельне, сітчасте, мозаїчне та монастирське плетіння, ручне ткацтво. Більшість з них є традиційними. Звичайно ж, вищевказану класифікацію вкрай важко назвати повною. Існує ряд інших різновидів бісероплетіння, проте найуживанішими є саме виокремлені нами техніки.

Таким чином, сучасні бісерні прикраси є синтезом традиційних та сучасних технік бісероплетіння. Процес трансформації бісерних оздоб зумовлений вимогами часу, модними тенденціями та вибагливими потребами споживачів. Створення сучасних бісерних прикрас є процес творчий та цікавий, тому вироби виготовлені авторами є ексклюзивними та неповторними. Як художник малює картини, так і майстер створює власну бісерну прикрасу таку особливу та не схожу на інші.

ВИШИВКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОДІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Гурина Вікторія

(м. Миргород)

Вишиванка – важлива складова українського національного вбрання.

Для українців вишиванка була щоденним і святковим вбранням, її

вишивали власноруч, вкладаючи у орнаменти таємничі символи. Але сама вишивка відрізнялась у різних куточках України своєю манерою вишивки і комбінаціями кольорів.

Сьогодні нерідко вишиванка посміхається нам із телеекранів. Її часом роблять дрес-кодом на модних вечірках.

Дуже відрізняються думки людей, стосовно того, що для них вишиванка. По даним соціологів виявилось, що для 92,86% опитаних чоловіків та жінок різного віку вишиванка насправді є символом національної приналежності і гордості. Але окрім цього її ще спробували означити так: «вишиванка – це невід’ємна частина української національності», «стан душі», «те, що свідчить про мене, як українку, представницю народу з унікальною культурою. Вишиванка зараз – це і модно, і сучасно, і цікаво іншим, особливо представникам інших країн», «молоко і кров, мама і рідна земля», «спосіб самовираження і поєднання себе зі своєю нацією», «спосіб висловлення власних поглядів на нашу націю та культуру», «символом протесту проти культури масової». Кожен має власне розуміння вишиванки, проте всі вони свідчать, що українці високо цінують такий національний скарб. Тому лише третина респондентів визначила, українців без вишиванки як українців. Інші опитані вважають їх чи то «бідними родичами», чи то навіть «не українцями». Тут голоси розділились навпіл. До речі, так думають молоді хлопці та дівчата, для яких вишиванка стала вже доволі звичним елементом одягу. Натомість лише 40% людей, старших 40 років мають вишиванки. Частина опитаних, ледь виправдовуючись, пояснювала, що колись такі символи національної приналежності були доволі крамольними – тому вони вишиванок і не мали. А зараз їх і не потребують, отож і не мають.

У жінок вишиванок більше, ніж у чоловіків. У середньому – 3 у дівчат і 2 у хлопців, а найбільша кількість – 6 у дівчини 22 років та 4 у 19-річного хлопця. Сорочки українці купують, вишивають, отримують у подарунок та у спадок практично у рівних пропорціях. На 8% переважає успадковування сорочок. Думаю, це свідчить, що українці бережуть свої національні символи

і родинні реліквії.

Що ж є вишиванка у XXI столітті: збереженням традицій предків чи елементом поп-культури? Насправді її вважають і ностальгією, і символом національної гордості.

Мода на вишивані речі пропагується завдяки фестивалям сорочок, які проходять в різних містах України, використанню самотутніх речей зірками шоу-бізнесу та збільшенням кількості інтернет-ресурсів, які не тільки продають українські вишиванки, а й знайомлять покупців з історією та символікою.

Українці завжди пишалися своїм вишитим одягом, вигадливі візерунки якого несли в собі глибокий філософський зміст. А в світлі останніх подій на вишиванку по-іншому подивився цілий світ. Подивився і... закохався! Тож тепер наші національні мотиви чітко прослідковуються в колекціях відомих модельєрів.

Бережімо свою сутність, національну історію і символіку предків, щоб бути повноцінною нацією у власній вишиванці.

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВИШИВКИ В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ

*Кадачикова Світлана
(м. Миргород)*

Історія українського народу нерозривно пов'язана з певними цінностями і традиціями. Однією з таких цінностей і є вишивка.

Вишивка – один із видів народного декоративного мистецтва українців; орнаментальне або сюжетне зображення на тканині, шкірі, виконане різними ручними або машинними швами; один із найпоширеніших видів ручної праці українських жінок і, зокрема, дівчат. Вишивку вживають в українському народному побуті передусім на предметах одягу, домашнього вжитку, як наліжники, обруси, наволочки, рушники тощо.

Українська вишивка має давню історію, про що свідчать ще перші

розкопки трипільської культури (елементи орнаментів української вишивки прикрашали посуд цього часу), а пізніше було встановлено, що вишитий одяг носили скіфи.

Дослідження теоретичного матеріалу та вивчення праць Ніколаєвої Т., Захарчук-Чугай В., Кузьміної Т. дає можливість вивчити основні мотиви української вишивки та застосування її в сучасному дизайні.

Мета роботи: дослідити процес формування вишивки, як важливої частини спадщини українського народу та визначення її ролі у дизайні одягу.

Орнамент вишивок ділиться на три основні групи: Абстрактний (геометричний) орнамент, рослинний орнамент. Тваринний орнамент. Рослинний орнамент тепер можна зустріти не тільки в вишиванках, а і в колекціях іменитих дизайнерів, натхнених культурою і традиційним костюмом українського народу. Особливо приємно бачити, що навіть іноземні знаменитості носять блузи в стилі української вишивки.

З погляду колірної гамми, то класична вишиванка – білого кольору, але також можна розділити види вишиванок на три групи: одноколірні, двоколірні і багатоколірні. Одноколірні вишиванки виглядають дуже незвично, найчастіше виконані в світлій гаммі – білій або кремовій. Візерунок переважно вишитий шовковими нитками. Такі вишиванки популярні на Чернігівщині та Полтавщині. Двоколірні вишиванки найчастіше зустрічалися раніше на Київщині та Вінничині. Використовувалися переважно червоні нитки для вишивки орнаменту, які зрідка доповнювалися чорною ниткою для виділення візерунка. Багатобарвні вишиванки характерні для Карпат, Закарпаття та Гуцульщини.

Кольори візерунків несуть в собі таємний сенс: Білий колір служив захистом від злих сил. Таку вишиванку вибирали молоді дівчата для підкреслення своєї природної краси. Чорний колір – колір печалі і песимізму, найчастіше його вибирали для покійних і скорботних. Червоний колір – цей колір несе удачу і захист. Жовтий колір – багатство і благополуччя, символізує сонце, як енергію для всього живого. Зелений колір – колір

народження і зростання.

У наш час вишиванки виготовляються з різних тканин і в різній техніці виконання. Крім вишивки хрестиком або гладдю, візерунки на вишиванках розшиваються бісером. Такий варіант підходить в-першу чергу для жіночої вишиванки.

У нинішній час вишиванка переживає еру певного відродження, адже останніми роками країну охопило прекрасне почуття патріотизму, наслідком чого стала підтримка національних традицій. А в світлі останніх політичних подій на вишиванку по-іншому подивився цілий світ. Тепер наші національні мотиви чітко прослідковуються в колекціях відомих модельєрів. Наприклад, модні вишиванки, створені дизайнерами французького модного дому Valentino. Популяризують модну вишиванку й інші вітчизняні дизайнери, зокрема Оксана Караванська. Її роботи вражають поєднанням традиційних орнаментів, незвичайних тканин і авторського підходу до пошиття.

Вишивання бісером та стрічками теж знайшло прихильниць серед вишивальниць. При цьому технологія залишилася колишньою: сучасні майстри користуються абсолютно такими ж прийомами, тканинами, голками та стрічками, як і першовідкривачі цього надзвичайного захоплюючого заняття.

Нині стало модним декорування, створюване своїми руками. Ручна вишивка, виконана за різними технологіями і з використанням сучасних оздоблених матеріалів надає неповторності оселі та сучасному одягу й підкреслює індивідуальність її власника.

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ПОЯСУ В ТЕХНІЦІ ТКАННЯ НА БЕРДЕЧКУ

*Кузуб Людмила
(с. Семенівка, Полтавська область)*

Пояси – обов’язкова приналежність українського народного одягу.

Пояс здавна служив одним із обов’язкових елементів та одночасно

прикрасою одягу східних слов'ян. Пояси (пасини) – специфічна типологічна група, яка виконує утилітарну, декоративну, символічно – оберегову, звичаєво – обрядову та інформаційну функції.

Художнє вирішення поясів – розмір, матеріал, техніка виготовлення, орнаментация і колорит, способи пов'язування впливали на декоративну виразність українського народного костюма. За шириною і призначенням можна виділити дві групи поясів: досить вузькі пояси – крайки (окрайки, попружки), за допомогою яких тримався на стані стеговий незшитий, а пізніше і зшитий одяг. Ширина їхня дорівнювала 3 – 15 см, довжина – до 3 м. Та пояси широкі, якими здебільшого підперізували різні види верхнього вбрання, керсетки, їх ширина досягала до 30 см.

За технікою виготовлення із ниток виділяються два типи: плетені та ткані – ручного і машинного ткацтва. Ткацтво належить до найпоширеніших видів ремесла і народного мистецтва, існувало на українських землях ще з доісторичних часів. Техніки ручного ткацтва: на дощечках, на нитці, на сволоці, на бердечку, на рамі, машинного ткацтва – на ткацьких верстатах.

За матеріалом – вовняні, конопляні, лляні, бавовняні, шовкові (з застосуванням золотої, срібної ниток) та шкіряні. Вони були одноколірними, пофарбованими в червоний, синій чи зелений кольори, а також поліхромними, з виразним орнаментальним малюнком геометричного або рослинного характеру.

На Полтавщині найбільш поширеними були ткані симетричні вовняні пояси з геометричним орнаментом. У кольоровій гамі переважають червоний, оранжевий, жовтий, синій, зелений кольори.

Найчастіше викінчувалися пояси різноколірними торочками з робочої нитки або великими кулястими китицями (кутасами). Спробувала відтворити техніку ручного ткання, яка була популярна по всій Україні, особливо – Центральній Наддніпрянщині, на власноруч виготовленому бердечку.

Для роботи потрібно підготувати інструменти та матеріали – бердечко, ткацький ніж (лінійку), човник, нитки. На човник намотати нитку – у виробі

це буде нитка піткання (найкраще взяти нитку основного тону поясу).

Нарізати потрібну кількість ниток відповідно схеми ткання та довжини виробу. Один кінець ниток зв'язати спеціальним вузлом (як утворюємо петлю при в'язанні гачком) і закріпити до нерухомого предмета (наприклад, - батареї, ніжки столу, дверної ручки). Заправити нитки за схемою в бердечко так, щоб вони чергувалися: одна в проріз, друга – в отвір на дощечці і т.д.

Розправити нитки, запобігаючи заплутуванню, зробити натяг, щоб не було провисання і зав'язати другий кінець таким самим вузлом.

Протягти через нього пояс та зав'язати на талії ткача. Нитки основи виробу натягнути. Розподілити нитки на 2 ряди: підняти бердечко, нитки, заправлені в отвори дощечок піднімаються з бердечком, нитки в прорізах залишаються нерухомими, утворився зів, для фіксації поставити ткацький ніж між нитками основи, прокласти човник з ниткою. Змінити зів – опустити бердечко, нитки в отворах опустилися, підбити нитку ткацьким ножем. Нитка закріпилася, знову прокласти човник, поміняти зів.

Продовжувати ткати до потрібної довжини виробу. Оформити пояс торочками, зав'язуючи нитки по дві. Пояс виконаний у притаманних нашому регіону кольорах. На синьому тлі основної нитки створений орнамент із повздовжніх стрічок у вигляді «хвильок», отриманих із двох ниток основи червоного, зеленого та біло – червоного кольорів.

У центральній частині вздовж поясу проходять червоні пунктирні лінії, які надають чіткості виробу. По обидва боки від них виділяється білий «ланцюжок» як символ безкінечності.

Пояс щільний, виконує як декоративну так і утилітарну роль.

За орнаментикою, кольоровим співвідношенням, насиченістю кольорів, композиційною завершеністю виріб є відображенням традицій виготовлення поясів у техніці ручного ткання, а саме-на бердечку.

ЯРМАРОК У СИСТЕМІ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Савенко Людмила

(м. Полтава)

Усвідомлення українцями своєї значущості і неповторності у контексті культурного простору суспільства стає більш усвідомленим після проголошення незалежності України. Українець є надзвичайно талановитим, роботящим, щирим і привітним представником великого народу із самобутньою культурою, унікальними звичаями і традиціями. Тому на сучасному етапі розвитку суспільства вивчення українського етносу є надзвичайно актуальним питання дослідження традиційної культури як важливої складової побуту українців.

Гортаючи сторінки історичних довідкових і літературних джерел, довідуємося про надзвичайну любов українців до ярмарку та самого процесу торгівлі. Український ярмарок був і залишається неповторним атрибутом життя українського народу, ознакою його національної самобутності.

Український ярмарок був осередком суспільного життя народу з давніх-давен. Історія його виникнення пов'язана з розвитком суспільства, з часами початку загального поділу праці і виділення окремих вузькоспеціалізованих виробництв.

Зокрема, у XVI ст. в Україну почали приїжджати купці з великих міст Середньої і Західної Європи, доставляючи вишукані прикраси, ювелірні вироби і предмети побуту. Натомість купували шкіру, роги, вовну, зерно, сало та мед. І на українських землях почали виникати малі ярмарки в середніх і великих містах. Тут продавали і купували худобу, одяг, взуття, хатні речі, продукти та інше.

У XVII ст. кожному українському місту і містечку при заснуванні надавалося право на один-три ярмарки на рік. Не зважаючи на часті збройні сутички, численні напади татарських орд на Лівобережну Україну, все більше населених пунктів охоплювалося ярмарковою торгівлею. Павло Алепський, вражений великим розмахом торгівлі в Україні в період визвольної війни 1648-1654 рр., згадуючи базари в Золотоноші, Черкасах, Прилуках, писав: «У країні козаків ярмарки бувають безперервно з початку і до кінця року. В

кожне свято відбувається ярмарок в тому чи іншому місті». Дослідники нарахували на Лівобережній Україні сорок ярмарків, що діяли лише в 1665 р.

У XVIII ст. ярмарки на Україні мали загальнодержавне значення. Деякі з них утворювали так зване безперервне ярмаркове коло: 10 гуртових ярмарків відбувалися по черзі один за одним у 7 містах: Кролевці, Курську, Полтаві, Єлисаветграді, Харкові, Сумах, Ромнах (Воздвиженський ярмарок). У них брали участь купці, що спеціалізувалися на певних товарах: хміль, велика рогата худоба, коні, товари домашнього вжитку тощо. Тому теза про те, що ярмарок – це окремий культурний пласт, підтверджується.

Наступна теза про те, що сучасний ярмарковий рух в Україні сприяє торгівельним, дипломатичним, зовнішньоекономічним, загальнокультурним стосункам між державами, а також укріпленню України на міжнародному рівні не викликає сумнівів. Життя в період ярмарку має певні правила, звичаї, традиції. Ярмарок – це своєрідний центр розваг, місце торгівлі і знайомства людей, започаткування мистецьких жанрів (вертеп, інтермедія, балаган), поширення циркового мистецтва, розвиток ярмаркового театралізованого дійства. На українському ярмарку зустрічалися артисти-музиканти, які виконували твори на музичних інструментах.

У ярмарковому середовищі широко побутувала усна народна творчість. Учасники ярмарку в процесі торгівлі застосовували різноманітні народні приказки, побажання, примовки, змістовність яких додає торгівлі більшого значення – не лише придбати чи продати товар, а й внести позитивний інформаційний сигнал.

Таким чином, розгляд ярмарку як елемента системи традиційної культури українського народу виявив ланки двостороннього зв'язку основних елементів ярмарку і традицій народу: розважально-мистецькі заходи на ярмарку (народний театр, балагани, форми молодіжного дозвілля, творчість кобзарів та лірників) сприяли розвитку духовної культури народу, зокрема пісенної творчості; організація ярмарку (облаштування харчових площ, корчма як місце укладання торгівельних угод) впливали на сферу

громадського життя, розвиток традиційної української кухні, соціалізації особистості, обмін інформацією, спілкування; торгівельна діяльність сприяє розвитку різноманітних галузей господарювання, народних ремесел і промислів. Отже, ярмарок є важливим елементом системи традиційної культури українців, має значний вплив на розвиток матеріальної й духовної культури та сфери громадського життя народу. Відтак можна упевнено говорити про культурний феномен.

ФОРСАЙТ-ДОСЛІДЖЕННЯ АРТ-ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИК МАЙСТРАМИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

*Ткаченко Ганна
(м. Слов'янськ)*

Ефективне функціонування педагогічної сфери неможливе без використання сучасних технологій прогнозування як найближчого так і віддаленого майбутнього, визначення мети розвитку освітньої практики. Форсайт (від англ. Foresight – погляд у майбутнє, передбачення) поєднавши найкращі здобутки прогнозування та стратегічного планування може стати найефективнішою технологією проектування розвитку сфери педагогіки і освіти, виходячи з майбутнього. До такої думки приходять видатні діячі науки і практики, зокрема такі, як Джек Ма, Кен Робінсон та інші.

Метою дослідження є аналіз використання можливостей практик майстрів народної творчості як основи форсайт-дослідження арт-педагогіки.

Форсайт – це процес, метою якого є визначення можливого майбутнього. Сучасний розвиток науки, цифрових технологій та телекомунікаційних систем призводить до незворотної заміни ринку людської праці, цінностей в суспільстві, способів передавання знань, формування навичок, попиту на нові типи компетенцій і нові форми підготовки, а також повсюдному використанню праці різноманітних роботизованих машин. Людина сьогодні вже не здатна конкурувати з машинами. Роботизовані машини краще за людину здійснюють монотонні

рухи, швидше розраховують, точніше будують схеми, кресленики і при цьому не втомлюються.

Сучасна освіта має перебудуватись і здійснювати підготовку людей нового покоління, здатних конкурувати з машинами в унікальному для людей емоційному інтелекті і соціальних навичках. Не слід конкурувати з машинами в тому, що на сьогоднішній день машини можуть робити краще за людину. Головними навичками, які необхідно розвивати в людині сьогодні на перспективу у майбутнє є різноманітні людські цінності, віра, незалежне креативне мислення, творчість, робота в команді, турбота про інших.

Зрозумілим є той факт, що основним джерелом розвитку таких навичок є мистецтво, яке здатне підкреслити індивідуальність кожного митця. Майстри народної творчості увібрали мистецький досвід минулих поколінь по роботі з різними матеріалами, різними інструментами, більшість яких є ручним. Вироби народних майстрів відрізняються корисністю, функціональною довершеністю, зручністю, красою, економічною доцільністю. Кожна річ є індивідуальною, ексклюзивною, естетичною. Майстерність виготовлення речей передається від вчителя до учня, при безпосередньому емоційно-естетичному спілкуванні.

Арт-педагогіка, як галузь педагогічної науки базується на злитті педагогіки і мистецтва. Основне завдання арт-педагогіки є вивчення закономірностей виховання і розвитку людини за допомогою мистецтва, її сутність полягає у вихованні, навчанні та розвитку засобами мистецтва; формуванні у людини основ художньої культури і оволодінні практичними навичками в різних видах художньої діяльності.

Форсайт-дослідження арт-педагогіки дає можливість стверджувати, що шляхом організації живого конструктивного союзу майстра народної творчості з учнем у культуро-творчому мистецькому просторі буде здійснюватися: розвиток емоційно-вольової сфери людини; розвиток креативності; емоційна стабільність; формування позитивної «Я-концепції» особистості; забезпечення соціокультурної адаптації учнів різного віку до

навколишнього середовища та умов існування; гармонізація особистісного розвитку особистості в контексті тріади «природа – людина – соціум».

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ВИШИВКИ ЯК ФЕНОМЕНА СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ

*Ксьонз Світлана
(м. Миргород)*

Бувальщина, написана В. Сухомлинським, актуальна саме на сьогоднішній час. «...Багато років тому було село, розташоване на березі ставка... – Стародавнє козацьке село. Викопали ставок запорожці після битви під Жовтими водами. Та незабаром почали помічати, що ставок замулюється. Зійшлися селяни на сходку і вирішили: кожен, хто скупався в ставку, посидів у човні або просто прийшов на берег ставка помилуватися красою природи, повинен набрати відро мулу і винести за балку, висипати на поле.

Усі робили так, як і вирішили. На березі на вербових гілках висіли дерев'яні відра: для чоловіків – великі, для підлітків та жінок – менші, для дітей – зовсім маленькі, як черпачки, але цих, дитячих, було багато – понад сотню. Діти ж часто купалися, і ніхто не смів піти додому, поки не віднесе черпак мулу на схил балки. З року в рік ставок ставав глибшим, а вода в ньому – чистішою, поле від мулу – родючішим.

Та ось, невідомо звідки, приїхала в село нова родина. Збудували собі хату на околиці села, побіля ставка. І дорослі, і діти з цієї родини з весни до осені купалися у ставку і не бралися навіть за відра, щоб очистити його.

Спочатку люди не помічали цього. Але потім стали робити так само, думаючи, що кожному минеться. Відра, що висіли на вербових гілках, почали розсипатися... Про старий давній звичай забули. Кожен думав: на мій вік вистачить ставка. А ставок з року в рік мілів, заростав та перетворювався на болото. Прийшов час і ставок зник. Залишилися про нього тільки спогади. І ще пустир на тому місці, де був ставок...»

Українські ремесла, як той ставок у бувальщині В. Сухомлинського. Без

любові українців до рукоділля та потреби берегти і примножувати національні надбання свого народу, замруть і з часом – згинуть...»

У сучасних умовах підвищується інтерес до вивчення особливостей регіональних культурних традицій, у яких відбився соціально-історичний досвід соціальних груп і національностей, які проживають на тій чи іншій території. Яскравим явищем української традиційної культури є ярмарка, яка фіксує образи давньої та сучасної історії життєдіяльності регіону, країни в цілому.

Вишивання – доволі трудомісткий процес, який потребує неабиякого терпіння, скрупульозності та посидючості. І, мабуть, найскладніше у цьому мистецтві – вміння гаптувати «білим по білому», адже цей різновид рукоділля, відомий також як полтавська вишивка, потребує особливої уважності і точності в прокладанні стібків. Зате яким розкішним виходить результат! Білосніжні вишиванки неймовірної краси завжди виглядають урочисто і святково, щедро ділячись збереженим в них теплом рук талановитих майстринь...

Найпишніше декорувалися рукави полтавських вишиванок – вони повністю зашивалися складними візерунками, що формували чіткі геометричні композиції, та густо призбирувалися на рівні передпліч. Також делікатна біла вишивка розміщувалася на уставках таких сорочок.

Та найціннішими, з мистецької точки зору, є унікальні композиції авторських орнаментів. Вишиті вироби оздоблювалися, в більшості, геометричним візерунком, інколи рослинного характеру, або вдало комбінованого одного з другим. Все це відбувалось дуже талановито, з вишуканим смаком і довершеністю.

Композиції узорів ґрунтуються на традиційній будові візерунку, але в той же час мають авторські характерні риси. Також надзвичайно цікаво вивчати семантику і символіку орнаментальних форм вишитих виробів. Адже змістовий компонент творів є не тільки пізнавальним, а й має психолого-педагогічне значення, виховує любов до наших витоків, прадавніх джерел

українського мистецтва.

НАЇВНЕ МАЛЯРСТВО НАРОДНОГО МАЙСТРА МИХАЙЛА ОНАЦЬКА

*Онацько Михайло
(м. Полтава)*

Михайло Олександрович Онацько народився 1940 року на Полтавщині, на хуторі Хоменки, що біля Диканьки.

Ніхто в його родині не знався з олівцем і пензлем – ні батько-мати, ні дві сестри та брат. Дитинство і юність Майстра минали на Полтавщині, у мальовничому селі Орданівка (поблизу Диканьки), в оточені безкраїх полів, лісів, багатой і щедрої природи. Прадавні стрій українського народного життя, краса і поетичність давніх полянських звичаїв, неповторний колорит обрядів, розмаїття пісень – усе це сповнювало душу молодого Михайла. Спочатку було випробування і загартування, дідусь був і пастухом і будівельником, потім став шкільним піонервожатим. Далі вирішив продовжити родинну професію і вступив на історичний факультет Полтавського педагогічного інституту, який закінчив 1970 року. Вчителює, але не вчителем історії – викладає малювання, веде дитячий образотворчий гурток. Улюблене захоплення перемогло, перші його спроби були у жанрі реалістичного живопису, вільні години проводив на пленері, захоплювався пейзажем, але згодом захопився народною картиною. Малювати у техніці станкового живопису почав у 46 років.

Михайло Онацько, мій дідусь, чудовий оповідач. У сімейних бесідах, розповідає не тільки історію свого становлення як художника, а й про видатних людей полтавського краю, зокрема Шисаччини. Дідусь не маючи фахової освіти, пише свої роботи почуттями, уявою. Як він став художником: у селі, де він виріс, були великі черешні і коли він на них вилазив то видно було далеко-далеко, бачив вітер і хвилі, як на морі ... і він цю красу захотів намалювати. Так він став художником. Якось намалював Сорочинський

ярмарок, це побачили київські художники і порадили показати у Спільці майстрів народного мистецтва, де йому сказали: “У тебе твоє народне малярство”... Він не прописує деталі, а створює образи. У нього й одяг, чоботи, наприклад, не такі, як справжні, він їх вигадує. Чистих портретів не малює, але коли створюю образ хлопчика, який пасе кози, уявляю, що малюю себе. І люди на картинах схожі та на якогось сусіда, то на кума тощо...

Любить картини народного художника Піросмані, але в його картинах – темні кольори, у нього таких кольорів немає – він вбачає у світлих кольорах оптимістичний народний настрій. Коли малює то радіє, захоплюється тим, що робить. Так і є: усі картини Михайла Онацька святкові, барвисті, красиві, на них свята — Різдво, Водохреще, Великдень, Івана Купала, Петрів день, весільні обряди тощо. І люди святкові, і одяг. А насправді, як розповідав дідусь, тоді ходили у старих шкарбанах, старенькому одязі, часто не зі свого плеча, а з когось зі старших.

Михайло Онацько досліджує, відроджує і розвиває традиції народного малярства Полтавщини. Він член Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Заслужений майстер народної творчості України, лауреат Всеукраїнських премій імені видатного етнографа Данила Щербаківського, Олени Пчілки, Марії Приймаченко, Міжнародної премії Українського фонду культури ім. Григорія Сковороди; учасник всеукраїнських виставок і творчих симпозіумів, проводить численні персональні виставки. Картини народного майстра зберігаються в музеях та приватних колекціях України та інших країн Європи, Азії, Америки. Щорічно з 1988 року бере участь у Сорочинському ярмарку, на фольклорно-етнографічних святах у Гоголевому, Шишаках, Решетилівці.

Художник творить свій ідеальний світ, у якому враження дійсності, очищені від буденності та життєвих негараздів, переносяться в інший позачасовий вимір, де панує те розуміння прекрасного і доброго, що складалося віками з народної уяви; де на горі – церква, а під горою – зелений гай, де біля кожної хати – квіти, а в кожному домі – діти, де всі люди – добрі

сусіди, а зло існує хіба у вигляді маленького чудернацького чорта з гоголівських "Вечорів на хуторі поблизу Диканьки".

Перше, що привертає увагу – це яскраві, звучні фарби, поетичне поєднання кольорів, простота композиції. Від картини до картини перед нашими очима проходить життя українського села з його турботами, нехитрими розвагами та скромними радощами. Поетичність, задушевність, пісенність об'єднують всі роботи Михайла Олександровича. Тут все дзвінко, весело, все рухається. Здається, що ми разом з автором беремо участь в радісному процесі творчого пізнання українського мистецтва.

На його картинах чудові пейзажі в усі пори року навколишніх сіл, які розкинулися на гористому березі Псла (Яреськи, Шишаки, Великий Перевіз, Малий Перевіз (Хатки), Баранівка, Великі Сорочинці, Гоголеве (Василівка).

У творчому доробку Михайла Онацька чотири основні тематичні напрями: обрядові сцени, народнопісенні образи, героїка козаччини, тема гоголівських персонажів.

Перенісши в доросле життя багатство традиційної обрядовості та звичаїв односельців Михайло Онацько зображує на своїх полотнах романтичну та пісенну Україну, що живе в його серці з дитинства, коли він ходив колядувати та щедрувати на своєму рідному хуторі, спостерігав традиційні українські весілля, коли молоді ставали на рушник, цілували хліб, віталися в поклони з батьками та великою родиною. Нерідко твори весільної тематики митець підписує назвами пісень, примовками. Світ його образів – щирий і правдивий, ґрунтується на глибокому розумінні автентичного підґрунтя українського села.

За словами Майстра, його творчий секрет: “Художник працює не лише тоді, коли він за мольбертом, а й тоді, коли ходить і дивиться на природу, на людей, побачить якесь цікаве дерево, думає про те, що тут було старе село, їздили козаки, як вони збиралися в похід”... Наївне малярство народного майстра Михайла Онацька, яскраво засвідчує неповторність українського народного мистецтва, українських народних традицій. Він життєрадісний,

оптимістичний, пізнавальний, цікавий для людей різного віку.

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВИХ, ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ТА ЯРМАРКОВИХ ІДЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ІДЕЙ В АВТОРСЬКИХ КУРСАХ НА БАЗІ КОЛЕДЖІВ

*Стрельніков Віктор
(м. Полтава)*

Презентуємо авторські курси підвищення кваліфікації викладачів на базі навчального закладу, які є втіленням принципів кооперації – добровільності, демократизму, взаємовигідної співпраці та взаємодопомоги, що актуально в умовах кризи сучасної освіти.

Винайдена у власному досвіді система курсів підвищення кваліфікації викладачів на базі навчального закладу допомагає викладачам заощадити час і кошти, що є важливим в умовах кризи; удосконалити свою кваліфікацію, не зупиняючи навчальний процес. Програма авторських курсів складається на основі пропозицій замовників – викладачі зможуть вибрати кращі технології навчання, які є в Європі й Україні! Кафедра педагогіки та суспільних наук університету пропонує високоякісний продукт – дидактичну систему, яка, на основі науково обґрунтованих технологій навчання, сприятиме появі сучасного конкурентного викладача нової якості й продуктивності. Один із таких продуктів – авторські курси «Методика викладання дисциплін у вищій школі», «Сучасні методики та технології навчальних дисциплін», «Педагогіка вищої школи», «Євроінтеграція закладів освіти України. Компетентнісно-орієнтоване навчання», «Сучасні технології навчання: європейський досвід» тощо. Авторські курси мають стати ефективнішими, ніж попередні роки самоосвіти.

На усіх проведених курсах-тренінгах не просто розглядалися сучасні методики та технології навчальних дисциплін у вищій школі, а засвоювалася система інтенсифікації навчання з допомогою комп'ютера. Дана система «поєднує» цифровий світ електронних комп'ютерних мереж з найбільш дивним «комп'ютером» – мозком людини. Навчившись сам, викладач може навчити студентів вчитися по-новому, адже, щоб робити по-іншому, треба вміти бачити й відчувати це інше. З появою комп'ютера у педагогів з'являються принципово нові «інструменти», а система інтенсифікації навчання пропонує досягти поєднання комп'ютера з резервними можливостями студента до навчання.

У результаті коротких (за 7-10 днів!) авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів «у один момент» весь навчальний заклад стає відповідним новому світові медіатехнологій, у якому вперше виростає нове «цифрове» покоління. Однак, застерігаємо, – це «не легкий і приємний спосіб, який гарантує отримання результатів з мінімальними зусиллями», а досить жорсткий вид тренінгу. Але надзвичайно ефективний. Максимально ефективний тренінг професійно-педагогічних умінь і навичок кидає виклик будь-якому коли-небудь існуючому тренувальному методу.

Авторські курси ґрунтуються на найсучасніших світових наукових дослідженнях у галузі психології, педагогіки, філософії, інформатики, логіки, фізіології, менеджменту та інших суміжних наук щодо навчання, подібного до логіки побудови наукового знання. Наші курси у вигляді тренінгу генерують ріст професійно-педагогічних умінь і навичок значно швидше й ефективніше будь-яких інших тренінгів. Розвивати професійно-педагогічні уміння і навички дуже просто, однак інколи цей процес, особливо у педагогічній періодиці, ускладнюють, подають незрозуміло й занадто теоретизовано. Викладачі вищеназваних навчальних закладів почали діяти за принципами максимально ефективної системи інтенсифікації навчання, відразу відчули зміни у своєму професійному світосприйманні і результатах роботи.

Все, що є потрібним – створити середовище, в якому можливий запуск процесу адаптації професійно-педагогічних умінь і навичок до навантажень у інтенсивному електронному навчанні.

Пройшовши авторські курси підвищення кваліфікації викладач може: ефективно передати власні «рутинні функції» комп'ютеру, не працювати «в холосту», зберегти й примножити власне здоров'я, стрімко нарощувати професійно-педагогічні уміння і навички на новому (науковому) рівні, і, врешті, одержувати задоволення від праці. На тренінгові викладачі відчули смак справжнього професійно-педагогічного зростання! Максимально ефективний тренінг професійно-педагогічних умінь і навичок допоміг їм отримати результат в короткий термін, швидко і якісно.

Окрім системи інтенсифікації навчання, розглядаються й інші технології навчання: модульні технології як відкриті системи навчання – модульно-т'юторна, модульно-рейтингова, «кредитно-модульна» система підготовки спеціалістів, технологія ситуаційного навчання («кейс-метод»), критична (екстремальна) ситуація як навчальна модель, технологія повного засвоєння; технології дослідницького (евристичного) навчання; імітаційні технології навчання – соціально-психологічний тренінг, дискусійні технології навчання; кооперативне навчання, технології співробітництва; проєктивна освіта тощо.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНКУРЕНТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Кулик Євген
Кондор Марія
(м. Полтава)*

В щорічному звіті ООН вказано, що конкурентоспроможність країн світу в XXI сторіччі буде визначатися не природними і навіть не фінансовими ресурсами, а кваліфікацією працівників та якістю робочої сили. У зв'язку з цим професійну підготовку майбутніх викладачів професійного навчання

необхідно скеровувати в напрямку високого загальноосвітнього рівня, який дозволить швидко оволодіти новими технологіями, орієнтуватись у сучасному виробництві, що динамічно змінюється, бути готовими до постійного вдосконалення.

Зміна соціально-економічної парадигми України, перехід до ринкових відносин вимагає зміни освітньої парадигми, яка повинна забезпечити підготовку особистості до нових змін. Змінюється дуже багато усталених цінностей і понять, які формують сучасну людину, її відношення до виробництва, технологій і результатів своєї праці. Так наприклад, конкуренція, як рушійна сила розвитку ринкової економіки, відкидалася теоретиками попередньої освітньої парадигми. Водночас, як показав досвід багатьох розвинутих країн, якраз не відкидання конкуренції, а розуміння її як рушійної сили науково-технічного прогресу, засобу упровадження новітніх технологій у виробництво, формує потребу в особистості, яка володіє якостями конкурентоспроможності, які дозволяють їй розвиватися як на виробництві так і в повсякденному житті.

І хоча дана проблема розв'язується на державному рівні (Закон України «Про професійно-технічну освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Концепція Державного стандарту професійно-технічної освіти, Концепція професійної освіти України та інших), мають місце протиріччя та неузгодженості: між потребою суспільства у конкурентних фахівцях та системою освіти щодо їх підготовки; між вимогами виробничого середовища і неготовністю навчальних закладів на високому рівні формувати ці якості.

Вирішення зазначених протиріч вимагає з одного боку нових підходів до організації навчання, набуття навичок та умінь якісно виконувати професійні завдання, з іншого – формування особистісних якостей, направлених на використання отриманих знань в конкурентному середовищі.

Такий підхід вимагає встановлення поняття «конкуренція», «конкурентна компетентність» як з позиції особистості так і соціуму (групи

людей). Проведені дослідження показали, що конкуренція проявляється у конкурентоспроможності як здатності особистості до прагнення отримати показники професійної діяльності вищі від показників оточуючого професійного середовища.

Вивчення поняття конкурентоспроможність показало, що його доцільно розглядати в контексті таких феноменів як конкурси, змагання, ярмарки, рейтингове оцінювання, модульне тестування і т.п.

Встановлено, що оскільки набуття професійних знань, умінь та навичок під час навчання виконує роль джерела формування конкурентоспроможності в сфері трудової діяльності, то формування якостей конкурентоспроможності особистості відбувається через формування усвідомлених навичок до ефективної, якісної праці в процесі навчання і практичної діяльності, одним із видів якої може бути участь у ярмарках.

Тому нами під формуванням конкурентоспроможності розуміється процес поєднання природних та набутих якостей особистості, пробудження та розвиток інтересу і бажання мати кращі показники та боротися за них, в результаті добиватися конкурентних переваг і успіху в найбільш цікавих і перспективних для конкретної людини сферах та видах діяльності.

Такий підхід дає можливість по новому розглядати поняття «суперництво», «лідерство», «партнерство», «взаємодопомога», «креативність» в реальному конкурентному середовищі та межі переходу явищ від однієї якості до іншої.

Встановлено, що підготовка конкурентоспроможних спеціалістів має дві рівнозначні складові – надання знань, умінь та навичок професійної діяльності в певній професійній сфері (з певної спеціальності) і формування якостей особистості до боротьби за високі показники (вищі, ніж у конкурентів). При цьому конкуренція є складовою системи формування як духовності особистості, так і її матеріальних благ. Конкурентна компетентність, не є вродженою якістю особистості, її необхідно формувати в процесі професійного навчання через впровадження в навчально-

виробничий та виховний процес відповідних програм та розробку і освоєння сучасних наукових методів та практичних прийомів.

ЯРМАРКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЯХ

*Семеновська Лариса
(м. Полтава)*

Сучасні інтеграційні процеси в політичній, економічній, соціокультурній та духовно-моральній сферах життя людини зумовлюють кардинальні зміни в педагогічній теорії та практиці, стають одним із визначальних факторів актуалізації особистісно-соціального виховання. Ефективним засобом реалізації якого є ярмарковий рух.

У наш час на новому рівні досягнень наук про людину розвивається народознавчий підхід. Його актуальність зумовлюється прискоренням процесів деетнізації та денаціоналізації українського суспільства. Так, Г. Ващенко, Г. Волков, В. Сухомлинський, М. Стельмахович, К. Ушинський та ін. переконували, що кожен народ має свій особливий ідеал людини і вимагає від національної системи виховання відтворення цього ідеалу в окремих особистостях. Педагоги проводили думку, що ідеал кожного народу відповідає його характеру, визначається його суспільним життям і розвивається в єдності з ним. У зв'язку з цим, науковці акцентували увагу на тому, що система виховання повинна зумовлюватися історією народу, його потребами та побутом, його духовною і матеріальною культурою. К. Ушинський застерігав: „У кожного народу своя особлива національна система виховання; а тому запозичення одним народом у іншого виховних систем є неможливим”. З позицій народознавчого підходу М. Стельмахович визначав такі чинники впливу на особистість: 1) спадковість; 2) середовище (стан взаємин у сім'ї, розпорядок і життя, звичаї і традиції, матеріальне становище, житлові умови; 3) виховання. Педагог зауважував, що всі три чинники є однаково важливими, проте у різних ситуаціях кожний з них може

стати вирішальним.

Отже, ярмарковий рух доцільно розглядати як засіб організації педагогічно доцільної виховної взаємодії вихованця й вихователя у душі природно-історичного розвитку національної духовної та матеріальної культури. Виходячи з цього перед вихованням ставляться такі конкретні завдання: виховувати підростаюче покоління у душі продовження свого роду, спадковості й наступності поколінь; формувати у дітей високу народну мораль, загальнолюдські й національні цінності; пробуджувати й виховувати в них національну свідомість і гідність, громадянськість і почуття патріотизму; формувати в дітей прагнення берегти народні традиції і звичаї, примножувати національні багатства, відстоювати інтереси народу й України; виявляти природні задатки, нахили кожної дитини, розвивати її здібності спираючись на позитивне.

Отже, виховна роль ярмаркування як української народної традиції полягає у стереотипних вимогах поведінки особистості в суспільстві. Використання їх передбачає реалізацію в педагогічній діяльності таких принципів: поєднання народних традицій із досягненнями наукової педагогіки; розкриття внутрішніх процесів національного та загальнолюдського у народних традиціях; відповідність віковим та етнопсихологічним особливостям вихованців; урахування еволюційних принципів у народних традиціях; формування емоційно-ціннісного відношення до народних традицій; ознайомлення з традиціями у контексті всієї етнокультури; формування умінь і навичок, що відповідають знанням національних традицій.

Отже, ярмарковий рух як засіб виховання молоді на національно-культурних традиціях українського народу передбачає специфічну взаємодію та взаємопроникнення педагогічної та всіх гуманітарних наук, зокрема філософії, психології, етнографії, культурології.

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЯРМАРКОВОГО РУХУ З ДЕКОРАТИВНО-

УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА СЕРЕД УЧНІВ

*Вовк Надія
(м. Слов'янськ)*

На сучасному етапі розбудови української держави постає глобальна проблема – відродження національної свідомості українського народу, молоді, насамперед виховання справжнього громадянина і патріота рідної землі. Важливо відтворити в українському суспільстві почуття істинного патріотизму як духовно-моральної та соціальної цінності, сформувати у підростаючого покоління громадянські якості тощо.

Декоративно-ужиткове мистецтво є духовним середовищем, у якому формується світогляд, національна свідомість, естетичні ідеали, моральні цінності, патріотичні якості особистості.

Дослідженням питань виховання, формування самосвідомості та національних цінностей засобами декоративно-ужиткового мистецтва дітей, учнів та студентів займалися Є. Антонович, А. Бойко, Л. Єнтіс, Р. Захарченко, М. Курач, Л. Оршанський, В. Титаренко, Д. Тхоржевський та ін. Проте, результатів комплексного вивчення, врахування та використання виховних можливостей декоративно-прикладного мистецтва у популяризації ярмаркового руху серед учнів на сьогодні немає. Тому, *наше завдання* – розкрити можливості популяризації ярмаркового руху серед учнів на основі спроектованих та виготовлених виробів декоративно-ужиткового мистецтва на уроках трудового навчання.

Аналіз змісту оновленої програми з трудового навчання для учнів 5-9-их класів, затвердженої наказом МОН України від 07.06.2017 року, показав, що навчання орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, що передбачені концепцією «Нової української школи». Ці компетентності покликані наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та здібностей, до можливості формування в учнів обізнаності та самовираження у сфері культури.

Сучасні школярі повинні вміти: виразити власні ідеї, досвід і почуття

при виготовленні виробів, зокрема творів декоративно-ужиткового мистецтва; популяризувати декоративно-ужиткове мистецтво та майстрів своєї громади, рідного краю; досліджувати технології виготовлення таких виробів; шанобливо ставитись до народних звичаїв, традицій, зберігати і розвивати традиційні технології виготовлення виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Щоб зацікавити учнів виконувати якісні проекти, вчителю трудового навчання необхідно використовувати навчальні ресурси: відвідувати з учнями виставки-ярмарки творів декоративно-ужиткового мистецтва, приймати участь в майстер-класах у майстрів декоративно-ужиткового мистецтва. Реалізацію власноруч спроектованих та виготовлених виробів доречно здійснювати на шкільних ярмарках, аукціонах тощо.

Причин проведення загальношкільних ярмарків декілька. По-перше, це загальношкільні захід, в якому беруть активну участь не тільки діти, а й дорослі: вчителі і батьки. Це допомагає загальному об'єднанню.

По-друге, в школах працюють численні гуртки та секції: з в'язання, валяння, м'якої іграшки, бісероплетіння, ліплення, розпису по дереву, аплікації, кулінарії та ін. А для того, щоб навчити учнів реалізовувати власноруч виготовлені вироби, їх неодмінно потрібно десь виставляти і навіть, по можливості, продавати. Для самої школи це своєрідна реклама, можливість залучити нових учнів. Таким чином, ми зможемо реалізувати одну з ключових компетентностей: ініціативність та підприємливість.

По-третє, виставляти свої роботи мають право всі бажаючі. На ярмарках можна зустріти батьків з виробами, створеними своїми руками. Також у ярмаркуванні беруть участь приватні майстри: гончарі, ткачі, фотографи. Вони проводять показові майстер-класи для того, щоб познайомити всіх бажаючих з новим для них видом творчості, і потім запрошують в свої майстерні.

По-четверте, ярмарки – це не тільки продаж виробів «hand made», але і веселе захоплююче проведення часу. Проходять майстер-класи, працюють

кафе, атракціони, концертні майданчики.

Отже, сьогодні школярів необхідно залучати до історичної спадщини українського народу, до її прадавньої культури, до мистецтва. Декоративно-прикладна творчість є тим могутнім джерелом, яке наповнює дитячі душі українською минувиною, українськими народними традиціями.

Основною метою популяризації ярмаркового руху серед учнів на основі декоративно-ужиткового мистецтва є формування у школярів високого рівня інтелекту, моральності, творчості, духовності, самосвідомості, патріотичної переконаності, розвитку особистісних якостей, орієнтація на національні цінності, ідеї та ідеали, досконале оволодіння культурно-історичним досвідом українського народу, включаючи традиції, свята, звичаї, обряди, техніки декоративно-ужиткового мистецтва, формування в особистості учня прагнення своєю працею підвищувати добробут народу.

ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРЕЗЕНТАЦІЙНА ТВОРЧІСТЬ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ

*Калязін Юрій
(м. Полтава)*

Професійна освіта займає проміжну ланку між виробничими процесами й новітніми технологіями та виконує зв'язуючу функцію, так як підготовка кваліфікованих робітників повинна крокувати разом із розвитком техніки та технологій, упровадженням систем автоматичного проектування технологічних процесів тощо.

Забезпечити відповідний належний рівень професійно-технічної освіти можуть лише якісно підготовлені педагогічні кадри з інженерно-педагогічною освітою. Викладач професійного навчання має бути фахівцем інженерно-педагогічної освіти, а відтак, поряд з психолого-педагогічною компетентністю володіти й інженерною.

На наш погляд, для фахівців професійно-технічної навчальної освіти професійна майстерність має базуватися на двох складових: педагогічній та

інженерній компетентностях. Адже у самій професії викладача професійного навчання тісно переплітаються педагогічна та інженерна діяльність. В інженерній діяльності активно втілюються проблеми сучасної техніки й технологій, економіки, екології, ергономіки, психології, аксіології, охорони праці та безпеки життєдіяльності, креативності у вирішенні професійних завдань. У свою чергу педагогічна компетентність відображає соціальну потребу в молодих громадянах, підготовлених до життя у сучасному суспільстві; забезпечує реалізацію особистісних якостей учнів; формує досвід предметної діяльності учнів, необхідний для розвитку практичної підготовленості учнів до реальних об'єктів дійсності; виступає частиною змісту різних навчальних предметів і освітніх галузей як елементів змісту освіти; поєднує теоретичні знання з їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних завдань; представляє собою інтегральні характеристики якості підготовки учнів і служить засобом організації комплексного особистісно і соціально значущого освітнього контролю.

Одним з найважливішим напрямом формування інженерно-педагогічної компетентності є презентація студентами результатів пошукової творчої наукової діяльності через участь у олімпіадах, конкурсах, виставках та ярмарках.

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТИЛІ УКРАЇНСЬКОГО ЯРМАРКУВАННЯ: ФОРМАТИ ПРОВЕДЕННЯ

*Голіяд Ірина
Чернова Тетяна
(м. Київ)*

Технології змінюють світ настільки швидко, що віртуальна реальність з фантазії перетворюється у сьогодення з робототехнікою, біоінженерією, нейронауками, освітніми технологіями. Наслідки таких змін важко прогнозувати, але американський футуролог Томас Фрей вважає, що до 2030 року у світі зникнуть 2 млрд вакансій через неактуальність та застарілість професій. Закономірно, що на ринку праці постійно з'являються нові професії, відповідно, оновлюються вимоги до кваліфікованих робітників і спеціалістів, оновлюються освітні технології, з'являються нові тренди.

Слід зауважити, що стрімкі зміни в умовах ринкової економіки супроводжуються проблемами, серед яких недостатня поінформованість випускників освітніх закладів про потреби регіональних ринків праці, умови трудової діяльності на інноваційних підприємствах, і, як результат, відсутність мотивації до трудової діяльності та отримання нових знань та професійних навичок. У цій ситуації актуально і гостро постає проблема конкретної допомоги школярам та молоді в професійному самовизначенні, формування готовності випускників до усвідомленого вибору або зміни професії, де праця є не тільки гострою необхідністю, але й багатогранною і складною суб'єкт-суб'єктною взаємодією, у якій беруть участь діти, батьки, вчителі, роботодавці, тобто всі учасники освітнього процесу.

Отже, сьогодні, як ніколи в країні потрібна системна, послідовна і довготривала спільна діяльність, якість якої здатні забезпечити інноваційний освітній процес та ефективна профорієнтаційна робота, що враховує всю різноманітність впливів на вибір молодою людиною професії, відповідає сучасним потребам ринку та залучає школярів до свідомого пошуку професії через інформаційно-пошукову діяльність, науковий експеримент, «едьютеймент» та сучасні освітні коучингові технології.

Поняття «едьютеймент» (англ. edutainment), поєднує два слова «education» – «навчання» і «entertainment» – «розвага», тобто освітня розвага або освіта через розваги. З часів свого існування людство відносило до ігор, як до важливого процесу, який допомагав, допомагає і буде допомагати

передавати необхідні знання та навички в ігровій формі. Гра – це особливий метод навчання, пізнання світу, розуміння його законів та правил, який має і національні особливості.

Хто з українців жодного разу не чув слова «ярмарок»? В уяві зразу постає Сорочинський ярмарок зі своєю давньою історією. Свято праці і спілкування, гри, продажу товарів і придбання гарного настрою, розпродажу одягу і щастя, де діяли постійні знижки цін на продукцію і посмішки.

З давніх-давен на нашій землі збиралися ці великі торги – ярмарки. Гончарі й ложкарі, ткалі й вишивальниці, бондарі й столярі, стельмахи й кошикарі, кушніри й лимарі, соленики й дьогтярі, бублейниці й кравці продавали на ярмарках свої вироби. Валками стояли на торжищах чумацькі мажі з сіллю та рибою. Кожний купував те, що не міг зробити сам.

Відомі серед українців і освітні ярмарки, як різновид соціальних проєктів. Це широкомасштабні презентації ринку освітніх послуг, майданчики для обміну досвідом та здобуття нових професійних знань, спроби себе у майбутніх професіях незалежно від віку. Тут панує неформальне спілкування, добрий гумор, відкритий формат навчання, атмосфера взаємоповаги.

Відомо, що перший соціальний проєкт «Kidzania» у стилі «едьютеймент», який мав професійного спрямування відкрився в Мексиці в 1999 році, пізніше з'явилися «Minopolis» в Австрії, «Kindercity» в Швейцарії і Німеччині, і ще багато схожих проєктів в різних частинах світу. Щодо України, то концепцію «едьютейменту» використовують як стаціонарні («KIDS WILL», «Експериментаріум», «Киндляндия», «CityKids» та ін.), так і фестивальні проєкти («City work fest», «Місто професій», «Ярмарка майстрів» та ін.)

Національний проєкт «City work fest» – це справжня знахідка для тих, хто прагне до нових знань, навичок, умінь. Це мобільне професійне містечко зі своєю економікою, правилами, грошовою одиницею. Тематика локацій найрізноманітніша: мода, дизайн, технології, архітектура, подорожі, традиції.

На святі панує відчуття невимушеності, гармонії. Це місце зустрічей: навчальні заклади, дитячі центри, студії, парки. Саме такий проект гарантує маленьким учасникам не лише приємне проведення часу разом з батьками, а нові відкриття у професійному світі.

Головне, заради чого можна і потрібно впроваджувати сучасні освітні технології у національному стилі ярмаркування – це можливість розкрити потенціал кожного учасника проекту. На думку дослідника коучингу Тімоті Голві треба змінювати те, як застосовуються набуті знання, при цьому варто довіритися природнім процесам і зменшити контроль.

Проведення спеціально організованої освітньої діяльності у національному стилі ярмаркування значно підсилює вплив освітнього процесу на свідомий вибір професії кожним учнем через традиції, якими славиться Україна. Освітній заклад сам вибирає форми і методи проведення профорієнтаційної роботи. Це можуть бути традиційні формати: виховні години, спортивні змагання; екскурсії; конференції, конкурси професійної майстерності серед учнів та професіоналів; ярмарки професій; фестивалі робітничих професій та інноваційні формати: майстер-класи, воркшопи, хаби, хакатони та інші.

Отже, головним у організації і проведенні освітніх заходів різних рівнів у стилі ярмаркування можна визначити те, що в результаті виграють всі його учасники. На відкритому майданчику спілкування, у невимушеній атмосфері змінюється відношення батьків до навчання дітей, вони бачать професіоналізм педагогів, які дійсно можуть сприяти опануванню новими знаннями, уміннями, навичками, бо користуються у своїй діяльності інноваційними освітніми технологіями.

ВІЗУАЛЬНИЙ МЕРЧАНДАЙЗИНГ І ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

*Лихолат Олена
(м. Слов'янськ)*

Українське ярмаркування, що сягає своїми коріннями у історичне минуле, в останні роки успішно і динамічно розвивається. Прикладом цього є Сорочинський ярмарок. Виробники ярмаркових товарів щорічно ведуть конкурентну боротьбу за споживачів своїх виробів. Проте змінюється філософія цього бізнесу, бо на перший план виходять питання, пов'язані з якісним задоволенням потреб споживачів і врахування їх психологічних поведінкових характеристик. Традиційні маркетингові засоби (подарункові пакети, яскраві вивіски, всілякі акції) сьогодні втрачають свою ефективність. Це спонукає до пошуку нових інструментів маркетингової діяльності, одним з яких є мерчандайзинг. Питанням мерчандайзингу приділяли увагу такі дослідники, як Ф. Котлер, С. Естрелінг, Д. Енджел, Р. Колборн та інші.

Метою дослідження є вивчення основних правил і інструментів візуального мерчандайзингу для їхнього подальшого використання в підготовці вчителя трудового навчання до участі в ярмарковому русі.

В процесі фахової підготовки вчитель трудового навчання набуває необхідних компетентностей для подальшої успішної діяльності. Окрім іншого він має набути сучасних знань сфери технології споживання товарів та послуг, зокрема технології просування товару на ринку. Для ефективного просування виготовленого товару в умовах ярмаркового руху необхідно: вміти продавати та вести перемовини; вміти аналізувати ринкову ситуацію; володіти основами маркетингу і інструментарієм мерчандайзингу.

Мерчандайзинг, як поняття має різні тлумачення в сучасній літературі. Сам термін походить від англійського merchandising, що означає сприяння просуванню і збуту товарів серед споживачів на ринку. Це частина процесу маркетингу, яка визначає спосіб формування найкращих умов для контакту споживача з продукцією засобами візуального або іншого методу привертання уваги до продукту для того, щоб споживачу захотілось придбати товар. Розрізняють дві сфери мерчандайзингу: візуальний (ефективна презентація товару на торгівельному місці); товарний (врахування і розрахунок запасів за асортиментними серіями, розміщення за ціновими

категоріям). Візуальний мерчандайзинг особливо важливим є для таких ярмаркових товарів, як одяг, аксесуари, сувеніри, прикраси, при купівлі яких важливу роль відіграє емоційний фактор, бо споживачі купують не сам товар, а той образ, який можна створити за допомогою цих виробів.

Головним завданням візуального мерчандайзингу, який базується на наукових засадах психології сприйняття, кольорознавстві, тектоніці формоутворення, дизайні, є виділення товару на тлі його оточення. Це можна здійснити такими способами: а) кількісно, тобто збільшенням маси товару; б) кольором, переважно на основі теплих відтінків насичених, але не стомлюючих кольорів (жовтого, помаранчевого, червоного); в) екзотичним упакуванням, з ефектом новизни яке привертає увагу і спонукає до задоволення природньої людської цікавості зазирнути всередину; г) освітленням (враховуючи колір оформлення та час доби); д) розташування товарів з гарною споживчою властивістю на рівні очей (150-160 см); е) групове (не більше дев'яти) викладання товару і створенням ефекту різноманітності за допомогою розмежування однотипних товарів іншими нетиповими, але логічними і інтуїтивно зрозумілим (за видом, формою, вагою і т.п.) та іншими.

Таким чином, головною метою візуального мерчандайзингу є демонстрація кращих якостей товару, який виробник має намір продати в умовах ярмаркового руху. Це досягається поєднанням навколишнього оточення, функціональності і привабливого дизайну.

ЯРМАРКОВІ ВІДНОСИНИ В ПЕДАГОГІЦІ А. С. МАКАРЕНКА ТА ЇХ УПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

*Світличний Геннадій
(с. Велика Бузова, Полтавська область)
Пашко Людмила
(м. Полтава)*

Трудове виховання було в основі педагогіки А.С. Макаренка. В колонії практикувалися різні види праці, які забезпечували життєдіяльність

колоністів. Тут вирощували свиней, сіяли зернові культури, займалися рогожеплетінням та ін. Сільське господарство велося на науковій основі: застосовувалась система сівозміни, сортування, підживлення ґрунту. Полтавська науково-дослідна станція проводила консультації щодо ведення сільського господарства. Свині були завезені найкращої англійської породи – йоркширської. Ця порода давала багатий приплід поросят, яких продавали селянам навколишніх сіл. На Полтавських базарах продавали надлишки продукції, яка вироблялась в колонії. З рогози, якої було достатньо побіля річки Коломак, плели рогожки, кошики, корзини. Це все користувалося попитом на ринку.

Пізніше, в Куряжі, А. С. Макаренко відкрив майстерні по виробництву типових меблів. Потім в комуні ім. Ф. Є. Дзержинського виготовляли електродрилі, а пізніше був відкритий завод по випуску фотоапаратів, які були модифіковані з німецької марки «Leica». Цей завод «ФЕД» був першим в країні по випуску вітчизняних фотоапаратів – до цього – імпортні купувалися за валюту. Для молодшої країни це було економічно важливо. Лінзи до об'єктивів шліфувалися вручну, але продукція була настільки високоякісною, що згодом країна відмовилася від закупівлі імпортних фотоапаратів.

Виховуючи підприємливість як рису характеру, А. С. Макаренко ввів заробітну плату для колоністів. Ці гроші використовувалися на кишенькові витрати і на ощадну книжку, решта доходів заводу витрачалась на розвиток виробництва. Таким чином він привчав комунарів до раціонального використання грошей і до економного ставлення до ресурсів. Коли вихованці покидали комуну, у кожного на ощадній книжці було до трьох тисяч карбованців. Це була значна сума, 5 карбованців коштувала корова.

Зараз ми говоримо про необхідність виховувати в учнів школи підприємливість. Для цього є досить багато можливостей. Прикладом є проведення шкільних ярмарок. У Великобузівському НВК Шишацької селищної ради Полтавської області стало традицією проводити благодійні

шкільні ярмарки. Вироби виготовлені на уроках з обслуговуючих та технічних видів праці, гуртках технічної творчості, в позаурочний час учні продають, при цьому виручені кошти йдуть на компенсацію матеріальних витрат, оплату праці учня, решта на благодійність. Механізм обчислення оплати праці та інших витрат розробляється безпосередньо учнями спільно із класними керівниками, вчителем економіки. Від розробки до продажу проходить цілий процес – вивчення попиту, приймання замовлень, реклама вже виготовленої продукції. Велика увага, під час проведення ярмарку, приділяється профорієнтаційній роботі, а саме популяризація робітничих професій – столяр, різьбяр, повар, кондитер, швачка і т. д.

Таким чином, ярмаркова діяльність в роботі шкіл, сприяє формуванню підприємливості у підростаючого покоління, відкриває нові перспективи розвитку економіки майбутнього нашої країни.

ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЯРМАРКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Хлопов Андрій
(м. Полтава)*

Ярмарки – це особливий вид діяльності, метою якого є поширення комунікаційного впливу на людину. Вони відіграють велику роль у формуванні позитивного сприйняття товарів або послуг. Саме вони дозволяють використовувати всі можливі способи для охоплення ринку і досягнення оптимального результату комунікаційної роботи. Ярмарки надають широкі можливості демонстрації рекламованих послуг для встановлення прямих ділових контактів з безпосередніми покупцями. Особливо ефективні ярмаркові заходи у поєднанні з комплексом супутніх рекламних заходів (рекламною кампанією в пресі, проведенням презентацій, прес-конференцій, «круглих столів»). Виставки і ярмарки є потужним засобом популяризації нових товарів (послуг) і підвищення престижу їх виробників.

В умовах сучасного інформаційного суспільства виникає нагальна потреба інформатизації різних видів діяльності, в тому числі і ярмаркової. Зростає роль медіаосвітньої діяльності людей з метою популяризації своєї продукції та послуг із застосуванням комп'ютерних інновацій. В інтерактивному режимі роботи графіка, анімація, фото, відео, звук, текст створюють інтегроване інформаційне середовище, в якому користувач знаходить якісно нові можливості. Існують наступні види презентацій: презентація із сценарієм, інтерактивна презентація, автоматична презентація. За типом презентації поділяються на маркетингові, торгові, навчальні та корпоративні.

Презентації, що створюються за допомогою програми Microsoft Power Point, дозволяють подавати інформацію в різній формі (текст, таблиці, схеми, діаграми, відео- та аудіофрагменти).

Таким чином, ярмарки інтегрують у собі комплекс комунікаційних каналів взаємодії і потоків інформації між суб'єктами комунікацій, організаторами і відвідувачами.

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

*Бєлова Юлія
(м. Бердянськ)*

В умовах стрімкого розвитку педагогічних технологій та швидких змін в освітньому середовищі зростає роль виставково-ярмаркової діяльності. Виставки та ярмарки є одним із засобів маркетингових комунікацій, які визнані одним з найефективніших інструментів маркетингу. Вони дають можливість своїм учасникам вирішувати проблеми обміну, визначати коло зацікавлених партнерів. Участь закладів освіти у виставках і ярмарках дозволяє не тільки представити свої педагогічні надбання, а й ознайомитися з останніми досягненнями всієї галузі, отримати достовірну інформацію про новітні розробки своїх колег тощо.

Методологічні та методичні питання організації та розвитку виставково-ярмаркової діяльності та, пов'язані з цим прикладні аспекти досліджувались зарубіжними науковцями: Я. Критсотакісом, С. Міллером, Б. Монтгомері, Дж. Олвудом, С. Гопалакрішною та ін. В Україні виставково-ярмаркова діяльність ще не набула достатніх теоретичних обґрунтувань і необхідного методичного забезпечення. Відомі лише в цьому ракурсі наступні прізвища фахівців: Т. І. Лук'янець, Е. В. Ромат, С. С. Гаркавенко, А. С. Савощенко, В. І. Фарберов й ін.

В сучасних умовах розвитку педагогічної галузі виникає нагальна необхідність підвищення ефективності виставково-ярмаркової діяльності вищих закладів освіти. Виставки та ярмарки як інструмент комплексу маркетингових комунікацій висувають чіткі вимоги до їхньої ефективної організації: ретельне вивчення, аналіз цільової спрямованості і вибір відповідної виставки чи ярмарку, уміння компетентно вести спілкування з відвідувачами, налагодження контактів та їхня підтримка по закінченні заходу.

Відомо, що виставки класифікують за такими основними ознаками:

1. Географічним складом експонентів: всесвітні; міжнародні; з міжнародною участю.

2. За галузевою (тематичною) ознакою: універсальні; спеціалізовані.

3. За часом функціонування: постійно діючі; тимчасові; короткострокові.

4. За частотою проведення виставки бувають: періодичні; щорічні; сезонні.

5. За напрямками роботи розрізняють: торгові виставки, на яких відбувається продаж товарів або отримання замовлень; інформативні виставки; виставки, що проводяться з метою розвитку комунікацій і встановлення контактів.

6. Залежно від попиту розрізняють: виставки товарів масового споживання; виставки інвестиційних (промислових) товарів; виставки

технологій; виставки інвестицій та ін.

Виходячи із специфіки педагогічної діяльності та науки, зокрема технологічної освіти усі вище перелічені ознаки виставкової діяльності було б доцільно втілювати у повсякденне життя кожного педагогічного (і не лише) закладу освіти з метою швидкого й достовірного обміну існуючої науково-педагогічної інформації.

НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК АСПЕКТ МЕДІАОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Євтухова Тетяна
(м. Слов'янськ)*

Сучасне суспільство неможливо уявити поза інформаційного простору. Він дедалі активніше, натомість суперечливо впливає на формування духовного клімату держави. В умовах інформаційної війни, у якій уже кілька років перебуває Україна, у мас-медіа відчувається зростання інтересу до національної культури, викликане нагальними потребами переосмислення і переорієнтації системи духовних цінностей на європейські основи.

Психолого-педагогічна спільнота все частіше наполягає на впровадженні в навчальні програми освітніх закладів усіх ступенів курсу медіаосвіти, спрямованого на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, набуття нею такої компетентності, як медіаграмотність. Медіаграмотність є складовою інформаційно-цифрової компетентності, що є однією з десяти ключових у Концепції Нової української школи. Медіаграмотність включено у стандарт початкової школи, за яким навчатимуться перші класи у 2018–2019 навчальному році. Отже, набуває неабиякої актуальності відповідна підготовка вчителя, медіапедагога.

Важливе значення для нас мають наукові дослідження з медіаосвіти та медіаграмотності сучасних науковців. У різних аспектах проблему вивчають Н. Бондаровська, О. Волошенюк, Л. Городенко, В. Зінчук, В. Іванов,

Ю. Казаков, Л. Масол, О. Невмержицька, С. Пальчевський, Б. Потятиник, А. Федоров та ін.

У 2010 році в Україні було затверджено Концепцію впровадження медіаосвіти, якою передбачене масове упровадження медіаосвіти в навчальний процес у 2020 році. Головним на сьогодні є підготовка вчителів, яких здебільшого навчають у закладах післядипломної освіти і на курсах підвищення кваліфікації, але не системно.

Для ефективної підготовки медіаграмотного педагога початкової ланки освіти у навчальну програму підготовки бакалаврів Донбаського державного педагогічного університету впроваджено навчальну дисципліну «Медіаосвіта», яка має на меті формування в майбутніх учителів початкової школи компетентностей з основ медіаосвіти та медіаграмотності щодо вирішення сучасних медіапедагогічних проблем.

Після опанування курсу в майбутніх учителів початкової школи мають бути сформовані фахові компетентності. Серед найважливіших слід відзначити готовність створювати власний якісний медіапродукт та медіапроекти в галузі професійної діяльності вчителя. Українська культура як сукупність духовних та матеріальних цінностей, що створювалися протягом безперервної історії, є однією з головних тем медіапроектів, які розробляють майбутні учителі. Свої медіапродукти вони спрямовують на збереження важливої культурної цінності – національного колориту, української ментальності. У таких медіапроектах як «Україна в портретах», «Постаті моєї України», «Пізнавай Україну», «Слово українське. Рідне слово» студенти активно поширюють українські звичаї, традиції та обряди. У цьому навчальному році гідне місце посів і проект «Сорочинський ярмарок – душа українського народу».

Отже, медіаосвіта майбутнього педагога в умовах нинішньої інформаційної війни має спиратися на потужний соціальний чинник – національну культуру. А упровадження курсу з медіаосвіти у професійну підготовку майбутніх учителів початкової школи має стати підґрунтям для

формування особистості, здатної адекватно орієнтуватися в інформаційному просторі, а також засвоювати і зберігати духовні скарби минулих поколінь.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Чистякова Людмила
(м. Полтава)*

Розвиток виставково-ярмаркової діяльності в Україні є одним із пріоритетних і ефективних методів розвитку економіки як окремих регіонів, так і держави в цілому. Організація виставок стимулює просування передових вітчизняних технологій, товарів і послуг на внутрішні та зовнішні ринки. Виставка – це унікальний маркетинговий інструмент просування товарів і послуг. Це багатоцільовий засіб комунікації, який дозволяє отримати максимальні вигоди при мінімальних затратах.

Виставкова діяльність має багато цілей, серед яких виокремлюється реклама, інформування потенційних клієнтів про компанію та її продукцію, а також обмін комерційною інформацією, широке висвітлення діяльності виставок засобами масової інформації тощо. На основі експозицій виставок, організовуються короткострокові курси, науково-технічні семінари, конференції й різні зустрічі, прес-клуби, консультації та багато інших заходів.

Серед чисельних виставок і ярмарків, які сьогодні проводяться в Україні, чільне місце посідає Сорочинський ярмарок – місце, де поєднуються історія і сучасність, культура та бізнес, народні традиції та нові тенденції розвитку виставково-ярмаркової діяльності.

Важливе значення для майбутніх вчителів трудового навчання має участь у виставках та ярмарках, адже це можливість представити доробок, який створений студентами протягом року, при опануванні ними прикладних дисциплін. Крім того, це можливість ознайомитися з виробами народних майстрів, дізнатися про особливості певних технологій на майстер-класах, які

проводяться під час ярмарків. Для студентів – це ще й стимул вдосконалювати свою майстерність, адже споглядання досконалих зразків стимулює прагнення творити ще краще.

Для участі у виставках студентам необхідна спеціальна підготовка, зокрема, формування системи знань у сфері виставкової роботи, розуміння важливості виставок і ярмарків як складової частини маркетингу та інструменту розвитку підприємництва. Цьому сприяє вивчення курсу «Організація виставкової діяльності». Така навчальна дисципліна є практико-орієнтованою, в ході її вивчення у студентів формуються не тільки теоретичні уявлення про виставкову діяльність, а й навички планування, формування бюджету, концептуалізації, розробки експозиційних рішень виставок.

У результаті засвоєння дисципліни студент – майбутній фахівець, повинен опанувати знаннями й вміннями професійної діяльності, зокрема: знати понятійний апарат виставково-ярмаркової діяльності, різних видів виставок; класифікацію виставково-презентаційної діяльності; особливості сучасного виставкового процесу; специфіку окремих видів виставкових проектів, типологію експозицій, функціональні особливості різних виставок, економічні аспекти виставкової діяльності; основні технології та методи виставкової діяльності та практику їх використання; вміти орієнтуватися в основних тенденціях і перспективах розвитку виставкової діяльності; орієнтуватися в спеціальній галузевій літературі, вміти працювати з інтернет-джерелами з даного профілю; планувати і організовувати виставкову діяльність різних профілів; застосовувати знання з технології виставкової діяльності в сучасній соціокультурній ситуації; формувати концепцію виставки, цілі, завдання виставкового проекту; використовувати отримані знання про технології виставкової діяльності як елементу соціально-культурної комунікації, PR та рекламу, менеджмент, маркетинг, соціокультурне проектування тощо.

Виставкова діяльність є однією з важливих сфер сучасної економіки, інструментом маркетингу. Сьогодні виставки забезпечують мобільність

ринку, створюють необхідне інформаційне поле, формують значні фінансові потоки, а також приносять додатковий прибуток до бюджетів всіх рівнів. Виставки є сполучною ланкою між внутрішніми та міжнародними ринками та сприяють залученню іноземних інвестицій для реалізації інвестиційних проектів вітчизняних підприємств.

Ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців до організації виставково-ярмаркової діяльності визначається комплексним застосуванням педагогічних технологій, інтерактивних методик, засобів навчання, які активізують навчально-виховний процес, роблять його керованим і зорієнтованим на розвиток професіоналізму студента.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

*Лебедик Леся
(м. Полтава)*

У сучасних умовах переходу українських вишів до нової парадигми підготовки майбутніх викладачів вищої школи, спрямованої на їхню підготовку впродовж життя, важливим є зарубіжний досвід такої підготовки. Звернемо увагу на використання презентаційної діяльності у підготовці викладачів вищої школи. Так, у США ще з 90-х років минулого століття запроваджується національна програма підготовки майбутніх викладачів PFF («Preparing future faculty»). Її метою є підвищення якості американської освіти на основі підготовки нового покоління викладачів з числа магістрантів дослідницьких непедагогічних університетів, які зарекомендували себе у науковій роботі, та викладачів і асистентів, які вже тут працюють.

Серед основних форм професійної підготовки майбутніх викладачів є презентація ефективних навчальних майстерень. Основними модулями навчальних майстерень є: ефективність навчання, стратегії навчання; активне та кооперативне навчання; побудова, оформлення та переоформлення навчальних курсів; допомога новим та молодим викладачам; оформлення та

презентація ефективних навчальних майстерень; оцінювання навчальних досягнень магістрантів тощо.

Презентаційна діяльність викладачів продовжується у постійному семінарі «Підготовка до кар'єри викладача», що діє у форматі програми PFF та має на меті: інформування майбутніх педагогів про різні напрями викладацької діяльності; ознайомлення з особливостями організації кар'єри викладача; корпоративної культури вищого навчального закладу; мотивування молодих викладачів до довготривалого самостійного дослідження основ успішної викладацької кар'єри. Основними методами роботи з майбутніми викладачами у програмі PFF є тренінги, навчальні майстерні, навчальні екскурсії тощо.

Програми PFF у повному обсязі враховують роль та обов'язки викладачів, залучених до викладання, наукових досліджень і суспільної роботи. Наставниками викладачів, які беруть участь у цій програмі, є не лише наукові керівники, але й інші викладачі, які мають належний науково-педагогічний досвід. При оцінюванні діяльності викладача у форматі програми PFF комплексно враховується наукова, викладацька та суспільна робота педагога.

Презентаційна діяльність майбутніх викладачів застосовується у США не тільки в рамках національної програми навчання майбутніх викладачів вищої школи. Практично кожен університет реалізує власні форми навчання майбутніх педагогів. Для цих цілей створені спеціальні адміністративні одиниці, як от: Center for faculty and staff development, Center for Faculty and Learning, метою яких є підвищення якості навчання магістрантів шляхом підтримки професійного розвитку викладачів та стимулювання викладацької діяльності. Зазначені програми допомагають викладачеві увійти в освітнє середовище свого університету, ознайомитися з обов'язками і різними видами діяльності в ньому та допомогти у побудові педагогічної кар'єри.

Робота локальних центрів з професійного зростання викладачів вищих навчальних закладів у США спрямована за двома векторами. Перший має на

меті оволодіння майбутніми викладачами методів навчання, які дозволяють організувати освітній процес, розробку курсів, методичних рекомендацій з використанням таких стратегій навчання, як-от: інтерактивні лекції, дискусії, круглі столи, case-studies, проблемне навчання, тренінги та інші нетрадиційні методи навчально-виховного процесу. Інший вектор професійних програм підготовки викладачів вищих навчальних закладів пов'язаний з оволодінням ними стратегією особистісного зростання, соціальної значущості.

Основною складовою цієї частини програми є створення портфоліо викладача, який передбачає презентаційну діяльність майбутніх викладачів. Він містить декілька компонентів: опис методології професійної діяльності викладача; місце та роль дисципліни у навчальному плані, кроки самоосвіти, необхідні для ефективного викладання; плани на майбутнє. У портфоліо містяться робочі плани, контрольні роботи, результати оцінювання навчальних досягнень магістрантів, власної самооцінки, інших викладачів. Портфоліо презентується колегам та обговорюється керівниками проекту, після чого воно стає орієнтиром професійної діяльності викладача, його професійного становлення та розвитку.

КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ВІРМЕНСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

*Пивоварська Карина
(м. Полтава)*

Культурне життя вірмен у зазначений період було вкрай насиченим, чому сприяло насамперед два чинники: істотне збільшення вірменського населення, яке рятувалося від геноциду в Османській імперії, та політика коренізації, проваджена компартійними органами з початку 1920-х років.

Протягом 1920-х – першої половини 1930-х років в Україні існувала широка мережа вірменських культурно-освітніх установ під керівництвом спеціально створених державних органів, а саме вірменських секцій при губернських, а згодом окружних відділів народної освіти. Слід зазначити, що

вірменська людність виказувала високу активність у створенні даних закладів. Широка мережа вірменських шкіл існувала і працювала завдяки національним громадським установам, які створювалися у містах компактного проживання вірмен, а саме у Харкові, Одесі, Києві, Донбасі. На початку 1920-х років спостерігається збільшення кількості національних шкіл у зв'язку з великою міграцією біженців з Туреччини. У 1920 році ми маємо відомості про 2 вірменські школи, у 1925-1926 н. р. – 4, а у 1929-1930 – вже 10. Зважаючи на досить невелику чисельність вірмен в Україні, можна зазначити, що майже всі діти шкільного віку мали змогу отримувати освіту рідною мовою. Одночасно дорослі ліквідували неписьменність як рідною, так і українською та російською мовою, що полегшувало їм адаптацію до нових умов існування. Крім того, у Харкові у 1930 році були створені вірменські групи при трьох профшколах, та одна група денного відділення Харківського електромеханічного технікуму у 1931-1932 н. р. Духовні потреби вірмен задовольняли клуби та червоні куточки, де проводилися різноманітні заходи: вистави, ранки для дітей, лекції, святкування ювілеїв, державних свят, а також працювали різні гуртки як для дорослих, так і для дітей. Особливу роль у збереженні рідної культури на новій Батьківщині зіграла Вірменська драматична трупа, що працювала у Харкові. Здійснювали гастрольні тури по Україні й театри Вірменії, зокрема у 1932 році до Харкова приїжджав Вірменський драматичний театр, зустріч та вшанування артистів якого було організовано з допомогою представників вірменського клубу та школи.

Помітну роль у культурному житті вірмен в Україні зіграла Всеукраїнська Наукова Асоціація Сходознавства, у складі якої працювала окрема секція Радянського Сходу, що вивчала історію, культуру та економіку Вірменії. У роботі секції брали активну участь як окремі вчені-вірмени, так і вірменські національні установи, разом з якими асоціація проводила спільні засідання. Дані заходи сприяли також поширенню культури Вірменії в Україні.

Разом з тим, у другій половині 1930-х років починається згортання політики коренізації, що призводить до ліквідації національних культурно-освітніх установ, наслідком чого стала політика русифікації, і істотно вплинула на культурне життя вірменської меншини.

РОЛЬ ДЕКОРАТИВНО- УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ

*Ляшенко Світлана
(м. Полтава)*

Сорочинський ярмарок завжди був центром культурної спадщини українських традицій, українського декоративно-ужиткового мистецтва. Це святе місце об'єднує історію і сучасність, народні традиції і культуру, має свій притаманний тільки йому колорит. Тут надихаються, тут творять і обмінюються досвідом, тут відчувають себе справжніми з незламним і неперевершеним минулим тисячі українців. Зараз тут можна зустріти велику кількість талановитих митців з усіх куточків нашої Батьківщини.

Вироби, які ми зустрічаємо на ярмарку, мають суспільно-побутове призначення. Вони вражають своєю самобутністю, духовним змістом, ментальністю. Вони - частина матеріальної культури, галузь ужиткового мистецтва, які формувалися у тісній залежності від розвитку суспільства.

Усе це таке рідне і неповторне кожного разу нагадує нам про наше коріння. Я, як учитель, повинна допомогти учням розгледіти, запам'ятати і зберегти назавжди повагу до своєї рідної землі, повагу до її традицій, бажання до вивчення історії рідного краю. Тому разом з учнями знайомимося з різними видами декоративно-ужиткового мистецтва не тільки під час уроків трудового навчання, а й на заняттях гуртка «Рукодільниця». Проводимо зустрічі з майстрами, беремо участь у майстер-класах, є активними учасниками різноманітних виставок міського та обласного рівнів:

- традиційна виставка – ярмарок до Дня міста;

- виставка виробів з покинутого матеріалу;
- виставка – ярмарок декоративно-ужиткового мистецтва;
- виставка – ярмарок до Великодня.

Такі форми роботи з учнями дають можливість більше дізнатися про види декоративно-ужиткового мистецтва, опанувати безліч технік, заглибитися у вивчення історичного минулого нашого краю зокрема більше дізнатися про ярмаркування на Полтавщині.

ІЗ ДОСВІДУ ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУХНІ В ЯРМАРКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛТАВСЬКОГО КООПЕРАТИВНОГО КОЛЕДЖУ

*Огуй Світлана,
Северин Ольга
(м. Полтава)*

У сучасних умовах підвищується інтерес до вивчення особливостей української національної кухні, у якій відбився соціально-історичний досвід соціальних груп і національностей, які проживають на тій чи іншій території. Яскравим явищем української традиційної культури є ярмаркування, що фіксує образи давньої та сучасної історії життєдіяльності регіону, країни в цілому.

Аналіз етнографічних, історичних, культурологічних джерел свідчить, що ярмарок – це ще й місце спілкування, формування громадської думки, національних смаків, уподобань, своєрідної звичаєвості, пов'язаних із процесом приготування традиційних ярмаркових страв. Попри багатство традицій української ярмаркової культури, ряд її аспектів, зокрема регіональні особливості, вивчені недостатньо.

Найперші асоціації, які виникають щодо аутентичних українських ярмаркових страв – це борщ, галушки, вареники, сало та пампухи.

Аналіз наукових праць і джерел дає можливість виокремити основні теоретичні підходи до розкриття ролі та місця ярмаркової діяльності в традиційній культурі українців. Наукові дослідження, що висвітлюють

традиції проведення ярмарків в Україні, припадають на др. пол. XIX ст., це зокрема «Записки Полтавской губернии» М. Арндаренка, «Сборник сведений о Полтавской губернии» О. Богдановича, «Очерк народной жизни в Малороссии» О. Левицького, «Украинские ярмарки» І. Аксакова та ін., у яких зібрано і проаналізовано матеріал, що дає змогу скласти загальне уявлення про українське ярмаркове середовище та особливості ярмаркових пунктів різних міст України (Суми, Лубни, Полтава, Харків).

Ярмарок є невід'ємною і важливою складовою традиційного життєвого устрою українців, торговельно-економічні й культурно-духовні аспекти якого пов'язані між собою. Ярмарки організовували й регулювали господарське життя в Україні, мобілізуючи різні галузі економіки регіонів. При цьому у великих містах вони виконували роль своєрідних накопичувальних фондів, звідки товари, закуплені партіями, розходилися по містах, містечках та селах. Ярмаркова мережа як система торговельного зв'язку функціонувала в Україні впродовж року, створюючи річний інтенсивний і безперервний торговельний цикл.

М. Гоголь інтерпретував український ярмарок як специфічне традиційне середовище, де в процесі святкового спілкування розгортається й усталюється цілісна картина світу. Письменник утвердив ідею впорядкованості, краси та доцільності самоорганізації народного буття. Таке народне свято, яке описане в «Сорочинському ярмарку», можливе лише за умови створення цілісної картини світу як системи уявлень, що формує національний світогляд, а в метафоричному вираженні постає як душа нації.

Педагогічний колектив технологічного відділення Полтавського кооперативного коледжу виховує студентів на традиціях української національної кухні, що є складовою частиною загального виховного процесу, спрямованого на формування у студентів почуття патріотизму та першооснов національної свідомості, а саме: – розуміння своєї приналежності до нації; – любові, поваги до національної української кухні, традицій; – основ фундаментальних рис національного характеру; – почуття любові до України,

до свого народу; – пошани до історії, традицій та вболівання за майбутнє України.

Однією із сучасних інтерактивних технологій, які засовують викладачі технологічного відділення є участь у ярмарковій діяльності м. Полтави, де проводяться майстер-класи з виготовлення полтавської галушки за авторським сценарієм, який розроблений викладачами циклової комісії технологічних дисциплін.

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВИХ, ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ТА ЯРМАРКОВИХ ІДЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

*Куратник Тетяна
(м. Полтава)*

Стрімкий розвиток технологій змінює світ у бік інформатизації та відкритості, а тому з'являється потреба у вихованні конкурентоспроможної особистості людини здатної до творчості та ініціативності у нових умовах, яка здатна оцінювати ризики та брати відповідальність за прийняття рішень. Тому Нова українська школа – це закономірна та зумовлена часом реформація.

Нова українська школа спрямовує освіту до компетентнісного підходу, коли формування в учнів здатності діяти має випереджати процес накопичення ними будь-яких знань. У зв'язку з цим виникає потреба і у осучасненні методів та форм навчання. Провідною умовою для досягнення цієї мети є проектна-технологічна система навчання, яка ґрунтується на творчій, навчально-пізнавальній та дослідно-пошуковій діяльності учнів. Реалізація виставкових, презентаційних та ярмаркових ідей є важливими складовими проектно-технологічної системи навчання.

Методологічні та методичні питання організації та розвитку виставково-ярмаркової діяльності та, пов'язані з цим прикладні аспекти досліджувались зарубіжними та вітчизняними науковцями:

Я. Критсотакісом, С. Міллером, Б. Монтгомері, Дж. Олвудом, С. Гопалакрішною, Т. Лук'янець, Е. Ромат, С. Гаркавенко, А. Савощенко, В. Фарберов й іншими науковцями.

Виставка – це публічна демонстрація у визначеній галузі економіки, науки, техніки, культури, призначених для задоволення потреб людини.

Проведення тематичних виставок, презентацій учнівської творчості є важливим етапом проектування, коли учні представляють результати своєї дослідницької, пошукової та практичної діяльності. Такий підхід напрацьовує в учнів навички самопрезентації, самоаналізу, саморозвитку.

Також можливе проведення тематичних виставок та презентацій кращих учнівських проектів в рамках предметних тижнів, днів науки, науково-дослідницьких конкурсів, предметних олімпіад.

Варто відзначити, важливу роль, у організації та проведенні персональних авторських виставок талановитої учнівської молоді. Ці перші авторські проби дають поштовх юним талантам до розвитку та підвищення своєї майстерності. В майбутньому такі діти можуть стати народними майстрами, визнаними поетами, художниками, науковцями.

Ярмарок – це періодично діючий ринок, що дає змогу його учасникам виставити зразки свого виробництва, продемонструвати нові досягнення і технічні удосконалення з метою укладання прямих торгівельних угод.

У сучасній педагогічній практиці ярмарок посідає своє чільне місце. Такий вид діяльності дає можливість презентувати широкому загалу споживачів кращі учнівські ідеї, вироби, вміння і як результат отримати певну матеріальну вигоду. Як правило, такі ярмарки-продажі мають благодійний характер, наприклад, кошти від продажу виробів направляються на допомогу воїнами АТО або тяжкохворим дітям.

Не можна залишити поза увагою неосяжний виховний та інформаційний потенціал, який несуть у собі міжнародні та національні ярмарки та виставки. Відвідуючи ці заходи ми долучаємося до традицій свого народу, пізнаємо культуру інших народів, довідуємося про інновації в науці,

техніці, мистецтві. Сорочинський ярмарок – невичерпне, невмируще джерело національних традицій та творчості українського народу.

Таким чином, реалізація виставкових, презентаційних і ярмаркових ідей – один із компонентів освітньої практики в умовах Нової української школи, що сприяє формування розвитку всебічно-розвиненої, громадянсько-свідомої, конкурентно-спроможної особистості сучасного учня.

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО УЧНЯ

*Куратник Сергій
(м. Полтава)*

Нові соціальні вимоги, світові тенденції культурного і суспільного розвитку, глобалізаційні процеси зумовлюють необхідність посилення уваги до відродження та збереження національної культури, традицій народного мистецтва як невичерпного творчого джерела знань і вмінь підрастаючого покоління.

В умовах Нової Української Школи метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація учнів, формування їхньої національної свідомості, загальної культури, світоглядних орієнтирів, екологічного стилю мислення і поведінки, творчих здібностей, дослідницьких та життєзабезпечувальних навичок, здатної до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів. Зазначена мета досягається шляхом залучення учнів на уроках трудового навчання до проектної діяльності як провідного засобу розвитку і навчання учнів через вивчення традиційних та сучасних різновидів українських народних промислів.

Проблемам відродження народних художніх ремесел присвячено праці Є. Антоновича, Л. Баженова, П. Білецького, Л. Гриценко, О. Данченка, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кари-Васильєвої, О. Коберника, Л. Оршанського,

С. Павх, В. Радкевич, О. Соломченка, М. Станкевича, Є. Сявако, В. Сидоренка, Т. Сиротенко, А. Терещука, Д. Тхоржевського, В. Титаренко.

Полтавщина, що дала світові понад 700 видатних імен, славетна й своїми народними промислами та майстрами, котрі сягають витокami в глибину століть. Тут розвинені: вишивання, килимарство, ткацтво, писанкарство, лозоплетіння, кераміка, вироби з дерева та металу тощо. Найбільшими осередками народної творчості нашого краю є Решетилівка та Опішне, де і до нині процвітають традиційні українські промисли.

Вивчення українських народних промислів в умовах Нової української школи відбувається на уроках трудового навчання та технологій, на заняттях технічних та декоративно-прикладних гуртків, через організацію дослідницько-пошукової діяльності вихованців.

Учні із задоволенням опановують традиційні види народних ремесел через виготовлення власних виробів, привносячи у процес проектування сучасні технології, які дозволяють покращити якість готових виробів та пришвидшити процес їх виробництва. У ході навчання учні опановують технології української народної вишивки, бісероплетіння, ручної та механічної обробки деревини, металу; виготовлення ляльки-мотанки, лозоплетіння та соломоплетіння, різьблення, ліплення, виготовлення писанок.

Важливою складовою залучення учнів до українського ремісництва є відвідування тематичних виставок, ярмарків народних ремесел, презентацій авторського творчого доробку народних майстрів. Такий підхід формує в учнів свідоме ставлення до традицій свого народу, бажання долучитися до витоків народної творчості своїх пращурів, сприяє активізації пізнавальної та творчої діяльності вихованців.

Підсумовуючи вищесказане зазначимо, що українські народні промисли є важливою та необхідною складовою у формуванні творчої особистості сучасного учня – патріота України, майбутнє нашої держави.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕТНО-ГУРТУ «ЧОРНОБРИВЦІ»

*Зубко Людмила
(с. Хитці, Полтавська область)*

Вишивка – це поезія, яку творить душа і руки на полотні. Вишивка – це живопис, який бачать. Вишивка – це стан душі української жінки, який відтворюється роботою рук.

Навіть в особистому плані мистецтво вишивки робить життя активнішим. Воно обдаровує того, хто йому служить, глибинним щастям і швидше його виснажує. Воно залишає на обличчі творця сліди уявних чи духовних пригод, породжує в ньому надмірну витонченість, утому, нервову цікавість, яку навряд чи може викликати найбурхливіше життя, сповнене пристрастей і насолод.

Рушник на стіні української оселі – давній наш звичай. Хоч би яке убоге судилося народові життя, а все ж естетична принада за всякчас знаходила місце в помешканнях – хай то була хатина вдови чи затісна багатодітна оселя, приземкувата мазанка на півдні України або курна хата поміщика – всюди палахкотіли багатством кольорів рушники. Хата без рушника, казали в народі, що родина без дітей. Рушник з давніх-давен символізував не тільки естетичні смаки, він був своєрідною візиткою, а якщо точніше – обличчям оселі, відтак і господині. Ніщо, здається, так предметно й наочно не характеризувало жіночу вправність, майстерність, зрештою, охайність і працьовитість, ніж ці вимережані рукотвори. Вони завжди були на людях, розкривалися мистецьким багатством, оцінювалися справжніми пошановувачами.

Версія походження назви рушника від слова руш, рушати, рушати в далеку, як безкінечний рушник дорогу Життя. На рівну безпечну подорож і щасливе повернення додому вишивала мати, дружина, кохана дівчина рушник – символ рідного дому.

З висоти 10-літньої творчої діяльності етно-гурту «Чорнобривці» Хитцівської ЗОШ I-II ступенів можна стверджувати, що недарма першою колективною роботою був рушник Гадяцький ювілейний, присвячений 350-річчю підписання Гадяцької угоди між Польщею, Литвою і Україною в 1658 році за гетьманування Івана Виговського.

Координатором цього проекту був, нині покійний, Кисіль Григорій Олексійович, заслужений майстер декоративно-прикладного мистецтва, викладач Гадяцького вищого училища культури. Він у співавторстві з майстринею вишивки від Бога Остапенко Катериною скомпонували на основі узорів трьох рушників Книшівки, Сар і Хитців сюжет історико-краєзнавчого змісту на рушникові в техніці хрестик.

Вогнисто-червоні ружі чітко викреслені геометричним орнаментом на полотні рушника символізують любов до життя, джерелом якого є Сонце.

Промовисте слово ружа, і ви знайдете в ньому древню назву Сонця – Ра. А можливо, воно означає вогненну кров, бо староукраїнська назва крові – руда. Узори з ружами укладалися за законами рослинного орнаменту, що означало безперервний сонячний рух із вічним оновленням.

Оновлений інтерес до козацтва на Україні, як демократичної спільноти з ознаками державовладдя спостерігається і сьогодні. Відтворенням цієї зацікавленості на полотні є роботи карти-панно «Гадяцький полк 1648-1649рр», де відтворена територія, кордони полку, сотенні знаки – герби Лютенської, Книшівської, Велико Будищанської, Веприцької, Рашівської сотень та ікона Покрови Богородиці Гадяцької. Сюжет ікони: Матір Богородиця своїм омофором захищає Гадяцький замок та навколишні землі від біди і нещастя, а допомагають їй в цій миротворчій місії хоробрі, сильні, мужні козаки – борці за справедливість, волю і незалежність.

«Віра, Надія, Любов» – наші основні християнські цінності, вишиті литовською та польською мовами, відтворені на полотні до 360-річчя підписання Гадяцької угоди. Проект виконання на пропозицію Петра Олара – генерального продюсера Литовського телебачення, буде представлений на

святкуванні цієї події 16 вересня 2018р. у с.Червоний Кут, де і відбулася ця знаменна подія в історії трьох народів, які представлені на полотні: поляки – двуглавий орел, литовці - рицар на коні, українці – Архангел Михаїл – захисник і покровитель Києва – столиці Київської Русі.

Консультації щодо сюжету композиції надавали: Народний художник України, академік, професор Національної Української Академії мистецтв Віра Барінова-Кулеба та Марія Левун-Добрянська, мисткиня із Швейцарії, наша землячка.

Коло, обрамлене рослинними символами: дуб, сосна і калина є символами безкінечності, вічності історії людства, закликає людей замислитися над сенсом буття на Землі, сповідаючи основні моральні і духовні цінності.

«Вишивана геральдика України» – полотно, хрестик, символи – герби, рослинний і геометричний орнаменти відтворюють державотворчий процес з часів Магдебурзького права. Геральдичний аспект має досить давні, першоосновні корені для образного відтворення певної території, міста, які були ключовими в історії Української держави, незалежно від її назви і форми в різний період.

Над вишиванням цього проекту працювали не тільки майстрині етногурту «Чорнобривці», а й учасники районного семінару вчителів української мови і літератури Гадяцького району. Це була своєрідна форма колективної роботи, яка об'єднала всіх бажаючих передати красу неповторність території України та історичну минувшину.

Карта-панно «З нами Бог і Україна» вишита писанками всіх обласних центрів України зі словами «Боже, великий єдиний наш Україну храни» -була визнана найкращою колективною роботою на обласному святі «Великодня паска» – 2015» у Полтаві. Геометричний орнамент Правобережжя і рослинний Лівобережжя, доповнюючи одне одного, відтворили Україну, як одну єдину велику Писанку, в якій і є Життя.

Мотив дерева – один із найулюбленіших у світовій художньо-поетичній

творчості. Як відзначають дослідники, семантика його сягає у глибину віків і пов'язана із язичницькою міфологією. Священне дерево життя є символом матері-природи. Мотив дерева-квітки протягом довгого часу зазнав модифікації і щоразу інтерпретувався залежно від смаків і уявлень народних майстрів.

Наші майстрині – Мигаль Т. С., Бельська С. І., Мисюра О. І., Романенко О. І., Ворона М. І., Муковоз Т. С., Біломаз Т. Г., Капуста Р. В., Карбач Н. М., Котяш Л. І., Мироненко Т. Я., Супруненко Л. М., Жукова О. Г. – відтворили «дерево життя» «Хитцівському роду нема переводу» у вигляді могутнього дерева-колосу, взявши за зразок фрагмент розпису приміщення Полтавського краєзнавчого музею ім. В. Кричевського.

Основа рушника – буйноцвіття квітів і трав, що тягнуться до Сонця, а промінці – прізвища жителів родин с. Хитці, які своєю працею і творчістю прославили сільську громаду.

Рушник-вінок українського єднання – це композиція із вишитих віночків усіх регіонів України, промовляє до всіх «Краса врятує світ» і закликає кожну людину до відповідальності, миру і любові до ближнього.

Родині Драгоманових, Лесі Українці, Олені Пчілці присвячене панно «Стежки Драгоманової родини на карті Гадяччини», де вишиті села, дотичні до географії славного роду і зразки вишитих орнаментів, зібраних на Гадяччині Оленою Пчілкою.

Нині в роботі масштабний проект «Снага родинної криниці», де портрети М. Драгоманова, Лесі Українки, Олени Пчілки на фоні урочища Зелений Гай із висловами про рідну землю Гадяцьку, відтворюють велич цих постатей в історії культури, етнографії українського народу.

Отже, вишивка – це відбиття культурної пам'яті, історії нашого народу. Як і будь-який інший компонент традиційної культури, українська народна вишивка постійно розвивається. В орнаменталі вишивки віддзеркалює всіма барвами наше минуле і сьогоднішній день. А її кращі художні форми, що прийшли випробування часом, покликані стати основою подальшого

розвитку народного мистецтва.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРЧИХ ІДЕЙ ВИГОТОВЛЕННЯ ЖІНОЧИХ АКСЕСУАРІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ

*Рутковська Олена
(м. Гадяч)*

*Скарбниця світової культури збагачена
нев'янучою красою українського народного
мистецтва, покликаною нести знання,
розвивати й передавати все, що було створене в
Україні, про життя і його одвічні істини у
спадок наступним поколінням.*

(В.О. Корсунський)

Стрімкий розвиток технологій змінює світ у бік інформатизації та відкритості, що обумовлює заміну традиційних (виробничих) способів діяльності на способи мислення, уміння виявляти творчість та ініціативу у нових умовах, оцінювати ризики та брати відповідальність за прийняті рішення.

Це спрямовує сучасну освіту до компетентнісного підходу, коли формування в учнів здатності діяти має випереджати процес накопичення ними будь-яких знань.

Такий діяльнісний підхід в освіті може бути реалізований через формування в учнів ключових компетентностей, як найбільш помітної риси європейської освіти.

Учні 5-9-х класів навчаються за оновленою програмою, що зорієнтована на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити процес трудового навчання до життєвих потреб учня, його інтересів та природних здібностей.

Орієнтовний перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності учнів – це навчальні та творчі проекти учнів, які можна виконувати за допомогою

будь-якої технології з представлених у змісті програми (43 технології), які включають технології і техніки з декоративно-прикладного, з відповідним добром конструкційних матеріалів, плануванням робіт, необхідних для створення виробу від творчого задуму до його практичної реалізації.

Формування змісту технологічної діяльності учнів на уроках трудового навчання здійснюється саме на основі об'єктів проектної діяльності, а не технологій. Це дає змогу одночасно проектувати та виготовляти один і той самий виріб за допомогою різних основних та додаткових технологій, що є особливо зручним у класах, які не поділяються на групи.

Перелік об'єктів проектно-технологічної діяльності учнів є орієнтовним та може бути доповнений виробами (проектами) відповідно до матеріально-технічної бази, вподобань учнів та регіонального компоненту.

Навчальна програма «Технології» (рівень стандарту) має модульну структуру і складається з десяти обов'язково-вибіркових навчальних модулів, до яких включено: «Дизайн предметів інтер'єру», «Техніки декоративно-ужиткового мистецтва», «Дизайн сучасного одягу».

Реалізуючи ці модулі, я пропоную дівчатам виготовити один із проектів «Жіночий аксесуар в етнічному стилі» різними технологіям і техніками, з обов'язковим використанням матеріалів декоративно-прикладного (ужиткового) мистецтва.

Учні працюють з інформаційними джерелами, готують виступи, інформацію на круглі столи, презентації на захист проектів.

В процесі роботи над проектом я обов'язково звертаю увагу на те, що традиційне українське вбрання є одним із символів українства, складовою, без якої немислима національна ідентичність українського народу.

Кожен елемент вбрання має не лише практичну або естетичну функцію, але й символічну. Власне, будь-яке традиційне народне вбрання виокремлює людину зі світу навколишньої природи, несе закодовану інформацію про свого власника та його місце в соціальній структурі суспільства. Традиційний одяг розмежовує такі поняття, як свій/чужий, багатий/бідний, дівчина/жінка.

Незаперечним національним символом є головний убір – вінок. Традиційно вінок сприймається як дівочий головний убір або як головний убір нареченої у весільному обряді. В українській народній традиції наявність вінка фіксується в усіх регіонах України. Він широко побутує у різноманітних архаїчних ритуалах: календарних і сімейних.

Вінок був одним з основних атрибутів дівочих ворожінь.

Різнманітні жінкоподібні головні убори ускладнених форм як невід’ємний атрибут весілля є вже похідним явищем. Вони припускають використання різноманітних матеріалів-замінників: пір’я, стрічок, паперових квітів, металевих прикрас, вовни, хутра, прядиво, воску.

Високий символічний статус вінка-оберега стимулював і вибір матеріалу для виготовлення: трав, квітів, листя. У зимовий період за браком живих рослин їхнє місце посідали інші природні матеріали, які імітували природну фауну, але при цьому прагнули зберегти прообраз, живих плетених вінків.

Полтавський етнографічний регіон охоплю майже всю сучасну Полтавську область. Полтавщина відома своїми вінками, зробленими із шовкових стрічок, зібраних у різний спосіб: чи то у вигляді розеток, чи то у вигляді стрічки, зібраної у складочку.

Найпоширенішим жіночим головним убором були очіпки, поверх яких вбирали хустку. Святковим дівочим головним убором була «стрічка» – широка оксамитова стрічка вишита гарусом. А найурочистішим був весільний вінок-гальонок: циліндр з картону, обтягнутий зсередини червоним кашеміром, а ззовні – золотим позументом. Нижній край прикрашали зеленою шовковою стрічкою, викладеною дрібними складочками, та червоною стрічкою, вив’язаною бантом. Іноді по нижньому краю червоного циліндру пришивали щільно укладені маленькі помпончики, виготовлені з вовневих червоних, зелених, синіх та білих ниток, а по верхньому краю циліндр прикрашали вінком з гарусних квітів, листя й мішури. Позаду спускали різнокольорові стрічки.

ПРЕЗЕНТАЦІЙНО-ВИСТАВКОВА РОБОТА З САЙТОМ УЧИТЕЛЯ

Москвич Микола

(с. Велика Павлівка, Полтавська область)

Сайт створений для допомоги, як вчителям молодим так і тим які мають досвід роботи. Сайт розроблений з використання HTML кодів, попросту кажучи з нуля, без шаблонів. Головна особливість сайту полягає в тому що на ньому не буде ніяких реклам.

Першим завданням сайту було поширення авторських електронних посібників з трудового навчання 5-11 класів. За останні роки в ньому налічується 7 посібників (для хлопчиків).

Згодом сайт поповнився посиланнями на різноманітні відеоматеріали вебресурсів мережі Інтернету (понад 100), а потім і власного виробництва (9).

На даний момент сайт має новинку – це електронні тестові завдання (понад 50). Вчитель і самі учні у кілька кліків можуть завантажити персональний сайт вчителя. Вчитель дає учням завдання для роботи на сайті. Це може бути, наприклад, перегляд певного розділу посібника, перегляд відео чи виконання тестів по певних розділах з кількома варіантами відповідей. Приміром, які технології використовуються при обробі деревних матеріалів. Вчитель визначає, скільки часу клас має на те, щоб відповісти. Тестові завдання розроблені таким чином, щоб можна в кінці тестування було проаналізувати допущені помилки, а також оцінити результат. З досвіду роботи в тестових завданнях необхідно зробити правку (а чи потрібно?) на предмет правильності- не правильності відповіді.

Використовувати сайт можна на будь-яких етапах уроку.

ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ – ОСЕРЕДОК ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Ляшенко Віктор

(м. Полтава)

Народні художні промисли – це унікальні осередки народної творчості,

що історично склалися й існують понині на Полтавщині. Дуже добре, що до цього часу збережений і примножений феномен Сорочинського ярмарку як живої пам'ятки національної культури. Велику роль у становленні ярмаркування на Україні відігравали і відіграють справжні умільці, які на основі традиційних канонів створюють шедеври національної культури, якими пишається не одне покоління людей.

Всесвітня історія дає можливість простежити різні тенденції розвитку художніх промислів. Активні міжнародні контакти зумовили взаємопроникнення і творче використання досягнень різних культур. Але якби перетворення не відбувалися українські художні промисли не втрачають своєї неповторності і самобутності, зберігають свої давні етнічні традиції.

У своїй роботі головним вбачаю не тільки колективне освоєння, спадкоємний розвиток традиційних художніх промислів, а й створення разом з учнями на основі вивченого нових цікавих виробів, які несуть в собі художню завершеність та естетичність. У дійсно художньому виробі все має бути узгоджене, підпорядковане єдиному задуму: призначення, конструкція, форма, матеріал, колір, візерунок ... І якщо в сучасному житті переважає європейський стиль, національні традиції повинні зберігатися і примножуватися. Прикладом таких робіт є вироби представлені на Сорочинському ярмарку.

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ВИШИВКИ ЯК ЗАСІБ ДУХОВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

*Тетяна Байбара
(с. Нові Санжари, Полтавська область)*

Полтавський край є першоджерелом натхнення багатьох поколінь народних митців. Через самобутню форму втілення етнічного світогляду, самобутнє етнобачення, спосіб раціональної організації середовища життєдіяльності, культурні норми й цінності, звички народні творці в мистецькому розвитку невтомно дотримуються традицій і упорядкування.

Завдячуючи незримій генетичній пам'яті та поклику пращурів, у кожному крокові життя майстри народної творчості усвідомлюють свою унікальність як носіїв етнічного коду образотворчої мови українців. Це почесно і відповідально. Усвідомлення власної етнічної величини й духовної унікальності кличе їх до жертвенної праці. Ми пишаємося вагомими мистецькими творами знаних у всьому світі наших досвідчених, неперевершених видатних майстрів Григорія Гриня, Ніни Іпатій, Надії Вакуленко, Алли Кисіль, Віри та Сергія Забори, Олега Закорки, Олени Коршунової, Ганни Гойди, Лариси Пілюгіної, Людмили Акамсіної, які представляють досвід виготовлення рушників і вишиванок, виконаних здебільшого «білим по білому» і пастельними кольорами в поєднанні рослинного та геометричного орнаментів із застосуванням в одному виробі до кількох десятків видів технік вишивок та обробок, із використанням конопляного полотна, маркізету та батисту.

Так я розпочинаю уроки з трудового навчання в 5-9 класах за оновленою типовою навчальною програмою, де учні під час виготовлення проєктів повинні опанувати технологію виготовлення вишитих виробів «початковими», «лічильними» та «декоративними» швами; «мережкою», «гладдю», «хрестиком» та під час опанування обов'язкового модуля з «Технології» в 10-11 класах – «Українська народна вишивка».

Під час захисту проєктів учні презентують свої проєкти.

Особливу значимість для учнів відіграють шкільні ярмарки, аукціони, де учні мають можливість представити свій проєкт. Виріб для учнів є гордістю, показником їхніх досягнень та мають реальне практичне застосування.

Отже учнівський проєкт має бути:

- особистісно ціннісним;
- корисним для сім'ї, родини, класу, школи, громади;
- соціально зорієнтованим або мати підприємницький потенціал.

ЯРМАРКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В ШКОЛЯРІВ КОМУНІКАТИВНИХ, ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

*Білоброва Світлана
(м. Полтава)*

Ярмаркування – це яскравий ілюстратор духовної культури та звичаїв українського народу. Головним призначенням традиційного українського ярмарку є надання можливості та створення умов для купівлі – продажу товарів, задовольняючи матеріальні потреби населення. Ярмарок був і є місцем вияву різноманітних форм звичаєвої культури народу, пов'язаного перш за все з торгівельною діяльністю. Поряд з торгівельними церемоніями на ярмарках відбуваються й інші, які безпосередньо не стосуються торгівельного процесу. Це розважальні та ігрові форми народних звичаїв. Проведення ярмарок із залученням дітей є можливістю формувати у них усвідомлення своєї національної та етнічної приналежності та громадянства, закріплювати та розширювати знання дітей про Україну, про традиції та обряди нашого народу, його духовні цінності й культурні надбання. Такі масові заходи як ярмарка виховують культуру поведінки в громадських місцях, повагу до праці майстра, збагачують естетичні враження шкілярів. Виховують риси дбайливого господаря, формують бережливе ставлення до результатів праці, прилучають до культури минулого свого народу, розширюють уявлення дітей про національну традицію ярмаркування, особливості українського менталітету. Важливо, що ярмаркування є засобом формування у дітей ключових освітніх компетентностей: загальнокультурної, комунікативної та підприємницької. Це є спосіб взаємодії з оточуючими й окремими людьми, діти набувають навичок роботи в групі. Учні вчаться презентувати себе та застосовувати набуті знання і вміння у життєвих ситуаціях, закріплювати знання про рекламу, гроші та раціональне їх використання, навчаючись змалечку заощаджувати кожен зароблений копійку. Знайомляться з народними промислами українського народу, що може

викликати бажання наслідувати майстрів, та створювати роботи за народними мотивами.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАЦІ СТУДЕНТІВ ЯК УСПІШНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Волоський Вячеслав
(м. Полтава)*

Важливе місце в системі підготовки майбутніх учителів трудового навчання посідає організація проектно-технологічної діяльності в основі якої лежить самостійна творча робота особистості.

Проектно-технологічну діяльність розглядають як обґрунтовану і сплановану наперед творчу навчально-трудова діяльність, яка передбачає обґрунтування, планування, розроблення конструкції, технології, виготовлення, реалізацію та презентацію об'єктів проектування.

Презентація – це демонстрація чого-небудь нового, що недавно з'явилося, зокрема, попередньо спроектованого виробу – лопатки з дерева, підставки під гарячі страви, складного стільчика.

Успішність та ефективність презентації забезпечується за умови правильної та послідовної, організаційно-спланованої роботи викладача та студентів, в основі якої лежить логічна послідовність дотримання основних етапів виконання проекту за Коберником О. М. (організаційно-підготовчого, конструкторського, технологічного та заключного).

При підготовці презентації виробу потрібно дотримуватися наступного змісту: актуальність проекту; обґрунтування вимог до проектного виробу; вибір та аналіз зразків (моделей-аналогів); вибір матеріалів та інструментів; процес технологічного виготовлення виробу; економічна оцінка виробу; рекомендації щодо використання та реклама виробу.

Презентація свого проекту допомагає студентам вчитися проводити самооцінку роботи, відстоювати свої творчі ідеї, дає можливості для розвитку особистості, творчого самовираження.

ВИСТАВКОВА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ЗВІТНА ФОРМА ГУРТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ТЕХНІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

*Козирод Ольга
(м. Полтава)*

У центрі побудови освітніх систем нашої держави сьогодні знаходиться всебічний розвиток особистості конкурентоспроможної, творчої, готової до активного перетворення дійсності. У рік сторічного ювілею позашкільної освіти варто наголосити на практичній значущості розвитку і соціалізації особистості у вільний час в закладах позашкільної освіти. Дієвість роботи системи базується на використанні інноваційних інтерактивних технологій, методик, методів, форм і засобів, що сприяють ефективній побудові навчально-виховного процесу.

Провідною сучасною формою гурткової роботи є проведення виставок-презентацій, що мають поліфункціональне значення. Проблеми залучення учнів до позакласної та гурткової діяльності розглянуті у працях Г. Альтшуллера, І. Бабули, Т. Кудрявцева, В. Моляко, А. Пригодій, В. Розумовського, М. Скаткіна, П. Якобсона. Питання виставкової роботи досліджували О. Бондар, Ю. Сліпич, особливості використання презентації як методу навчання наведені в дослідженнях В. Адамчук, Н. Ткаченко, Е. Соловцової, В. Уліщенко, Ю. Солтанової, В. Овод. Але розгляд виставки-презентації як форми організації навчально-виховного процесу закладу позашкільної освіти є малодослідженим.

Науковці, педагоги-практики визначають виставку-презентацію як представлення певних виробок, перевірених практикою, або тих, що знаходяться у стадії апробації матеріалів освітньої сфери. У системі гурткової роботи з технічного моделювання під виставкою-презентацією слід розуміти представлення вихованцями технічних моделей, об'єктів навколишньої дійсності, виготовлених у процесі опрацювання окремої програми, розділу, теми, завдання. Виставка-презентація як форма організації навчально-

виховного процесу виконує функції звітності за визначений період навчання, виховання, розвитку базових компетентностей, активізації навчально-виховного процесу, налагодження та зміцнення відносин у колективі, є стимулом до творчості, заохочення, моніторингу та контролю рівня засвоєння знань, умінь та навичок, навчальних досягнень вихованців.

Виставки-презентації з технічного моделювання розподіляють на різновиди за тематикою – навчальні, підсумкові, конкурсні, святкові, агітаційні, супроводжуючі; за рівнем – міжгурткові, міські, обласні, всеукраїнські, зарубіжні, міжнародні; за місцем проведення – стаціонарні, пересувні, виїзні, віртуальні, інтерактивні, за складом учасників – персональні, навчальної групи, одного напрямку (початково-технічного), однієї вікової групи (молодшої, середньої, старшої), загальна виставка одного чи кількох закладів позашкільної освіти .

Використання виставкової презентації для звіту про виконання навчального завдання (навчальна виставка-презентація) проводиться майже на кожному занятті гуртка. Програмою роботи гуртка технічного моделювання передбачено практичну діяльність вихованців, яка складає 2/3 навчального часу проти 1/3 теоретичної частини на кожному занятті (виняток складають екскурсії, змагання тощо). Отже, результатом роботи виступає виготовлена модель (частина моделі) навколишньої дійсності або її проект. Тобто під час підсумкової частини заняття з технічного моделювання педагог організовує вихованців до створення тимчасової експозиції у виставковій зоні навчального приміщення, а також кожен вихованець представляє свою модель, або творчі елементи чи технічні рішення використані ним у роботі. Сама презентація виробу відбувається за попередньо визначеним планом, що складається в залежності від теми, мети заняття, поставленого творчого завдання. Така форма звітності вчить вихованців аналізувати власні здобутки через усвідомлення результату роботи (отримання задоволення, аналіз помилок), порівняння своєї роботи з моделями товаришів (схвальних відгуків оточення, підтримки, порад), є ефективним «мотиватором» до подальшого

саморозвитку кожного вихованця.

Більш вагомі результати та досягнення з технічного моделювання, як продукт спільної творчості керівника гуртка і його вихованців за підсумками опрацьованих розділів навчальної програми, підготовлених проєктів презентуються вихованцями у ході святкових, агітаційних, супроводжуваних виставок-презентацій під час відкритих занять, днів відкритих дверей, тематичних свят, змагань із технічного моделювання. «Зоряна брама», «Ми – з майбутнього», «Техноялінка», «Флотилія вирушає у путь», «Підводне царство», «Механічний прототип людини», «Моє нове авто», «Місто професій» – та безліч інших тем виставок-презентацій є моделями звітної діяльності творчих колективів техніків-моделістів.

Слід зауважити, що кожна виставка-презентація це – «мега-подія» для вихованців гуртка насичена емоціями і увагою батьків, однолітків, педагогів, громадськості. Отже, велика відповідальність покладається на керівника гуртка в плані якісної організації і проведення запланованого дійства. Зазвичай виставка-презентація з технічної творчості містить такі основні підготовчі етапи:

1. Вибір теми, формату проведення, постановку завдань (відповідно до класифікації різновидів) виставки-презентації.
2. Моніторинг робіт вихованців, відбір кращих експонатів.
3. Створення експозиції з відібраних робіт .
4. Підготовка сценарію презентації виставкових експонатів.
5. Практична підготовка до виступу кожного учасника, загального плану виставки-презентації.

Якість представлених робіт у ході виставки є звітом творчого колективу гуртка технічного моделювання, свідченням про рівень оволодіння вихованцями навчальними компетентностями у визначений період навчання. Звіт – це завжди «кінець» і «початок» – об'єднання цих етапів в одній події, коли є результат виконаної праці і визначаються вектори подальшого саморозвитку кожного учасника навчально-виховного процесу, що

супроводжується емоціями і позитивною мотивацією оточуючих. Визнання, зацікавленість в подальшій творчій реалізації, змістовно наповнений особистий час, активна участь у житті соціуму – це важливі основоположні критерії особистісного зростання техніків-моделістів і перші кроки у напрямку подальшого моделювання реальної дійсності. Засобами виставкових презентацій відбувається формування позитивного іміджу як сутності самої гурткової діяльності з технічного моделювання, так і безпосередньо кожного учасника навчально-виховного процесу, усвідомлення вихованцями затребуваності продукту їхньої праці в соціумі.

У процесі використання виставки-презентації як звітної форми гурткових занять відбувається постійна трансформація методичних прийомів, форм, підходів до навчання технічному моделюванню в сучасну методичну систему зростання творчої особистості вихованця закладу позашкільної освіти.

Важливим є те, що матеріали виставок-презентацій активно висвітлюються засобами МАСМЕДІА, на своїх сторінках у мережі Інтернет закладами позашкільної освіти, створюються портфоліо вихованців, каталоги творчих робіт, що є своєрідним інформаційним порталом творчості, джерелом і трансфером творчого натхнення для всіх зацікавлених осіб у технічній творчості без кордонів.

Виходячи з висвітлених аспектів застосування виставки-презентації, є підстави вважати її актуальною, дієвою формою звітності навчально-виховного процесу гуртка технічного моделювання.

ЕКСКУРСІЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ НА СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК ФОРМА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ

*Маєвська Ольга
(м. Полтава)*

Підвищений інтерес молоді до української культури, народних звичаїв і традицій, народних промислів впливає на форми організації навчально-

виховного процесу, зокрема на екскурсійну діяльність. Сучасна етноманія та прагнення користуватися еко-виробами ручної роботи найкраще здійснюється завдяки проведенню виставок і ярмарків. Один із наймасштабніших таких заходів – щорічний Національний Сорочинський ярмарок у селі Великі Сорочинці Миргородського району Полтавської області.

Багато дослідників вивчали історичний аспект ярмаркування в Україні (О. Богданович, Я. Давиденко, Ю. Злобін, В. Агеєва та інші), роль та місце ярмарку в традиційній культурі українців (Д. Антонович, М. Арендаренко, О. Гриценко, І. Крип'якевич). Про виховний аспект екскурсійної діяльності та туризму йдеться у працях науковців Л. Альтгайм, В. Горського, І. Зязюна, Б. Ємельянова, М. Лукашевича, В. Пазенюка, В. Федорченка та інших. Проте відзначаємо, що вплив екскурсії на ярмарок як форми учбово-виховної роботи з трудового навчання не досліджувався. Саме тому нашою метою стало вивчення й узагальнення екскурсійного методу в процесі вивчення трудового навчання учнями середньої школи.

Оскільки Сорочинський ярмарок проводиться в кінці літа, то діти можуть їхати шкільною екскурсією за бажанням. Хоча багато підлітків відвідують цей захід із сім'єю чи друзями, важливо відзначити, що організована поїздка з учителем трудового навчання буде сприяти поглибленому знайомству із українськими традиційними промислами, відомими майстрами народної творчості. Якщо вчитель вдало проведе екскурсію містечком майстрів, зверне увагу учнів на майстер-класи та готові вироби, то це стане не лише розвагою, але й вивченням культурного надбання, вихованням патріотичної свідомості у підлітків.

Трудове навчання дає широкий спектр можливостей використати набуті під час екскурсії знання на уроках. Участь у цікавих майстер-класах із ткацтва, вишивання, різьблення по дереву, виготовлення ляльки-мотанки та інших дозволить реалізувати вибрані проекти у навчальній діяльності. Придбання творів мистецтва не є самоціллю у процесі екскурсії, але стане

приємним доповненням для натхнення учнів. Виховна та освітня цінність навчальної поїздки на ярмарок полягає в тому, що мистецтво естетично розвиває дітей, пробуджує їхню творчість. Проводячи екскурсію вчитель допомагає учням глибоко й критично сприймати побачене, фокусує їхню увагу на багатих традиціях народної культури, викликає інтерес до власної креативної діяльності.

Оскільки екскурсія на Сорочинський ярмарок може бути присвячена вивченню конкретних навчальних тем, то це актуалізує таку форму організації навчання з дидактичної точки зору.

Отже, екскурсія учнів середньої школи на Сорочинський ярмарок є однією з форм навчально-виховної роботи з трудового навчання. Школярі із зацікавленням сприймуть такий метод навчання і під час уроків зможуть реалізувати набуті знання. Побачивши вартість творів мистецтва, діти зможуть правильно оцінювати власні вироби. Це сприятиме підвищенню самооцінки та впевненості у власних силах у процесі виконання проєктів з трудового навчання.

ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВИХ ЯРМАРКОВО-ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПРОЦЕС ПРОЕКТУВАННЯ НОВИХ МОДЕЛЕЙ ОДЯГУ

*Орлова Наталія
(м. Полтава)*

В умовах перенасиченості ринку товарами легкої промисловості особливої актуальності набувають вимоги естетичної та психофізіологічної відповідності швейних виробів зовнішнім даним індивідуального споживача. У процесі масового виробництва одягу неможливо врахувати смаки кожної людини, тому підприємствам необхідно постійно вивчати попит споживачів. Це здійснюється за допомогою маркетингових досліджень: опитування та анкетування під час проведення показів, виставок, ярмарок. Отримана інформація обов'язково враховується в процесі проектування нових моделей

одягу та в процесі навчання проектування швейних виробів у закладах освіти.

Загальним питанням формування змісту навчання майбутніх викладачів дизайну та спеціальних дисциплін присвячені роботи Г. Гребенюка, М. Кілошенко, Ф. Комісаржевського, Ю. Легенького, О. Марущак, Н. Мілютіної, Н. Родіонової, М. Рябчикова, Р. Степучева, В. Титаренко, Е. Шачкової.

Основи формування та моделювання змісту навчання проектування швейних виробів викладено у працях Е. Андросової, Г. Безкоровайної, Т. Бердник, І. Васильєвої, Л. Гайдук, Г. Гусейнова, В. Єрмілової, Д. Єрмілової, Н. Зимогляд, Н. Конопальцевої, С. Куренової, Т. Медведевої, Т. Неклюдової, Т. Ніколаєвої, Ф. Пармона, Г. Петушкової, Л. Сафіної, А. Славінської, Н. Смірнкової, Л. Тухбатулліної, В. Хамматової та ін.

Але аналіз цих робіт показує, що така важлива для швейної галузі складова, як психофізіологічні характеристики споживача, є не достатньо розробленою. Таким чином, виникає суперечність між потребами сучасного споживача в гармонійному із зовнішністю, психологічно комфортному одязі та недостатнім рівнем врахування у змісті навчання проектування швейних виробів майбутніх викладачів дизайну та спеціальних дисциплін психофізіологічних характеристик людини.

Метою дослідження є, на основі теоретичного аналізу науково-методичних публікацій, визначити підґрунтя для розробки змісту навчання проектування швейних виробів з урахуванням маркетингових досліджень ринку легкої промисловості.

Процес проектування нових моделей одягу включає детальний аналіз попередньо створених конструкцій, вивчення технології виготовлення та умов виробництва. Але для того, щоб процес проектування швейних виробів розвивався відповідно до потреб суспільства, необхідна тісна взаємодія торгівлі з промисловістю і планування виробництва товарів на основі систематичного, всебічного вивчення й прогнозування попиту населення.

Попит на вироби за такими ознаками, як модель, фасон, колір тощо,

значною мірою формується під впливом моди, зміни естетичних смаків, громадської думки тощо. Аналіз цих факторів вимагає постійних маркетингових спостережень і особливих методів обробки результатів.

Специфікою сучасного проектування нових моделей одягу є переорієнтація виробництва одягу з масового на дрібносерійне та одиничне, а також посилення значимості маркетингових досліджень з метою створення об'єктивних технологій урахування антропоморфних особливостей типологічних груп споживачів, їх соціально-демографічних ознак, а також психологічних та візуальних особливостей. Таким чином, при зміні умов функціонування вітчизняної легкої промисловості набуває актуальності проблема розширення та удосконалення змісту навчання проектування швейних виробів майбутніх викладачів дизайну та спеціальних дисциплін.

ЯРМАРКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ МОТИВАЦІЇ ДО ТВОРЧОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЙ) ТА УЧНІВ

*Томашівський Сергій
(м. Хмельницький)*

Безперечно – мотивація являється одним із головних рушіїв прогресу, як у глобальному так і в індивідуальному плані.

Одним із варіантів посилення мотивації до творчого розвитку ми обрали ярмаркову діяльність. Такий нетиповий, для шкільної системи вид художньої діяльності спонукатиме до якісно нового творчого розвитку як вчителя так і учнів. Одним з позитивних мотиваційних факторів творчого саморозвитку є монетизація результатів своєї діяльності в процесі ярмаркування.

Обраний вид художньої діяльності можливий, в повній мірі, лише за умови не тільки технологічної підготовки вчителя, але і художньої. Така підготовка передбачає навчання та вправління у широкому спектрі народних ремесел декоративно-ужиткового мистецтва. Також ознайомлення та

навчання застосувати новітні матеріали у традиційних художніх техніках на заняттях з креативного рукоділля.

З таких міркувань в навчальні плани підготовки фахівців з технологічної освіти у Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка запроваджено практикум з художньої обробки матеріалів та окрему дисципліну «Креативне рукоділля» для ознайомлення та навчання новітнім художнім технікам сучасного мистецтва.

Запропонований вид художньої діяльності – участь вчителя трудового навчання (технологій) та учнів у естон-ярмарках дає не лише хорошу мотивацію для творчого саморозвитку, але і популяризацію народного мистецтва, збагачення його новими техніками, прийомами та традиціями.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ МАЙСТРІВ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*Якименко Аліна
(м. Полтава)*

Сьогодення вимагає від суспільства змін, які відображаються у його переході до інформаційного середовища. Тому майстри народної творчості можуть перенести електронні варіанти робіт з декоративного розпису та живопису, вишивки та різьблення, в основі яких лежать традиції народного мистецтва до хмарного середовища.

Вагомий внесок у цьому робить компанія Microsoft, яка розробила сервіс Microsoft Office 365. Microsoft Office 365 – це хмаро орієнтований пакет програм, що охоплює такі сервіси комунікації, як електронна пошта; служба обміну миттєвими повідомленнями; засоби організації відео конференцій; а також сервіси для створення і редагування різноманітних матеріалів у режимі он-лайн. Саме завдяки даній технології майстри представляють свої вироби на власних сайтах, в електронних каталогах, на віртуальних сторінках музеїв, на теренах Інтернету.

Так, наприклад, роботи заслуженого майстра народної творчості України Забори Віри Петрівни, яка брала участь у першому міжнародному арт-фестивалі «Вишиванка як код нації» в м. Барселоні і отримала від Генерального Консульства України диплом і нагороду за участь та презентацію авторської колекції етноодягу «Полтавська вишивка» представлені в Інтернет-музеї народної творчості України.

Хмарні технології полегшують пропагування народного мистецтва, так як є загальнодоступними для користувачів в будь-який час та у будь-якому місці. Також свої здобутки майстри можуть демонструвати за допомогою соціальних мереж таких як Facebook та Twitter.

КОЛЕКТИВНЕ ТВОРЕННЯ ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Ковіка Богдан
(м. Полтава)*

Народна ярмаркова діяльність існувала як вираз матеріально-духовних потреб, ціннісних ставлень та прагнень людей. Однією з характерних її ознак є автономність, тобто втрата авторства в процесі побутування, що є процесом всенародного колективного творення, додаванням «до чужого загально визнаного свого індивідуального». Яскравим виявом колективного творення є наявність варіативного народного ярмаркового бачення, що підтверджується великою кількістю взірців української народної ярмаркової спадщини.

Все це зумовлене не лише прагненням кожного з «колективних авторів» збагатити зміст чи удосконалити форму ярмаркування, а й прагненням висловити своє власне бачення цього феномену на засада власних почуттів, роздумів, ціннісних орієнтацій.

Ярмаркова діяльність є виявом живої народної культури, каналом зв'язку між поколіннями, виступає глибинним і всебічним способом передачі духовно-матеріальних цінностей, запорукою сталого розвитку національної матеріальної і духовної культури.

Національний Сорочинський ярмарок – це надбання суспільної спадщини України, тобто надбання точно означеної людської спільноти. Це групове культурне надбання, проте воно одночасно є індивідуальним у тому сенсі, що відрізняється у своїй регіональній конкретності від інших видів і форм ярмаркової діяльності. Культурна спадщина будь-якого народу загалом передовсім є функцією невідривності контакту з його землею. Вона є знанням і засобом передачі до прийдешніх поколінь всього того найкращого, що було створено в Україні, про спосіб життєдіяльності і його одвічні істини. Це все те, що українці збільшували і збільшують, набули від своїх предків, і передавалося та передається у спадок наступним поколінням.

ОРНАМЕНТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИМВОЛІКИ В ДЕКОРАТИВНИХ ТВОРАХ НА СОРОЧИНСЬКОМУ ЯРМАРКУ

*Шах Ірина
(м. Полтава)*

Впродовж кількох тисячоліть орнаментика є найширшою сферою мистецької діяльності, важливою складовою пізнання не простих ритмів і циклів природи. В орнаментиці зберігаються та відтворюються символи й знаки різноманітних інформаційних систем. В основі мистецьких символів завжди лежало щось своє, народне, те що століттями складалося в житті народу, відповідало його уподобанням, його поетичному сприйманню, пов'язувалося з його звичаями.

Як зазначає М. Селівачов, дослідження орнаментики й орнаментальності актуальне не тільки з погляду пізнання національної художньої спадщини, але має загальнолюдське культурне значення. Вітчизняне мистецтво доволі ґрунтовно вивчало орнамент, як явище, невід'ємне від орнаментованих предметів. Етнографію в орнаменті цікавив в першу чергу етноісторичний зміст. Поруч із цими традиційними підходами заслуговує на увагу розгляд орнаментного мистецтва в плані гносеологічному, символічному, семіотичному, аксіологічному,

комунікативному.

У різноманітних орнаментах через магичні узори – обереги, що найповніше зберегли традиції «сивої давнини», ми бачимо своєрідність підбору та чергування візерунків, які передбачають народність, своєрідність символіки цілої України, єдність світоприйняття. Українська народна вишивка є цінністю, в якій народ закарбував бачення навколишнього світу, красу і неповторність оточення крізь символічну призму, притаманну лише йому. Розглянемо українську народну вишивку, як феномен народної культури, що відзеркалює історію, художню творчість та світогляд народу.

Вишивка – це не тільки майстерне творіння золотих рук народних умільців, а й скарбниця вірувань, звичаїв, обрядів, духовних устремлінь, інтелекту українського народу. Численні орнаментальні зображення тварин, птахів, рослин, дерев, квітів стверджують, що наші предки обожнювали їх, опоетизовували природу не лише у фольклорі, а й у декоративному мистецтві.

Відомо, що українська народна вишивка налічує більше 100 видів технік виконання, незліченну кількість орнаментів, мотивів, композицій, різнобарвну кольорову гаму. Як зазначає, Т. Кара-Васильєва, вивчення народної української вишивки закономірно входить в коло проблем національної культури, історії, етнографії, освіти, соціології, психології, бо саме знаковість, сакральне значення, семантика допомагають нам у своїй українській самоіндифікації. Це ті закодовані пильмена, які читаються в наших вишиванках і допомагають нам усвідомлювати свою належність до свого етносу, засвідчують невмирущі життєствердні сили, допомагають у формуванні етнічної свідомості.

У давні часи вишивка носила оберегове значення. Вона оберігала родину і окремих людей від недобрих проявів природи і недобророзичливців. В узори закладалися символи, які налаштовували на процвітання, урожай, багатство, щастя і ін. Тобто вишивка мала в першу чергу сакральне значення. Вишиття часто мало магичну силу. Раніше вишивалися майже всі предмети

одягу: сорочки, корсетки, свитки, кожухи, спідниці, киптарі, хустини, очіпки, лучки, намітки, а також рушники, скатертини, тощо. Узор наносили кругом шиї, на рукавах, на подолі – скрізь де потрібно було захистити жінку матір, чоловіка.

За мотивами орнаменти вишивок поділяються на 3 групи:

- геометричні (абстрактні);
- рослинні;
- тваринні (зооморфні).

Найбільше в українському народному орнаменті рослинних мотивів. Рослинний світ – квіти, дерева, трави – здавна міцно прив'язаний у традиційній свідомості українського народу. В основі рослинних орнаментів лежить завдання перенести у вишивку красу природи. Найпоширенішим рослинними мотивами є «калина», «дерево життя», «мак», «виноград», «хмель».

Калина – символ краси, кохання. Оскільки калину пов'язували з народженням Всесвіту, вогненної трійці: Сонця, Місяця, Зорі, то назву вона отримала від давньої назви Сонця – Коло.

Дерево життя – один з найдавніших і найчастіше вживаних образів – символ життя роду. Він завжди повинен мати свої обов'язкові компоненти. Перш за все це стовбур з лисками – символ минулого покоління, квіти та плоди – символ теперішнього покоління, та не розпущені пуп'янки – майбутнє покоління. Якщо хоч один з обов'язкових компонентів не буде виконаний, то це призведе до негативних наслідків.

Мак – символ пишності, оздоблення, з давніх часів є символом Діви Марії. З давніх-давен на Україні святили мак і ним обсівали людей і худобу, бо вірили, – що мак має чарівну силу, яка захищає від усякого зла.

Виноград – символ радості, краси, створення сім'ї, символ Ісуса Христа. Сад-виноград є життєвою нивою на якій чоловік є сівачем, а жінка має обов'язково рости і плекати дерево їхнього роду.

Хмель – символ молоді, любові. Він несе в собі знак розвитку, буяння та кохання. Хмель – це весільна символіка.

Найдавнішими орнаментами, створеними людством є геометричні, які сягають своїм корінням ще в добу первісності.

Геометричні орнаменти належать до найбільш давніх, вони притаманні всім видам народного мистецтва і всій слов'янській міфології. В українських вишивках збереглася значна кількість геометричних орнаментальних мотивів, які мали в давнину магічний зміст. Вишивки були своєрідним оберегом від злих сил. Однак з плином часу семантика їх забулася, втрачено їх первісне значення, вишивки стали тільки художнім оздобленням. Відмітною рисою геометричних орнаментів є віртуозність внутрішньої розробки мотивів у поєднанні з чіткою лінією, що об'єднує всю композицію, створює спокійний розмірений ритм.

Найбільш поширеними мотивами геометричних орнаментів є хрест, ромб, квадрат, коло, трикутник, шеврони та різноманітні їх поєднання з яких утворюються нові мотиви.

Хрест – символ Бога; символізує ідею центричності, прямий хрест – це символ Сонця, Творця, чоловічого начала. Косий хрест – уособлення жіночого начала, Місяця. Накладання цих двох фігур дає подвійний хрест, або 8-променевою зірку – символ об'єднання двох начал. Перехрещення двох ліній символізувало зустріч Земного з Небесним.

Ромб – символ родючості, запліднення, символ жіночого начала в природі – Матері Природи. В орнаменті цей знак зображують у вигляді ромба з гачками на нижній та верхній вершині. Такий символ ще носить назву «ромб-жаба».

Квадрат – символ достатку, багатства, благополуччя; здавна символізує чотири сторони світу, чотири пори року, чотири пори віку. Поділ квадрата хрестом на чотири частини – духовний знак родючості, плодючості.

Коло – символ досконалості; символ Сонця.

Трикутник – символ вогню, який дещо нагадує язик полум'я. Також цей мотив символізує Трійцю. Трикутник вершина якого спрямована догори – знак Духа, якщо вершина спрямована донизу – символ Матері.

Шеврони – елементи, що нагадують трикутник, однак не мають основи. Вони є двох видів – вершиною догори та вершиною донизу. Шеврони вершиною догори символізують чоловіче начало (духовне), вершиною донизу – жіноче начало (матеріальне).

Крім того, присутність у вишивках мотивів, що означали окремі природні явища чи солярні знаки, могло додавати всьому комплексу календарного характеру або ж вносити туди елементи аграрної магії – побажання дощу, теплого літа, гарного врожаю тощо.

Для українських візерунків типові зображення не цілої реалії, а лише її найхарактернішої ознаки. Це властиве всім типам візерунків, але найбільше зооморфним, де тільки назва дозволяє вгадати в схематичному знакові натяк на певну живу істоту. Виняток становлять зображення птахів, які подаються не тільки у вигляді голівок і лапок, а й у повному профільному силуеті з характерними видовими ознаками.

Найпоширенішими мотивами тваринних орнаментів є півень, голуби, лебеді, ластівка.

Півень – символ захисту від зла; символ невсипущої пильності, символізує схід сонця.

Голуби – символ неба, миру, кохання.

Лебеді – символ вірності, любові та чистоти.

Ластівка – символ весни, сімейності; у християнстві – символ Воскресіння, нового життя.

З-поміж незліченного розмаїття мотивів і елементів української орнаментики є деякі, що трапляються в окремих місцевостях, є характерними для ширших регіонів і є кілька десятків загальнонаціональних, які схожі по всій Україні своїми обрисами та народними назвами.

Загалом ми бачимо, що аналіз можливої символіки різних мотивів орнаментики української вишивки дає нам можливість підтвердити, що народна пам'ять у вигляді цих орнаментів зберегла стародавню культури разом із давньою знаковою системою. Це добре проглядається не лише в

символіці окремих орнаментальних мотивів, а й у тому, як вони комбiнуються у вишивці. Принцип розміщення орнаментів у загальній композиції вишивок був чітко регламентований і найважливішим його завданням було заклинати на щасливу долю, довге життя, багатство, здоров'я та захист від нечистої сили.

Сьогодні значно підвищився інтерес до етнічної спадщини рідного народу. Адже без минулого ми не можемо побудувати сьогодення, без коренів немає майбутнього в жодної людини. Незважаючи на всі складнощі наші предки передали нам багаті скарби духовної та матеріальної культури, які стають інтересом багатьох народів.

МАЙСТЕР-КЛАСИ З ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК СУЧАСНА ФОРМА МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ

Савицька Олена

(м. Бердянськ)

На сучасному етапі розвитку освіти актуальним стає виявлення, узагальнення і поширення інноваційного педагогічного досвіду. Однією з ефективних форм поширення власного педагогічного досвіду є така сучасна форма методичної роботи як майстер-клас.

За останні роки з'явилася низка робіт, посвячених розгляду різних методичних аспектів підготовки та проведенню майстер-класів в освіті. Цим питанням опікувалися М. Архіпова, І. Бец, З. Брисова, М. Головань та інші.

Мета статті полягає у висвітленні змістовних і методичних особливостей підготовки і проведення майстер-класу.

Майстер-клас – це відкрита педагогічна система що дозволяє демонструвати нові можливості педагогіки розвитку і свободи.

Майстер-клас – це особливий жанр узагальнення і поширення педагогічного досвіду, розроблений оригінальний метод, що є фундаментально, або авторську методику, що спирається на свої принципи і має певну структуру. З цієї точки зору майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду тим, що в процесі його проведення йде безпосереднє обговорення пропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми як з боку учасників майстер-класу, так і з боку Майстра (під Майстром мається на увазі педагог, провідний майстер-клас)

Вказана форма методичної роботи є ефективним прийомом передачі досвіду вчення і виховання, оскільки центральною ланкою є демонстрація

оригінальних методів освоєння певного вмісту при активній ролі всіх учасників заняття.

Отже, майстер-клас – це форма заняття, в якій сконцентровані такі характеристики:

- виклик традиційній педагогіці;
- особа вчителя з новим мисленням;
- не повідомлення нових знань, а спосіб самостійної їх побудови за

допомогою всіх учасників заняття.

Узагальнюючи сказане, можна виділити найважливіші особливості майстер-класу, а саме:

1. Новий підхід до філософії вчення, що ламає сталі стереотипи.
2. Метод самостійної роботи в малих групах, що дозволяє провести обмін думками.
3. Створення умов для включення всіх в активну діяльність.
4. Постановка проблемного завдання і його розв'язання через програвання різних ситуацій.
5. Прийоми, що розкривають творчий потенціал, як Майстра, так і учасників майстер-класу.
6. Форми, методи, технології роботи повинні пропонуватися, а не нав'язуватися учасникам.
7. Процес пізнання набагато важливіший ніж само знання.
8. Форма взаємодії – співпраця, співтворчість, спільний пошук.

Таким чином слід звернути увагу при підготовці майстер-класу на те, що в технології його проведення головне – не повідомити і освоїти інформацію, а передати способи діяльності, будь то прийом, метод, методика або технологія. Позитивним результатом майстра-класу можна вважати результат, що виражається в опануванні учасників новими творчими способами вирішення педагогічної проблеми, у формуванні мотивації до самонавчання, самовдосконалення, саморозвитку. Це достатньо технологічно складний процес з певними вимогами до його організації і проведення.

МАЙСТЕР-КЛАС ІЗ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЯК

МЕТОДИЧНИЙ ФОНД ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ, ТЕХНОЛОГІЙ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ОСДГ «ПРОЕКТУВАННЯ ЯК МЕТОД ПІЗНАННЯ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ»)

*Чемшиш Валентина
(м. Полтава)*

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського прикладає багато зусиль для забезпечення науково-методичного супроводу підвищення кваліфікації учителів в контексті реалізації концептуальних засад Нової української школи як на курсах підвищення кваліфікації (очна, очно-дистанційна та денна форма навчання) так і в міжкурсовий період.

Значну роль у цьому відіграє обласна спеціальна дослідницька група (ОСДГ) «Проектування як метод пізнання в освітній галузі «Технології», яка понад 14 років (з 2004 року) працює над проблемою «Формування технологічних компетентностей та конкурентоспроможної особистості в умовах ринку праці».

Мета створення ОСДГ – підвищення професійної, технологічної компетентностей педагогічних працівників та залучення вчителів до науково-дослідницької роботи.

На засіданнях, відкритих заняттях учасники ОСДГ опрацьовують наукову та методичну літературу, розробляють та апробують різні нові педагогічні технології, підручники, проекти, фрагменти нестандартних уроків, беруть участь: в експериментальних роботах; розробці навчальних програм; уроків; електронних посібників за новим Держстандартом, які отримують гриф Міністерства освіти і науки України

У рамках засідань проводяться творчі звіти учасників ОСДГ, круглі столи, ділові ігри, тренінги, майстер-класи з різних технологій та технік.

Зокрема, проекти: «Сорочинський ярмарок», «Театр мод», МП «Комфорт», МП «Зима-літо»; «Народна іграшка», «Солом'яне диво», «Полтавська різьба», «Технологія дизайну предметів інтер'єру в техніці

«Декупаж», «Котилося яєчко», «Художня обробка деревини різьбленням», «В'ється нитка калинова рушниковим дивошвом», «Відродження народних ремесел Решетилівщини» та Міжнародний проект «Рушник єдності макаренківських поколінь», «Полімерна глина», «Електронні дидактичні матеріали з трудового навчання», «Графічні редактори на уроках трудового навчання та креслення» з презентацією на електронних носіях.

Практикуються виїзні засідання ОСДГ на базі Решетилівського художнього ліцею, Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному, колегіуму мистецтв в Опішному, Полтавської галереї мистецтв, Державного музею А. С. Макаренка (с. Ковалівка), де проводяться презентації, майстер-класи Заслуженими майстрами народної творчості Пошивайлом М. І., Вакуленко Н. В., Пілюгіним Є. І., Бабенко О. О., Свиридюк Н. О., родиною Маркар'ян.

У рамках проведення IV етапу XXXV Всеукраїнської учнівської олімпіади з трудового навчання (технології), що проходила в м. Полтава (26-31.03. 2017 р.) учасники ОСДГ провели для керівників команд з різних областей України понад 20 майстер-класів з різних технік та технологій, включаючи притаманні лише Полтавщині.

До складу учасників ОСДГ ввійшли 18 творчих учителів новаторів, лідерів трудового навчання, технологій та креслення області, які на сьогодні мають звання:

- «Заслужений учитель України» – 4 (22%);
- «Відмінник освіти України» – 10 (55%);
- «Вчитель-методист», «Старший учитель» – 18 (100%).

Забезпечення відповідності роботи ОСДГ сучасному науковому рівню дослідження проблеми за напрямками діяльності кожного учасника здійснюють наукові керівники:

– *Титаренко Валентина Петрівна*, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г.Короленка

(обслуговуючі види праці);

– *Цина Андрій Юрійович*, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики технологічної освіти факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка(технічні види праці);

– *Чемшит Валентина Григорівна*, науково-методичний керівник, координатор ОСДГ, методист вищої кваліфікаційної категорії відділу природничо-математичних дисциплін та технологій ПОІППО ім. М. В. Остроградського, старший учитель, Відмінник освіти України.

Досвід роботи СДГ «Проектування як метод пізнання в освітній галузі «Технології» занесено до обласної картотеки передового педагогічного досвіду та висвітлено:

– газета «Трудове навчання», видавництво «Шкільний світ» : № 6 , червень 2014 р.; № 6 червень 2015 р.; № 7, липень 2013р.; № 11, листопад 2013 р.; № 5, 2013 р.; № 6, червень 2011 р.;

– журнал «Трудове навчання в школі», видавництво «Основа»; № 8 серпень 2011р. №№ 20-24, 2014 р;

– журнал «Імідж сучасного педагога» № 6, 2009 р.;

– збірки наукових праць за наслідками Міжнародних науково-практичних конференцій, які проходили на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка – 5.;

– сайти ПОІППО «Новини ПОІППО» та «Друкована продукція»:

http://poippo.pl.ua/images/FILES/nml/drukov_produk_POIPPOPDF/2016/chemshut.pdf <http://poippo.pl.ua/>.

МАЙСТЕР-КЛАС «ДЕКУПАЖ. ЧАРИ СВОЇМИ РУКАМИ»

Лисенко Лариса

(с. Кибинці, Полтавська область)

Дуже популярна нині техніка об'ємного декупажа , чи як тепер прийнято називати 3D. Нині декупаж, можна сказати, переживає друге народження. Адже ця стародавня техніка прикраси предметів знову увійшла

у моду.

Зараз мода на декупаж поширюється у світі, швидко і нестримно. Мільйони людей із захватом ріжуть папір і обклеюють ним практично будь-які предмети.

У наш час неймовірно розвинулася мода на речі «ручної роботи», на унікальні подарунки, елементи інтер'єру та одягу.

Займатися творчістю сьогодні цікаво і модно. Куди не глянь, кожен другий шиє, вишиває, клеїть і майструє. Непомітно сам спокушаєшся зробити що-небудь гарне і бажано корисне.

Декупаж – слово 20-го сторіччя – прийшло від французького слова *decouper*. Папір *cutouts* був розрізаний та приклеєний до пофарбованої або позолоченої поверхні.

Декупаж надає величезні можливості для імітації різних технік: розпису по дереву, склу, кераміці, фарфору, тканині і іншим поверхням.

Мотиви на серветках існують самі різні: від зображення квітів і фруктів до стилізованих портретів людей.

Нині в декупажі популярні такі стилі, як: прованс, вікторіанський стиль, шеббі-шик, сімплісіті, мілітарі, етно. Це обумовлено насамперед поточними тенденціями в стилістиці інтер'єрів.

Декупаж (від французької *decourage* – «те, що вирізане») – це мистецтво прикрашання предметів інтер'єру за допомогою наклеювання красивих вирізок з серветок, тканини та інших матеріалів.

Дана техніка була відома ще в середні століття в Китаї. Можливо, що мистецтво існувало і раніше.

Декупаж широко використовується для прикрашання предметів інтер'єру, а також для створення подарунків.

Прямий декупаж ще називають класичним. Картинка наклеюється безпосередньо на підготовлену для декорування поверхню. Причому такою поверхнею може бути будь-яке дерево, глина, кераміка, скло, метал, тканина, шкіра тощо. Картинки можна узяти з серветок, рисового паперу, чи

декупажних карт.

Зворотний декупаж застосуємо для декорування прозорих скляних поверхонь.

Художній декупаж ще називають димчастим. У цьому виді декупажу панує цілковита імітація художнього розпису. За рахунок різних прийомів повністю стирається межа між наклеєною картинкою (серветкою, рисовим папером, декупажною картою) і тлом.

Сутність техніки полягає у тому, що поверхню для декорування оклеюють шматочками паперу. Виходить імітація клаптевої ковдри, чи техніки печворк.

Серед стилів декупажу нині лідерські позиції займає кантрі в представництві французького провансу, вікторіанський стиль (консерватизм, класика, червоне дерево, зістарена розкіш, аристократичні візерунки тканин, шляхетні кольори), мілітарі (хакі, суворі форми, металеві оздоблення), симпліситі (ампір з домінуванням білого кольору, завитків, мереживних мотивів, медальйонів) і етно-течії (зокрема, рустикальний стиль).

Шебби-шик, також відомого як потертий шик – це апеляція до затишних бабусиних домівок, імітація старовини з допомогою білої чи світлої пастельної основи розвитку та пасторальних мотивів з іншими кольорами, з безліччю милих деталей, легкістю і романтичністю образу.

Ефект потертості допомагає досягти зорового відчуття вже використаної, потертої з часом поверхні, і належить до технік зістарювання поруч із кракелюром і патинируванням. Найчастіше потертості потрібні для декорування у стилі шебби-шик, щоб зробити відчуття багатой історії.

Кракелюр це створення штучного розтріскування для візуального ефекту старовинної текстури.

Техніка відкриває безмежний політ фантазії. Приміром, можна застосувати у роботі старовинні листівки чи фотографії, які можуть створити зі звичайного сучасного виробу унікальний предмет старовини.

І все ж таки нині найпопулярнішим матеріалом для декупажу є

серветки. Застосовувати цей вид оформлення можна на абсолютно всіх предметах: посуд, книжки, шкатулки, свічки, музичні інструменти, горщики для квітів, флакони, меблі, взуття та навіть одяг.

Декупаж надає змогу імітації різних технік: розписи по дереву, склу, кераміці, порцеляні, тканині та іншим поверхням.

Техніка декупажа йде впевненим кроком з країни у країну, заглядаючи шляхом в творчі гуртки, в школи і навіть дитячі садки.

Момент приклеювання зображення на основу є найскладнішим етапом у техніці декупажу . Чітких правил немає, кожен майстер віднаходить свій шлях творення ідеального зображення.

Клей-лаки для декупажу забезпечують склеювання, герметизацію й оздоблення одночасно. Можуть надати роботі матовий чи глянцеваий ефект. Працювати із нею легко і приємно.

«Файловий метод» допомагає приклеїти серветку максимально рівно, без складок і розривів: мотив накладають на файл долілиць, змочують водою, притискають до основи з нанесеним раніше клеєм, пригладжують і прибирають файл.

При оздобленні предмета ножиці є основним інструментом. Тому до їх вибору варто підійти правильно. Краще використовувати невеликі загострені ножиці із закругленими кінцями. Саме ними буде зручно вирізати деталі з тонкого матеріалу, наприклад, із серветки.

Пензлик повинен бути плоским і напівжорстким, шириною 1-2см. Ним буде добре наносити як фарби, так і лак.

Для наклеювання картинок на будь-яку поверхню, крім тканини, можна використовувати спеціальний клей для декупажу або ж звичайний клей ПВА. А для фінішного покриття підійде акриловий лак на водній основі. Залежно від того якого ефекту ви хочете досягти лак може бути: глянсовий, матовий.

Декупаж здатний подарувати нове життя старим предметам. Він вносить нові цікаві штрихи в інтер'єр кожного будинку, додаючи йому оригінальності та вишуканості.

Найважливішим, мабуть, є те, що мистецтво декупажу може опанувати будь-хто. Для цього не потрібно особливих талантів. Потрібно лише бажання і терпіння, щоб йому навчитися.

Чималою перевагою буде і те, що дане мистецтво не вимагає особливих матеріальних витрат, адже багато з необхідних зображень ви знайдете у себе вдома. Їх можна вирізати з газет або журналів, книг, серветок, листівок, фотографій і навіть з тканини та мережива, або купити спеціальні серветки чи карти для декупажу.

ДЕКОРАТИВНА ПЛЯШКА ІЗ СІЛЛЮ – НАДІЙНИЙ ОБЕРІГ ОСЕЛІ

*Манько Ілона
(м. Горішні Плавні)*

Наші пращури вважали, що дім потрібно захищати не лише від негоди, але й від зла. Звичай прикрашати домівки оберегами походить із сивої давнини, коли люди виготовляли обереги власноруч із природних матеріалів. Обереги захищали оселю від лихого ока, несли добробут, мир, любов та навіть лікували.

Існує кілька типів оберегів. Одні з них оберігають від пристриту, другі притягують удачу або відводять біду, треті зроблені на фінансовий успіх або удачу в любові.

Універсального оберега, який би зробив усе вище перераховане реальністю, не було. Кожен оберег мав свою окрему важливу функцію.

Психологи стверджують, що найкраще працюють обереги, зроблені своїми руками, оскільки людина під час створення вкладає в них усю свою енергію і силу бажання.

Кожен матеріал несе свою особливу енергетику. Так, наприклад, дерево володіє лікувальними властивостями.

Можна зробити оберег із тканини, але головну роль виконує не сама тканина, а те, що знаходиться всередині. Із тканини шиють мішечки, в які ховають різні трави або інші речі.

Метал найчастіше використовують для залучення фінансового успіху.

Звичайна сіль – оберіг для дому. Вона відганяє нечисту силу та інше зло, оскільки має магичні властивості. Практично кожна сільська знахарка знає про це. Виникає питання, як скористатися її якостями?

Потрібно зробити з цього мінералу амулети, талісмани, обереги.

Слід зазначити, що цей мінерал, на відміну від інших, буде служити кожній людині, і не важливо, під яким знаком вона народилася.

Декоративна пляшка з фарбованою сіллю є прикрасою для інтер'єру, а найголовніше є оберегом для оселі.

Послідовність виготовлення оберегу. Спочатку використовуємо різні способи фарбування солі:

1) змішати сіль з гуашевою фарбою, висушити у духовці та перетерти через сито;

2) натерту кольорову крейду змішати із сіллю;

3) пофарбувати сіль соком апельсину, паприкою, перцем або іншими натуральними барвниками.

Виготовлення виробу:

у чисту та суху пляшку (будь-якої форми та розміру) по черзі насипати шари солі різного кольору (за бажанням створювати візерунки), закрити пляшку та прикрасити.

Створюючи обереги, бажано користуватися такими правилами:

1) ніхто не може будь-кого примусити або упросити зробити оберіг, вони виготовляються тільки з доброї волі та від чистого серця;

2) найсильніші обереги ті, які виготовлені кровними родичами;

3) уважно вибирати матеріал для виготовлення оберегу, враховуючи його властивості;

4) у процесі створення оберегу варто постійно думати про людину, для якої він створюється.

Найбільш дієвими і сильними вважаються обереги, виготовлені власноруч із чистими помислами і щирими намірами. А головне – з глибокою

вірою у його ефективність.

МАЙСТЕР-КЛАС ІЗ ВИГОТОВЛЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНОЇ ПИСАНКИ–МОТАНКИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ВИШИВКИ

Кульчинська Ніна

(с. Полузір'я, Полтавська область)

Науково-методична проблема полягає у формуванні творчої особистості та творчої уяви учнів на уроках технологій та заняттях гуртка, виховання поваги до звичаїв і традицій українського народу . Формування національної свідомості молоді стає державною справою, тому що її рівень на сучасному етапі є не достатнім. У зв'язку з цим у навчальний процес необхідно включити вивчення культурно-історичного надбання народу, а саме традицій українського народу, їх збереження та відродження. На мою думку, велике значення для успішного закріплення вивченого матеріалу має пошукова робота. Заняття гуртка допомагають дітям розумно й цікаво проводити свій вільний час, пробуджує допитливість, любов до праці, формують повагу до звичаїв і традицій українського народу, виховують охайність і старанність у роботі.

За основу творчого доробку мною були взяті орнаменти та символіка української народної писанки, види швів української народної вишивки, а техніку вишивки геометричних орнаментів запозичила при вивченні японських вишитих куль «темарі» .

Темарі – традиційна японська вишивка на кулях, яка відома ось уже кілька століть. Це гра в «ручний м'яч», який дівчата стали прикрашати багатою шовковою вишивкою і згодом нехитра спортивна гра перетворилася на витончене мистецтво.

Майстер-клас із виготовлення писанки-мотанки з елементами вишивки використовується на уроках технологій при вивченні нетрадиційної писанки, на заняттях гуртка, під час проведення майстер-класів районного, обласного та республіканського рівнів.

Авторська розробка може використовуватися в різних сферах творчої діяльності, має можливість урізноманітнити традиційний вид української народної писанки, є цікавим елементом новизни в поєднанні мотивів української вишивки та орнаментів української писанки.

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

*Крутицький Сергій
Постернак Ірина
(с.мт. Диканька)*

Декоративно-прикладне мистецтво визначає художню специфіку народної культури і, на нашу думку, може й повинно нині стати засобом національного відродження та естетичного виховання молоді. Майстер-клас у декоративно-прикладному мистецтві служить не лише для передачі накопиченого століттями досвіду майстрів та збереження традицій ремесла, але й для ознайомлення, вивчення та розповсюдження новітніх технологічних та методичних розробок.

Метою майстер-класу є передача особистого професійного досвіду, унікальних авторських розробок у сфері творчої і педагогічної діяльності майстра. Проводячи майстер-клас, вчитель ніколи не повинен прагнути просто передати знання. Він повинен намагатися задіяти учасників у процес, створити атмосферу відкритості, доброзичливості, співтворчості у спілкуванні. Це досить технологічно складний процес з певними вимогами до його організації та проведення. Зазвичай, свої майстер-класи ми організовуємо за таким орієнтовним планом:

1. Актуалізація теми. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності.
2. Теоретична інформація (знайомство з технікою, історією виникнення, прийомами роботи, передачею особистого досвіду (виставка творчих робіт майстра-педагога).
3. Практична частина (залучення слухачів до майстер-класу, демонстрація методів і технік роботи, обмін думками, образна інтерпретація).

4. Спільна робота майстра-педагога з аудиторією.

5. Рефлексія.

Для якісної підготовки та проведення майстер-класу визначаємо певні критерії якості, дотримуючись яких ми зможемо красиво, ексклюзивно, творчо презентувати виріб, отримати при цьому очікуваний результат, сформувати в учасників ціннісне ставлення до культури та мистецтва.

Узагальнюючи сказане, можна виділити найважливіші особливості майстер-класу, а саме: новий підхід до подачі матеріалу, що порушує застарілі стереотипи (з практики можемо зазначити, що зараз для проведення майстер-класів дуже актуально використовувати хмарні технології (QR-коди, вебквести, мультимедійний скрепбук, мережний сервіс-Padlet та інше), створення умов, що розкривають творчий потенціал, як педагога, який проводить майстер-клас, так і його учасників (співробітництво, співтворчість, спільний пошук).

МАЙСТЕР-КЛАС «ПОЛТАВСЬКА ТРАДИЦІЙНА ВИШИВКА» ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНОЧОЇ СОРОЧКИ

*Охріменко Лідія
(м. Полтава)*

Сьогодні в закладах вищої освіти велика увага приділяється стимулюванню майбутніх учителів трудового навчання та технологій до пізнавальної активності особистості, досвіду, а також творчої діяльності. Саме тому, щоб реалізувати цей процес потрібно особистість зацікавити народним мистецтвом, яке дає можливість людині пізнати саму себе, спонукає її до саморозвитку і самовдосконалення.

Тому на різних заходах, які присвячені декоративно-прикладній творчості, особливого значення займають майстер-класи з виготовлення української жіночої сорочки з урахуванням полтавської традиційної вишивки.

Майстер-клас «Полтавська традиційна вишивка» з виготовлення

української жіночої сорочки дає можливість кожному учаснику ознайомитися з особливостями крою, техніками вишивання, які характерні для Полтавщини за технологією пошиття. Він є безпосередньо головним засобом у процесі формування естетичного виховання молоді.

Жіноча українська сорочка є головним комплектом полтавського традиційного костюма. Тому викладач, який проводить майстер-клас, демонструє не лише техніки та особливості їх вишивання, а звертає увагу на матеріали, інструменти і пристрої.

Перед початком майстер-класу, викладач демонструє ряд жіночих сорочок, які характерні для Полтавщини. Візитівкою серед полтавських сорочок є сорочка, яка вишита білим по білому.

Крій займає велике значення у виготовлення виробу. Адже, правильно викроївши сорочку, дотримуючись певних розрахунків, вона відповідатиме певному розміру. Від крою залежить розміщення вишивки на передній частині полотнища і рукавах.

Перш ніж розкроїти сорочку, потрібно створити ескіз майбутнього виробу і зняти мірки. Потім виконавши розрахунки, приступити до крою української сорочки. Це будуть чотири полотнища, два з них матимуть квадратну форму (задня і передня частина полотнища), а інші – прямокутну (рукава). Вже після завершення роботи, виконується моделювання української жіночої сорочки.

Важливого значення мають матеріали, які є основою виготовлення виробу, з урахуванням технік полтавської традиційної вишивки.

Ще за історичних часів основною тканиною для вишивання жіночої сорочки були полотняні, лляні, вовняні домашнього виготовлення, пізніше – батист, маркізет, плис, плюш, шовк фабричного виробництва. Також є матеріал, яким вишивають, тобто нитки. Вони були конопляні, лляні, вовняні та нитки фабричного виготовлення – шовк, металеві золоті та срібні нитки. Сьогодні це найчастіше нитки «муліне» DMC (Франція) білих та пастельних кольорів, що характерні для вишиванок Полтавщини.

Щоб краще засвоїти техніки для вишивання, то найкращими матеріалами для проведення майстер-класу є лляне полотно. Для дітей рекомендується використовувати мішковину з великим переплетенням, це дає змогу краще засвоїти навички виконання різних технік.

Викладач, під час проведення майстер-класу, звертає увагу на те, що важливого значення у оздобленні української жіночої сорочки вишивкою займають техніки, які характерні для Полтавщини, серед них: лиштва, яку найчастіше поєднують з виколюванням, зерновим виводом, різними видами мережок. Принцип вишивання лиштвою полягає в настиланні паралельних стібків, які віддалені один від одного на одну нитку; мережка, яка належить до прозоро-рахункових швів. Для виконання мережок необхідно витягнути горизонтальні нитки тканини, а вертикальні зібрати голкою в пучки і обкрутити вишивальною ниткою, а також закріпити краї тканини, тобто нашити закріпку-качалочку (праву та ліву) з паралельних стібків, до яких входять три-чотири нитки основи. Мережки виконуються справа наліво. Основними видами мережок є: прутик, кольоровий прутик, черв'ячок, подвійний прутик, стовпчик, гречечка, вівсяночка, лучка, ляхівка, багаторядна ляхівка, прутик з настилом, чисна та безчисна мережка.

Під час проведення майстер-класу, майстер акцентує увагу на технології виконання технік, що характерні для Полтавщини. Наприклад, для виконання мережки «прутик з настилом» потрібно з правого боку зверху вниз нашити закріпку-качалочку з паралельних стібків на 2-3-4 нитках основи (в залежності від товщини тканини). Кількість стібків залежить від ширини мережки, але крайні стібки повинні бути на дві нитки вище і нижче від мережки. Особливістю виконання техніки «зерновий вивід» є те, що вишиваючи, треба притягувати нитки тканини вишивальною ниткою, щоб «дірочки» були однакові.

Для того, щоб надати виробу естетичного вигляду, після його завершення, рекомендується його випрати у теплій воді, а потім провести волого-теплову обробку за допомогою прасувальної дошки, праски чи

парогенератора.

Отже, майстер-клас «Полтавська традиційна вишивка» з виготовлення української жіночої сорочки у закладах вищої освіти сприяє естетичному вихованню молоді, формує знання, уміння і навички, які стосуються не лише традицій і звичаїв Полтавщини, але й дають можливість поринути в історію українського народу. Молодь повинна знати історію та витоки полтавської традиційної вишивки, уміти розрізняти вишивку інших регіонів України та техніки її виконання, і при цьому, вміти власноруч виготовляти виріб із застосуванням технік, які характерні для Полтавщини.

НАШІ АВТОРИ

Антонович Євген Антонович – професор, завідувач кафедри етнодизайну та дизайну реклами Національної Академії керівних кадрів культури і мистецтв (м. Київ)

Байбара Тетяна Василівна – учитель трудового навчання та технологій Новосанжарського навчально-виховного комплексу Новосанжарської районної ради Полтавської області

Бергсма Богдана Сергіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Бєлова Юлія Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ)

Білоброва Світлана Дмитрівна – вчитель-методист вищої кваліфікаційної категорії Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа I–III ступенів № 27» (м. Полтава)

Близнюк Микола Миколайович – Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв (м. Косів)

Борисова Тетяна Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Бучківська Галина Вікентіївна – кандидат педагогічних наук, докторант, професор кафедри образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва і трудового навчання Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький)

Вовк Надія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Волоський Вячеслав Валерійович – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Гаврілова Людмила Гаврилівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Галамбош Габрієлла Василівна – кандидат педагогічних наук,

асистент кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Гиря Інна Олександрівна – майстер виробничого навчання кафедри виробничо-інформаційних технологій та безпеки життєдіяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Голева Тетяна Володимирівна – викладач соціальних дисциплін Вінницького технічного коледжу (м. Вінниця)

Герасименко Лариса Віталіївна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри психології, педагогіки та філософії Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (м. Кременчук)

Голіяд Ірина Семенівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ)

Греб Олена Олександрівна – магістрант групи ТД-52 факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Григор'єва Олександра Євгеніївна – учениця 11 класу Полтавської загальноосвітньої школи № 38, лауреат I премії міського конкурсу «Мій Гоголь» (м. Полтава)

Гриценко Лариса Олександрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Гурина Вікторія Михайлівна – методист районного методичного кабінету відділу освіти Миргородської районної державної адміністрації Полтавської області (м. Миргород)

Даннік Людмила Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ)

Дмитренко Віталій Анатолійович – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Дмитренко Наталія Євгеніївна – науковий співробітник Полтавського хулоднього музею (Галерея мистецтв) імені Миколи Ярошенка (м. Полтава)

Євтухова Тетяна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничо-математичних дисциплін та інформатики в початковій освіті Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Єнко Ярослав Миколайович – завідувач відділом науково-експозиційної роботи Національного музею-заповідника М. В. Гоголя у с. Гоголове Шишацького району Полтавської області

Зелюк Віталій Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент, в. о. завідувач кафедри педагогічної майстерності, ректор Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (м. Полтава)

Зубко Людмила Василівна – вчитель історії Хитцівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Гадяцького району Полтавської області

Ірклієнко Вікторія Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кадачикова Світлана Анатоліївна – учитель трудового навчання Дібрівської загальноосвітньої школи I-III ступенів Миргородської районної ради Полтавської області (м. Миргород)

Калязін Юрій Володимирович – кандидат технічних наук, доцент кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кербут Юлія Василівна – завідувач лабораторії інженерної та комп'ютерної графіки факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Ковіка Богдан Валерійович – магістрант групи факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Козирод Ольга Геннадіївна – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кондель Володимир Миколайович – кандидат технічних наук, доцент кафедри виробничо-інформаційних технологій та безпеки життєдіяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кондор Марія Юріївна – аспірант кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кононенко Володимир Володимирович – кандидат історичних наук, доцент кафедри романо-германської філології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кононенко Наталія Олексіївна – викладач німецької мови вищої категорії, старший викладач Аграрно-економічного коледжу Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава)

Кононенко Серій Володимирович – інтерн Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава)

Корець Микола Савич – доктор педагогічних наук, професор, проректор із науково-педагогічної та адміністративно-господарчої роботи Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

Король Лариса Леонідівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства та іноземних мов Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кравченко Вікторія Леонідівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської та німецької філології Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

Круницький Сергій Іванович – учитель трудового навчання і технологій Опорного закладу «Диканський навчально-виховний комплекс імені М. В. Гоголя «Загальноосвітня школа I-III ступенів-дошкільний навчальний заклад» Диканської районної ради Полтавської області

Ксьонз Світлана Володимирівна – учитель трудового навчання загальноосвітньої школи №1 імені Панаса Мирного Миргородської місцевої ради Полтавської області (м. Миргород)

Кудря Оксана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри виробничо-інформаційних технологій та безпеки життєдіяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кузуб Людмила Анатоліївна – учитель трудового навчання Семенівського навчально-виховного комплексу № 2 Семенівської селищної ради Полтавської області

Кузьменко Павло Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кулик Євген Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Кульчинська Ніна Іванівна – учитель трудового навчання та технологій Ползуірського навчально-виховного комплексу Новосанжарської районної ради Полтавської області

Куратнік Сергій Леонідович – учитель трудового навчання та технологій Комунального закладу «Полтавська гімназія «Здоров'я» № 14» (м. Полтава)

Куратнік Тетяна Вікторівна – учитель трудового навчання та технологій Комунального закладу «Полтавська гімназія «Здоров'я» № 14» (м. Полтава)

Лазарів Євгенія Миколаївна – учениця 10 класу Комунального закладу «Полтавська гімназія «Здоров'я» № 14» (м. Полтава)

Лебедик Леся Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та суспільних наук Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (м. Полтава)

Лисенко Лариса Петрівна – директор Кибинської загальноосвітньої школи I-III ступенів Миргородської районної ради Полтавської області

Литвиненко Алла Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Лихолат Олена Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Ляшенко Віктор Анатолійович – учитель трудового навчання, технологій та креслення Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 34» (м. Полтава)

Ляшенко Світлана Анатоліївна – учитель трудового навчання та технологій Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №34» (м. Полтава)

Маєвська Ольга Миколаївна – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

Манько Ілона Володимирівна – учитель трудового навчання Спеціалізованої загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 5 з поглибленим вивченням предметів природничо-математичного циклу ім. Л. І. Бугаєвської Горішньоплавнівської міської ради Полтавської області

Мелешко Віра Анатоліївна – кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української літератури Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Мисник Микола Григорович – магістрант групи ТД-52 факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Михида Сергій Павлович – доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (м. Кропивницький)

Мица Вікторія Василівна – доцент кафедри технології та конструювання швейних виробів Хмельницького національного університету (м. Хмельницький)

Москвич Микола Петрович – учитель трудового навчання та технологій, креслення Великоколпавлівської спеціалізованої школи І-ІІІ ступенів Зіньківського району Полтавської області

Мусійко Катерина Сергіївна – майстер виробничого навчання кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Нагорна Наталія Олександрівна – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г.Короленка (м. Полтава)

Наталевич Наталія Петрівна – кандидат педагогічних наук, старший

викладач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Огуй Світлана Володимирівна – аспірант кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Онищенко Сергій Вікторович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ)

Орлова Наталія Станіславівна – аспірант кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Оршанський Леонід Володимирович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри технологічної та професійної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, член Спілки дизайнерів України (м. Дрогобич)

Охріменко Лідія Сергіївна – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Палеха Ольга Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри філологічних дисциплін і методик їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Пашко Людмила Федорівна – кандидат педагогічних наук, доцент (м. Полтава)

Пивоварська Карина Борисівна – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Поляков Сергій Володимирович – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Полянська Галина Миколаївна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Постернак Ірина Миколаївна – магістрант групи ТД-51 факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

PD Dr. Habil. Igor Panasiuk – Europa-Universität Viadrina Frankfurt (Oder) / Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim / Проф. д-р Ігор Панасюк, Академія ім. Якуба з Парадижа у Гожові Велькопольському (Польща), Європейський університет Віадрина у Франкфурті-на-Одері (Німеччина)

Ріттер Венера Весмірівна – заступник голови жіночого комітету Полтавської вірменської обласної громадської організації «Урарту-Ванк»

Рутковська Олена Миколаївна – учитель трудового навчання Гадяцької спеціалізованої школи I–III ступенів №4 Полтавської області (м. Гадяч)

Савицька Олена Станіславівна – асистент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Бердянського державного педагогічного університету (м. Бердянськ)

Савенко Ігор Васильович – кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Савенко Людмила Петрівна – учитель української мови та літератури Комунального закладу «Полтавська гімназія «Здоров'я» № 14» (м. Полтава)

Сагач Галина Михайлівна – доктор педагогічних наук, доктор теології, доктор філософії (Словацька Республіка), професор, академік 4-х Міжнародних академій, член Національної спілки журналістів України (м. Київ)

Світличний Геннадій Іванович – учитель трудового навчання, креслення Великобузівського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад I–III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Шишацької селищної ради Полтавська області

Свиридюк Наталія Олександрівна – завідувач сектору Комунальної установи «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Полтавської обласної ради, заслужений майстер народної творчості України (м. Полтава)

Северин Ольга Василівна – викладач-методист циклової комісії технологічних дисциплін Полтавського кооперативного коледжу Полтавської облспоживспілки (м. Полтава)

Семеновська Лариса Аполлінаріївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Сергієнко Галина Олександрівна – керівник гуртка «Tilda moda» Комунального закладу «Полтавський Палац дитячої та юнацької творчості Полтавської міської ради Полтавської області», магістрант факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Соколов Дмитро Олександрович – директор Комунальної установи «Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи» Полтавської обласної ради (м. Полтава)

Срібна Юлія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, член Спілки дизайнерів України (м. Полтава)

Степаненко Микола Іванович – доктор філологічних наук, професор,

Заслужений діяч науки і техніки України, ректор Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Стешенко Володимир Васильович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Страшко Людмила Михайлівна – кандидат архітектури, доцент кафедри загальноінженерних дисциплін Полтавського університету економіки і торгівлі (м. Полтава)

Стрельников Віктор Юрійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та суспільних наук Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (м. Полтава)

Сулаєва Наталія Вікторівна – доктор педагогічних наук, доцент, декан психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (м. Полтава)

Суярко Людмила Вікторівна – магістрант групи ТД-7 факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Тименко Володимир Петрович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичних дисциплін і професійної освіти Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука (м. Київ)

Титаренко Валентина Петрівна – доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти України, декан факультету технологій і дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, член Спілки дизайнерів України (м. Полтава)

Титаренко Валерій Миколайович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри виробничо-інформаційних технологій та безпеки життєдіяльності факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Титаренко Ольга Олександрівна – кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Ткаченко Ганна Юрійівна – бакалавр професійної освіти факультету початкової, технологічної і професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Толок Ірина Юрійівна – магістрант групи ТД-51 факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Томашівський Сергій – аспірант кафедри технологічної та професійної

освіти і декоративного мистецтва Хмельницького національного університету (м. Хмельницький)

Українець Людмила Федорівна – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Харитонов Валентина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань)

Хижняк Інна Анатоліївна – доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (м. Слов'янськ)

Хлопов Андрій Михайлович – кандидат фізико-математичних наук, доцент, завідувач кафедри виробничо-інформаційних технологій та безпеки життєдіяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Цегольник Петро Анатолійович – кандидат наук державного управління, доцент кафедри менеджменту Національного транспортного університету (м. Київ)

Цина Андрій Юрійович – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Цина Валентина Іванівна – доктор педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Чемшит Валентина Григорівна – методист вищої категорії відділу природничо-математичних дисциплін та технологій Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (м. Полтава)

Чернова Тетяна Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (м. Київ)

Чирчик Сергій Васильович – доктор педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (м. Київ)

Чорнусь Сергій Миколайович – аспірант кафедри основ виробництва та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Чумаченко Дар'я Володимирівна – аспірант кафедри кафедри загальнотехнічних дисциплін Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

Шах Ірина Вікторівна – студентка групи ТД-31 факультету технологій

та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Шпортюк Сніжана Миколаївна – студентка групи ТД-41 факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

Якименко Аліна Вікторівна – аспірант кафедри теорії і методики технологічної освіти факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (м. Полтава)

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Михида Сергій (м. Кропивницький)

**«СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК» МИКОЛИ ГОГОЛЯ:
РЕЦЕПТИВНИЙ І ПЕРЦЕПТИВНИЙ ДИСКУРСИ..... 3**

Антонович Євген (м. Київ), Близнюк Микола (м. Косів)

**УКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕТНОВИМІР:
ВІД КОСІВСЬКОГО БАЗАРУ ДО СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ 6**

Зелюк Віталій (м. Полтава)

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО В КОНТЕКСТІ
ЯРМАРКОВОЇ ЕТНОПЕДАГОГІКИ..... 7**

Титаренко Валентина (м. Полтава)

**СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК – ФЕНОМЕН ХУДОЖНЬО-
ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ..... 9**

Цина Андрій (м. Полтава)

**НАЦІОНАЛЬНА ОСНОВА ТА САМОБУТНІСТЬ
СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ..... 11**

Сагач Галина (м. Київ)

**«ТЕАТР ЖИТТЯ»: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН
УКРАЇНСЬКОГО ЯРМАРКУВАННЯ..... 12**

Корець Микола, Чумаченко Дар'я (м. Київ)

**ЗАВДАННЯ ВИСТАВОК НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ І ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ..... 15**

Українець Людмила (м. Полтава)

**СЕМАНТИЧНІ КОНОТАЦІЇ КОНЦЕПТУ *СОРОЧИНСЬКИЙ
ЯРМАРОК*..... 17**

Стешенко Володимир (м. Слов'янськ)

**ЯРМАРОК РЕЗУЛЬТАТІВ ТВОРЧОЇ РОБОТИ УЧНІВ ЯК ФОРМА
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ..... 18**

<i>Оршанський Леонід (м. Дрогобич)</i> ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ЗАСОБАМИ ДЕКОРАТИВНО- УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА.....	20
<i>Хижняк Інна (м. Слов'янськ)</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЯРМАРКОВОГО РУХУ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	24
<i>Сулаєва Наталія (м. Полтава)</i> АВТЕНТИЧНІ МУЗИЧНІ ТВОРИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ЕСТЕТИЧНОМУ ПОЛІ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ.....	26
<i>Тименко Володимир (м. Київ)</i> ЯРМАРОК – ТРАДИЦІЯ СЛОВ'ЯНСЬКО-ГЕРМАНСЬКИХ ПЛЕМЕН З НІМЕЦЬКОГО ОСТРОВА РЮГЕН.....	27
<i>Чирчик Сергій (Київ)</i> МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНИЙ ЗАСІБ ДІАГНОСТИКИ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ.....	29
<i>Гаврілова Людмила (м. Слов'янськ)</i> МУЗИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗІВ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ В ОПЕРІ М. МУСОРГСЬКОГО.....	31
<i>Мелешко Віра (м. Полтава)</i> ГУМОРЕСКА ОСТАПА ВИШНІ «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК»: ХУДОЖНЬО-ЗМІСТОВІ АСПЕКТИ.....	33
<i>Бучківська Галина (м. Хмельницький)</i> МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В ДІЇ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ АКАДЕМІЇ)..	35
<i>Король Лариса (м. Полтава)</i> ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ СУПРОВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ВИСТАВОК У БІОГРАФІЇ ІВАНА БАБИЧА.....	37
<i>Кондель Володимир (м. Полтава)</i> СУЧАСНИЙ СТАН ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	39
<i>Єнко Ярослав (с. Гоголове Шишацького р-ну Полтавської області)</i> ЯРМАРКОВИЙ РУХ НА БАТЬКІВЩИНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ.....	42

<i>Дмитренко Віталій (м. Полтава)</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЯРМАРКУВАННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ У «ТРУДАХ ПОЛТАВСКОЙ УЧЁНОЙ АРХИВНОЙ КОМИСИИ».....	46
<i>Мица Вікторія, Домбровська Оксана (м. Хмельницький)</i> МОДНА ІНДУСТРІЯ НА ЯРМАРКУ УКРАЇНСЬКИХ ВИРОБНИКІВ.....	48
<i>Кравченко Вікторія (м. Полтава)</i> POSTERS AS TYPES OF REPRESENTATIONAL ACTIVITY, THEIR PRINCIPLES AND TECHNIQUES.....	50
<i>Соколов Дмитро (м. Полтава)</i> КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ТА ЯРМАРКОВО- ПРЕЗЕНТАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ КОМУНАЛЬНОЇ УСТАНОВИ «ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ТА КУЛЬТУРНО- ОСВІТНЬОЇ РОБОТИ» ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ.....	51
<i>PD Dr. habil. Igor Panasiuk (Німетчина, Польща)</i> DIE DEUTSCHE HEIMAT DER EUROPÄISCHEN VOLKSFESTE.....	54

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ЯРМАРКУВАННЯ ЯК СОЦІАЛЬНОГО, КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ТА ПЕДАГОГІЧНОГО ФЕНОМЕНА

<i>Ірклієнко Вікторія, Палеха Ольга (м. Полтава)</i> УКРАЇНСЬКИЙ ЯРМАРОК: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАКТИЧНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ У ВИХОВНУ РОБОТУ ШКОЛИ.....	58
<i>Харитоновна Валентина (м. Умань)</i> ЯРМАРОК ЯК УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ МАТЕРІАЛЬНОЇ ТА ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ.....	60
<i>Наталевич Наталія (м. Полтава)</i> СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН.....	61
<i>Бергсма Богдана (м. Полтава)</i> СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ХVІІІ-ХХ СТОЛІТТЯ.....	64
<i>Полянська Галина (м. Полтава)</i>	

СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК У СВІТОВІЙ МУЗИЦІ.....	66
<i>Цегольник Петро (м. Київ)</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТНОГО ПІДХІДУ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ЯРМОРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	68
<i>Кононенко Володимир (м. Полтава)</i> З ІСТОРІЇ НІМЕЦЬКИХ ЯРМАРКІВ.....	69
<i>Голева Тетяна (м. Вінниця)</i> СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК ФЕНОМЕН ЯРМАРКАРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ.....	71
<i>Кононенко Наталія (м. Полтава)</i> МІЖНАРОДНА БЕРЛІНСЬКА ВИСТАВКА «ЗЕЛЕНИЙ ТИЖДЕНЬ».....	73
<i>Нагорна Наталія (м. Полтава)</i> МЕТОДИКА ПРОЕКТУВАННЯ ТЕМАТИЧНИХ ІНСТАЛЯЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ЯРМАРКУВАННІ.....	74
<i>Поляков Сергій (м. Полтава)</i> ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА ТРАДИЦІЯХ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ.....	75
<i>Кононенко Серій (м. Полтава)</i> МІЖНАРОДНИЙ МЕДИЧНИЙ ЯРМАРОК У ДЮССЕЛЬДОРФІ.....	77
 СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ РОЗВІЙ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ 	
<i>Цина Валентина (м. Полтава)</i> ЗВИЧАЄВО-ОБРЯДОВІ ЯРМАРКОВІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	80
<i>Герасименко Лариса (м. Кременчук)</i> <i>Григор'єва Олександра (м. Полтава)</i> БАТЬКІВЩИНА ГОГОЛЯ – МОЯ БАТЬКІВЩИНА (РОДИННА РОЗПОВІДЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ).....	82

<i>Литвиненко Алла (м. Полтава)</i> З ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ОПЕРИ «СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК» МОДЕСТА МУСОРГСЬКОГО.....	84
<i>Даннік Людмила (м. Бердянськ)</i> НАЦІОНАЛЬНИЙ СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК – РОДЗИНКА УКРАЇНСЬКОЇ САМОБУТНОСТІ.....	87
<i>Борисова Тетяна (м. Полтава)</i> ГЕНЕЗА ЯРМАРКОВОГО ОДЯГУ УКРАЇНЦІВ.....	88
<i>Савенко Ігор (м. Полтава)</i> УКРАЇНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК СУБКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН.....	90
<i>Онищенко Сергій (м. Бердянськ)</i> СУЧАСНИЙ СТАН ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ...	91
<i>Страшко Людмила (м. Полтава)</i> ОСОБЛИВОСТІ АРХІТЕКТУРНО-ПЛАНУВАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ	94
<i>Греб Олена (м. Полтава)</i> СВОЄРІДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ.....	96
<i>Мисник Микола (м. Полтава)</i> ВИТОКИ САМОБУТНОСТІ СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ.....	97
<i>Шпортюк Сніжана (м. Полтава)</i> СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЗАЦІЇ ПРОСТОРУ БУТТЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	98
<i>Чорнусь Сергій (м. Полтава)</i> ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯРМАРКОВИХ ЗАХОДІВ.....	100

**ТВОРЧИЙ ВНЕСОК НАУКОВИХ ШКІЛ, УЧЕНИХ,
ДІЯЧІВ КУЛЬТУРИ, МИСТЕЦТВА ТА ПРАЦІВНИКІВ
ОСВІТИ В РОЗВИТОК ЯРМАРКОВОГО РУХУ**

<i>Галамбош Габрієлла (м. Полтава)</i> КВІТКОВІ МОТИВИ ВИШИВАНОК ЗАСЛУЖЕНОЇ МАЙСТРИНИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЛАРИСИ ПЛЮГІНОЇ.....	103
<i>Гриценко Лариса (м. Полтава)</i> ФІЛОСОФІЯ ДЕКОРАТИВНИХ КИЛИМІВ ЗАСЛУЖЕНОГО МАЙСТРА НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ЄВГЕНА ПЛЮГІНА.....	104
<i>Кудря Оксана (м. Полтава)</i> РОБЛЕНІ ДУШЕЮ РУКОТВОРИ ОЛЬГИ ПЛЮГІНОЇ	106
<i>Гитаренко Ольга (м. Полтава)</i> ТВОРЧІ НАПРЯМКИ ВИГОТОВЛЕННЯ ЛЯЛЬКИ МАЙСТРИНЕЮ ТАМАРОЮ ПИЛИПЕНКО.....	108
<i>Кузьменко Павло (м. Полтава)</i> ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ ВИСТАВКОВОЇ ТВОРЧОСТІ НАРОДНОЇ МАЙСТРИНИ ВІРИ ЗАБОРИ.....	110
<i>Гитаренко Валерій (м. Полтава)</i> ВИТОКИ САМОБУТНОСТІ ВИТИНАНОК МАЙСТРИНИ ТЕТЯНИ ВАЦЕНКО.....	112
<i>Срібна Юлія (м. Полтава)</i> ПОЄДНАННЯ МИНУЛОГО ТА СУЧАСНОГО У ВИШИТИХ ВИРОБАХ ЗАСЛУЖЕНОГО МАЙСТРА НАРОДНОЇ ТВОЧОСТІ НИНИ ПАТІЙ.....	113
<i>Кербут Юлія (м. Полтава)</i> ДОТРИМАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЇ У ВИШИВАНКАХ НА МАРКІЗЕТИ МАЙСТРА СЕРГІЯ ЗАБОРИ.....	115
<i>Гиря Інна (м. Полтава)</i> УКРАЇНСЬКІ ПРИРОДНІ МОТИВИ ДЕКОРАТИВНОГО НАРОДНОГО КИЛИМАРСТВА МАЙСТРИНИ НАТАЛІЇ ДМИТРЕНКО.....	117
<i>Мусійко Катерина (м. Полтава)</i> ВИШИВАНІ ВІЗЕРУНКИ МАЙСТРИНИ ВІРИ ГОРДІВСЬКОЇ.....	118
<i>Суярко Людмила (м. Полтава)</i> ВИСТАВКОВО-ЯРАМАРКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙСТРИНИ З ВИГОТОВЛЕННЯ ОЧІПКІВ ВАЛЕНТИНИ АНУАРОВОЇ.....	120

Толок Ірина (м. Полтава)
«ЦАРСЬКЕ ПЛЕТИВ» МАЙСТРИНИ КАТЕРИНИ КАЛІНІЧЕНКО... 122

Сергієнко Галина (м. Полтава)
СИНТЕЗ КРАСИ І ДОБРА У ВУЗЛОВИХ ЛЯЛЬКАХ НАРОДНОЇ МАЙСТРИНИ НАТАЛІЇ СВИРИДЮК..... 123

ПРОДУКУВАННЯ НОВІТНІХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРАКТИК МАЙСТРАМИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

Ріттер Венера (м. Полтава)
ТРАДИЦІЙНИЙ ВІРМЕНСЬКИЙ ОДЯГ..... 127

Свиридюк Наталія (м. Полтава)
ТРАДИЦІЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ІГРАШОК НА НАЦІОНАЛЬНОМУ СОРОЧИНСЬКОМУ ЯРМАРКУ..... 128

Дмитренко Наталія (м. Полтава)
МАЙСТРИ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЯРМАРКУ..... 131

Лазарів Євгенія (м. Полтава)
СУЧАСНІ АСПЕКТИ БІСЕРОПЛЕТІННЯ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА..... 133

Гурина Вікторія (м. Миргород)
ВИШИВКА В УКРАЇНСЬКІЙ МОДІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ..... 135

Кадачикова Світлана (м. Миргород)
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВИШИВКИ В ДИЗАЙНІ ОДЯГУ..... 136

Кузуб Людмила (с. Семенівка, Полтавська область)
ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ ВИГОТОВЛЕННЯ ПОЯСУ У ТЕХНІЦІ ТКАННЯ НА БЕРДЕЧКУ..... 139

Савенко Людмила (м. Полтава)
ЯРМАРОК У СИСТЕМІ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ..... 141

Ткаченко Ганна (м. Слов'янськ)
ФОРСАЙТ-ДОСЛІДЖЕННЯ АРТ-ПЕДАГОГІКИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАКТИК МАЙСТРАМИ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ.... 143

Ксьонз Світлана (м. Миргород)
**ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПОЛТАВСЬКОЇ ВИШИВКИ ЯК ФЕНОМЕНУ
СОРОЧИНСЬКОГО ЯРМАРКУ.....** 145

Онацько Михайло (м. Полтава)
**НАЇВНЕ МАЛЯРСТВО НАРОДНОГО МАЙСТРА МИХАЙЛА
ОНАЦЬКА.....** 147

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВИХ, ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ТА ЯРМАРКОВИХ ІДЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ

Стрельніков Віктор (м. Полтава)
**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ІДЕЙ В АВТОРСЬКИХ КУРСАХ
НА БАЗІ КОЛЕДЖІВ.....** 151

Кулик Євген, Кондор Марія (м. Полтава)
**ПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНКУРЕНТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНОГО
НАВЧАННЯ.....** 153

Семеновська Лариса (м. Полтава)
**ЯРМАРКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ НА
НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЯХ.....** 156

Вовк Надія (м. Слов'янськ)
**ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЯРМАРКОВОГО РУХУ З ДЕКОРАТИВНО-
УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА СЕРЕД УЧНІВ.....** 158

Калязін Юрій (м. Полтава)
**ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРЕЗЕНТАЦІЙНА ТВОРЧІСТЬ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ.....** 160

Голіяд Ірина, Чернова Тетяна (м. Київ)
**СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СТІЛІ УКРАЇНСЬКОГО
ЯРМАРКУВАННЯ: ФОРМАТИ ПРОВЕДЕННЯ.....** 162

Лихолат Олена (м. Слов'янськ)
**ВІЗУАЛЬНИЙ МЕРЧАНДАЙЗИНГ І ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В
УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ.....** 165

<i>Пашко Людмила (м. Полтава), Світличний Геннадій (с. Велика Бузова Полтавська область)</i>	
ЯРМАРКОВІ ВІДНОСИНИ В ПЕДАГОГІЦІ А. С. МАКАРЕНКА ТА ЇХ УПРОВАДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ.....	167
<i>Хлопов Андрій (м. Полтава)</i>	
ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЯРМАРКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛТАВЩИНИ.....	168
<i>Бєлова Юлія (м. Бердянськ)</i>	
ОСНОВНІ ОЗНАКИ ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	169
<i>Євтухова Тетяна (м. Слов'янськ)</i>	
НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК АСПЕКТ МЕДІАОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	171
<i>Чистякова Людмила (м. Полтава)</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ ДО ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	173
<i>Лебедик Леся (м. Полтава)</i>	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	175
<i>Пивоварська Карина (м. Полтава)</i>	
КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ВІРМЕНСЬКОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ В МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	177
<i>Ляшенко Світлана (м. Полтава)</i>	
РОЛЬ ДЕКОРАТИВНО - УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА У ФОРМУВАННІ СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ.....	179
<i>Огуй Світлана, Северин Ольга (м. Полтава)</i>	
ІЗ ДОСВІДУ ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУХНІ В ЯРМАРКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛТАВСЬКОГО КООПЕРАТИВНОГО КОЛЕДЖУ.....	180
<i>Куратнік Тетяна (м. Полтава)</i>	
РЕАЛІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВИХ, ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ ТА ЯРМАРКОВИХ ІДЕЙ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРАКТИКИ.....	182

<i>Куратнік Сергій (м. Полтава)</i>	
ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ПРОМИСЛІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУЧАСНОГО УЧНЯ.....	184
<i>Зубко Людмила (с. Хитці Полтавська область)</i>	
ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕТНО-ГУРТУ «ЧОРНОБРІВЦІ».....	186
<i>Рутковська Олена (м. Гадяч)</i>	
ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРЧИХ ІДЕЙ НА ВИГОТОВЛЕННЯ ЖІНОЧИХ АКСЕСУАРІВ В ЕТНІЧНОМУ СТИЛІ.....	190
<i>Москвич Микола (с. Велика Павлівка, Полтавська область)</i>	
ПРЕЗЕНТАЦІЙНО-ВИСТАВКОВА РОБОТА З САЙТОМ ВЧИТЕЛЯ.....	193
<i>Ляшенко Віктор (м. Полтава)</i>	
ХУДОЖНІ ПРОМИСЛИ – ОСЕРЕДОК ВИСТАВКОВО-ЯРМАРКОВОЇ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ.....	194
<i>Байбара Тетяна (с.мт. Нові Санжари, Полтавська область)</i>	
ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ІЗ ВИШИВКИ ЯК ЗАСІБ ДУХОВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....	195
<i>Білоброва Світлана (м. Полтава)</i>	
ЯРМАРКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ КОМУНІКАТИВНИХ, ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.....	196
<i>Волоський Вячеслав (м. Полтава)</i>	
ПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАЦІ СТУДЕНТІВ ЯК УСПІШНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	197
<i>Козирод Ольга (м. Полтава)</i>	
ВИСТАВКОВА ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ЗВІТНА ФОРМА ГУРТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ТЕХНІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	198
<i>Маєвська Ольга (м. Полтава)</i>	
ЕКСКУРСІЯ УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ НА СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК ЯК ФОРМА НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ.....	202
<i>Орлова Наталія (м. Полтава)</i>	
ВПЛИВ МАРКЕТИНГОВИХ ЯРМАРКОВО-ПРЕЗЕНТАЦІЙНИХ	

**ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПРОЦЕС ПРОЕКТУВАННЯ НОВИХ МОДЕЛЕЙ
ОДЯГУ.....** 204

Томашівський Сергій (м. Хмельницький)

**ЯРМАРКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ МОТИВАЦІЇ
ДО ТВОРЧОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЙ) ТА УЧНІВ.....** 206

Якименко Аліна (м. Полтава)

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТВОРЧИХ ЗДОБУТКІВ МАЙСТРІВ НАРОДНОЇ
ТВОРЧОСТІ ЗАСОБАМИ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....** 207

Ковіка Богдан (м. Полтава)

КОЛЕКТИВНЕ ТВОРЕННЯ ЯРМАРКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ..... 208

Шах Ірина (м. Полтава)

**ОРНАМЕНТАЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИМВОЛІКИ У ДЕКОРАТИВНИХ
ВИРОБАХ НА СОРОЧИНСЬКОМУ ЯРМАРКУ.....** 209

МАЙСТЕР-КЛАСИ 3

ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Савицька Олена (м. Бердянськ)

**МАЙСТЕР-КЛАС ЯК СУЧАСНА ФОРМА МЕТОДИЧНОЇ
РОБОТИ.....** 215

Чемшиш Валентина (м. Полтава)

**МАЙСТЕР-КЛАС З ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОЇ ТВОРЧОСТІ
ЯК МЕТОДИЧНИЙ ФОНД ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ,
ТЕХНОЛОГІЙ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ОСДГ «ПРОЕКТУВАННЯ ЯК
МЕТОД ПІЗНАННЯ В ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ «ТЕХНОЛОГІЇ»).....** 217

Лисенко Лариса (с. Кибинці, Полтавська область)

МАЙСТЕР-КЛАС «ДЕКУПАЖ. ЧАРИ СВОЇМИ РУКАМИ»..... 219

Манько Ілона (м. Горішні Плавні)

**ДЕКОРАТИВНА ПЛЯШКА ІЗ СІЛЮ – НАДІЙНИЙ ОБЕРІГ
ОСЕЛІ.....** 223

Кульчинська Ніна (с. Полузир'я, Полтавська область)

**МАЙСТЕР-КЛАС ІЗ «ВИГОТОВЛЕННЯ НЕТРАДИЦІЙНОЇ
ПИСАНКИ–МОТАНКИ З ЕЛЕМЕНТАМИ ВИШИВКИ».....** 225

Крупницький Сергій, Постернак Ірина (сmt. Диканька)

МАЙСТЕР-КЛАС ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ 226

ОСОБИСТОСТІ.....	
<i>Охріменко Лідія (м. Полтава)</i>	
МАЙСТЕР-КЛАС «ПОЛТАВСЬКА ТРАДИЦІЙНА ВИШИВКА» ПРИ ВИГОТОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖІНОЧОЇ СОРОЧКИ.....	227
НАШІ АВТОРИ.....	231
ЗМІСТ.....	241

**СОРОЧИНСЬКИЙ ЯРМАРОК –
ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТКА ЯРМАРКУВАННЯ
В УКРАЇНІ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 20-ій річниці Проекту відродження Сорочинського ярмарку
(22 серпня 2018 року с. Великі Сорочинці, м. Полтава)

Редактори – д.ф.н., професор М. І. Степаненко, д.п.н., професори
В. П. Титаренко, А. Ю. Цина
Дизайн та комп'ютерна верстка – Н.О. Нагорна